אֲזַלַת יָד וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב: לז וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חָסִיו בּוֹ: לח אֲשֶׁר

לז וַיֵּמַר אֵין דַּחֲלָתְהוֹן תַּקִּיפָא דַּהֲוָו רָחִיצִין בַּהּ: לח דִּי תֹרֵב נִכְסָתְהוֹן הֲוָו אָכְלִין שָׁתָן חֲמַר נִסְכֵּיהוֹן צַדִּיקַיָּא יִתְפְּרַע אֲרֵי גְּלֵי קֳדָמוֹהִי דִּבְעָדָן דְּתִתְקַף עֲלֵיהוֹן מָחַת סְנָאָה יְהוֹן מִטַּלְטְלִין וּשְׁבִיקִין:

לקט בהיר

אזלת פירושו הפך מחשבה, שעד עתה היה מתשבחו ורצונו הולך בדרך ליסרם ולגמול להם כמעשיהם ועתה מהופך ומשונה מחשבתו לנתמם ולרחם עליהם, והאמת שהענין מכריח כן, כי אין חרטה לפני המגיד מראשית אחרית, ועתה הלא קודם החטא והפורענות קיימינן ואמר שכן יהיה, הרי שאין זו חרטה, אלא אמר רבינו שהחיבה בעצמה אין פירושה חרטה, ובפ' בראשית מביא ראיות על זה עיי"ש, וכן בכמה מקומות: קמז) רצונו לומר, "כי" הראשונה פירושה "כאשר" והשניה פירושה "אשר", כאשר ירצה אשר אולם יד, ושניהם נכללים בתיבת "אם" שהוא אחד משמושי כי כידוע: קמח) הולכת פירושה של תיבת אולם, והוא לשון מרמי, אול בלשון זכר אולת בלשון נקבה שנאה התי"ו במקום ה"ל, ואפס בהם ואין בהם שאפס ותם מהם, כמו (ברא' מ"ז ט"ז) אם אפס כסף: קמט) רבינו מפרש דבריו בעצמו ביאור מספיק ודי לכל מבין, שוצר נקרא המושל המקבץ את העם תחת דגל אחת ומעייב להם ומדריכם, ומי שקבל הנהגתו ונאסף ונקבץ על ידו נקרא עָצוּר, וכן עוזב הוא המנהיג המחזק אותם כי מיבת עזוב כאן אין פירושו כמו מן הפתח שנעזב ואין מי שישתדל בעבורו, אלא להפך וכמו שמביא ראיות על זה, ח"כ עזוב פירושו מי שנתחזק על ידי המחזק, ובאחרית הימים לא יהיה לעם ישראל מושל ומנהיג ראוי שיקבצם שיושיעם ויעייב ויחזק אותם ח"כ לא יהיה העם עָצוּר ועָזוּב, ואין לנו להשען אלא על אביהו שבשמים, לזה יתנחם וירחם עליהם: קנ) פירש"י מלאוה (עזיאל ומנויה) ספר עד המומה הרחבה כדי להחזיקה עכ"ל, ובירמ' פירש"י אף לא עוחָבָה (פיר דמסק) לא נתמלאת ספר סביב חומתה לחזק המומה עכ"ל: קנא) הנזכר בפסוק הקודם, ידין ה', יתנחם ה', יראה ה', ואמר ה', הוא"ו של "ואמר" וא"ו המהפך הוא מעבר לעתיד שאז יאמר ה', ולא להם לישראל יאמר שהלא נכתב דיבר אי "אלהימו", אלא יאמר בלבו עליהם: קנב) פי' אינו אלהימו נתמת אלא לפי דעתם היה אלהימו אחרי עבדו לו, וכן "צור", והתם מפרש הכתוב בעצמו שאינו צור בתמת אלא לפי שיעתם שחסיו בו: קנג) המשיל את כח המגין לצור והר שמתכסין בצלו מפני החמה גם מגין מפני רוח צונן

אור החיים

(מיכה ז')[קלה], והוא אומרו כי אזלת יד[קלו], ובזה אפס עצור פירוש על דרך (שמואל א' ט') יעצר בעמי[קלז] פירוש שאין כח למדריכים בדרכי ה' להדריכם, ועזוב פירוש ומלד זה נשאר העם עזוב, ואמר ישראל אי אלהימו הגם שאין מעשיכם מהוגנים אף על פי כן יבא בטענה לפני האלהים הרמוז בתיבת צור, והוא חסיו בו כי ישראל הגם שירשיעו ויעברו על חלק ממצות ה' אף על פי כן כל מחסיהם בה'[קלח], ועליו סובלים דלות ושפלות[קלט], ונהרגים על קדושת שמו[קמ], ועומדים ומצפים צור

אור בהיר

קלה) ובשיר השירים רבה דרשו, תשכול אינו שהכל בו, הכופר מכפר עוונותיהם של ישראל. קלו) פירוש יד תקיף שיכול להוכיחם. קז) פירוש מושל ודודה. קמא) שלאורה מה זו טענה אי אלהימו, הלא אנא כל האדון כבודו, אלא ודאי פירושו אי מחסו ועזרו, וזה מרומז בתיבת "צור", ואח"כ מקדד הטענות, טענה א' תפיו בו, פי' הגם שהרבה לפשוט מאוד אבל בשהוא בתוך זה רש"ל מיד טעק לאביו שבשמים. קמב) פירוש הגם שיודע שכל רדיפתו הוא בשביל שהוא יהודי, אינו ממיר דתו חו"ש. קמג) פירוש פושט עתרו ואינו מניח אמונת אבותיו.

יְקוּמוּן כְּעַן וְיִסְעָדוּנְכוֹן יְהוֹן עֲלֵיכוֹן מָגֵן: לט חֲזוֹ כְּעַן אֲרֵי אֲנָא אֲנָא הוּא וְלֵית אִלָּה בַּר מִנִּי אֲנָא מֵמִית וּמְחַיֵּה מְחַיְּנָא וְאַף לט רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה חֶלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:

רש"י

חלב זבחימו. קנד) היו אותן אלוהות אוכלים שהיו מקריבין לפניהם ושותין יין נסיכם: יהי עליכם סתרה. אותו הצור[קנה] יהיה לכם מחסה ומסתור: (לט) ראו עתה. הבינו מן הפורעניות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע[קנו] ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני הוא. אני להשפיל ואני להריס: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי[קנז] המנשב: קנד) זבחימו של העם, נסיכם של העם, אשר העם זובחים ומנסכים, לא להפך שהעם אוכלים ושותים מה שנזבח ויפך לע"ז, שאם נזבח ונשרף לע"ז הלא היום אוכלים אותו: קנה) רצונו לתקן לשון היחיד של "יהי" שחוזר על הפסוק הקודם שאמר צור חסיו בו, אלא שהפסיק באמצע ואמר שאותן אלהים שאכלו אלב זבחמו ושתו יין נסיכם יקומו אותן אלהות ויעזרוכם, ואח"כ חוזר לומר שאותו הצור שחסיו בו יהיה לכם למחסה ולמסתור (סה"ז), והכוונה בכתובים הללו שאתר שבא עד הקץ שאין לפנות עוד והקב"ה יתנחם להעיב ולנחם יהיה רצון עליון שישובו בחרטה עדיבה וקבלה ויכירו ויודו שהוא לבדו מושיע ואין בלתו (אהה"ח): קנו) מזה תבינו כי אני להשפיל (כמו שאמר במאחר הסמוך) ומן התשועה תבינו כי אני להריס, ודורש כן מפני הכפל אני אני (אלמש'), וכן נקמן בשיטת ר' יהודה פירש רבינו כן: קנז) ופי' אין אלהים אין כח וגבורה כנגד רצוני, וזה הוא הענין, אבל פי' מיבת עמדי דוגמתי וכמוני, ואמר זאת, שבלא זה יוקשה עמדי ואנכי אין אלהים ובדוקה ממני יש אלהים בתמי' (במ"ח):

אור החיים

גואלם[קמד], והוא אומרו חסיו בו, ואומרו אשר חלב זבחימו וגו' הוא מאמר ה' נגד דבריכם, והרדפת הדברים הוא על זה הדרך כי ידין וגו' ויתנחם על מה שסבלו עבדיו ועוד כי יראה כי אזלת יד וגו' ואמר וגו', והשיב ה' אשר חלב וגו' יקומו, ומובן הדבר מעצמו הכרתם של אוכלי זבחימו[קמה] כי לא יועילו ולא יגילו, ויכירו כי ה' הוא לבדו מושיע, והוא מה שגמר אומר ראו עתה כי אני וגו':

לח. יקומו ויעזרכם וגו'.[קמו] לפי שיש ב' מיני עבודה זרה, יש שעובד עבודה זרה לאלוה גמור, ויש שעובד עבודה זרה לאמצעי, ועל שניהם לזה ה' כמו שפירשנוהו במקומו (שמות כ' ד'), לזה אמר כנגד העובד עבודה זרה לאמצעי אמר יקומו ויעזרכם עזר בעצמה כי לסיבה זו עשאוה לעזור להועיל ביניהם ובין אלהי עולם, וכנגד העובד עבודה זרה לאלוה גמר אמר יהי עליכם סתרה:

לט. ראו עתה כי אני אני הוא וגו'. כפל לומר אני אני כנגד שתי טעיות של עבודה זרה שרמזנו בפסוק שלפני זה, לזה אמר אני אני הוא לא אחר שאתם חושבים בו לאלוה גמור, וכנגד עבודה זרה שעושים לאמצעי אמר אני הוא פירוש לבדי, וגמר אומר ואין אלהים עמדי[קמז] אמצעי ביני לבין הנברואים:

אני אמית ואחיה.[קמח] זה כנגד כת האומרת שפועל הרע אינו פועל הטוב וב' יכולות יש,

אור בהיר

קמד) פירוש אין נוקמים להם גאולה לעצמן, והבר זה בעצמו כדאי ליגאל מכוחו כמבואר בילקוט פרשת בא רמז קל"ח על הפסוק והיה לכם למשמרת, שמצות רביעית זה שאתו בו אלא רק מכוח נערותא פיי"ש. קמה) ולנוח יתנבך מה, שיודו ישראל בפיהם אשר לא טוב עשו. קמו) כפל לומר יעזרכם יהי עליכם סתרה. קמז) הכתוב בעצמו מפרש מה בא למעט בהומרו אני הוא. קמח) מה בא לחדש הלא כבר אמר שאין אתו אפילו עזר.

R. Simon
J16
1

כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ
עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית:
כד וַיִּמְאֲסוּ בְּאֶרֶץ חֶמְדָּה לֹא הֶאֱמִינוּ לִדְבָרוֹ:
כה וַיֵּרָגְנוּ בְּאָהֳלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה:
כו וַיִּשָּׂא יָדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר:

כג וְאָמַר בְּמֵימְרֵיהּ לְשֵׁצִיוּתְהוֹן אִלְמָלֵי מֹשֶׁה בְּחִירֵיהּ דְּקָם וְאִתְקַף בְּצִלּוֹ קֳדָמוֹי לְאָתָבָא חֲמָתֵי מִלְּחַבָּלָא:
כד וְאִתְרְחִיקַת נַפְשֵׁיהוֹן בְּאַרְעָא רְגִיגָא לָא הֵימִינוּ בְּפִתְגָמֵיהּ:
כה וְאִתְרַעֲמוּ בְּמַשְׁכְּנֵיהוֹן לָא קַבִּילוּ בְּמֵימְרָא דַיְיָ: כו וַאֲרִים יְדֵיהּ בְּשִׁבּוּעָה מְטוּלְהוֹן לְמִרְמֵי

רש"י

מן השור נשעה שהוא מוכן עשב, שהוא מוציא פרש רנה והוא מלוכלך בה (פ"ח ירמיה): (כד) וימאסו בארץ חמדה. נשלח מרגלים, והוציאו דבה על הארץ (במדבר יג): (כו) וישא ידו. נשבועה:

מצודת דוד

(כג) ויאמר. חשב ה' להשמידם: לולי משה. אם לא היה משה עומד בפרץ וגו'. ואחז במשל כעומד במקום פרצת הגדר לבלי תת לבוא דרך בה, ורוצה לומר בחפלתו בטל החימה, ולולי הוא היה משמידם: (כד) ויבאסו. על ידי תלונות המרגלים: לדברו. שהבטיח לרשת אותם: (כה) לא שמעו. לא האמינו בקול דברו: (כו) וישא ידו. נשא ידו כשבועה עליהם להפיל וגו':

מצודת ציון

(כה) וירגנו. ענין תלונה ותרעומות. כמו דברי נרגן (משלי יז ט):

אבן עזרא

(כג) ויאמר. זה הוא הרף ממני: (כד) וימאסו. בנסעם מחורב, ונאמר להם עלה רש והם לא האמינו: (כה) וירגנו. כמעשה נרגן: (כו) וישא. שבועה, כדרך בני אדם שישא ידו אל השמים:

רד"ק

מצרים ולגרעון נזכר וכפל במלות שונות. ועוד עשה להם נוראות על ים סוף. וקרא פעולות הפלא והפוך הטבע נוראות, לפי שבהן יהיה האל יתברך נורא על בני אדם, ובעבורם יראוהו ויודו לו שהוא אדון הכל, שהפך הטבעים כרצונו: (כג) בפרץ. כאותו פרץ שפרץ ה' עמד בו משה לפני האל יתברך וגדרו: (כו) וישא. נשבע. ופירוש להם בעבורם: להפיל אותם. כל המלינים:

מדרשי חז"ל

וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו. משה תלה בזכות אחרים שנאמר: זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך, תלו לו בזכות עצמו שנאמר: ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית. חזקיהו תלה בזכות עצמו שנאמר: זכר נא את אשר התהלכתי לפניך, תלו לו בזכות אחרים שנאמר: וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. (ברכות י:). מאי דכתיב למנצח מזמור לדוד, זמרו למי שנצחין אותו ושמח. בא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם מנצחין אותו ועצב. אבל הקב"ה נצחין אותו ושמח שנאמר: ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו. (מסחים קיט.).

ויאסר להשמידם וגו'. ר' ברכיה אומר: משל למה הדבר דומה, לקטיגור שהיה מקטרג בנו של מלך, מה עשה הסניגור דחה אותו ועמד במקומו שנאמר: לולי משה בחירו וגו'. ר' שמואל בר נחמני אומר: משל למלך שכעס על בנו, בא לחתום בקולמוס ליתן לו איפופסיה (פירוש עונש) וחטף הסניגור הקולמוס מידו כדי להשיב חמתו מהשחית. (ילקו"ש).

לולי משה בחירו. ר' פינחס בשם ר' אייבו: שני בני אדם הבטיחן הקב"ה ונתייראו, הבחור שבאבות והבחור שבנביאים. הבחור שבאבות זה יעקב שנאמר: כי יעקב בחר לו יה, אמר לו הקב"ה הנה אנכי עמך ונתיירא, שנאמר: וירא יעקב. הבחור שבנביאים זה משה שנאמר: לולי משה בחירו. אמר לו הקב"ה כי אהיה עמך ולבסוף נתיירא, שנאמר: אל תירא אותו, מכאן שנתיירא. (ב"ר פרשה עו).

כו) וישא ידו להם להפיל אותם במדבר. כשברא הקב"ה את עולמו לא בראו אלא כמאמר ולא בשבועה. ומי גרם לו לישבע מחוסרי אמנה הם גרמו לו לישבע שנאמר: וישא ידו להם, אמר רב הונא בש"ר שמואל בר נחמני, במעשה של פעור נתחייבו ישראל שיהיו המלכיות שולטין בהם שנאמר: וישא ידו להם, כל כך למה ויצמדו לבעל פעור. (תנחומא).

יְתָהוֹן קְטִילִין בְּמִדְבְּרָא:
כז וּלְאַגְלָאָה זַרְעָהוֹן בְּעַמְמַיָּא וּלְבַדְּרוּתְהוֹן בְּאַרְעָתָא:
כח וְאִדְבִּיקוּ בְּטַעֲוַת פְּעוֹר וַאֲכָלוּ נִכְסֵי מֵיתָיָא:
כט וְאַרְגִּיזוּ קֳדָמוֹי בְּעוֹבָדֵיהוֹן וְתַקְפַת בְּהוֹן מוֹתָנָא:

כז וּלְהַפָּלָה זַרְעָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת:
ל כח וַיִּצָּמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר וַיֹּאכְלוּ זִבְחֵי מֵתִים:
כט וַיַּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרָץ־בָּם מַגֵּפָה:
ל וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה:

רש"י

(כז) ולהפיל זרעם בגוים. מלאום שעה נגזר עליהם חורבן המית, שהרי ליל משעה נאנ נכו, ואמר

מצודת ציון

כז) ולזרותם. לפזרם. כמו תזרה לרוח (יחזקאל ה ב): כח) ויצמדו. ענין דבוק וחבור. כמו צמיד פתיל (במדבר יט טו): כט) ותפרץ. ענין התחזקות. כמו מה פרצת (בראשית לח כט): ל) ויפלל. ענין דין ומשפט. כמו ונתן בפלילים (שמות כא כב): ותעצר. ענין מניעה:

מצודת דוד

(כז) ולהפיל זרעם בגוים. כמו תזרה לרוח (יחזקאל ה ב): (כח) ויצמדו. ענין דבוק וחבור. כמו צמיד פתיל (במדבר יט טו): (כט) ותפרץ. ענין התחזקות. כמו מה פרצת (בראשית לח כט): (ל) ויפלל. ענין דין ומשפט. כמו ונתן בפלילים (שמות כא כב): ותעצר. ענין מניעה:

(ל) ויעמוד. קם מתוך העדה ועשה דין ומשפט בזמרי ועל ידי זה נעצרה המגפה:

אבן עזרא

(כז) ולהפיל. אם היו כמוהם מורדים, ככתוב בברית השני שכרת משה עם הבנים: (כח) ויצמדו. מגזרת צמיד בעבור הנשים: זבחי מתים. לזבחי אלהיהם: (כט) ויכעיסו, ותפרץ. שמת חצי שבט שמעון, והעד במספרו ונשיאו כי הנשים במקום אחר באו: (ל) ויעמד, ויפלל. עשה דין כמו ענן פלילי:

רד"ק

(כז) ולהפיל. זה לא ראינו בתורה מבואר שאמר להפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות. וכן אמר ביחזקאל (ה ב) וגם אני נשאתי את ידי להם במדבר להפיץ אותם בגוים ולזרותם בארצות. הנראה בעיני כי זהו מה שאמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכום ויכתום עד חרמה (במדבר יד מה). וכן מה שאמר וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב וגו' וישב ממנו שבי (שם כא א). זהו ולזרותם בארצות: (כח) ויצמדו. כמו שנאמר ויצמד ישראל לבעל פעור (שם כה ג): ויאכלו זבחי מתים. אלהיהם הם המתים: (כט) ויכעיסו. הכעיסו האל במעלליהם שצמדו לבעל פעור, וזנו עם הנשים ועבדו עבודת אלילים לפיכך ותפרץ בם מגפה. ואמר ותפרץ. כלומר מגפה רבה: (ל) ויפלל. עשה משפט בנואפים. ויפלל מן ונתן בפלילים (שמות

מדרשי חז"ל

כח) ויצמדו לבעל פעור וגו'. אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחילתו יין, וחדש, ועוורות. יין מגלן, אמר רבה בר אבוה: אמר קרא אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה, זבח נופיה מגלן דכתיב: ויצמדו לבעל פעור ואכלו זבחי מתים, מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה. (ע"ז כט:). רבי יהודה בן בתירא אומר: מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמא באהל, שנאמר: ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים. מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל. (שם לב:).

ויצמדו לבעל פעור. א"ר יהודה: כצמיד פתיל כשתי תמרות המדובקות זו בזו, במתניתא תנא: ויצמד ישראל, כצמידים על ידי אשה. (סנהדרין סד:).

ל) ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה. כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו, ובשמת אומרים לו הי עניו הי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו. ואברהם אביהו מגלן דקבע מקום, דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר: ויעמד פנחס ויפלל. (ברכות ו:).

מאי דכתיב תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות, תחנונים ידבר רש זה משה, ועשיר יענה עזות זה יהושע, מאי טעמא אילימא משום דכתיב ויצקום לפני ה', ואמר רב נחמן: בא וחבטן לפני המקום, אטו פנחס לא עבד הכי דכתיב ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה, ואמר ר' אלעזר: ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל, מלמד שעשה פלילות עם קונו, וכו'. (סנהדרין מו.).

דורשי חמורות היו אומרים הזורע כנגד היד, וכן הוא אומר ויקח רומח בידו. ולחיים כנגד תפלה, וכן הוא

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה

עין משפט
נר מצוה

נא א מיי׳ פי״ח מהלכות מלכים הל׳ ט׳ סמג לאוין קכט סמ״ג ור״ד סימן קכא סמ״ק ח׳:
נב ב מיי׳ שם הלכה יג סמג שם שם ס״ק ט׳:
נג ג טור ס״ס שם סמ״ק יג:
נד ד מיי׳ פי״ז מהלכות עבודת כוכבים הל׳ ג׳ סמג עשין מז סמ״ע ור״ד סימן קכא סמ״ק ח׳:
נה ה מיי׳ פ״ט שם הלכה יז סמג לאוין מה סמ״ע ור״ד סימן קמח סמ״ק יח׳:
נו ו מיי׳ פי״ח מהלכות מלכים הל׳ ט׳ סמג לאוין קכט סמ״ע ור״ד סימן קכא סמ״ק ח׳:
[טור ת״ה ולא מצא בגיסין מז: על קרא ולמה לי תלמודא עד מסיו מז זה דיסוס בתרא וגיעה ולא״ל אלי קלי אלי כל כשאלי״ כשמעים ובייט קלת לאבי תלב ובאיטו ילמלו ובאיטו ישראלים ג״כ כשנדי מנעים על ג״כ לבדי נמ׳ לאיש לב אלו כשנייי לנעת דגי נמנים ע״ם ומה מעם ונהר בשונות פוב׳ ובין ב״ם מעכבים דלא מלאתי שם בגיסין ע״ב ובמ״ם]
נז ז מיי׳ שם הלכה יד סמג שם סמ״ע ור״ד סימן קכא סמ״ק יז:
נח ח מיי׳ פי״ג מהלכות מלכים הל׳ ט׳ סמג לאוין קכא סמ״ע ור״ד סימן קמח סמ״ק ב:
נט ט מיי׳ פי״ז מהלכות עבודת כוכבים הל׳ ט׳ סמג שם סמ״ע ור״ד סימן קכא סמ״ק ג:
ס י מיי׳ פי״ז מהלכות רוצח הלכה ו סמג עשין מח:
[מיי׳ שם ור״ן לקמן לב:]
סא ל מיי׳ פי״ד מהל׳ תלמוד תורה הל״ב סמג עשין קמ״ד סמ״ק ס״ל ס״ק ג:
סב מ נ מיי׳ פי״ג מהלכות מלכים הל״ד סמג לאוין קמ״ד סמ״ק ס״ל ס״ק ג:
[כדאיתא נמ׳ לקמן כא:]

רבינו חננאל

בלתרת ובגיעת בר דבסכתא אבר מקלא בבטח: כתני׳ ואלו דבריסולי עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה הין והשקין של עובדי כוכבים ובו׳ יין מגא לן דכתיב אשר חלב ובחמר יאכלו אלו יין נסכים איתקש יין לחמר ואיתקש הכא לבשר שנאמר ויעמדו לבקל פעור ויאכלו זבחי מתים בה מה אחר בהנאה בר הנאה אפילו עיזבה בעגלה עיזבה שם שנאמר ויעמד שם איזהו בעגלה כתיב בשרה שנאמר כפר לעמך ישראל כקדשים ובה קדשים אסורין בהנאה אף כאן אסור בהנאה ר״ה חומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין הכן יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין אסורין ואיסורן איסור הנאה

מתני׳ אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה *הין יהחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין יורדס הדרייני ועורות לבובין רשב״ג אומר בזמן שהקדע שלו ענול אסור משוך מותר *בשר הנכנס לעבודת כוכבים מותר והיוצא אסור מפני שהוא *כובהו מתים דברי ר״ע *ההולכין לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן והבאין מותרין: נורות העובדי כוכבים וקנקניהן ויין של ישראל כנוס בהן אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי רבי מאיר והכמים אומרים יאין איסורן איסור הנאה: התרצנים והזגין של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר״מ וחכ״א יהין אסורין יבישין מותרין *המריים וגבינות בית אונייקי של עובדי כוכבים אסורין ואיסורן איסור הנאה דברי ר׳ מאיר וחכ״א יאין איסורן איסור הנאה אמר ר׳ יהודה שאל ר׳ ישמעאל את רבי יהושע כשהיו מהלכין בדרך אמר לו(ח) מפני מה אסרו גבינות עובדי כוכבים אמר לו *מפני שמעמידין אותה בקיבה של נבילה אמר לו והלא קיבת עולה הטהרה מקיבת נבילה (נ)אמרו כהן שרעתו יפה שורפה הוה ולא הודו לו אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין אמר לו *מפני שמעמידין אות׳ בקיבת עגלי עבודת כוכבים אמר לו אם כן למה לא אסרוה בהנאה *השיאו לדבר אחר *אמר לו ישמעאל(נ) היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או כי טובים דודיך אמר לו כי טובים דודיך אמר לו אין הדבר כן *שהרי חבירו מלמד עליו לריח שבגיך טובים: **גמ׳** יין מנלן אמר רבה בר אבוה אמר קרא *אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה(ד) וזבח נופיה מנלן דכתיב *ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה *אף יזבח נמי אסור בהנאה ומת נופיה מנלן אתיא שם שם מעגלה ערופה כתיב הכא *והמת שם מרים וכתיב התם *ועדפו שם את העגלה בנהל מה להלן יאסור בהנאה אף כאן נמי יאסור בהנאה והתם מנלן *אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים: יהחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין: פשיטא משום דאחמיץ פקע ליה איסוריה אמר רב אשי הא אתא לאשמעינן יחומץ שלנו ביד עובד כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם אי משום אינסוכי לא מנסכי ואי משום איחלופי כיון דאיכא חותם לא טרח ומוייף אמר רבי אילעא שנינו יין מבושל של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין אסור פשיטא משום דאיבשל פקע ליה איסורא אמר רב אשי הא אתא לאשמעינן יין מבושל שלנו ביד עובדי כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם אי משום אינסוכי לא מנסכי ואי משום איחלופי

יין מנלן · תימה מאי קא בעי מנלן הא מהגיהנן מיירי בכתם יינם וגזרה דדבק היא בגזרו על יינם משום בעיהנן וי״ל דזהלי מיקר גזרה דכתם יינם (לקמן לב:) משום בעיהנן הוא ומנכם אלא עבדו רבנן כיון דכך נמור בגתנך לפני עבודת כוכבים שאסור מן התורה משום דדמי ליה ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן וא״ת יין נתנך לתה לי קבלת מי נפיק מכלל שאר זבח וי״ל דאין הכי נמי דזביחה וכוכ בני עבוניים הם ומרבה להו לקנן לאסור בפרק ר׳ ישמעאל (דף נא.) מוצה כל כעין זביחה ומנסיך זריקה המקבלת כעין שבר מקל לפניה: **ישתו** יין נסכים · לאמלן דדרים להה קבלת בשובדי כוכבים ניתה ולמאן דדרים ליה *בגיטין (דף עז:) נבי עיטום שאמר מקבלת זה על ישראל וכן בסנהדרי ר׳ יהודה ורבי נחמיה חד דורשו כלפי השובדי כוכבים וחד דורשו כלפי ישראל לריך לפרש מהיו השובדי כוכבים מנגין ישראל על עבודת המזבח כנגד מה ששמין לעבודת כוכבים שלהם ויאכלו וישתו קלי אמזבח שאוכל מנחות ושותה נסכים: **אתיא** שם שם מעגלה ערופה · תימה אדליף הקרובת עבודת כוכבים ממת ומת מעגלה ערופה גילף מת נופיה שם שם מעבודת כוכבים עלמה כדאמרינן פרק עמר הדין (סנהדרין דף מו: וסס) נבי הלוכ בגד למת דבגלא ליף דלא מיתסר בהנאה שם שם מעבודת כוכבים דכתיב בעבודת כוכבים אחד האכדון את כל המקומות אבד עבדו שם וי״ל ההיס מסמסין ממסמסין מתם (ח)דקבלת דאבד אחכדון בכלים בסנסתמו בהלעבודת כוכבי הכתיב מדכר · (כדאיתא לקמן דף נא:):

כפרה כתיב בה כקדשים · תימה בפ״ק דכריתות (דף ו.) דלעיקן ובערפו שם שם תהא קטורתה וי״ל דאלעיכך תרוייהו דאי משום דכתי׳ כפרה (ס)אמרי׳ לאחר עריפתה מוכרת דאין לך דבר שנעשים מעוה ומעלין בו ואם מוערפו שם הי״ל אינה אסורה עד לאחר מיתה לכך אלעיכך כפרה כתיב כקדשים דמיתסר לאם מחיים וגם אלעיכך לדמותה לקדשים לומר שאינה אלא ביום ובמיתה מרפות פוסל בה כדאמרינן בפ״ק דחולין (דף יא.): **אמר** רב אחי הא אתא לאשמעינן חומץ כו׳ · הי״ה דהוה מלי למימר דאשמעינן דוקא של איסור שנתנסך בשדו יין אבל של ישראל מותר דאלא בר ניסך הוא אלא מדלא נקט דאשמעינן מינה תרתי:

אי משום לאסוכי חומץ אלא בר ניסך הוא · מבלן היה נראה להתיר חומץ שלנו בתנגא עובד סכבים וגם רבינו משולם התירו ור״ת הקפיד עליו ואמר כי אין אנו בקיאין בשיב חומץ כי מעשים בכל יום בדשות אלוקות יש קורין אותו חומץ ויש קורין אותו יין ובהאמכר (״אלה הסביבה) (כ״ב דף ע״ג.) נמי פליגי בריתיה אלא ומעמיה אמרת וגם על הטוסר שהיר רבינו משולם בתנגא עובד כוכבים משום דמה שיאלא אמנו נקבלת מים כדאמר פרק בל הגם (ניסין דף לא.) מצעת כניסת מים לטוסר וכן בפרק ד׳ דמסכת שביעית (מ״ח) הטוסר מבהניה מים אוכל בו פרנו בשנה הקפיד רבינו הם משום דאין אנו בקיאין מהי קרוי טוסר ושוב כתב שבעה אחת לא נתבטלו הייונה ומי בשביל שייטהיהם אינם מטשלת כל נרסיהן הכי נמי נאמר שלא יהא הבנה דין יין נסך:

מתני׳ שהיה מתחילתו יין. כיל העובד כוכבים לאפוקי היכא דאין שבד כוכבים חומץ מישראל דלא מיתסר בהנאה דטעמא דאסור בהנאה משום דבלמא נקביה הוא ומומץ לא מנסך: וחרס הדרייני. בגמרא (נא:) מפרש שבוריהו כמים ויולא יין הנבלע בו ועורות לבובין. שקורעין כעגל הלב. דלכן לעשות כן לעבודת כוכבים ומולימין את הלב דרך הנקב ומיתסר משום זמי מתים: משוך מותר. אאין עשין כן לעבודת כוכבים והיוצא אסור. בהנאה דשמין מקרוכות: לתרפות. לעשות עבודת כוכבים למרחוק: אסור לשאת ולתת. דאחל ומוזה לעבודת כוכבים ועוד דאנני מידי דאלעבריך לעבודת כוכבים לתקרוכות: נורות עובדי כוכבים. של עור: וקנקניהם. מרס: כנוס בהן. הכמיס בהן יין לקויס: חרצנים וזגין. פסולת של ענבים וגרעינין שבתוכן: לחיים. כל מיס עבר מדס: אסורין. אף בהנאה: המוריים. (ה)שמן של דגים: יואיסורן איסור הנאה. שמת עירב בו יין: וגבינות בית אונייקי. שם הכפר אבל אאר גבינות מותרין בהנאה ובגמרא מפרס לה (דף ח:): מפני מה אסרו. לרבנן קנעי לה דאסרו לה באכילה ולא בהנאה: והלא קיבת עולה חמורה. שהעולה אסורה בהנאה ומועלין בה: שדעתו יפה. שאינו קן ומוסס בה: שורפה. הומי״ר בגע״ז גומעה: ולא הודו לו. יאלומרים כן (ו)אלהיתירא לבמחלה: אבל אמרו לא נהנין ולא מועלין. וכל היכא דאמרן הכי אבי מדאוריתא אבל רבנן(ו) דגזרו בה והכי מסמע לא נהנין מדרבנן ואם בהנה אין בה מעילה. אלמא מדלית בה מעילה ש״מ הא אבל הכנס בקיבת העולה כפיר״ס בעלמא הוא: בקיבת עגלי עבודת כוכבים. שנעבו לה מקרוכות וגבי עבודת כוכבים אפי׳ פרס אסור דניחא ליה בנפחיה שיראה יפה כדאמרינן בגמרא·: השיאו לדבר אחר. לא הלה לגלות דבר הנרזר כדאמרינן בגמרא (נא.) בעמא: כי טובים דודיך. לשון זכר: או דודיך. לשון נקבה והכי קאמרה כנסת ישראל יפקני הקב״ה מנשיקות פיהו כי כך אמר לי טובים דודיך מיין: חבירו מלמד עליו. שהוא לשון זכר וכנסת ישראל היא דקאמרה לפי שביה לריח שמנך טובים וגו׳ עלמות אהבוך לא שייך למימר לנקבה: **גמ׳** אף יין אסור. שנתנסך לעבודת כוכבים כפרה כתיב בה. כפר לעמך ישראל (דברים כא) הלכך אסור בהנאה כקדשים: ה״ג אמר רב אשי הא אתא לאשמעינן חומץ שלנו. חומץ של ישראל שהפקידו אצל עובד כוכבים אינו צריך אלא חותם אחד דהאיל ואשמעינן תתי דלא מנסכי חומץ: משום איחלופי. לעורבו להחליפו בדבר אחר: לא טרח ומוייף. לסמוך חותמו של ישראל ולעשות חותם אחר מזויף: יין מבושל. מסמע שהיה מתחלתו יין ביד עובד כוכבים ונשלו אסור בהנאה משום מחילתו: הא אתא לאשמעינן. טעמא דהעובד כוכבים בשלו הא בשלו ישראל בהיתר מו לא מיתסר בהנאה וקאמרינן לן דלא מנסכי עובדי כוכבים יין מבושל הלכך יין מבושל שלנו שהופקד לעובד כוכבים אי״ל כו׳: מחילתו

מסורת השים

[עי׳ פרש״י לקמן לב: ד״ה בגבו]
[בא דלא אסר אמר ולאמר אסור פי׳ תוס׳ לקמן לב: ד״ה והחלא]
[פי׳ תוספות לקמן לב ד״ה שומר כוכבים ומה ד״ה בסמוך]
[ריל אסר ד״ה הבינתם]
[לקמן לב:]

לעזור רש״י המ״ר.
לגמרא (לבלות מתוך שאיפה).

לא אסרו רש״ל
[מי׳ תוספות לקמן לד: ד״ה מדבר]
[מי׳ תוספות לקמן לה: ד״ה דגים דגים׳ דבריהן ערך כא מ׳ הביטו ומי׳ בסיטו לעבר מסוקים]
[לקמן לד:]
[כד דאתא דוד נמנא נמנו לה ולאתא חוד ולאבשלם לקמן לב. ד״ה תביבו]
קדשין מ. [מגילה כא. ובמים מ: חולין יא.]

—◇◇◇—

מוסף רש״י

בשר הנכנס לעבודת כוכבים. שבשרים חלב לאכילה, שהתר. בהנאה אם שאר ישראל ניטלו שם כיקשו קודם שיקריבו אותו (לקמן לב.). לתרפות. לנקם מעשון לנקמה אחר (לקמן לב:). מפני מה אסרו גבינות עובדים. בחלבה, ולרבנן קנעי לה דאסר משום חלב של נבלה, דקר״ל חלב מעל אינם עומד, כלומר אינה נקפה (לקמן לד:). בפרה כתיב בה. כפר לעמך ישראל, קדשים. אסורים בהנאה שהרי מעלין בהן (קדשין מ.).

גליון השים נגמרא אל״ל ישמעאל · עיין גר״ם פי׳ מסכה ת נסלה ועיין בתשובת הריטב״ם ביתן נפלא:

הגהות הב״ח (ח) גמ׳ מפני מה אסרו. נ״ב עיין פרש״י פ״ז סוף דף ל׳: (נ) שם ואמרו כהן וכו׳ ולא מעלין תנר לאבר ל מפני שמעמידין אותה: (נ) שם ישמעאל אמר כלום אמר: (ד) שם חמת נופיה: (ס) ד״ה כפרה וכו׳ כפרה כתיב בה אחרים ובו׳ ולא מדנו ובו׳ לבנים: (ו) ד״ה אבל ובו׳ רבנן הוא דגזרו: (ת) תוספות ד״ה לתרפות ובו׳ אמנם נמר דקאמ׳ ובו׳ בכלים שבאמצע נ״ל ואם כ נמקן: (ע) ד״ה

אי דאמר אתם נערים ואתי אתם קבעתם הנר כולו א' אינא נר כולו אין א' לא לא נטא אמר מאי אמר אביי מתניתא מסמנת דרב פיתן ושכבן יין ובנותיהן כולן משמשות עשר דבר הן בנותיהן שם הוא אמר רב נתן בר יצחק נדה על בנותיהן בזיזות מדרסתן ונגיעה משכבה דרב אמר כולן משם עבודה כוכבים נדה בת כ"ג אינא ר' אינא בר אינא אדר יצחק נדה על פיתן משם שכן מאי אלמה דתנן מתני אלא על פיתן ושכבן משם יין ?על יין משם בנותיהן ועל בנותיהן משם דבר אחר ועל דבר אחר משם דר"א דתניא דר"א אומר הרי הן ?לא תתחתן הם דאורייתא ? אומר אבל שאר עובדי כוכבים לא ואינו אינו נוגר אפילו דשאר עובדי כוכבים ולדיש בן קוף דאמר "כי סיר את בנך מאחרי "לדבוק כל המסתחה מאי אינא לדמר אלא דאורייתא אישות דרך זנות ואינו אינו נוגר אפילו דרך זנות ?אינו נמי בבית דינו של שם נגדו דכתיב "ואמר יהוה הנביאים ותשקר אלא דאורייתא עובדי כוכבים הבא על בת ישראל דמשכה בתייה אבל ישראל הבא על העובדת כוכבים לא ואינו אינו נוגר אפי' ישראל הבא על העובדת כוכבים ישראל הבא על העובדת כוכבים הלכה למשה מסיני היא "דאמר מר "הבועל אימת קאין פוגעין בו "(אל) דאורייתא "בפרהסיא ובמעשה שהרוגין ואינו אינו נוגר אפילו בצינעא בצינעא נמי בית דינו של חשמנאי נוגר [רבי אחא רב דימי אמר כיר של חשמנאי נוגר] ישראל הבא על העובדת כוכבים דיר משם נשג"א

"ובאתה אתם נערים ואתי אתם קבעתם הנר כולו א' אינא נר כולו אין א' לא לא נטא אמר מאי אמר אביי מתניתא משמנה דרב פיתן ושכבן יין ובנותיהן כולן משמשות עשר דבר הן בנותיהן שם הוא אמר רב נתן בר יצחק נדה על בנותיהן בזיזות מדרסתן ונגיעה משכבה דרב אמר כולן משם עבודה כוכבים נדה בת כ"ג אינא ר' אינא בר אינא אדר יצחק נדה על פיתן משם שכן מאי אלמה דתנן מתני אלא על פיתן ושכבן משם יין ?על יין משם בנותיהן ועל בנותיהן משם דבר אחר ועל דבר אחר משם דר"א דתניא דר"א אומר הרי הן ?לא תתחתן הם דאורייתא ? אומר אבל שאר עובדי כוכבים לא ואינו אינו נוגר אפילו דשאר עובדי כוכבים ולדיש בן קוף דאמר "כי סיר את בנך מאחרי "לדבוק כל המסתחה מאי אינא לדמר אלא דאורייתא אישות דרך זנות ואינו אינו נוגר אפילו דרך זנות ?אינו נמי בבית דינו של שם נגדו דכתיב "ואמר יהוה הנביאים ותשקר אלא דאורייתא עובדי כוכבים הבא על בת ישראל דמשכה בתייה אבל ישראל הבא על העובדת כוכבים לא ואינו אינו נוגר אפי' ישראל הבא על העובדת כוכבים הלכה למשה מסיני היא "דאמר מר "הבועל אימת קאין פוגעין בו "(אל) דאורייתא "בפרהסיא ובמעשה שהרוגין ואינו אינו נוגר אפילו בצינעא בצינעא נמי בית דינו של חשמנאי נוגר [רבי אחא רב דימי אמר כיר של חשמנאי נוגר] ישראל הבא על העובדת כוכבים דיר משם נשג"א

"כי אינא רבן אבי משם ?נשג"ג כי נוגר בית דינו של חשמנאי ביאה אבל יחוד לא ואינו אינו נוגר אפי' יחוד יחוד נמי בית דינו של חשמנאי אבל רב יהודה באתה שעה נגדו על יחוד אבי הדם יחוד דבת ישראל אבל יחוד דעובדת כוכבים לא ואינו אינו נוגר אפי' איחוד דעובדת כוכבים יחוד דבת ישראל דאורייתא הוא "דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רבו ?ליחוד בן דתורה מבין שנאמר "כי יסתר אחיך בן אבך וכי בן אם מסתת בן אב אינו מסתת אלא "בן מתיחד בת אביך "אינו אינו מתיחד בת אביך כל עריות שבתורה יחוד דאורייתא ראשון אינו ואינו אינו אינו א

דברים או מכלאי הכרם וערלה של חוצה לארץ מכין אותו מכת מרדות: **כב** הטבל והחדש והתקדש וספיחי שביעית והכלאים והערלה משקין היוצאין מפירותיהן אסורים כמותן ואין לוקין עליהן. חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם שלוקין עליהן כדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן: **כג** ויש בקדשים איסורין אחרים במאכלות וכולן של תורה הן. כגון איסורין שיש באכילת תרומות ובכורים וחלה ומעשר שני. ואיסורין שיש בקדשי מזבח כגון פיגול ונותר וטמא וכל אחד מהן יתבאר במקומו: **כד** ושיעור כל אכילה מהן כזית בין למלקות בין לכרת וכבר ביארנו איסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ ומצה. אבל איסור אכילה ביום הכפורים איסור מין בפני עצמו. וכן איסור יוצא מנפן על הנזיר אינו שוה בכל. ולפיכך יתבאר איסור כל אחד מהן ושיעורו ודיניו במקומו הראוי לו:

פרק אחד עשר

לא יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנייה והשותה ממנו כל

א טור יו"ד סי' קכג סמ"ג לאוין קמט:

מכמעט שכתוב בו בשביל כתוכו למדנו שאפי' מעשר עני שאין בו לד קדושה כלל מוכל ולוקין עליו. ואיתא בפ' הנזרקין (דף פ"ג) וכפ' אלו הן בלוקין (דף פ"ז):

כב הטבל והחדש והתקדש וכו'. פרק בתרא דתרומות אין פוטרין אלא המרבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים. וכפ' השור והרועה (דף ק"כ:) מוקי לתתי' כר' יהושע דאמר דון מינה ומוקי באחרה מה ביטרים משקין היוצאין מהן כמותן אף תרומה משקין היוצאין מהן כמותן ומוקי באחרה מה משקין דקדשים בתרומה תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא וכו' ע"כ בגמ', וגבי תרומה תירוש ויצהר כתיבי והא דתניא הטבל והחדש והתקדש והביעורים והכלאים משקין היוצאין מהן כמותן אחיא דלא כר' יהושע ואמר קי"ל כר' יהושע אי נמי הכי אמר כמותן דקתני היינו לענין שאסורין כמותן אבל על הטמן והיין לוקין והא דתקע חגא דתתי' ערלה לרבותא נקט דאפילו ערלה דאיסורי הנאה הוא אין לוקין על המשקה היוצא ממנו וכ"ש שאר איסורין ומנא דבריתא לפרושי מתני' אתי וסייע דלא נקט ערלה משום דתנא דתתי' פריש לה:

כג ויש בקדשים איסורין אחרים וכו'. בעיים פ' אלו הן בלוקין (דף פ"ז) ולא כלום רבינו עם פוסק שלמעלה לפי שאינם כוללין דפיגול ותרומות ומעשרות אינם אסורין אלא לזרים ובגזל עכו"ם ומעשרות אינם אסורין בקדשים וכן תמן בפסח הוא פרפי בזמנו וכן יין לנזיר הוא איסור לנזיר לבד:

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם וכו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ם) אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורן איסור הנאה היין וכו'. ואמרינן עלה יין מנא לן אמר רבה בר אבוה

כד ומ"ש ושיעור כל אכילה מהם כזית. בפ"ג דערכין (משנה ד'). ות"ס אבל איסור אכילה ביוה"כ וכו'. כלומר פה שהגלרכתי לומר שיש איסורים אחרים שיתבארו במקומם הם אותם שהם במינים מיוחדים אבל איסור אכילה ביוה"כ שהם בכל האוכלים ודאי שאינם מכוונ הלכות אלו וכן איסורי מיר כיון שאינו שוה בכל גם הוא אינו מכוונ הלכות אלו ולפיכך דין הוא שיתבארו כל אחד במקומו ולא הייתי צריך להוציא מהכלל:

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנאה. בפ"ב דע"ז מייתי לה מדכתיב אשר הלב זבחימו יאכלו יחדו יין נסיכם מקיש י"י לזבח וזבח כתיב וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה. ומ"ש שהשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה (שנישנו בכ"ם) משמה בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ג) מני יין נסך בהדי דברים שאסורים ואוסרין בכ"ם ומייתי לה רבינו בסתוך מדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ומ"ש שלוקה ליתי יודע מנין לו לרבינו ומאתי לכרמב"ן בהגהותיו על ס"מ של רבינו שהוקשה לו זה וכתב וז"ל אנכי לא ידעתי מקוס המלקות הזה ולא ראיתיו עד הנה בגמרא בכלי לו הירושלמי אבל יתכן שילקה מדכתיב וקרבת לך ואכלת מזבחו שבינו מן הכתות בריח ניוסב המרן וכו' וקרבת לך ואכלת

לחם משנה

דזהיאלו אותם עון אשמה וכתיב אם קדשיהם וכ"כ כיון דבאחרת האכילה קראם בכתוב קדש הוא לכתיר בענין כאחרה שיהיה חייב מיתה משא"כ במעשר שני דבענין אחרת אכילה לא קראם בכתוב קדש עד שתאמר דהתמיר הכתוב בענין אחרת אכילתו ואע"פ דבמקום אחר קראם קדש לא תיכסת לן וכמי דייק לשון הר"א ז"ל שכתב דכתיב בהך קראי קדש משמע דמעמו משום דכתיב בהני קראי בדוקא:

כב הטבל והחדש והתקדש וספיחי שביעית וכו'. בפ' השור והרועה (דף ק"כ:) אמרו והא דתניא הטבל והחדש והתקדש והבעיעית והכלאים כלם משקין היוצאים מהם כמותם מגלן ומ"ח לגמר מהך מה להלן שכן מיאור הבא מאליו ואיכא אלונתא בין תוספות לרש"י ז"ל דלרש"י אמי דבעי בגמרא הוי להקדש ולתוספות הוי לכלאים ואסיקו בגמרא דאתי מתרומה ואד מהך לו מבכורים ואד מהך ואמרו שם בגמרא לר' יהושע דאמר דון מינה ומוקי באחרה לא אמרינן גבי ביטרים ותרומה דמשקין היוצאין מהם כמותם אלא ביחיים וענבים דוקא ולא בשאר משקין ועוד אמרו שם דמתניתין דאין מביאין ביטרים משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים אתי כר' יהושע ודלא כר' אליעזר ושסקה בכל' כבורים ס"ב וכן אמרו שם דדבש תמרים ויין תפוחים ושאר מיני פירות של תרומה לר' יהושע פטור החולבן ואפכה כן רבינו בפרק י"ח מהל' תרומות וכן אמר דהא דאין לוקין בערלה אלא ביחיים וענבים הוי כרבי יהושע וכדאסיק כאן רבינו. ואתרי הניתי אח כל זה קשה על רבינו דבכלאים אי מפרש כפירוש התוספות או הקדש אי מפרש כפירוש רש"י ז"ל מגלן דמשקין היוצאים מהם כמותם אתיא בשאר מינים הא לא גמרינן כלאים או הקדש אלא מבכורים ותרומה וכיון דהתם לר' יהושע דפסק רבינו בתוחיב כדאמינא לא הוו משקין היוצאים מהם כמותם אלא ביחיים וענבים דוקא הוכי ילפינן בכלאים או הקדש דאתיא בשאר מינים משקים היוצאים מהם כמותם. ותו קשיא בס"ם חון מיין ושמן של ערלה ויין של כלאי הכרם דמנא ליה דבין של כלאי הכרם לוקה הא בגמרא לא אמרו אלא בערלה דוקא לר' יהושע משום דגמר מבכורים אבל בכלאי הכרם ליכא האי טעמא. ותו קשיא דאדרבא היה לו לומר דבערלה דוקא הוא דאין לוקה אלא של יחיים וענבים אבל בשאר אתיא לוקה הכי משום דפסח דסניא דקאמר והא דמקע אין פוטרין אח המרבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים וכו' מני ר' יהושע היא כלומר לדידיה אמרי' דלא הוי אלא ביחיים וענבים דוקא אבל לר' אליעזר לוקה בכל כיון דליכא ג"ם. מיהו נזה י"ל דרבינו מפרש כפירוש התוס' שם וכפ' כל שעה (דף כ"ה:) שפירש דאי לאו ג"ם הוה אתינא דיעה בעלמא הוא דלא לקי. ולקושיא דאשונה י"ל דרבינו דתי הך בוגיא דבפ' השור והרועה מקמי ההיא דבפ' כל שעה דשם מ"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הגאתן ור' זירא מסייע ליה ממתניתין דאין פוטרין אח המרבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים וכו' אבל מאר מינים לא מ"ו משום דהוי אלא כדרך הגאתן ודתי אלא הכייעתא דדילמא משום דהוי זיעה בעלמא הוא וכיון דקי"ל כר' יוחנן וכדאסיק רבינו לקמן אית לן לאמר דהכייעתא הוי סייעתא וסירוסה דמתני' קמא דמותים וכמוסים לא משום דהוי אלא כדרך הגאתן אבל מ"מ אסורין מן התורה אבל איסור שאוכל אלא כדרך הגאתן איסורא ובריתא דבפ' השור והרועה דהוי אלא כדרך הגאתן איסורא איכא דהו איסורא מיכא ומאי דקאמר כמותם הוי לענין איסורא מיכא דאית בהו ולא לקי וג"ם דנמר ערלה מבכורים אינהו דלא נימא דלקי בכל האיסורין במשקין היוצאים מן הזיתים והענבים דהוו כדרך הגאתן אלא דוקא גבי ערלה לקי גבי זיתים וענבים ולא בתיך אע"ג דהיוצא מן הזיתים והענבים הוי כדרך הגאתן הכי הוי פירוש דבריהם דמשקין היוצאים כמותם לפי סוגיא דפרק כל שעה אבל לפוס דפ' השור והרועה דסבירא לה דזיעה בעלמא כדהכר אביי דהתי שם הכייעתא לא הוי הכי ומש"ה אמי בגמרא דמגלן דמשקין היוצאים מהם כמותם בכלאים או בהקדש מימא דזיעה בעלמא הוא ואתי' איסורא ליכא ואינהו לתיך לאיסור מבכורים או תרומה ומאי דגמר ערלה מבכורים הוא לומר דלקי על זיתים וענבים דלא נימא דהוי זיעה בעלמא ורבינו דהה סוגיא דבפרק השור והרועה מסתמא דמתיכנא זה. נ"ל לדעת רבינו הגם כי הוא דחוק קצת. ומ"ש הרב כ"מ דלמד רבינו מערלה לתיך לענ"ד דמדברי רבינו מסתמא דלא לקי על זיתים וענבים אלא גבי ערלה דוקא ולא בתיך שכן כתב מון מיין ושמן של ערלה וכו'. ולקושיא שניה י"ל דיון דקי"ל דכלאי הכרם לוקה עליהן אפילו שאכל שלא כדרך הגאתן וכדאסק רבינו בפ' ע"ז מהלכות אלו לכך כתב דלוקה על כלאי הכרם אבל קשה דאם כן על משקה היוצא מן הירק של כלאי הכרם נ"כ הוה ליה לקום דיון דכלאי הכרם משקה היוצא ממנו כמותו אפילו שלא כדרך הגאתן אם כן מה לי הכרם מה לי הירק המרע עמו ומאכר עמו ואולי דרבינו אית ליה נמי דירק של כרם נ"כ משקה היוצא ממנו כמותו ולא בדוקא נקט רבינו יין אבל קשה דמה שכתב אחילה והכלאים דמשקה היוצא ממנו כמותו ואין לוקין עליו דכלאי הכרם הא כין בירק בין ביין לוקה ואי כלאי זרעים הא קי"ל דשרו בתחילה וכדכתב רבינו בפ' מ' מהל' כלאים וג"ם:

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם וכו'. מה שקשה על רבינו מת"ם רבינו פ' ז' מהל' ע"ז דכל ההגה בתחד מכל הדברים המנויים בסניל ע"ז לוקה שתים אחת משום לא תביא ואחד משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם וכאן לא כתב אלא לוקה דהיינו מלקות אחת דמסתם משום לא ידבק בידך, וכן קשה עוד על רבינו דלמה מנה בספיחת הלכות שחייב יין נסך נאו בשני עצמו כיון שהוא נכלל בכלל ולא ידבק בידך מאומה וכבר מנה אלאו בהלכות ע"ז. על כל זה עמד הרמב"ן בהשגותיו על רבינו בס"מ והרמב"ן ז"ל דסובר שהוא מקרא דואכלת וכו' משום דתנא בפ' אלו הן בלוקין (דף כ"ב) דבעלי תשרה לוקה משום לא ידבק בידך ומשום לא תביא לא אמרו כן אלא בעלי משרה דוקא שהוא ע"ז נופה אבל תקרובת עלה לא. ועל מ"ש הרמב"ן והזבח ויין המתנסך לע"ז אחד הן כמו שאמר בכ"מ המזבח והמנסך קשה דהכ"ל דהוי אחד משום היקשא דאלא זבחימו יאכלו יחדו יין נסיכם דהקיש היין לזבח ואולי דמ"ש דאמר כן בכ"מ הוא מסעם היקש זה: יין שנתנסך לעכו"ם כו'. כתב הרב כ"מ והשותה ממנו כל שהוא לוקה בפ' ב' דע"ז מני יין נסך בהדי דברים שאסורים ואוסרין בכל שהן. ונראה כוונתו ממתני' (דף ע"ד) דוקא אסורין ואוסרין כל שהן ומהא לא תיריא אלא לפי' הר"ן דפירש כל שהו ממש כפירוש ההלכות אבל לפירוש רש"י ז"ל שפירש דהוה תניא בין החביות משום דמתני' בכולה חביב דבר שבמנין ואין ראיה מכאן אלא ממתני' לעיל מינה דאמר שם י"י אסור ואוסר בכ"ם היה לו מ"ב לברב כ"מ להביא ראיה ממתני' דהיא ראיה שהוקשה אליבא דכ"מ: יין שנתנסך לעכו"ם כו' שנא' אשר אלב זבחימו כו'. פ' אין מעמידין (דף כ"ם:) אלו דברים של עכו"ם אסורים וכו' אמר יין מנלן אמר רבא מקרא אשר אלב זבחימו

כב הטבל והחדש וכו' אסורים כמותן. ברייתא בפרק השור והרועה (דף ק"כ:) ופע"ג דיליף לכו הכם מקראי מסתם לרבינו דאמכתא בעלמא וכדאתן בסוף תרומות (פי"ל מ"ג) אין פוטרים אלא המרבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים וס"ה לאיך אמאי שנא:

כד ומ"ש ושיעור כל אכילה מהם כזית. בפ"ג דערכין (משנה ד'). ות"ס אבל איסור אכילה ביוה"כ וכו'. כלומר פה שהגלרכתי לומר שיש איסורים אחרים שיתבארו במקומם הם אותם שהם במינים מיוחדים אבל איסור אכילה ביוה"כ שהם בכל האוכלים ודאי שאינם מכוונ הלכות אלו וכן איסורי מיר כיון שאינו שוה בכל גם הוא אינו מכוונ הלכות אלו ולפיכך דין הוא שיתבארו כל אחד במקומו ולא הייתי צריך להוציא מהכלל:

פי"א א יין שנתנסך לעכו"ם אסור בהנאה. בפ"ב דע"ז מייתי לה מדכתיב אשר הלב זבחימו יאכלו יחדו יין נסיכם מקיש י"י לזבח וזבח כתיב וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה. ומ"ש שהשותה ממנו כל שהוא לוקה מן התורה (שנישנו בכ"ם) משמה בפרק בתרא דע"ז (דף ע"ג) מני יין נסך בהדי דברים שאסורים ואוסרין בכ"ם ומייתי לה רבינו בסתוך מדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ומ"ש שלוקה ליתי יודע מנין לו לרבינו ומאתי לכרמב"ן בהגהותיו על ס"מ של רבינו שהוקשה לו זה וכתב וז"ל אנכי לא ידעתי מקוס המלקות הזה ולא ראיתיו עד הנה בגמרא בכלי לו הירושלמי אבל יתכן שילקה מדכתיב וקרבת לך ואכלת מזבחו שבינו מן הכתות בריח ניוסב המרן וכו' וקרבת לך ואכלת

מגדל עוז

שכל עד מכת מרדות. בפנהדרין פ' סנהדרין (דף פ"ג) ובפסחים פ' אלו הן בלוקין (דף פ"ז): הטבל והחדש פ' עד ומל כמנגים שלפם. פ' השור והרועה (דף ק"כ:) וגם בתרא דתם' תרומות: ויש בקדשים איסורין וכו' עד מכת מרדות. בפנהדרין פ' אלו הן בלוקין (דף פ"ז): פי"א יין שנתנסך עד סוף הפרק. שנתיין בכלל בתם' מכות פ' אלו הן בלוקין (דף כ"ג) ומקצתן בתם' סנהדרין פ' אלו הן הנסקלין (דף פ"ג): פי"א יין שנתנסך עד מס"ם. פ' אין מעמידין (דף כ"ם):

ומכלל מזכחו והוא לשון מגיפה ממה במפורסם בשמר פן ומלל לא תעשה והזכח והיין המתנסך לעכו"ם אחד הן כמ"ם בכל מקום בתלמוד המזכח והמקטר והמנסך וכו' עכ"ל:

ומ"ש וכן האוכל כ"ם מתקרובת עכו"ם וכו'. נתבאר בדברי רבינו בסמוך:

ג יין העכו"ם שאין אנו יודעים אם נתנסך וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ב) נזרו על היינם

משום (יהוד) בעותיהן ובאינו בפרק הנזכר (דף ב"מ:) אלו דבריס של עכו"ם אסורים ואיסורן איסור הנאה. ומ"ש והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות אע"פ בביי"ג כתב שמישהו בכ"ם משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם בסתם יינם שאינו אלא מגזירת סופרים שיעורו כשאר משקין שהן אסורין ברביעית:

ד ומ"ש וכל יין שיגע בו העכו"ם ה"ז אסור וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל') ופרק ר' ישמעאל (דף ל"מ):

האכרים

כל שהוא לוקה מן התורה. וכן האוכל כל שהוא מתקרובת עכו"ם מבשר או מפירות אפילו מים ומלח האוכל מהן כל שהוא לוקה שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו וגו': ב יין שנתנסך לה כזבח שקרב לה וכיון שאיסור זה משום עכו"ם הוא אין לו שיעור שנאמר בעבודת כו"ם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: ג "יין העכו"ם שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא נתנסך והוא הנקרא סתם יינם אסור [ה] בהנאה כמו יין שנתנסך. ודבר זה מגזירות סופרים הוא. והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות: ד וכל יין שיגע בו העכו"ם הרי זה אסור שמא נסך אותו שמחשבת העכו"ם לעבודת כוכבים הא למדת שיין ישראל שנגע בו העכו"ם [ג] דינו כסתם יינם שהוא אסור

מאכלה אסר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה וזבח ולא יליף מוילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים ומת יליף שם שם מעגלה ערופה דכפרה כהיא בה כקדשים: וכן האוכל כל שהו וכו'. פ' האוכר הה הטועל (ע"ז ע"ד) מנה אלו אסורין ואיסורן בכל שהו יי"ג ועי"ז ושורוח לבוכין ושור הנסקל ועגלה ערופה ונפרי מערב וכו':

ג יין העכו"ם שאין אנו יודעין וכו'. דכתיב ויעש דניאל על לבו אפר לא יתגאל בפתבג המלך ובין מסתיו. ואע"ג דאיסורו מד"ס התמירו עליו לאוכרו בהנאה משום מומרת ע"ז:

ד וכל יין שיגע בו העכו"ם וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף ל"מ) ורבא הוה פ"ל דמותר בהנאה והדר ביה דאסרי התמירו. וכתב רבינו דבתם מהנסך עכו"ם לע"ז הוקא בזמן שהוא יודע שהוא יין אבל אם סבור שהוא שמן מותר בהנאה והכי איתא התם ובן אם נגע אלא בכוונה והכי איכא שובדא התם והא דאמרינן תיובתא בן יומו עובה נסך דוקא לאחייה אסור אבל בהנאה מותר:

הלוקח

[ה] בהנאה כמו יין שנתנסך. ודבר זה מגזירות סופרים הוא. והשותה מסתם יינם רביעית מכין אותו מכת מרדות: ד וכל יין שיגע בו העכו"ם הרי זה אסור שמא נסך אותו שמחשבת העכו"ם לעבודת כוכבים הא למדת שיין ישראל שנגע בו העכו"ם [ג] דינו כסתם יינם שהוא אסור

א סם בשור וכסמ"ג:

לחם משנה

זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה מגלן דכתיב וילמדו לבעל פעור וכו' מה מה אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה ע"כ. ודליתי במנין מצות ל"ת שמנה רבינו מצות כ"ה אלא ליהנות בע"ז ובכל מסמפיה ובתקרובת אלה וביין שנתנסך לה שנאמר לה תבינ תועבה אל ביתך, ומצות קס"ד מנה אלא לשחוט יי"ג שנאמר אבר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם ע"כ. ובאמת הוא דבר תמוה בעיני בהרי המלקות שכתב כאן אלוקה ביי"ג אינו אלא מקרא דלא תבינ תועבה אל ביתך וקרא דלא ידבק בידך מאומה מן החרם כמ"ש בהל' ע"ז פ"ז וא"כ ליכא שום קרא כלל דלא תעשה אלא הני הרי אל לא תבינ ואל לא ידבק ובבר מנאם רבינו שם במצוה כ"ד ומצוה כ"ה וא"כ איך מנה יין נסך הבלבל אלא תבינ וכו' במצות לא תעשה אבני עלמה והבינ רמיה מקרא דאסור חלב זבחימו וכו' דהך קרא אינו לא תעשה אלא גילוי הוא להורות שיין נסך בכלל לא תבינ דאיתקש לזבח ובגדולה מזו מנה רבינו במדת כמבאר ברים פ"ק בהלכות תעניות שכתב שם ה"ה דמנה שם תרועת תעניות ותרועת הקרבנות בתחה אע"ג דהם שתי מצות כמ"ש ה"ה משום דשם תרועה אחת היא וא"כ כ"ש כאן דהיה לו לתמוה בחדא דאין כאן אלא מצוה אחת אל ל"ת כדפריטיה. ועוד"ק אם מנה יי"ג מצוה בפ"ע משום דאילמריך קרא לגלויי דאסור בהנאה א"כ היה לו למנות ג"כ התקרובת דאילמריך קרא לגלויי כדאמרו בגמרא מוילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה, מיהו נזה י"ל דהיכא דהמגלה הוא דבר הורה שהוא קרא דישתו יין נסיכם וכו' ראוי למנותם בהרבי משום דאיון דגלה לנו הכתוב עצמו אלא היה נכנס בקרא דלא תבינ אם לא שהוא עצמו מזר לאכרם ישתו יין נסיכם אע"ג דאחרר הגילוי נכנס הוא וז"ש במצות כ"ה דקרא דלא תבינ תועבה הוא מרבה י"ל כלומר אחר הריבוי של ישתו יין וכו' מ"מ איון שבכתוב הודועה אלא היה נכנס במשמעות דלא תבינ אלא בהר דרבייה א"כ ראוי למנותם בהרבי אבל בזבח ליתן אוס קרא לרבות שהודיענו אלא היה נכנס במשמעות לא תבינ ואע"ג דקרא דוילמדו לבעל פעור וכו' הודיענו כן אין זה דבר תורה אלא דבר קבלה ואין לחייב מלקות בשביל גילוי הבינ"ים שבאין שבכתוב של תורה לא הוצרך לגלות דנכנס בקרא דלא תבינ ואע"ג דדברי קבלה גלה לן לא איכפת לן מידי וא"כ בודאי הוא נכנס במשמעות הכתוב דלא הבינ והכל תדע מילתא ומ"מ ל"ע: ומ"ש רבינו לוקה מן התורה ר"ל לוקה מדברי סופרים שבתבתי שהוא מקרא דלא תבינ תועבה וקרא דלא ידבק והגילוי הוא ישתו יין נסיכם וז"ש שנאמר אבר חלב זבחימו וכו' כלומר זהו הגילוי אבל הלאוין בכר ביארם רבינו פרק ז' מהלכות ע"ז, וא"ל לפי דעת רבינו שהוא כוכר שאין ללקות מדברי מפני דברי הלאוין אלא מפני הענינים המלוקים כמו שהבינ בשרש המצוה למה כאן לוקה מדברי משום שני לאוין של לא תבינ ואל לא ידבק כיון שהבל ענין אחד. וי"ל דהם שני ענינים, האחד משום הע"ז עצמה והלאו לא תבינ תועבה שהוא משמשיה ומקרובותיה, והשני מפני שהוא ממון שוכדיה לא ידבק בידך מאומה מן החרם שמירם רבינו בממון עיר הנדחת וא"כ הם שני ענינים חלוקים לכך לקי חדתי. ומ"ש רבינו והשותה אסור, נראה ה"ה הנהגה כמ"ש בפרק ז' מהלכות ע"ז וסמך כאן על מ"ש שם:

ב וכיון שאיסור זה משום עכו"ם וכו' סתם יינם וכו'. שם (דף ל:) אמר ר' אבי א"ר יוחנן משום ר' יהודה בן בתירא ג' יינות הן וכו' סתם יין אסור בהנאה ומפמא טומאת משקין ברביעית וכו'. ומ"ש שהשותה רביעית מסתם יינם מכין אותו מכת מרדות קשה דמאין הוצית זה אם מפני שאמרו מפמא ברביעית אז אין ראיה דרביעית קאי אטומאה אבל איסורים תמיד מפי ולא קאי ברביעית אלא אטומאה כמו שהזכירו שם יין אסור בהנאה ומפמא טומאה חמורה בכזית וכי איכי דכזית דיין נסך לא קאי אלא

מנדל עוז

זכן האוכל כל שהוא עד שהקרב לה. פרק בתרא דמס' ע"ז (דף ע"ג): וכיון שאיסור זה מ' עד מכת מרדות. פ' אין מעמידין (דף ל"ו): ובל יין שיגע בו כו' עד לאין אוכרין. פ' ר' ישמעאל (דף ל"מ):

הגהות מיימוניות

[ה] ומה שעתה נוהגים ליקח יינות עכו"ם בחבורותיהם וגם כשהעכו"ם נוגע ביינו של ישראל שמוכרו לעכו"ם פירש"י בתשובת הגאונים ורשב"ם משום דעכו"ם בומן הזה אין בקיאין בטבע ע"ז ואינם ארוקין בה ודמו לתינוק בן יומו דאפי' רב דמחמיר לא אסר אלא בשתייה כבעמוד וכן כתוב בס"ה שפירוש רבינו שלמה ב"ר מאיר וה"ר נתן בשרש"י לא נהירא לר"י דתיבוק אין כתבוין לנגוע כלל שכך היה מבפת כאשבה הדע דהא מרמי ליה לעכו"ם דסליק בריקולא ובו' שנגע שלא בכוונה אבל בעכו"ם בומה"ז נהי שאין בו כוונת ניסוך מ"מ כתבוין ליגע ואומר ר"י דיש למצוא היתר לדמות מגעו בזמן הזה למודד בקנה דאמרי' יסכר ואפי' אם נדמה למודדו ביר האסור רבנן דימסר ואפי' ר' נתן דאמר בהא אסור בהנאה הייינו משום דגזר סדירה אטו שיבשוך בידיו אבל בזמה"ז ליכא למיגזר מידי דאינן בני שבשוך אך קשה דהוי דבר שבכנין וצריך מנין אחר להתירו ור"ת היה רגיל לסכור אותו לאותו עכו"ם עצמו שאסרו לו כדלקמן פרק י"ג ספר התרומות ע"כ: [ג] כגון נתכוין ליגע ויודע שהוא יין כי ההוא דשכשך בדוולא להראות שהוא יין אבדי' שמואל ור' יודגן וראיה באגרדומין שקדה בבניקת ומצץ ותעלת בפיו ואסרו בהנאה בספר התרומות והמצות ע"כ:

אסור בהנייה: ה "עכו"ם שנגע ביין שלא [ג] בכוונה וכן תינוק עכו"ם שנגע ביין אסור בשתייה ומותר בהנייה. [ד] ‎ᵇהלוקח עבדים מן העכו"ם ומלו וטבלו מיד אין מנסכין ויין שנגעו בו מותר בשתייה ואע"פ שעדיין לא נהנו בדתי ישראל [ה] ולא פסקה עכו"ם מפיהם: ‎ᵃ‎ז ‎ᵇבני השפחות העכו"ם שנולדו ברשות ישראל ומלו ועדיין לא טבלו הגדולים אוסרין היין כשינעו בה והקטנים אינן אוסרין: ‎ᵃ‎ז ‎ᵈגר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה. ומייחדין אצלו יין ואין מפקידין אצלו יין. וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון אלו הישמעאלים יינן אסור

ה עכו"ם שנגע ביין שלא בכוונה. יה:אלר בפי"ב. ומ"ש וכן תינוק עכו"ם שנגע ביין וכו' פ' ר' ישמעאל (דף כ"ז) אמר רב תינוק בן יומו עושה יי"נ ומפורש בהם בשובדא דהוה בני רב דאמרו ליה והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ פ"ל לישור דאמרי תנא בשתיה בהנאה מי אמרי ושמואל פליג ואמר דקטנים אינם עושים יי"נ ופסק רבינו כרב דהלכתא כוותיה בתיכורי וכן פסקו ר"ה והרא"ש והרמב"ן והרשב"א ז"ל אע"פ שיש פוסקים כשמואל ומפרש החם בגרייתא אע"פ שהם גדולים ואלו הם קטנים גדולים שיודעים בטיב עכו"ם ומשמיה קטנים שאינם יודעים בטיב עכו"ם ומשמיה ומשמע דבן יומו דאמר רב לאו דוקא אלא כל שאינו יודע בטיב עכו"ם ומשמיה בכלל קטן בן יומו הוא. וכתב הרשב"א שיודע בטיב עכו"ם ומשמיה כל שהוא גדר ומזיר בפיו עכו"ם ומשמיה וכתב דהכי איתא בתוספתא איזהו גדול כל המדר ומזיר שם עכו"ם ומשמיה עכ"ל. וכ"כ הטור ואיני יודע למה השמיט זה רבינו:

הלוקח עבדים מן העכו"ם וכו'. שם אמר רב נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן העכו"ם אע"פ שמלו וטבלו עושים יין נסך עד שמסקא עכו"ם מפיהם וכמה אריב"ל עד י"ב הדש וכב פליג עליה וכבר שהלוקח עבדים מן העכו"ם מלו וטבלו לאלתר אינם עושים יין נסך ופסק רבינו כרב דהלכתא כוותיה בתיכורי וכן פסקו התוספות והרשב"א והרא"ש. וכתב שכן נהגו כל גדולי אשכנז הף על פי שיש פוסקים כשמואל:

ו בני השפחות העכו"ם וכו'. שם אוהיבגא לרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ מדאמרי הלוקח עבדים מן העכו"ם שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושים יי"נ קטנים אין עושים יי"נ וכו' קתני מיהא גדולים אין קטנים לא הרגמה אבי שפחות הם וכן קאמר וכו' הא קא"ל עבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות מלו ולא טבלו הוא דעושים יי"נ מלו וטבלו לא אף עבדים כן לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל ומשמע דקטנים דקתני דאין עושים יי"נ אין עושים כלל קאמר אפילו לאסרו בשתיה דאי לאו הכי ליתני ליה מתי אין עושים יי"נ ליאסר בהנאה אבל בשתיה אסור. ומשמע לרבינו דהא דקטנים אינם עושין יי"נ אבל לא מלו ולא טבלו עושין יי"נ לאוסרו בשתיה כדאין שאר עכו"ם קטן דאין הפרש בין בני השפחות לשאר עכו"ם בין בגדלן בין בקטנן אלא קטנים שמלו ולא טבלו דאע"ג דבשאר עכו"ם עושים יי"נ בני השפחות אינם עושים וכדאמי הרגמה אבי השפחות כלומר שמתלקים בני השפחות קטנים משאר עבדים קטנים והחילוק שביניהם הוא כשמלו ולא טבלו כדקאמי בגרייתא וכתב המור שכן דעת הרמ"ה אבל הרשב"א כתב בח"ה בני השפחות והם שעלדו מן השפחה עכו"ם ברשות ישראל לכ"ע קטנים אין עושים יי"נ ומותר אפילו בשתיה עד שידעו בטיב ע"ז ומשמיה ואע"פ שלא מלו ולא טבלו והא דקתני בגרייתא שמלו ולא טבלו לאו משום קטנים נקט לה אלא משום גדולים ולומר שאע"פ שמלו וקבלו עליהם אלא לעבוד ע"ז כיון שלא טבלו עדיין עכו"ם הם ואף כשם גדו לאסור אפשר אינם ומנעם אבל קטנים אע"פ שלא מלו אין עושים יי"נ דמילה לא מעלה ולא מוריד לגבי קטנים דהא כל שמל ולא טבל אינו גר א"כ מילה מה מהניא בלא טבילה והדא לך מדאקשי מינה לרב דאמר קטנים בני עכו"ם עושים יי"נ לאסור לאותו בשתיה ואם איתא מתי קושיא ליאמר אחם כשמלו ולא טבלו וכי קא אמינא אמאי בקטנים בני עכו"ם שלא מלו וזה ברור (אלא שהוצרכתי לכתוב מפני שמלאתי בקצת תיכורי הרמשונים ז"ל דברים לא נאכלו בשיני) וכן שינו כתוספתא בהדיא וכן בני השפחות שלא מבלו בין מולים בין ערלים הרי אלו עכו"ם מדרבן שמא יינם בגדולים אסור בקטנים מותר ואי אז גדול כל העדר ומזיר אם עכו"ם ומשמיה ע"כ בתוספתא. וזה מבואר בדברי אב"ל. ואני אומר שלא נראה לרבינו ולהרמ"ה לפרש כן משום דדומה ישראל אבל מייחדין אצלו יין ואפילו בשיר שרובה עכו"כ וכו' יינו נסמנו וכו' רשב"ג אומר יינו יי"נ ואתרי לה מותר בשתיה וידוע דהלכה כהכמים והא דקתני בסיפא מייחדין אצלו יין וכו' מסקנא דכולהו תנאי דלעיל היא ופירש"י אין מפקידין אצלו יין בביתו לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיתאוי ביין שלו שהוא אסור כדקתני סיפא יין בשמן, אבל מייחדין אצלו יין ישראל מינתו בהאותו עד שילך כדי מיל או יותר מפמ"כ בעכו"ם דבאי כיון דלא

אסור בהנייה. [ג] בכוונה. [ד] הלוקח עבדים מן העכו"ם ומלו וטבלו מיד. [ה] ולא פסקה עכו"ם מפיהם. [ו] בני השפחות. [ז] גר תושב.

א עור שם מי' קכד כמ"ג שם: ב וכן פסק הטור שם: ג כן פסק שם: ד שם:

אינו אוסר

ינ נסך ופסק רבינו כרב דהלכתא כוותיה בתיכורי וכן פסקו התוספות והרשב"א והרא"ש. וכתב שכן נהגו כל גדולי אשכנז הף על פי שיש פוסקים כשמואל:

ו בני השפחות העכו"ם וכו'. שם אוהיבגא לרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ מדאמרי הלוקח עבדים מן העכו"ם שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושים יי"נ קטנים אין עושים יי"נ וכו' קתני מיהא גדולים אין קטנים לא הרגמה אבי שפחות הם וכן קאמר וכו' הא קא"ל עבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות מלו ולא טבלו הוא דעושים יי"נ מלו וטבלו לא אף עבדים כן לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל ומשמע דקטנים דקתני דאין עושים יי"נ אין עושים כלל קאמר אפילו לאסרו בשתיה דאי לאו הכי ליתני ליה מתי אין עושים יי"נ ליאסר בהנאה אבל בשתיה אסור. ומשמע לרבינו דהא דקטנים אינם עושין יי"נ לא מלו ולא טבלו עושין יי"נ לאוסרו בשתיה כדאין שאר עכו"ם קטן דאין הפרש בין בני השפחות לשאר עכו"ם בין בגדלן בין בקטנן אלא קטנים שמלו ולא טבלו דאע"ג דבשאר עכו"ם עושים יי"נ בני השפחות אינם עושים וכדאמי הרגמה אבי השפחות כלומר שמתלקים בני השפחות קטנים משאר עבדים קטנים והחילוק שביניהם הוא כשמלו ולא טבלו כדקאמי בגרייתא וכתב המור שכן דעת הרמ"ה אבל הרשב"א כתב בח"ה בני השפחות והם שעלדו מן השפחה עכו"ם ברשות ישראל לכ"ע קטנים אין עושים יי"נ ומותר אפילו בשתיה עד שידעו בטיב ע"ז ומשמיה ואע"פ שלא מלו ולא טבלו והא דקתני בגרייתא שמלו ולא טבלו לאו משום קטנים נקט לה אלא משום גדולים ולומר שאע"פ שמלו וקבלו עליהם אלא לעבוד ע"ז כיון שלא טבלו עדיין עכו"ם הם ואף כשם גדו לאסור אפשר אינם ומנעם אבל קטנים אע"פ שלא מלו אין עושים יי"נ דמילה לא מעלה ולא מוריד לגבי קטנים דהא כל שמל ולא טבל אינו גר א"כ מילה מה מהניא בלא טבילה והדא לך מדאקשי מינה לרב דאמר קטנים בני עכו"ם עושים יי"נ לאסור לאותו בשתיה ואם איתא מתי קושיא ליאמר אחם כשמלו ולא טבלו וכי קא אמינא אמאי בקטנים בני עכו"ם שלא מלו וזה ברור (אלא שהוצרכתי לכתוב מפני שמלאתי בקצת תיכורי הרמשונים ז"ל דברים לא נאכלו בשיני) וכן שינו כתוספתא בהדיא וכן בני השפחות שלא מבלו בין מולים בין ערלים הרי אלו עכו"ם מדרבן שמא יינם בגדולים אסור בקטנים מותר ואי אז גדול כל העדר ומזיר אם עכו"ם ומשמיה ע"כ בתוספתא. וזה מבואר בדברי אב"ל. ואני אומר שלא נראה לרבינו ולהרמ"ה לפרש כן משום דדומה ישראל אבל מייחדין אצלו יין ואפילו בשיר שרובה עכו"כ וכו' יינו נסמנו וכו' רשב"ג אומר יינו יי"נ ואתרי לה מותר בשתיה וידוע דהלכה כהכמים והא דקתני בסיפא מייחדין אצלו יין וכו' מסקנא דכולהו תנאי דלעיל היא ופירש"י אין מפקידין אצלו יין בביתו לזמן מרובה דאיכא למיחש לאיתאוי ביין שלו שהוא אסור כדקתני סיפא יין בשמן, אבל מייחדין אצלו יין ישראל מינתו בהאותו עד שילך כדי מיל או יותר מפמ"כ בעכו"ם דבאי כיון דלא

לחם משנה

ונסך אבל מן הדין הוא מותר בהנאה איכא דלא נסך ומ"כ מאי הדבר לחיות ספק ספיקא ולכך שריק ליה בהנאה אבל לענין השתיה שהוא ספיקא חד ספיקא דבכל גיעה הוא אסור בשתייה הוי אסור והיכא דליכא מותם כלל וגנע אסריק ליה אפילו בהנאה משום דליכא אלא חדא ספיקא אם הוא בכוונה או אינו בכוונה. זה ל"ל לחרן לדעת רבינו ולכך

ספק כלאן כרבנן ואם ספק דין המפקיד יינו וכו' כדבריהם:

ה עכו"ם שנגע ביין וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף כ"ז) הוא שובדא דהוה בני רב וכו' בהדי דקא נהיה גע בריסא דלולבא בחמרא אלא בכוונה שרייה רב לזמנו לעכו"ם ע"כ. ורבינו נראה שנורם נירסא התוספות דלא נרים בריסא דלולבא אלא גע בחמרא ולכך כתב כאן עכו"ם שנגע ביין לעומר כידו ממש ולא ע"י דבר אחר דע"י ד"ח אלא בכוונה מגע מותר אפילו בשתיה וכי אסריק לקמן בפרק ב' מדרבן בקנה שהוא ע"י ד"ח אסור בשתייה היינו שנעמד מעומד דהחם נחכוון ליגע ולא נחכוון לנסך אבל היכא דלא נחכוון אפילו ליגע והוא ע"י דבר אחר מותר אפילו בשתיה ולכך דאלא בכוונה שכתב כאן הוא אלא בכוונה מגע דאי אלא בכוונה ניחוך כיון מיודע שהוא יין אסור בהנאה כדכתב בפי"ב עכו"ם שנגע ביין ולא נחכוון לזה הרי זה מותר וכו' משמע דאם שהוא יודע שהוא יין אסור אפילו בהנאה אע"ג דלא נחכוון לנסך:

הלוקח עבדים וכו'. שם פסק כרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ כלומר לאסור בשתייה ומוקי בגרייתא דקטנים אין עושים יי"נ בני השפחות וכן קאי תרוקן ומדרשן כדאיתא שם ופסק כרב משום דהלכתא כוותיה בתיכורי לגבי שמואל דפליג עליה שם:

הגהות מיימוניות

[ג] ההוא עכו"ם דסליק בריקולא בהדי דנהית נגע בחסרא שלא בכוונה שרייה רבא לזבוני לעכו"ם וכן פר"ח ור"ח והי"ג והשובת הגאונים ואין גורס בריש"א דלוליבא. ויש להביא ראיה להתירו אפילו כי נגע עכו"ם בידו בלא כוונת מגע מהא דתניא מדדו בקנה ומכר ואפילו לדבי נתן דאסר דמודדו ביד אסור בהנאה היינו דוקא התם שמתכוין ליגע ביין וגזר

[ד] הוא עכו"ם דסליק בריקולא בהדי דנהית נגע בחסרא שלא בכוונה שרייה רבא לזבוני לעכו"ם וכן פר"ח ור"ח והי"ג והשובת הגאונים ואין גורס בריש"א דלוליבא. ויש להביא ראיה להתירו אפילו כי נגע עכו"ם בידו בלא כוונת מגע ברישא דלוליבא. ויש לומר דאפילו אם הוא בכוונה מגע דאי אלא בכוונה ניחוך כיון מיודע שהוא יין אסור בהנאה כדכתב בפי"ב עכו"ם שנגע ביין ולא נחכוון לזה הרי זה מותר וכו' משמע דאם שהוא יודע שהוא יין אסור אפילו בהנאה אע"ג דלא נחכוון לנסך:

הלוקח עבדים וכו'. שם פסק כרב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ כלומר לאסור בשתייה ומוקי בגרייתא דקטנים אין עושים יי"נ בני השפחות וכן קאי תרוקן ומדרשן כדאיתא שם ופסק כרב משום דהלכתא כוותיה בתיכורי לגבי שמואל דפליג עליה שם:

מגדל עוז

גר תושב עד ומיחדין אצלו יין. פרק בתרא דמסכת ע"ז (דף ס"ד): וכן כל וכו' עד אסור בהנאה. זה דקתני בתוספתא ז"ל משמעתא דגר תושב דתרק בתרא דע"ז ובעכו"ם קטן דתרק ר' ישמעאל (דף כ"ז):

[ד] כרב ולא כשמואל דשרי אף בשתיה וכך פירש ר"ת ודלא בהלכות גדולות ורבינו חננאל שפוסקים כשמואל מדקאי ריב"ל כותיה שספרש דבריו אחא דהלוקח עבדים מן העכו"ם וכו' כדפרשית בהגה"ה דבסכוך: [ה] כרב לגבי שמואל דאמר עד שישקע שם ע"ז כפיהם וכן פר"ת ודלא כה"ג ור"ח שפסקו כשמואל מדקאי ריב"ל כותיה שספרש דבריו אם עכו"ם משתשקע י"ב הדש ואר"ת דאין זה ראיה דעיקר דברי ריב"ל נאמרו בתתולין והלמוד מביא כאן לפרש דברי שמואל ע"כ:

דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמנע עכו"ם דאחי מעלמא בניתו לא מייתיק דיין דאין לו הגאה בכך אינו מניחו ליגע ולאיתלופי בזמן מועט ליכא למיחש וכו' יינו מותר בהגאה כמתו וקודם שהותר המתן באכילה [קפו] אבל בשתיה אסור אכ"ל. ולמד רבינו מנר מוסב לכל עכו"ם אסור עובד ע"ז וכתב הרשב"ם דמעמא משום דגזרה לאסור שתיה בלבד היתה ומשום בתמיהון אבל לאסור הגאה שגזרו ב"ד שלאחריהם ומשום משום מיסך לא גזרו אלא בעכו"ם עובד ע"ז אבל בשאינו עובד ע"ז ואע"פ שהתמאלים הלו לא קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז וכן לא קבלו עליהם בשני ג' ז' מצות בני נח ובריתא קתני איהו גר תושב כל שקיבל עליו בשני ג' תבירים שלא לעבוד ע"ז דברי ר"מ וחכ"א כל שקיבל עליו שבע מצות בני נח הרי לא לענין י"ל והאר גזירות שגזרו בעכו"ם היא שנויה אלא להתיותו בלבד וכדגרסינן התם אלה דהרי רב יהודה שדר קרבנא לאבידנא ביום אידם אמר ידענא ביה דלא אלא לע"ז והתניא איהו גר תושב כל שקבל עליו בשני ג' תבירים שלא לעבוד ע"ז אל"ל כי חיים הרי להתיותו (והאמר רבב"ח אר"י גר תושב שעברו עליו י"ב הדש ולא אל הרי הוא כמין שבמותות התם כגון שקיבל עליו לשול ולא אל) אלמא כל שידעתיה שאינו עובד עכו"ם אינו בכלל גזירות הלו ולא הגריבו לקבל בשני ג' תבירים אלא להתיותו אף הוא אסור בו שהרי הוא בכלל איסור חתנות ולפיכך יינו אסור בשתייה כשאינו עכו"ם: ואיבא למידק על דברי רבינו שמאמר שהוא סוגר שכל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם אינו אסור בהגאה היאך כתב גר תושב שקבל עליו שבע מצות כמו שבינתרנו יינו אסור בשתייה ומותר [בהגייה] דמשמע דאם איסר מלקבל אותה מהשבע אוסר בהגאה ומי גרע גר תושב שקבל עליו בתירוס שם מצות ועכ"ז מבלגה מעכו"ם דקיים לן דלא אלא שלא קבל עליו שאר מצות. וי"ל דע"כ לא קאמר רבינו שאינו אוסר בהגאה אלא בעכו"ם שהוא מבני דת דלא אלהי ע"ז אבל אם הוא מבני דת דאלהי ע"ז אע"פ שזה קבל עליו שלא לעבוד ע"ז לא יצא מכלל אומתו עד שיקבל עליו שבע מצות דאז נעשה גר תושב גמור והכי דייק ליפנא דרבינו שבתב וכל עכו"ם שאינו עובד ע"ז כגון אלו הישמעאלים דמשמע דוקא בכה"ג שהוא מאומה שמוחזקים שאינם עובדים ע"ז הוא דייני מותר בהגאה אע"פ שלא קבל עליו בתירוס שלא לעובדה אבל אם הוא מאומה דאלהי לה צריך לקבל עליו שבע מצות ואם איסר אחת מהן אוסר בהגאה דמדיין בכלל אומתו הוא ולפי זה הא דאמר רבא אבר שאך ידענא ביה דלא אלה ע"ז הא"ק ידענא ביה שהוא מאומה דלא אלהי ע"ז. ומי"ל דכל עכו"ם שאינו מוחזקים בו שאינו עובד ע"ז אע"פ שבני אומתו עובדים אותה והוא לא קבל בתירוס שלא לעובדה וגם אינו מקיים אחד מצות ולא קבלם עליו יינו מותר וכתה"ג הוא הדין דבר שאך רבינו גר תושב שקבל עליו שבע מצות להאמינו אאע"כ יינו אסור בהגאה אבל [לא] כתב כן לומר דמותר בהגאה

א מור שם סי' קכג סמ"ג שם: ב טור שם סי' קכג סמ"ג שם:

אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים. אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה: ח "כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור אם היה עכו"ם שנאסר היין בגללו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בהנייה. ואם אינו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר עכו"ם סתם הרי זה עובד עכו"ם: ט יאין מתנסך לעכו"ם אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח ומפני זה כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שינע בו שיהיה אסור בהנייה לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסך. לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אינו [ו] אסור ומותר לשתות עם העכו"ם [ז] בכוס אחד. אבל יין מזוג ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה [מ] אם נגע בו נאסר: י הורו גאוני המערב שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט

מגלו יין לזמן מרובה דמייתיק לאיתלופי אבל מיהדין אלו יין ישראל מיתי במתנו עד שילך כדי מיל או יותר דיין דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמנע עכו"ם דאחי מעלמא בניתו לא מייתיק דיין דליתי לא מיתו ליגע ולאיתלופי בזמן מועט ליכא למיחש:

ט אין מתנסך לעכו"ם וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל'.) שמואל והאבלא הוו יתבי דייתו לקמייהו אמרא מבבלא מסכיה לדיה לעמר אבלא כדי שלא יגע ביין א"ל שמואל הכי אמרו יין מבושל אין בו משום יי"נ. ושמעינן מינה דאפי' בשתייה שרי וכ"כ רש"י ז"ל. ואמר רבא אפי' אמרא דאקדים עד תלתא יומי יש בו משום ניצוי ומשום יי"נ:

י הורו גאוני המערב שאם נתערב וכו'. האתרוגים לא כתבו על הוראה זו. וכתב הרא"ש כשאינו שפיקר הגזירה משום בתמיהון

אסור בהגאה דמדיין אלו יין ישראל מיתי בתמיהון אבל מיהדין אלו יין ישראל מיתי בתמיהון עד שילך כדי מיל או יותר דיין דלא פלח לא נגע ולא מנסך ולמנע עכו"ם דאחי מעלמא בניתו לא מייתיק דיין דליתי לא מיתו ליגע ולאיתלופי בזמן מועט ליכא למיחש:

ט אין מתנסך לעכו"ם וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל'.) שמואל והאבלא הוו יתבי דייתו לקמייהו אמרא מבבלא מסכיה לדיה לעמר אבלא כדי שלא יגע ביין א"ל שמואל הכי אמרו יין מבושל אין בו משום יי"נ. ושמעינן מינה דאפי' בשתייה שרי וכ"כ רש"י ז"ל. ואמר רבא אפי' אמרא דאקדים עד תלתא יומי יש בו משום ניצוי ומשום יי"נ:

אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים. אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה: ח "כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור אם היה עכו"ם שנאסר היין בגללו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בהנייה. ואם אינו עובד עכו"ם הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר עכו"ם סתם הרי זה עובד עכו"ם: ט יאין מתנסך לעכו"ם אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח ומפני זה כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שינע בו שיהיה אסור בהנייה לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסך. לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אינו [ו] אסור ומותר לשתות עם העכו"ם [ז] בכוס אחד. אבל יין מזוג ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה [מ] אם נגע בו נאסר: י הורו גאוני המערב שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט

א מור שם סי' קכג סמ"ג שם: ב טור שם סי' קכג סמ"ג שם:

מעט

הוה שמי ליה עם אבלא וכתב הרא"ש הדבר תמוה מאד כיון שנזרו על יינם משום בתמיהון וכי משום שהרחיקו לא שייכא הך גזירה ולי משום דלאו בר ניסוך הוא והלא יין מזוג נמי לאו בר ניסוך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מעי כ"כ ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן עכ"ל. וכתב הטור ומילתא נקרא מבושל מהרחיק על נכי שאם והם דברי הרא"ש וספר התרומה והרשב"ד והרשב"ם בשם הגאונים: ומ"ש רבינו אבל יין מזוג וכו'. בפרק הין מעמידין אמר רבא הלכתא יין מזוג וכו' יש בו משום יי"נ. וכתב הר"ן תיכא מ"ד דה"מ כגון דליכא מפי מב' חלקי מים אבל איכא מפי לאו אתי בו משום יי"נ וכתבא רמיה דמ"ק ואמרים בפרק המוכר פירות (נ"ב נ"ז:) גבי שמרי יין לענין ברכה ואינה רמיה דה"מ בשמרים דבי מיכא מפי מבל מד הלתא מים קיוהא בעלמא הוא אבל יין גמור דאיכא מעם יין ומרמה יין יש בו משום יי"נ וכ"כ הרא"ש דשמרים שאינו שתיה אלא קיוהא בעלמא אע"פ שיש בו מעם יין אבל יין מזוג אדם מחנו לפי מנתו ומנהגו הילכך כל זמן שיש בו מעם יין יש בו משום יי"נ. ומ"ש רבינו ויין שהתחיל להחמיץ, שם אמר רבא הני אמרא דאיתיקרים עד תלתא יומי יש בו וכו' ומשום יי"נ מכאן ואילך וכו' ואין בו משום יי"נ והכתב הרשב"ם והר"ן דרבא לעמיה דאמר ריהיה אלא ושעמיה אמרא אמרא דמעמיה אמרא אמרא ודעת המפרשים להתיר בתמין שלו שנגע בו העכו"ם אלא א"כ חזק שבתמליכין ממנו על הקרקע מבטבא:

י הורו גאוני המערב שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש וכו'. מעמם מפני שביין שאינו ראוי למזבח כרי הוא כמבושל או כשכר שאין בהם משום יי"נ והרמב"ן והרא"ש והרשב"ם והר"ן כתבו שאין לסמוך על הוראה זו דמאן ליימא לן דאיתיקו אלא מהכי יין המערב בו אחור ודבש אלא הם מקריבין בעת שות ופירות לע"ז שאסרה תורה למזבח ויין

לחם משנה

הא התם איירי על כרחיך מאומה שהוא עובד ע"ז דהתם קאמרי דבר קבלת שבע מצות ובעכו"ם שאינו מאומה שעובד ע"ז לא בעינן קבלת שבע מצות והא דאמרינן הוי מאומה שאינו עובד ע"ז. ואולי י"ל לדעתי דהכי פריך דמשמע ליה דהתיר בריתא לענין שלא תעשה יין נסך אחשמרה וכיון שכן כי היכי דאמרו דגר תושב לענין שאינו עושה נסך הוי בקבלת שבע מצות היה לו לבטל הבריתא לומר דאם הוא מאומה שאינו עובד ע"ז דיש כן הוא גם כן דאינו עושה יי"נ ומיהו המחבר דהתיר להתיותו איתמר ולהתיותו לא הוי אלא בקבלת שבע מצות לרבא אבל לרבנן אי לאחר מבני מגלי כסברתיה מר כדאיתא ליה ומר כדאיתא ליה. ולי אני הצעיר נראה לומר דמאי דקא רבינו ז"ל כאן שבע מצות משום דס"ל דדוקא בכי האי מיהדין אלו יין לענין עכו"ם דאחי מעלמא בניתו לא מייתיק כיון דאין לו הגאה בכך אינו מניחו ליגע כדכתב רש"י ז"ל לרבינו ז"ל דכותה בגר תושב מקיימין בכי האי דלא מחכון להעביר ישראל אבל בעכו"ם אינו שובד ע"ז מייתיק ליה לענין עכו"ם דמחכון להעביר ישראל ולכך נקטיה בבריתא דין דמיהדין בני גר תושב אבל לענין הכשר בלינו שובד ע"ז לתר סני דאינו מנסך:

ט אין מתנסך לעכו"ם וכו'. המפרשים הקשו על רבינו הכרי יין מזוג דהוא פסול לגבי המזבח ויש בו משום נסך. ואני לא ראיתי בדברי רבינו בע"ז מס' איסורי מזבח שבאיר בכלל יינות שפסולין יין מזוג, לכן אני אומר דרבינו סובר דיין מזוג כשר לגבי מזבח משום דבע' שהוכר מירוה (דף נ"ח:) אמרו אי לאמעוטי מזוג מעוי עלייה ומפרש רבינו כך אי לאמעוטי מזוג דיין דאינו קרב אין מקדמין עליו עליו עלייה ואתאי אינו קרב כיון שהוא מעולה לו דיין שהוא משולה לאו להכשירו לגבי המזבח ולא

מגדל עוז

כל מקום שנאמר עד כרי זה שובד עכו"ם. כלל המחבר שבשלה מן הסלכס: אין מתנסך לעכו"ם עד לשמש עם עכו"ם. מרק אין מעמידין (דף ל"ב):

[ו] מרשתי ליה שמואל עם אבלא בראיתא התם ס' אין מעמידין. ויין המעורב בתבשיל עם שאר תבשיל ונגע בו עכו"ם קודם שהרחיה טוחר מרקחני בתוך אלונתית של עכו"ם אסור מפני שתחלתו יי"נ פי' יין של עכו"ם משמע הא מתחלתו יין של ישראל מותר דלא

איצטריך דהוא פיומא מפני שתחלתו יין אלא למיתק הבי, עוד האריכו התוס' ומפר התרומה ע"כ: [ז] וגבול יש לו לאחר שהרחיה ע"כ: [מ] ואגן בזמה"ז אפי' חומץ מסש צריך ליהתר מסגע עכו"ם בתו יין. ר"ת היה מקפיד על רבינו משולם שהיה נותה בדבר היתר שאין אנו בקיאין מתי קרוי חומץ או יין וגם ברייתה חלא ושעמיה חמרא פליגי בפ' המוכר פירות וכן בוטר יש ליהתר בו מסגע עכו"ם דאין אנו בקיאים מתי קרוי בוטר או ענבים ועוד דלשון ראשון שפירש"י בפרק כל הגם גבי משעת כניסת סים לבוטר בכל ענין אסור ולשון זה נראה לר"י האע"כ שבמס' שביעית קרוי ליחלוחית שבבוטר סים אין אנו בקיאין מתי קרוי יין, מספר התרומה והמצות. אבל אם הוא חזק כל כך כששופכין ממנו על גבי קרקע סרתיה בזה בתב מורי רבי' שי' דהאי ודאי חומץ ולא מיתסר בטבע עכו"ם ועיין בתשובת ע"כ: [במור כתב על זה ז"ל וכתב א"א ז"ל ואין לסמוך על זה שעיקר הגזרה משום בנותיהן אלא שהחמירו לאוסרו בהגאה כיון שנתנבך לע"ז ע"כ]:

מאימתי

הגהות מיימוניות

בעמיהן אלא שהחמירו לאוסרו בהנאה כיון שנתבשל לעכו"ם ואני רגיל לסמוך על הראשון הנאמרים בסמוך עם עכו"ם אבל בודאי עם לא:

יא מאימתי יאסר יין וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף י"ה) אמר רב הונא יין כיון שהחמיל להתבשל עשה יי"נ ואותכיון עליה מתחי' דתנן לקמן נח בשעה מן העכו"ם ומוקי לה כתנאה דלשונה ודב הונא כתנאה מחרונה דתנו תנא עמר מין דורכין עם העכו"ם בגת משום דרב הונא ופירש"י ז"ל שהגת עשויה ליתבשל בתחלה ומשעה שהוא נתבשל מלד העליון לגד התחתון קרוי יין ובסכימו הרשב"ם והרא"ש והכר"ן שפירוש זה עיקר וכך הם דברי רבינו. ומ"ש לעיכך מין דורכין עם העכו"ם בגת וכו' הייט במשנה מחרונה וכדרב הונא וכן אסקי הם (דף י"ז:) ההוא יוקא דתנא ע"ז בשים שני בשר מיניה מהו לדחוך עם העכו"ם בגת א"ל דורכין עם העכו"ם בגת והא קא מנסך ביניה לגיירנא לה לידיה והא קא מנסך בגבל ליסוך דרגל לא שמיה ליסוך ההוא עובדא דהוה בנהרדעא דשמו ישראל ועכו"ם לאהוא אמרה ושהייה שמואל תלתא ריגלי מ"מ אילמא משום דקא סבר דאי מסכתא תנא דאסר כר' נתן אסריה בהנאה דתנא בדדו בין ביד בין בגבל יאסר כ' נתן אומר ביד אסור בגבל מוחר דאמר ר' נתן ביד בין בגבל מי אמר אלא דאי מסכתא תנא דברי כר"ש אשרייה אפילו בשאייה. והכי"ף השמיט עובדא דיוקא ושובדא דהנהרדעא וכריאתא דמדנו בין ביד בין בגבל וכתב (כר"ן) שראה בדברי הראשונים שהוא דומה לוחש מהוא עובדא דהוה במתוא דעל עכו"ם לאתתא ואמר הני לאו אמרת הוא וכו' ואסיקנא דמיאסר בהנאה ממתיאה דאנרדמים וכו' ולמד ממנה שני דברים הדא דתנינו מתחת ד"א אלא לכונה ביסוך מיאסר בהנאה ובהכי מידתיא הניא דמדנו בין ביד בין בגבל יאסר ולמד ממנה ג"כ דיסוך דרגל שמיה ביסוך לפי שהם משוים רגל לפיו והוא ז"ל אמר עליהם דמי הטוה לכיון המדה לכיון דגמ' פסיק דיסוך דרגל לא שמיה ביסוך אע"ג דמחיב דכפיו שמיה ביסוך ברגל אין לנו ואמ"ג דיוקא אמר לה לא מידתי בגילא דמיכתא דהא גמרא סבר לה כוותיה דאמרינן אימור דאמר כ' נתן ביד ברגל מי אמר ועוד אם כדבריהם כי אמרי' אילימא משום דקסבר דפי מסכתא תנא דאסר כר"נ וכו' ודמיון לה [משום דאימר דאמר ר"נ ביד ברגל מי אמר] ליאמר דפי מסכתא תנא דאסר בהנאה דאנרדמים אסרינא ליה אפי' בהנאה אע"ל. ורבינו נראה שהוא סובר כדעת הרי"ף בשה שסובר כדעת הרי"ף בשה שסובר דמנגו ממתא ד"א אלא לכונה ביסוך מיאסר בהנאה שהרי לא הביא ברייתא דמדנו בין ביד וכו' והביא דין ברייתא דאנרדמים ומשמע דסבר רבינו דליתא דיוקא דשרי לדרוך עם העכו"ם בגת בדליירים לידיה מדאמרינן מחרו לומר אין דורכין עם העכו"ם בגת שמה דאם אינה כפום ואוד דבההוא עובדא דהנהרדעא דדרכו ישראל ועכו"ם מדמי דלפי מה שכתב הרא"ש ז"ל לשיטת אא"כ היה כפום ואוד דבההוא עובדא דהנהרדעא דדרכו ישראל ועכו"ם משמע ולפי שהישראל היה משמרו אלא יגע כיד דאל"כ מאי מסקא ליה לשמואל א"ר דישראל משמרו אלא יגע וכיון דבהא אסריק ה"ה דאסריק בכפום דבכל נוגע אסרו דריכה העכו"ם ומ"מ משמע ליה דישראל משמרו לא נאסר אלא בשאייה מדאמרינן בשובדא דהנהרדעא דדרכו ישראל ועכו"ם אי משכחת אפי' בשאייה וכיון דלא משכחת אמר דשרי כר"ש ליאסר בשאייה מיהא אבל בכפום אלא מסכתן מאן דאדרבה ביס לד שריותא כלל אסריק ליה אפי' בהנאה דנזריק כפום אפו אלינו כפום ומיהו ביסוך דרגל משמע דס"ל לרבינו דלא שמיה ביסוך ומשמעא דכתב הר"ן. וכתב הרשב"א בתשובה שמה שכתב בתורת הבית שנראה מדברי הרמב"ם שהגיעה ביין ברגל אינו אוסר בהנאה אחר על מ"ש בפ' י"ב כיצד היא הגיעה שאוסר כה העכו"ם היין הוא שיגע ביין עצמו בין בידו בין בשאר איבריו שדרכן לסך עכ"ל. ומשמע שסעמו של הרשב"א שדייק מלשון רבינו שכתב בשאר איבריו שדרכן לסך בכם משמע שיש אבר שאין דרכן לסך לסך בו והייט רגל ומשום דדרך ביזוי הוא וקיימ ליה לישמא דבשאר איבריו דנקט דמשמע שברגל הוא מכללם דאין לומר דלא אתא לאיתוויי אלא שיו אבל לא רגל דמ"ל לא ס"ל לאיתוקמא לשון רבינו וא"ל דיש איבריו אחרים בגוף אולא הרגל שדרכם לסך בהם. וא"כ דמלשון רבינו כאן יש לומר שהוא ז"ל סובר דיסוך דרגל לא שמיה ביסוך ליאסר בהנאה שהרי כתב אין דורכין עם העכו"ם בגת שמא יגע בידו ויסוך ואם אתא מאי איריא משום שמא בידו יגע היפוך ליה מפני שהוא טוגע בו ברגלו כשהוא דורך ועוד שכתב בסמוך מכו"ם שדרך היין ולא נגע בו והרי שראל עומד על גביו וכו' ה"ז אסור בשאייה משמע שאמ"ש שדרכו ברגליו לא נאסר בהנאה ואין לדמות דכל הני מיירי אלא נגע במגעים שבגת כגון שאם דשים על המגעים שבגת ודרך עליהם דא"כ לא ס"ל לאיתאתא סתומי: ומ"ש רבינו ואין עוקמים ממנו גת דרוכה וכו'. הייטו כמשנה אחרונה וכדרב הונא ומ"מ יש לחמוה אם ס"ל לכתוב בגת הקוקה ומליאה שרי וכדאוקי רב הונא לאחני'. וי"ל שאינו רבינו דאמיקרא לא דאקי לאיתר דבנת

לחם משנה

יא מאימתי יאסר יין העכו"ם. פ' ר' ישמעאל (דף י"ה) אמר רב הונא יין כיון שהחמיל להתבשל עשה יי"נ אין עוקמין גת בשעה וכו' (עיין בכ"מ) ופירש"י כתמיל להתבשל שהגת עשויה כמדרון ומשעה שהוא נתבשל מלד העליון לגד התחתון קרוי יין והתוס' פירשו אם בשם ר"ם שהחמיל להתבשל לקלח מן הגת ורבינו נראה שמסכים לפירוש רש"י ז"ל שבתב אע"פ שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת ומדקאמר עדיין בגת משמע שהוא עשה לאיתוקמ רש"י ז"ל: לפיכך אין דורכין עם העכו"ם כו'. שם בתמנה ובגמ' (דף נ"ז:) ההוא יוקא דתנא ע"ז בשים שני וכו' (עיין בכ"מ) וא"כ יש לתמוה על רבינו איך כתב דאפילו אם הוא כשות אין דורכין עמו הא אמרו בגמרא דליירנא לה לידיה דמשמע דיכיא דבפות דורכין והנכוה מייתיותה כתבו שמדברי רבינו נראה שעשה אותו החיתוך ואין זה מספיק כלל דאע"פ שהוא יוקא מגת ליה לרבינו דשמה כיון דגמ' שקיל ומרי במילתיה ועוד דביסוך דרגל לא שמיה ביסוך אסק כוותיה בכ"כ שמא נגע בידו משמע דבדבריו אין ביסוך כלל והרב"ש פי' קכ"ד כתב שהרא"ש דחה דברי היוקא מפני דמדמה ליה למדנו בין ביד בין ברגל דמותר בהנאה וכי היכי דמדנו ביד אמרינן דבעבידתיה מריד ה"נ אמרינן בעבידתיה מריד ואע"ג דלא ליירי לידיה אבל לפי דעת רבינו א"א לומר כן שהוא סובר דמדנו ביד אסור וכמו שביאר שם הרב"ש. ול"ל לאחרן שרבינו הוקשה לו מה שהוקשה לבעלי התוספות אשם שאלה זו אל יוקא הוא כפי המשנה אחרונה כדברש"י ז"ל א"ש היה לו לאחרן אין דורכין עם העכו"ם בגת דכפי משנה אחרונה דינא הכי הוי והם מיירי דעל ידי מעשה אאלו ורבינו לא הלה לפרש כן ולכך מיירן דכפי משנה ראשונה אאלו לו ולכך הביא לכם דורכין והקשו לו דהא קא מנסך בידיה לומר דאפילו לפי משנה ראשונה סובר רבינו שהמעם אאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור משום דהיין והענבים הם מעורבים אבל אם הוא בבדיל היין יין הענבים ולקח כום אלא ודאי דשייך ביסוך וכמ"ש התוס' לפי משנה אחרונה בדבור אמר רב הונא דאם שולה יין מן המבחיה וכו' והכי דייק ליפנא דמאני' דקאמרה אע"פ שעמל בידו ומתן לתפות כלומר שעמל הענבים ומש"ה לא הוי יי"נ כ"ל דאינו מעל יין מופרש ומובדל בלי ענבים דאלא"ה ליתמעיק רבותא אפילו שעמל היין בידו ומה הקשו בגמרא והא מנסך בידיה כלומר שיעול היין בידו ויסוך שבין שהיין מובדל ומופרש בין הענבים בידו שייך נסוך וא"כ אפשר שיעול מעט בידו לשתות לזה אמר דליירנא לה לידיה וכל זה הוא לפי משנה ראשונה ומל דא קאמר דדורכין והכרייתא קאמרה על זה דבראשונה היו אומרים שדורכין ואח"כ אמרו אין דורכין וא"כ אפילו על דלייר ליה לידיה דקאמרה מעיקרא דדורכין קאמרי לכתוב דאין דורכין דאי לא לייר אפילו כפי משנה ראשונה אין דורכין אלא ודאי אפילו לייר והסעם משום דיגע בידו ואע"פ שהיין מעורב עם הענבים הרי כיון שהחמיל ליתבשל נעשה יי"נ ולכך כתב רבינו שאפילו שהוא כבוה אין דורכין. זה היה נראה לי שיש דברי אבל א"א לומר כן ממה שהקשו והא מנסך בגבל ולפי משנה ראשונה ליתא נסוך בגבל כלל וצ"ע: ואין עוקמין ממנו גת דרוכה כו'. שם ואע"ג דאוקמה בגמ' דמאני' דעוקמין בגת הקוקה ומליאה שרי וכדאוקי רב הונא לאחני' אלא שרי ומשמע דאיכא מאן דאמר דאסור אפילו בגת הקוקה ומליאה

ההלכה והיו טוכים : (כה) ראו למה"מ והיו יושבים וטוכים . מפרש שהנכייה על מת היה שרגא מה"מ לנוף את העם ועיין רבי' מתי (ודרך רמז ריל וכמה טוכים , מלת וכמה ר"ת ורמז הנה מלאך המות) : (כז) קנאה גדולה . שחסר נפשו על הדבר להרוג גשיא שבט וכמ טור וכמ"ם בפרש"י ר"פ פנחס , וע"ל ר"פ ל"ח : (כח) ותטף מידו של משה בפרחיא אל המדינות וקנא (כז) קנאה גדולה (כח) ותטף מידו של משה את הרומח ורץ אחריו וקרו לפיכך נתן לו הקב"ה מתנות כהונה שנאמר [דברים יח נ] ונתן לכהן הורע כו' (לד) קם ברזין גדול שופט לישראל שנאמר [תהלים קו] ויעמוד פנחס (לה) ויפלל כשם שאתה אומר [שמות כא כב] ונתן בפלילים (לו) והיה מכה לבחורי ישראל ומשכו אותן בכל זויות מחנה ישראל כדי שיראו העם ויראו וראה הקב"ה מה שעשה פנחס ועצר את המגפה מעל ישראל שנאמר [תהלים קו] ותעצר המגפה . (לו) רבי אליעזר אומר השב הקב"ה שמו של פנחס כשמו של אליהו ז"ל (לח) מרוטבי גלעד (לט) שעשה שישראל יעשו תשובה בארץ גלעד (מ) שנאמר [מלאכי ב] בריתי היתה אתו החיים והשלום (מא) ונתן לו חיי העוה"ו והיי העוה"ב ונתן לו ולבניו (מב) שכר טוב למען כרוגת עולם שנא' [במדבר מא] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם . ד' אליעזר המודעי אומר עמד פנחס ותחרים על ישראל בפור שם המפורש ובכתב שנכתב על הלוחות ובחרם ב"ר העליון כי אם מרפש רגלם שנאמר [יחזקאל לד] וצאני מרמס רגליכם תרעינה ומרפש רגליכם תשתינה שהיו לוקחים ראשית תירושם לזנות שנאמר [הושע ד] זנות יין והירוש יקח לב ובתו' אחר אומר [משלי כג] אל תתי בשובאי יין בזוללי בשר למו . ר' פנחס אומר אסר הקב"ה למשה (מא) ווכרים אתם מה שעשו לכם הסריגים (מב) שהפילו מישראל כ"ד אלף איש (ג) אלא עד שלא תאסף נקום נקמתן שנאמר [במדבר לא] נקום נקמת בני ישראל וגו' . מה עשה משה לקח (גא) אלף איש מכל שבט ושבט משבטי ישראל הרי י"ב אלף

והמקנא

(כה) ראו למלאך המות והיו יושבים וטוכים ולא היו יודעים מה לעשות (כו) וראה פנחס לומרי שבא בפרחיא אל המדינות וקנא (כז) קנאה גדולה (כח) ותטף מידו של משה את הרומח ורץ אחריו וקרו לפיכך נתן לו הקב"ה מתנות כהונה שנאמר [דברים יח נ] ונתן לכהן הורע כו' (לד) קם ברזין גדול שופט לישראל שנאמר [תהלים קו] ויעמוד פנחס (לה) ויפלל כשם שאתה אומר [שמות כא כב] ונתן בפלילים (לו) והיה מכה לבחורי ישראל ומשכו אותן בכל זויות מחנה ישראל כדי שיראו העם ויראו וראה הקב"ה מה שעשה פנחס ועצר את המגפה מעל ישראל שנאמר [תהלים קו] ותעצר המגפה . (לו) רבי אליעזר אומר השב הקב"ה שמו של פנחס כשמו של אליהו ז"ל (לח) מרוטבי גלעד (לט) שעשה שישראל יעשו תשובה בארץ גלעד (מ) שנאמר [מלאכי ב] בריתי היתה אתו החיים והשלום (מא) ונתן לו חיי העוה"ו והיי העוה"ב ונתן לו ולבניו (מב) שכר טוב למען כרוגת עולם שנא' [במדבר מא] והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם . ד' אליעזר המודעי אומר עמד פנחס ותחרים על ישראל בפור שם המפורש ובכתב שנכתב על הלוחות ובחרם ב"ר העליון כי אם מרפש רגלם שנאמר [יחזקאל לד] וצאני מרמס רגליכם תרעינה ומרפש רגליכם תשתינה שהיו לוקחים ראשית תירושם לזנות שנאמר [הושע ד] זנות יין והירוש יקח לב ובתו' אחר אומר [משלי כג] אל תתי בשובאי יין בזוללי בשר למו . ר' פנחס אומר אסר הקב"ה למשה (מא) ווכרים אתם מה שעשו לכם הסריגים (מב) שהפילו מישראל כ"ד אלף איש (ג) אלא עד שלא תאסף נקום נקמתן שנאמר [במדבר לא] נקום נקמת בני ישראל וגו' . מה עשה משה לקח (גא) אלף איש מכל שבט ושבט משבטי

ובספרי כלל עשו קלשים מהר הטלב (שהוא הר חרמון שבתורתיה נפוצת מ"י עבר הירדן בקנה גלעד והבשן) עד בית הישימון (קנה עבר הירדן מקום מחנה ישראל), אבל אין לפרשו על מה שעשו ישראל תשובה ע"י אלי' ז"ל בימי אחאב, שזה היה בהר הכרמל שהוא סמוך ליס הגדול שבמערב מ"י ולא בגלעד שבעבר הירדן (גם רחוק לפרשו בימי אלגש בגבעה שבאפשו ישראל בחפצה , ונאמר שיהיו מצמה גלעד , ושם אח"כ עשו תשובה וכבו לפני ה' ופנחס היה שואל להם בא"ות כמפורש שם [שופטים כ שכ"ח] כי כ"ז דחוק, גם נראה מהמקראות שהשאלה לפני ה' בבית אל היה ולא בחצפה , גם לפרש זה על אותה שעה שנשלח פנחס והנשיאים לעבר הירדן בדבר המזבח שבנו [יהושע כב] אין מתיישב כלל לשון עשו תשובה , שהרי שם אנלאי מילחמה שלא היה כוונתם לחטוא כלל כמפורש במקראות שם שהיטב בעיני פנחס וכל ישראל דברים וכירכוס) : (לט) שעשו ישראל תשובה ע"י בארץ כו' . מפני שקבלה היה בידם שאליהו ז"ל אים מתעסחת תוכחי בגלעד מעשה ונד וכמ"ם בשמ"ר פרשה מ' שחירושלים היה מבנו בגיתין ע"ב ובכ"ר פע"ח ותדא"ר פי"ח ותדא"ז ספט"ו ומוס' כ"מ [קינו], לכן דרשוה שהשיב בתשובה בגלעד : (מ) שנאמר הנני נותן לו את בריתי שלום וכתיב בריתי היתה אתו וגו' . כל"ל , וכ"ה בילקוט, ומשמע לי' דקרא דבריתי היתה אתו על אליהו קאי דעלי' כתיב כי מלאך ה' צבאות הוא וכמ"ש אח"ז הנני שולח מלאכי (וזהו פנחס שנקרא מלאך בא"ש בויק"ר רפ"ה וש"ן) וגו' ומלאך הברית אשר אתם מבקשים הנה בא וגו' (וע"ל ס"פ כ"ט) וכתיב בסוף סיפרא הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' : (מא) ונתן לו חיי העוה"ז וחיי העוה"ב . זה אליהו שחי לעולם, וז"ש בא"ק [כו] אליהו חי הוא , ואף שעלה בסערה השמימה יורד תמיד לחטה להתראות בין בחיים , וע"ל שרומז לקרא [תהלים קו] דכתיב בפנחס ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם : (מב) שכר טוב. היינו כהונה שניתן לו : (מא) זוכרים אתם מה שעשו לכם כו' . מכני שהצווי היה מיד אחר המעשה נאחר צרור את המדינים והכיחם אותם , ולא קיימו אותה עד זמן רב אח"כ (ובתרגו"ן שהרגים בזה , ובתב שנעשו למעות תחלה ישראל ונצאי נבא, ובדיון אין מוזכר פרשת קרבנות ושאר ענינים שהכפיקו בזיבחים) לכן אמר כאן שא"ל זוכרים כו' מבלל שבאה לידי שבחה ובעלות [ו] : (מט) שנפלו מישראל כ"ד אלף . בא לבאר שעיקר הנקמה היה ע"ז שנפלו בחצפה על ידם , ואע"פ שחטאו לה' וכמ"ש כי צוררים הם לכם בנכליהם וגו' על דבר פעור וע"ד כוזבי וגו', א"ת מפרש שעיקר היה על דבר החצפה, כי החמיר הקב"ה בכבודן של צדיקים מכבודו כדאי' בזבחות' פ' קולדות ופ' תשא : (נ) הלא עד שלא תאסף נקום כו'. כמש"ל אות י"ח בשם האר לך מיתחתי ולך יאות כו', גם שלא יתפלל ישראל אח"ז בדבר מעמים שבתבתי בהגה"ה לעיל אות מ"ח : (נא) אלף איש מכל שבט כו' הרי י"ב אלף. בא להודיע מדברי

הגהות

[ה] וי"ל כוונת המנין כמ"ש בזוהר בהקדמה [ז:] וכיד המצרי חנית דא מטה הילקוס דכוי אתמסר בידי' דמשה , וע"פ רמ"ת משפטים [קורו] בזה , וכאן שקנא פנחס חטף הוא לפי שעה החנית ומדמו מידו של משה , אבל אח"ז ניתן לו ברשות משה כמ"ש בזוהר כי תצא [קנ"] נעלית לי' ברבו למשה וויכנא לך כו' וכפ' פנחס [רכ"] כרית דא ממשה הוי כו' למיהב לי' למחרא בלא דשתא ורשותא דמשה כו' :

[ו] ואפשר לומר שהיו ישראל חושבין שהיא מצוה החלויה בארץ כאשר ינחם ה' להם מכל אויביהם מסביב וכתו מחיית עמלק , או י"ל שהיו חושבין שדור ההוא שחטאו בהן אינן ראויין שיחברו המדינים בהם ,וכבר כתב הרמב"ן שלבן לא שלחו רק י"ב אלף כי היו רבים הנכשלים בהן , ואינן ראויין שתהיה נקמת ה' על הכל) , גם מפני הטעה , לכן לא קיימו מצוה זו מיד עד שהזכירה להם ונאמר להם החלט מתחכם כו' כלומר מתחכם חזוקה ראוי הדבר להיות , כי אחרי שעשו תשובה שלמה כמש"ל אות ל"ד , לכן ראויין לנקום בחטאים ולבער ולשרש אחרי הדבר שהניחן לידו כך :

כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ וְלִלְמֹדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כַּשְׂדִּים:
ה וַיְמַן לָהֶם הַמֶּלֶךְ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ מִפַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ וּמִיֵּין
מִשְׁתָּיו וְלִגַדְּלָם שָׁנִים שָׁלוֹשׁ וּמִקְצָתָם יַעֲמֹדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
ו וַיְהִי בָהֶם מִבְּנֵי יְהוּדָה דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה:

רש"י

מן השמוק ומן השיחה ומן השינה מפני שימת מלכות, ומעמידים עצמן כשנגרמים לנקמיסם:

מצודת דוד

למען יעמדו בהיכל מלך מכלי שום מניעה, וכאשר ראוי והגון: **וללמדם ספר.** מוסב על המקרא שלפניו, ולשון הזמנה: **מפת בג.** הוא שם מאכל המלך

מצודת ציון

ספר. רוצה לומר כתב הנכתב בספר: (ה) **וימן.** ענין הזמנה. כמו ויומן ה' דג (יונה ב ב): **מפת בג.** ענין מאכל:

לומר להביא מבני ישראל וגו' וללמדם ספר וגו', והוא המכתב והלשון: (ה) **וימן להם המלך.** כל זה מדברי המלך שאמר לאשפנז, הנה המלך יזמין להם בכל יום דבר הצריך להם ביומו ממאכלי המלך ומן היין אשר ישתה הוא. (ואף שנבוכדנאצר עצמו היה המדבר, לא אמר כמדבר בעדו, וכן דרך המקרא וכמו שנאמר וישלח וגו' ואת שמואל (ש"א יב יא) עם כי שמואל עצמו היה המדבר, וכן רבים כמוהו): **ולגדלם.** ובאופן זה יהיו מגודלים שלש שנים, למען יהיו נראים יפים ובעלי בשר: **ומקצתם.** מקצה שלשת השנים יעמדו בתמידות לפני המלך לשמשו בכל עת: (ו) **ויהי בהם.** באותן הילדים שהביא אשפנז כדבר המלך, ולתוספת ביאור אמר מבני יהודה, רוצה לומר מזרע מלכי יהודה, ומה ששתם למעלה פירש כאן: **דניאל וגו'.** כי רבים הביא מזרע מלכי

אבן עזרא

אם כתב כשדים ולשונם לדבר עם המלך כלשונו, והנה גדולים יצאו מירושלים, והנה דניאל יצא בן ט"ו שנה בלכת יהויקים לבבל ושמונה שנים מלך, והנה כ"ג וי"א צדקיהו והנה ד' ולי' וע' שנה והנו זקן מאד בימי אסתר, אולי כבר מת ולא עלה אל בית שני, ואיננו ששבצר בראיות גמורות: (ה) **וימן.** פועל יוצא, והטעם לתת להם מנות. ופירוש בג מאכל, וכתיב במקרא (יחזקאל כה ז) ונתתיך לבג וקרי לבז, והטעם קרוב אולי טעם בג הבשר המבושל: **ומיין משתיו.** ולא נכתב ומיין משתהו, כי יש יום ידוע לשתות יין לבן או אדום או יין מקום פלוני ידוע. וטעם לגדלם להרגילם לעמוד ולדעת משפטי המלוכה, וזה הוא אשר כת בהם: **ומקצתם.** י"א ומקצת הילדים, ומקצת כלי בית האלהים (לעיל פסוק ב), ומקצה אחיו (בראשית מז כ) גם הוא נכון, והוא שפירשו בסוף השנים הנזכרות, והנה כמוהו ומקצת ימים עשרה (לקמן פסוק טו): (ו) **ויהי.** טעם מבני יהודה, כי היו בירושלים מבני בנימין, ואלה

רבינו סעדיה גאון

וללמדם ספר ולשון כשדים. זה המכתב והלשון: פירוש אחר ויתן ה' בידו (פסוק ב) וכלל לא כתב כי לקח את יהויקים בבלה, אלא כתב ויאסרהו בנחושתים להוליכו, ולא כתב ויוליכהו ולא כתב ויביאהו אלא ויביאם, כלל ביאתו עם ביאת כלי בית המקדש: **הפרתכים.** בדעתי שאינו לשון קדש אלא עם ומלכות: **וללמדם ספר.** הוא כתב וספר, והוא כותב והוא קורא בלשון כשדים מבלעדי תורגמן: (ה) **וימן.** ויפקד, כמו שנאמר (יונה ב ב) וימן ה' דג גדול: **מפת בג המלך.** ממטעמי לחם מאכל המלך בגימטריא פת בג המלך. ממטעמי לחם מאכל המלך בגימטריא פת בג המלך. כל תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים, שוב אינו רואה. רבי יוסי אומר: ג' שנים שנאמר ולגדלם שנים שלוש וללמדם ספר ולשון כשדים. (חולין כד.).

מדרשי חז"ל

ה) ולגדלם שנים שלוש וגו'. כל תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים, שוב אינו רואה. רבי יוסי אומר: ג' שנים שנאמר ולגדלם שנים שלוש וללמדם ספר ולשון כשדים. (חולין כד.).

ו) מבני יהודה דניאל וגו'. אמר רב אלעזר: כולן מבני יהודה הם. ורבי שמואל בר נחמני אמר: דניאל מבני יהודה, חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים. (סנהדרין צג:).

ז וַיָּשֶׂם לָהֶם שַׂר הַסָּרִיסִים שֵׁמוֹת וַיָּשֶׂם לְדָנִיֵּאל בֵּלְטְשַׁאצַּר
וְלַחֲנַנְיָה שַׁדְרַךְ וּלְמִישָׁאֵל מֵישַׁךְ וְלַעֲזַרְיָה עֲבֶד נְגוֹ: ח וַיָּשֶׂם
דָּנִיֵּאל עַל־לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא־יִתְגָּאַל בְּפַת־בַּג הַמֶּלֶךְ וּבְיֵין מִשְׁתָּיו
וַיְבַקֵּשׁ מִשַּׂר הַסָּרִיסִים אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאָל: ט וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים אֶת־
דָּנִיֵּאל לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לִפְנֵי שַׂר הַסָּרִיסִים: י וַיֹּאמֶר שַׂר

רש"י

נלשון כשדים. ויש פותרים פת בג לחם, ומין גרגיר כן, שהרי כתיב (פסוק טו) ויהי המלצר נוטל את פת בגם וגו' ונותן להם זרעונים, ומין זרעונים תליפי לחם אלא תליפי מכשיל: (ז) **בלטשאצר.** על

מצודת ציון

ח) **יתגאל.** ענין לכלוך וטנוף. כמו לחם מגואל (מלאכי א ז):

כשדים כמו דניאל בלשון הקודש, וכן יתר השמות: (ח) **וישם.** חשב בלבו והתעורר בדבר: **אשר לא יתגאל.** במאכלי האיסור ובייו של עכו"ם: **ויבקש.** שאל ממנו למנוע מאתו פת בג והיין לבל יתגאל: (ט) **לחסד ולרחמים.** עם כי הוא לא מילא שאלתו, מכל מקום לחסד יחשב מה שלא גער בו והשיבו בדברים רכים, והיה מעלים עין במעשה המלצר:

אבן עזרא

אינם אחים. כי הכתוב אומר ובעו דניאל וחברוהי להתקטלא: (ז) **וישם.** כאשר קרא פרעה שם יוסף צפנת פענח (בראשית מא מה). ורב סעדיה אמר כי בל שם לשון כשדים, וכן צר, וככה נבוכדנצר בלשצר ששבצר, ושם בל מפורש הוא כשו' אלהי, ושדרך מישך לשון כשדים הם. והגאון אמר כי נגו כמו נבו, אלא בלא ראיה: (ח) **וישם.** פת בג המלך אסורה, גם היין אסור, וכתוב אמר לנסכא ליה, למשפטם לאלהיהם: (ט) **ויתן.** אמר הגאון הטעם שנתנו לחן ולחסד ולרחמים בעיני שר הסריסים, והוא לא עשה בקשתו, והוא השיב שלא גילה סודו למלך כי לא יחייהו: (י) **ויאמר.** כתוב מאכלכם והוא

רבינו סעדיה גאון

ישעיה הנביא ומבניך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל (ישעיה לט ז): (ז) **וישם לדניאל בלטשצר.** כך תרגמו אנשי לבב, דניאל דיין של אל, דין טוב ונאמן: **בלטשאצר.** בל עבודת גילולים שנאמר (שם מו א) כרע בל. טש אצר צפן אצר כמו טשו במצודתם שומר ארצר של בבל: **ולחנניה חונן** יה: **שדרך.** שד רך, דד מפונק ורך: **מישאל.** ששאלתו אמו מאל: **מישך.** מי שרואהו מיד משכך כעסו, ויש אומרים מושך אצל חכמתו: **עזריה.** עזר יה: **עבד נגו.** עבד נבו, כי"ת מתחלף עם גימ"ל, כלומר עבד לעבודת גילולים הוא: (ח) **וישם דניאל על לבו.** שהיה קורא קריאת שמע בכוונת הלב, כמו שנאמר (דברים יא יח) ושמתם את דברי אלה על לבבכם: **אשר לא יתגאל.** שלא לטנף עצמו במאכל ובמשתה שלהם,

מדרשי חז"ל

ח) אשר לא יתגאל בפת בג וגו'. שמן, רב אמר: דניאל גזר עליו, ושמואל אמר: זליפתן של כלים אסורים אוסרתן, אמר ליה שמואל לרב בשלמא לדידי דאמינא זליפתן של כלים אסורים אוסרתן, היינו דכי אתא רב יצחק בר שמואל בר מרתא ואמר דריש רב שמלאי בנציבין, שמן, ר' יהודה ובית דינו נמנו עליו והתירוהו, קסבר נותן טעם לפגם מותר, אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו, דניאל גזר ואתא רבי יהודה הנשיא ומבטל ליה, והתנן אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין. אמר רב אם הם לא דרשו אנן לא דרשינן והכתיב: "ושם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובין משתיו". בשתי משתאות הכתוב מדבר, אחד משתה יין ואחד משתה שמן, רב סבר על לבו שם ולכל ישראל הורה. ושמואל סבר על לבו שם ולכל ישראל לא הורה. ושמן דניאל גזר והאמר אבימי נותאה משמיה דרב: פיתן ושמנן ויינן ובנותיהן כולם משמונה עשר דבר וכו', אלא דניאל גזר עליו בעיר, ואתו תלמידי שמאי והלל גזור אפילו בשדה. (עבודה זרה לו.).

סם עבודת כוכבים של בגל שקרויה בל, שנאמר (לקמן ד ה) די שמה בלטשאצר כשם אלהי. בלטשאצר שם לשון מכמה בלשון ארמי: (ח) **יתגאל.** לשון לכלוך: (ט) **שר הסריסים.** שהיה שר על משרתי

צריך אלא לימא שלא פשטה, אלא משמע דרב לא ס"ל כי שריותיה דר"י הנשיא ומ"ה הוה דחי ליה מיניה, והיינו דקאמר אם הם לא דרשו אנן נמי לא נדרוש דקסבר דטעה ר"י הנשיא כשהתיר מפני שלא דרש, והכי משמע בירושל' [699] דאיתמר התם ר' יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח שמליין הדרומי יתיב ודרש ר' ובית דינו התירו את השמן שמואל אכל [700] רב לא קביל עליה מיכול א"ל שמואל אכול דלא כן אנא כתבנא עלך זקן ממרא [701].

[לו, ע"ב] ועל יינן משום בנותיהן, פי' הרב ר' שמואל ז"ל [702] שגזרו על סתם יינם משום בנותיהם, אבל יין שנתנסך ממש לע"ז מדאורייתא אסור כדמפורש לעיל [703] מאשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם [704]. וא"ת סתם יינן נמי ליתסר משום שמא נתנסך לע"ז, מיעוטא הוא ומילתא דלא שכיחא ולא חיישינן לה כלל, זה פי' הרב ז"ל. והראב"ד ז"ל פירש [705] דמשום חששא דשמא ניסך לא הו"ל למגזר ביה הנאה ודיו אם אסרוהו בשתיה [706]. ואין זה נכון, שהרי שנינו [707] א"כ למה לא אסרוה בהנאה, אלמא אי חיישינן, בהנאה נמי מתסרא. ולי נראה בזה כמ"ש בריש פירקין [708] אם איתא דאקצייה לא הוה מזבין ליה, הכא נמי אם איתא דנסכיה לא הוה מזבין ליה, הילכך ליכא למיחש לאיסור נסוך אלא משום בנותיהן הוא דגזור ביה רבנן, ואע"ג דאמרינן בכולה מכילתין דטרחי ומזיפי לנסוכי נמי [של] ישראל [709] התם חשיבא להו מלתא טפי ליהנות ע"ז שלהם בשל ישראל [710], א"נ איכא למימר דאהני גזירה להיכא דידעינן ודאי דלא ניסך כגון מגעו שלא בכונה דניסוך כדאי' בהשוכר [711], ומשום בנותיהן גזרו ביה שלא יהא שותה מיינו במסבה שלהן. והא דאמרינן [712] אפיסקא דיין וחומץ של עכו"ם מג"ל ומייתי לה מקראי [713], משום דכל דתקון רבנן אדאורייתא סמכי לה ולא גזרו [714] הנאה אלא מפני שסמכו על דין יינם שנתנסך ממש לע"ז שהוא אסור בהנאה מן התורה תלו לומר שמא נתנסך, משא"כ בפתן ושמנן ושלקותיהן, וזה שלא גזרו במבושל [715] לפי שאינו מתנסך ואינו מצוי כ"כ לחוש לו לבנותיהן, אלא כל גזירתן ביין אחשש ניסוך סמכו אותו כדפרישית. ואד"ל [716] והא גזירה לגזירה היא, וא"ל [717] כדמפרקינן בגמ' [718] אי לא עבדא הא לא קיימא הא. וא"ל [719] כיון דבדידהו, כלומר בפת ושמן, איכא משום חתנות אע"ג דלא שכיח למיגזר עליה בפ"ע גזרו עליו משום לתא דיין וחששא דידהו, א"נ בדישראל לא גזרינן גזרה לגזירה אבל בשל עכו"ם גזרינן טובא ועבדינן הרחקי יתירי כנ"ל. וי"מ גזרינן [720] על פתן ושמנן משום יין נסך שנתנסך ודאי לע"ז, ועל סתם יינן משום בנותיהן, כלו' משום חתון דהיינו דאורייתא, ועל בנותיהן, כלומר ייחוד בנותיהן משום דבר אחר, ע"ז,

שמן לא פשט איסורן ברוב ישראל. 698 א שמואל. לעיל בגמרא כשהקשה ליה שמואל לרב: בשלמא לדידי דאמינא זליפתן של כלים אסורים אוסרתן היינו דכי אתי רב יצחק בר שמואל בר מרתא ואמר דריש רבי שמלאי בנציבין שמן רבי יהודה ובית דינו נמנו עליו והתירוהו וכו', אלא לדידך וכו'. א"ל (רב לשמואל) שמלאי לוהאי קא אמרת שאני לוהאי דמזלזלו וכו'. אמר רב אם הם לא דרשו אנן לא דרשינן (בתמיה) והכתיב וישם דניאל וכו'. והנה לפי הנ"ל לא היה צריך רב אלא לומר וכו' (כמבואר להלן בדברי רבינו). 699 ירושלמי ע"ז ב, ח. 700 שם: אמר שמואל אכל, אמר לפני שמואל וקיבל ממני ואכל (פני משה). 701 הרי משמע דרב סבר דטעה ר"י הנשיא בשהתיר. 702 כלל הדברים כתוס' כט, ב, ד"ה יין, אבל לא הזכר שמו של הרשב"ם שם. 703 כט, ב. 704 דברים לב, לח. מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה (גמרא שם). 705 פי' הראב"ד (עמ' 82). 706 ונכשיו כשנאסו' עליו משום חתנות ונוסף עליו ספק נסוך אוס' אותו בהנאה (שם). 707 כט, ב. בענין טעם שאסרו גבינות עכו"ם וא"ל ר' יהושע לר' ישמעאל שהוא מפני שמעמידין אותן בקיבת עגלי עבודת כוכבים, ואמר לו ר' ישמעאל: אם כן למה לא אסרוה בהנאה. אלמא וכו'. 708 כב, ב. 709 א: יין ישראל. 709* אבל מאי דמנסכי אינהו לעבודת כוכבים שלהם אינן מוכרין ולא נותנין אותו לישראל, להכי איצטריך למיגזר משום בנותיהם (פ' הר"ן המביא את דברי רבינו בדף ט, ב, לדפי הספר). 710 בהשוכר, צ"ל בפרק רבי ישמעאל, והוא בדף ט, ב: נפל לבור וכו', ופירש"י: אע"פ דנגיעה ממש הואיל ושלא בכונה היא. 711 א: יגזרו. 712 ביין מבושל. 713 א: ואדר"ל (ואיכא דאמרי או: דרצו, לקשות). 714 ואפשר לומר. 715 שבת יד, א: דאי לא הא לא קיימי הא. 716 לשון הגמרא: (גזרו) על פיתן ושמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל (ייחוד) בנותיהן משום דבר אחר (ע"ז), ועל דבר אחר (תינוק

ועל דבר, דהיינו תינוק עכו"ם, משום דבר אחר דהיינו זכור דאורייתא. ולא נהירא דהיאך אפשר לומר שגזרו על פתן משום יין שנתנסך [717] לע"ז מה ענין זה לזה, ועוד משום פתן שנתקרב לע"ז מצו למגזר, ועוד ליגזר על סתם יינם משום יינן שנתנסך לע"ז ממש, ועוד יינן של שאר האומות משום מאי גזור אי משום בנותיהן דז' עכו"ם לאו גזירה היא שאין יין של אומה זו מרגילתו לבנותיהן של אומה אחרת, אלא ודאי ליתיה להאי פירושא כלל. [ק"ל דהתניא בפרקי ר' אליעזר הגדול [718] שאליהו ז"ל גזר על היין על דבר פעור. וא"ל גזר איהו שתיה ואתו אינהו גזור אפי' בהנאה, וגדר גדול גדרו בו יותר מן הכל שמפני שתקלתו גדולה הוצרך לתקנה גדולה. א"נ לא פשטה תקנת אליהו ז"ל ודניאל חזר והורה עליה והוסיף בה פת ושמן, ואף ממנו לא קבלו עד שבאו תלמידי שמאי והלל וגזרו כדפרישינן לעיל.]

בנותיהן דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בם [719]. א"ל [720] דהא אמרינן ביבמות [721] בגיותן לית להו חתנות וכבר פירשתי שם עיקרה בס"ד.

[לו, ע"א] מדקאמרי' מסתמיך ואזיל, ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי שמעיה [722] וכולה מילתא, שמעינן מינה דלא גרסי' במתני' [723] ר' ובית דינו התירו בשמן [724] אלא ר' יהודה הנשיא [725] בר בריה הוא [726] דהוה בנו של ר"ג, כדכתב רש"י ז"ל [727]. ואע"ג דאשכחן לקמן [728] בברייתא שמן ר' יהודה הנשיא התירו, מר' יהודה נשיאה קאמר דבסוף תנאים הוה, ונשנה בברייתא כדתניא הכא [729], ורבותינו התירוה לינשא. ונר' שהיה תוספת שהוסיף בר קפרא או לוי במתניתיה שר"י הנשיא [730] בימי אמוראים הוה בימי ר' אמי כדאמרינן לעיל [731], והאריך ימים עד לאחר פטירת ר' [732] יהודה כדאי' בפ' אלו מגלחין [733], ור' [734] יהודה לא בימי תנאים הוה כלל אלא בימי אחרונים היה ששנו אותה בברייתא [735] לאחר ר' חייא ור' אושעיא [736]. ואיכא דגרים ליה במתני' דר' [736] התיר ולא קבלו מיניה ואתא ר"י נשיאה בר בריה ושרייה וקיבלו מיניה, וגריס לקמן בסמוך [737] הכי א"ר יוחנן ר"י הנשיא בנו של ר' שמעון ברבי הורה ולא הודו [לו] כל סיעתו ואמרי לה כל שעתו ואתא בר בריה וחזר והושיב ב"ד על כך וקבלו ממנו, ומפרש לה אשמן [738]. ואכתי קשיא דהא לעיל אקשי ליה שמואל [לרב] מדר' שמלאי וא"ל שאני לודאי דמזלזלי [739], ולא אהדר ליה ממתניתין [740], וא"ל מתני' ל"ק [741] ליה לרב דאמר לך ת"ק דתני הפת והשמן לא סבר לה כר' [741] ומ"ה לא קבלו ממנו חבריו, דסברי דניאל גזר עליו ואין כח בידם להתיר גזירת דניאל והוא [742] היה סבור

עכו"ם שהוא מטמא בזיבה) משום דבר אחר (משכב זכור). 717 א: יינם שנתנסך לפני. 718 פרקי דרבי אליעזר פרק מז (בשנוי לשון). וקשה כי בכבילה כאן משמע דגזרה דרבנן היא. ואפשר לומר וכו'. 719 דברים ז, ג: ולא תתחתן בם. 720 ועיין בתוס' כאן ד"ה דכתיב, שמקשים כן. 721 יבמות עו, א. ובחדושי רמב"ן שם בדף עח ע"ב (באמצע): איכא למידק הא דגרסינן בפרק אין מעמידין וכו' והיא הסוגיא שלפנינו). 722 א"ל (יהודה נשיאה) שמלאי לא היית אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן וכו'. 723 לה, ב. 724 א: השמן. 725 א: הנשיאה. 726 א: הוה. (ועיין פי' רש"ר). 727 במתניתין (דף לה, ע"ב), ד"ה ר' ובית דינו. 728 לח, ב: ת"ר הקפריסין ... שמן רבי יהודה הנשיא וכו'. 729 לז, א: דתנן זה גיטך וכו' ותני עלה ורבותינו התירוה לינשא, ואמרינן מאן רבותינו ... בית דינא דסרו משמא. 730 כן גם בכ"י, אבל ברור שצ"ל: הנשיאה. 731 לב, ב: בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מרבי אמי. 732 א: רב, וזה נכון מאד, כי הכונה לרב יהודה, האמורא, תלמידו של רב. 733 מועד קטן יג, א: נח נפשיה דרב יהודה... אמרו ליה רבנן זיל לגביה דר' יהודה נשיאה דלישרי לך (השמתא). הרי שר"י נשיאה האריך ימים אחר פטירת רב יהודה. 734 א: ורב, וזה נכון (ראה ציון 732). 735 א: הבריתא. אותה הברייתא דנאמר בה: שמן רבי יהודה הנשיא וכו', והכונה לר"י נשיאה, כמבואר לעיל. וראה ציון 728. 736 א: הושעיא. 736* היינו רבינו הקדוש. 737 לו, א. הגרסא בגמרא שלנו: וא"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא ר' יהודה הנשיא הורה ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו. והגרסא שרבינו מביא א"ר יוחנן היא כגרסת כ"י גמרא (עיין ד"ם). 738 אשמן, דיש מקום לפרשו דזה מוסב על ענין גט הסמוך לו (ראה להלן ציון 757), לכן אומר ומפרש לה אשמן. 739 דמפורש בה: רבי ובית דינו התירו השמן. ואפשר לתרץ וכו'. 740 מכאן והלאה נמצא גם בכ"י ב (ראה מבוא). 741 א: כרבי, היינו כר' יהודה נשיאה. 742 והוא, רבי

עוד כתב שהמבשל בכלים של עו"ג בשונג מותר דכתם כליהם של עו"ג בחזקת שליץ בני יומן מים דס"ם היא שמא לא נתבשל בו היום ואח"ל נתבשל שמא נתבשל דבר שסנם מתבשלו מבל במיד אסיר ואם תאמר עשה לי כמי שבשל הוא דמי אבל מה שבא ידי הרקחים מותר הין שהם מומנין כלים הם מיחדין לתומתם שלא יפגמו שליחה כליהם והקשה לזה ממאי דאסרינן חלות של עו"ג מפיס מפסקי ליה בסבינ'דארעאי ומתן לו נכרים ולא מפקינן בין ניקה פרסיטין לניקה מבעב"ב מי מן מאמר עו"ב ולא קשיא היא מחאי'כי מירחייבו דלא מזהרי נפי לא דמחתבי ליה ומתן זורה מה דנזרו עליו חכמים לפי מפקייתי בכל אדם וכבל דבר מאמר כי חכמים אין מפריסין בו אלא הבל אסר אסרי מדוחיכן אבל בדבר זה בודאי על ידי נרקחים מותר כמו שכתב: נרסינן

עשי לי משליבי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר · ופרקינן שאני התם כיון דאמר לה עשי לי משליבי כמאן דעריב אידו בידים דמי · ולפיכך ג"ל דאסור לומר לעו"ג לאפות לו פת ולעשות לו מרקחות דכמי שמבשל הוא בכליו של נכרי בידים דמי · ואסור ואפי' בדיעבד כאלו עירב הוא את האיסור ובטלו בידיו דהא חערובת דמאי מותר גמור הוא שלא נזרו עליו וכדתניא והן עצמן מותרין שהן תערובת ואפ"ה כדאמר לה לשבנתו אשת עם הארץ עשי משליבי אסור לאבול וחושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר והבא נמי אעפ"י שלא אסרו פליטה כלי שאינו בן יומו בדיעבד כיון ולכתחלה אסור כל שאמר לו לעו"ג עשה לי כמאן דמבשל ומבטל ונעיול לכתחלה דמי ואסור ואפילו בדיעבד למי שאמר כן ולמי שנעשה בשבילו· ואיפשר לומר שעל ידי הפלטה או ע"י הרקחים מותר דכיון שהן אומנין והבל לוקחין מהן כלים הן מיחדין לאומנותן כדי שלא שנמו בזליפת כליהם · ואולי על זה סמכו ברורות לנהוג היתר בזה · ואעפ"י שלא נראה לי מעיקר הגמ' שהרי חלתית של נכרים משום ושתחבי ליה בסבינא דארמאי הוא ושמנן לשמואל משום זליפתן של עו"ג אסרוהו ולא פלוג בין ניקח מן הסיטון לניקח מבעל הבית וניקה מן החנוני · ואל תשיבני מיהא דגרסינן בירושלמי בפרק מקום שנהגו ר' בא בעי קומי ר' אמי מהו להדיח כבשין ושלקות מן המנחה ולמעלה פי' ביום הכפורים א"ל שרי ר' זעירא בעי קומי ר' אסי מהו למיסר לחלוטה עביד לי חליטה א"ל שרי עביד ליה תופין אמר ליה שרי עביד ליה פתילת א"ל אסור מה בין זה לזה א"ל זה אוכל נפש וזה אינו אוכל נפש ע"כ גירסת ירושלמית · וההיא באומר לחלוטה עו"ג הוא · אלמא מתר לומר לו לעשות לו בכליו · לא היא דהתם לאו משום ניעול נגעו בה אלא משום אמירה לעו"ג ביום הכפורים· ולעולם בכלים של ישראל א"נ בכלים חדשים של עו"ג ובפני ישראל:

נשלם השער הרביעי ובו נשלם בית התערובות בע"ה ב"ה:

הבית החמישי

בית היין

אבאר בו ענין יין נסך וכליו וחלקתי אותו לעשה שערים:

השער הראשון

מי עושה יין נסך לאסור אותו בין בשתיה בין בהנאה ומי אוסר אותו בשתיה ולא בהנאה · ואבלול עם זה דין שכר של עו"ג ויין תפוחים ורמונים וכן דין ריחו ואפי' קולטו בפיו לידע אם טוב אם רע · וזהו שקראוהו חכמים בת תהא דבר תורה יין שנסך לע"ג וכן המים שנתנסכו לע"ג אסורין ואפי' בהנאה · דתנן בע"א פרק אין מעמידין אלו דברים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ שהיה מתחלתו יין ותרם הדריני ותנן בפ' השוכר יין נסך אסור ואוסר נבל שהו יין ביין מים במים כל שהן · ואמרינן בגמ' בפ' אין מעמידין יין מנ"ל דאסור בהנאה דא"ק אשר חלב נבחמי יאכלו ישתו יין נסיכם·מקיש יין לזבח מה זבח אסור בהנאה אף יי"נ אסור בהנאה·וזבח גופיה מנ"ל דכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים · מקיש זבח למת מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה · ועדיין סתם יינן וסתם מסיהן מותרין ואפי' בשתיה·עמדו ב"ד ואסרו סתם יינן כדי להתרחק מהם וממסיבותם שמסיבותיהן מביאות לידי חתנות ולזנות עם בנותיהן וזנות בנותיהן מביא לידי ע"א כדרך שעשו בשטים דכתיב ותקראנה לעם לזבחי אלהיהן· וכתיב ויחל העם לזנות וגו' · ולפיכך גזרו על סתם יינן משום ייחוד בנותיהן ועל ייחוד בנותיהן משום ע"ג · דגרסינן בפרק אין מעמידין אמר גניבא משמיה דרב בולהו משום ע"ג גזרו בהו דכי אתא רב אחא בר ארא א"ר יצחק גזרו על פתן ועל שמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר · ופרישו התם בנותיהן משום ייחוד בנותיהן · ולפיכך כל שאסור בבתו אסור לשתות סתם יינן כדרך שאסור בבתו ושלקות שלו משום בתו · ב"ד שלאחריהם

עוד שם אעפ"י שמחבלר שסתם כלים של עו"ג בחזקת שליץ בני יומן מ"מ אמר אמר הכותב כבר זכה המחבר ומלא מן בעיניו אלא שהעשה שמלא לבחיר אחיתי ומ"מ אין המחבר מחפשה בחתת שום הלא יאמרו כי אם בשום ומי יאמר לנו שדבכן לחתוך החלתית בכל סכין ואפילו בחתוכים ואין מסמנין לזה אין אלא דבכי בגיאו' ואין סומכין על מיטון לחתוך לחיה שבחולין שאמרו כיון דאמר לה עשי לי משליבי כמאן דעריב אידו בידים דמי . ויכול היה לדחות דשמני חלתית מפוס דשיחת שומן שבל הסכין אינו שוגתו אלא מסכיתו וכדאמרינן אע"ג דאמר מר בשל"ם מותר אגב חורבא דתלתיתא מחלת ליה וכיון שהכל בזה כיחר יבלא קדושים כן ואין הקב"ה מביא תקלה על ידם ואע"פ שאינם נביאים כני נביאים הם כדאמר להם הלל בשבילהו בעבב הפסח שתל להיות בפסח והורה שהפסח דוחה את הפסח דכתיב כמוכרו אפילו בפסח שלהו בפסח הפסח בילד יולדהו בפסח ולא היה בידיה אמר להם ליסבל אפילו אמרו אמרים נביאים הם מיד כל מי שהיה אפתו אלה תוחב סכינו בגמרו מי שהיה אפתו מה קומרו בין קרנו מיד נזכר הלכה ואמר להם כך אמרו שמעיה ואבטליון מי שאמתו אלה תוחבו בגמרו מי שאמתו מה קומרו בין קרנו ומיד אמרו בירושלמי כל הלכה מיתה כופפת בידך ואיך יודעת מה מיכה לא ומאה מה לטוב עבב ונהוג בן . וכיון שלא אמרו אמרו הדור מי שמוחה בשופין מרקחות על ידי הרקחים נחזיק הדבר בהיתר אמרו הקב"ה מביא תקלה על ידיהם ונפש מבדיו ומשור :

הבית החמישי

בית היין אבאר בו ענין יין נסך וכליו וחלקתי אותו לשישה שערים:

השער הראשון

מי עושה יין נסך לאסור אותו בין בשתיה בין בהנאה ומי אוסר אותו בשתיה ולא בהנאה · ואבלול עם זה דין שכר של עו"ג ויין תפוחים ורמונים וכן דין ריחו ואפי' קולטו בפיו לידע אם טוב אם רע · וזהו שקראוהו חכמים בת תהא דבר תורה יין שנסך לע"ג וכן המים שנתנסכו לע"ג אסורין ואפי' בהנאה · דתנן בע"א פרק אין מעמידין אלו דברים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ שהיה מתחלתו יין ותרם הדריני ותנן בפ' השוכר יין נסך אסור ואוסר נבל שהו יין ביין מים במים כל שהן · ואמרינן בגמ' בפ' אין מעמידין יין מנ"ל דאסור בהנאה דא"ק אשר חלב נבחמי יאכלו ישתו יין נסיכם·מקיש יין לזבח מה זבח אסור בהנאה אף יי"נ אסור בהנאה·וזבח גופיה מנ"ל דכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים · מקיש זבח למת מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה · ועדיין סתם יינן וסתם מסיהן מותרין ואפי' בשתיה·עמדו ב"ד ואסרו סתם יינן כדי להתרחק מהם וממסיבותם שמסיבותיהן מביאות לידי חתנות ולזנות עם בנותיהן וזנות בנותיהן מביא לידי ע"א כדרך שעשו בשטים דכתיב ותקראנה לעם לזבחי אלהיהן· וכתיב ויחל העם לזנות וגו' · ולפיכך גזרו על סתם יינן משום ייחוד בנותיהן ועל ייחוד בנותיהן משום ע"ג · דגרסינן בפרק אין מעמידין אמר גניבא משמיה דרב בולהו משום ע"ג גזרו בהו דכי אתא רב אחא בר ארא א"ר יצחק גזרו על פתן ועל שמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר · ופרישו התם בנותיהן משום ייחוד בנותיהן · ולפיכך כל שאסור בבתו אסור לשתות סתם יינן כדרך שאסור בבתו ושלקות שלו משום בתו · ב"ד שלאחריהם

הבית החמישי בית היין

עוד שם גרסינן בע"ח בפרק ר' ישמעאל אמר רב קטן בן יומו כו' :

אמר הכותב לא נדעת דבר ולמולם גוזר מדעתו בלא ראיה

אסורים אפילו בהנאה כעין שהתורה הקישה ניסוכי גילולים וזבחים למת שנאסר ויצטרו לבעל פעור ואכלו זבחי מתים : חכמים גזרו על מתם יינם לאסור אפילו בהנאה כורדאי אפני שהרגלו בזמן הזה הבבת לנסך והיתה חבת נסך עליהם תקע ולפיכך אפילו מצע של ע"ג ביינו של ישראל אסור כורדאי ניסוכו . בר"א בע"ג גדול שיודע בסיבה של עבודת כוכבים ומזלות אבל קטנים שלא הגיעו לכלל זה אינו עושה יין נסך אלא לאסור בשתייה בלבד . כיצד יודע שיודע בסיב עבור' כרם ומשמשיה כל שהוא זוכר ומזכיר בפיו הע"ג ומשמשיה : גר שנתגייר וקבל עליו מצות ומל ולא טבל הרי הוא עושה יין נסך לפי שאינו גר גמור עד שיטבול ויקבל : ודאה לי שלא אסרו אלא לאסור בשתייה אבל בהנאה מותר . ולא יהא זה גרוע מגר תושב שקבל עליו ז' מצות בני נח שאין יינו אסור

ישראל כן וכיינו נמי דבטמא דמסמוכין בריתא דעבדים כגון הקטנים ומה דמי לא מקי דבטמא דקטני דעבדים בגני השפחות ומה דמי כריתא לאסמוכין דווקא דמלו ומכלו אין עושין יי"נ ואפי' ביינן בעל כרמן ולאפוקי מדשמואל דאמר כל מביינן בעל כרמן עושין יין נסך ולע"פ שמלו ומכלו אפה לי דקקיה דומיא דבני השפחות ולמסמא כולי האי דגדולים אפי' בעל כרמן בגני השפחות דמדקרן ליסמוכין כי בהדיא בעבדים ולימא הכוסר לא עבדו וביינו מל ולא מכל טוסה יי"נ מל ומכל אין עושה יי"נ דהשמא הוה אסמוכין בהדיא ולא כרב אמתן אמר שמואל אלא שכוסר זה כוסר בדברים הזרים ומוקן מאלגנו כמו פליגו מגנים אפילו בשנגות שבגמרא :

עוד שם הא דתנינן הלוקח מן העו"ג לאפוקי בני השפחות ול"ם לוקח מן העו"ג ול"ם לוקח מישראל ואלא בדברי המחבר :

אמר הכותב כל זה מפ"ם פסולא טהר ונוהר אלא מדעתם והא בריתא קתני הלוקח עבדים מן העו"ג ומה מיתא דהוו טלוו בכלו בין לוקח מן העו"ג בין לוקח מישראל . והמחבר כשחלק בין לוקח מעו"ג ללוקח מישראל לא פלקח כן יומו קאמר אלא כלוקח מישראל אחר שמעד בביתו של ישראל שהם עשר מדם שנמקחקו שם ע"ג מפיו בבית ישראל ובזה אפילו שמולו מודם לייש מוהר מיד שמל ומכל והיינו דקקח לה שמולו נמי בלוקח עבדים מן הנכרים ובינתות נמי טוהר הכי בהדיא דמדקאמר מתבלבל עמו

גרסינן בע"ח בפ"ר ישמעאל אמר רב קטן בן יומו פטור נסך לאסור מיתי כשהיה ולא כהנאה עד שנדע בפיגנו ומסמסיה ולאמרינן נמי הכא לא"ם הלוקח עבדים מן הע"ם שמלו ומכלו עושין יין כלומר בשתייה עד שתשתקע ע"ג מפיהם והייטו יב"ח ומקי מנייר מיתה אלא מדעתם בעבודה הנעשה לעשות בן הלוקח ביכמות : והא דתני לוקח מנרי מן העו"ג לאפוקי בני השפחה שנלו בכית ישראל אבל עמה דלמו בני שפחות ל"ם לוקח מ העו"ג ל"ם לוקח מישראל אבל בכרי המחבר ובגמרא מיתקי הא מהיכא דאית בה מי ליבנא

של אחריהם ראו שהורגלו הרבה לנסך ולפיכך הוסיפו איסור על היין וגזרו על סתם איסור הנאה משום ודאי יינן וזהו ששנינו התם בפ' אין מעמידין אלו דברים של ע"ג אסורין ואיסורין איסור הנאה היין והחומץ שלהן ואפילו בסתם יינן מיירי ואפ"ה קתני אסורין איסור הנאה·מי מן העו"ג עושה יי"נ ומי אינו עושה יי"נ גרסינן בשילהי פ' ר' ישמעאל אמר רב "קטן בן יומו עושה יי"נ פי' לאסור אותו בשתיה ולא בהנאה דבהדיא אמר להו רב לרב כהנא ורב אסי אימר דאמרי אנא בשתיה בהנאה מי אמרי איתיביה רב שימי בר רבא לרב "הלוקח עבדים מן העו"ג שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו רוקן ומדרסן בשוק טמא ואמרי לה טהור יינם גדולים עושין יי"נ קטנים אין עושין יין נסך ואלו הן גדולים ואלו הן קטנים גדולים היודעים בטיב ע"ג ומשמשיה קטנים שאין יודעין בטיב ע"א ומשמשיה· קתני מיהת גדולים עושין יי"נ קטנים אין עושין יי"נ כלומר אפילו בשתיה·תרגומא אבני השפחות והא וכן קתני ארוקן ומדרסן כלומר לא השוה אותן אלא לענין רוקן ומדרסן · הניחא למ"ד טמא אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר כלומר רבשלמא למ"ד רוקן ומדרסן טמא שפיר קאמר דאפילו רוקן של בני השפחות הקלין טמא כרוקן של עבדים החמורים אלא למ"ד טהור אדרבה טפי איכא לטהורי בני השפחות מעבדים דאם כן היכי קאמר כשם שרוקן של עבדים טהור כך של בני השפחות טהור פשיטא·ואדרבה הולי"ל כשם שבני השפחות טהור כן של עבדים·ופריק הקן רעבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות מלו ולא טבלו עושין יין נסך מלו וטבלו אין עושין יי"נ כלומר אלא יינן מותר מיד לפי שאין שם ע"א שגורה בפיהן אף עבדים מלו וטבלו אין עושין יי"נ לאפוקי מרד"נ אמר שמואל דאר"נ אמר שמואל הלוקח עבדים מן העו"ג אע"פ שמלו וטבלו עושין יי"נ עד שתשקע שם ע"ג מפיהם קמ"ל ואמרינן שיקוע ע"ג עד כמה אריב"ל עד יב"ח · הדר אקשינן מיהא ברייתא לשמואל דכיון דברייתא מפקא מדשמואל א"כ תיקשי ליה לשמואל דהא קתני מלו וטבלו אין עושין יי"נ · ופרקינן תרגומא אבני השפחות · ואקשינן והא וכן קתני ארוקן ומדרסן · ואקשינן הניחא למ"ד טמא אלא למ"ד טהור מאי איכא למימר ופרקינן הכי קתני וכן העבדים דומיא דבני השפחות מה בני השפחות גדולים עושין יי"נ קטנים אין עושין יי"נ אף עבדים גדולים עושין יי"נ קטנים אין עושין לאפוקי מדרב דאמר קטן בן יומו עושה יי"נ קמ"ל דלא· ולענין פסק הלכה ר"ח ז"ל פסק כשמואל מדהזינן דריב"ל מפרש הא דשמואל ואמר עד שתשקע שם ע"ג מפיהם עד כמה עד יב"ח חורש ש"מ בוותיה מסתברא·

הבית החמישי בית היין

וכ"כ בעל התרומות ז"ל · ומן הטעם הזה שכתב ר"ח ז"ל ואף הרב בעל הלכות ז"ל כתב ולית הלכתא כרב והילך ע"ג קטן כל שאינו יודע בטיב ע"ג ומשמשיה אינו עושה יי"נ ומותר אפי' בשתיה ברעת שמואל דלא גזרו אלא בגדול שהוא בן דעת וברי כונה דע"ג גדול מגעו אוסר אפילו שלא בכוונה מגע· וטעמא דאמרן דכל שהוא בר כוונה גזרו עליו אבל קטן לא דהכל יודעין שלא נתכוון לכך דלאו בר הכי הוא וכ"כ רבינו יצחק בר שמואל ז"ל הידוע בעל התוס' דלית הלכתא כרב ומשום דע"ג קטן לאו בר כוונה הוא כלל דאפילו לנגיעה אינו מתבטל ולפיכך לא גזרו עליו אע"פ שגזרו במגע ע"ג גדול ואפילו ע"ג שאינו יודע בטיב ע"ג משום דבר כוונה נגיעה מיהא ניהו· וכל שהוא בר כונה נגיעה אסרו· וביון דקי"ל כשמואל העבדים שמלו וטבלו גדולים עושין יי"נ ליאסר בשתיה עד שתשקע שם ע"ג מפיהם דהיינו עד יב"ח ורוקא כשלקחן מן העו"ג אבל לקחן מישראל מיד שמלו וטבלו ישראלים נמורין הן ואין עושין יי"נ כל ששהו בבית ישראל יב"ח דבביתו של ישראל אין שם ע"ג שגורה בפיו והיינו דקתני בברייתא הלוקח עבדים מן העו"ג אבל רבינו יעקב ז"ל כתב דודאי רב ושמואל פליגי ואע"ג דלא פליגי אלא למ"ד ברוקן ומדרסן טהור אבל למ"ד טמא

אפשר

בדק הבית

ליכנא : לענין רוקן ומדרסן בבני הספ ופיכא דהכי סמא ולהלי ליכנא דתני רב ושמואל ולהלי ליכנא דתני סמא אמר הכא ומר חדא . וכיון דכן הלי אלא פליגי ומתרינן נמי דרוקן ומדרסן בסיב סמא ולפ"ל נב נפסחים דרבנן הא אמרינן נפסחים דסבק רוקן ופסק מסקין לתוחרא אלי בהו רבנן הלכך בתרוייהו נקטינן לתוחרא לאסור בפתייה ואלא דבכרי המחבר . אבל בהנאה מותר : ובאן פסק רבותינו ז"ל להתיר עכשיו מנעם של נכרים בהנאה בקטנים שאינן יודעין בטיב ע"ג ומשמשיה ואע"פ שפסקו חכמים מנעם לא הטיר בו מדותיהם שהרי פנעו אלא בטוה בתירו ובני השפחות בתירו ובנר תושב בתירו בהנאה אף ייט אלמא אלא אלא נזרו לכל אלא לפי מה שרלו אף כאן אלו אכיון שאנו רואים בהם שאין מנכים ומינן מדוקין כניסוך אין מנעם אינר ב. בהנאה אבל ייין ודאי אסור ואפי' בהנאה אלא אינו לו כיתר בסים מקים אלא בגר תושב שקבל עליו בכ"ד מצוה מצות ובף בו נהלכו ,ודברי המחבר בזה בשנה שבתב בזה אמנו קלת מחורות אלו ליקח יינן מתיהם ע"כ ואם ובלים בשתקע הדבר ולא נאמר שאין דנין אלא לענין מנעם אבל אם אסר ייין לעולם אם ר תוך

מגר ה שב :

ז"ל וכן פסק גם הרמב"ם ז"ל הואיל ואינו יודע בטיב ע"א בזמן הזה לא בקיאי בטיב ע אוסר בהנאה · וכ"כ הרב בשם רש"י ז"ל · ועל דבר בתובותם · ורבינו יצחק הזקן בעו"ג קטן וזה אי אפשר וע להתירו · ואין קושיתו ז"ל א קטן כרב אינו קשה שאף ע אבל בני השפחות והם שנו שידעו בטיב ע"ג ומשמשיה אלא משום גדולים ולומר לאסור סתם יינן ומנען אבל שמל ולא טבל אינו גר א"כ נסך לאסור בשתיה ואם ז וזה ברור אלא שהוצרכתי בתוספתא בהדיא וכן בני ובקטנים מותר · ואי זהו גד ולא טבל עושה יי"נ ונ"ל אי זהו גר תושב כל שקבל בשמנו כלומר ואינו אסור א לעבור ע"ג ושבע מצות בנ על כל המצות ומודיעין במגעו אלא בשתיה וזה נ' ומכאן סמכו הגאונים ז' יינו אסור בשתיה משום

אלא חד ספק אכל אם המזרן למחר דאיכא תרי ספיקי ודאי שרו דלא עדיפי מכלי הגויים יח): **כתב** הרא"ש כלל י"ט סימן (כ"ב) [י"ט] מאי דקוניא ששהו בבית הגוי אם ניכר בו המאכל ששלח הישראל בתוכו מותר ואם לאו אסור אם רגילים להדיח הכלים בחמין דחייסינן שמא הודח עם כלי איסורין של גויים: **כתב** באורחות חיים (פי' כה הלכות איסורי מאכלות אות נג) בשם הרא"ה קדרות או קערות שלנו שעמדו בבית הגוי בלא סימן משהה אותם מעת לעת ומותר:

יב **וכתוב** עוד באורחות חיים (שם אות נז) בשם הראב"ד קערות הנאות מעבר ליש שקערורות ירקרקות או אדמדמות אסור להשתמש בהן לעולם בחמין מפני שאינם חדשות שהגויים משתמשים בהם ואינו ניכר:

יא **וכתוב** עוד שם (אות נח) בשם הרשב"א (בתשובה ח"א פי' תלז) הנכנס לבימו של גוי ויש שם כלים קרועים לחידושם והוא מסיח לפי תומו שחדשים הם אינו נאמן אכל אם קדר הוא הולכים בו אחר הרוב וכן מעשים בכל יום שאנו לוקחים קדרות מן הקדר וסכינים ומקבלות מן האומן ומורי ה"ר יונה היה נוהר שלא ליקח אלא במקום שיש אחרים קדרה מתוך קדרות וסכין מתוך סכינים אבל מכל מקום נראה שורת הדין שכל שאומר שהוא חדש וראה שהוא שהוא אומר מותר עכ"ל (ד):

הלכות יין נסך

סימן קכג

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

(א) טעם למה גזרו על סתם יינם איסור הנאה: אם מנע גוי עובד אלילים ביין שלנו אוסר בהנאה בזמן הזה: אם מותר ליקח יין מהגוים בחובותיהן בזמן הזה: אם סתם יינם בזמן הזה מותר בהנאה: (ג—ד) דין יין מבושל ואלונתית ויינומילין: (ה) דין חבשיל שיש בו יין ונגע בו הגוי קודם שהרתיח: דין יין שנתערב בו דבש או שאור: (ו.ח) דין חומץ ומי הבושר: (ח.ט.יא) דין יין מוגז ודין תמד ושמרים שנתן עליהם מים: (יג) דין חרס אדרייני: (יד) דין חרצנים וזגים של גוים וכן שמרי יין: (טז) דין תמצית יין של גוים הנקרש על דופני החבית: (יז) מאימתי נקרא יין ליאסר במגע הגוי: (כא) אם מותר לדרוך עם הגוי: (יט) גיגית מלאה ענבים דרוכים עומדת בבית הגוי אם מותר לקנותה: (כ) גת שהיא סתומה ומלאה וירד ממנה יין וחרצנים ביחד לתוך הסל וממנו ירד לכור:

א (א) **יין שנתנסך לע"ז אסור בהנאה.** (ב) **וחכמים גזרו על סתם יינם משום בנותיהן**

קכג א יין שנתנסך לע"ז אסור בהנאה וחכמים גזרו וכו'. נפרק אין מעמידין (דף כ"ט:) שנינו אלו דברים של גויים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין וכו' ובגמרא יין מנלן אמר רבה בר אבוה אמר קרא אשר אכל זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה וזבח גופיה מנלן דכתיב וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים וכו' וכתבו התוספות (ד"ה יין) תימה מאי קא בעי יין מנלן הא מתניתין מיירי בסתם יינם וגזירה דרבנן היא שגזרו על יינן משום בנותיהם ויש לומר דולמי עיקר גזירה דסתם יינן משום בנותיהן הוא מיהו לא היו אוסרין אותו בהנאה מטעם זה מידי דהוה אפתם ושמנם אלא עבדו רבנן לסתם יינן כיין נסך גמור שנתנסך לע"ז שאסור מן התורה משום דדמי ליה ועל יין נסך שואל התלמוד מנלן עכ"ל וע"פ זה הם דברי רבינו ודקדק הרמב"ם וגם רבינו שלא כתבו בסתם יין נסך אסור בהנאה אלא כתב יין שנתנסך וגם לא כתבו שנתנסך לפני ע"ז אלא כתבו שנתנסך לע"ז משום דבפרק רבי ישמעאל (דף נ"ט:) תניא גוי שניסך יינו של ישראל אלא בפני ע"ז אסור ורבי יהודה בן בתירא ורבי יהודה בן בבא מתירין משום שני דברים אחד שאין מנסכין יין אלא בפני ע"ז ואחד שאומר לו לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי והלכה כת"ק ולכך כתב רבינו יין

קכג פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

(ב) אסור לעשות מרחץ מסתם יינם: לא התירו אכילה ושתיה אפילו באיסורין דרבנן לחולה שאין בו סכנה אלא בבישולי גוים בלבד: (ה.א) יין מבושל שנתערב בו מעט יין חי ונגע בו הגוי: יין שנתערב בו שכר תאנים ונגע בו הגוי: יין שמשימים בשומים או בחרדל או במוריים ונגע בו הגוי: (ו) ואם מותר להוציא החרצנים והזגים מן הגת על ידי גוי: (יב) אם מותר שירחרץ גוי חבית שיש בו שמרים: (יד—טז) מקומות שנוהגים הגוים לתקן הלחם בשמרי יין: (יז) גוי שהביא ענבים בסלים ודרדורים אע"פ שהיין מזלף עליהם מותר: אם הניח ישראל לגוי לדרוך בגיגית קודם המשכה: (יז)(כא.ב) אם מותר לקנות מהגוים עריבות הנתונות על העגלות מלאות ענבים דרוכות: (יט) הקונה יין מגתות הגוים שיש בהם ברזא גדולה או קטנה: (כג) חבית יין נסך שמונח עם חביות יין כשר צריך לעשות הכירא: (כד) אגוא"ה ארדיינט"י של גוים אסור בהנאה: (ה.ב) אם מותר ליקח מהגוים צבע שיש בו חומץ: סנדלים שעשויים מעורות שנותנים הגוים חומץ בעבור שלהם: (כה) קולינדר"י שמחקנים בחומץ ועושים מהם קונפיט"י: (כו.ב) דבש של ישמעאלים אם הוא מותר:

א,כו(א) **יין שנתנסך לעבודה זרה אסור בהנאה.** נפרק שני דעבודה זרה (כט:) מייתי לה מדכתיב (דברים לב לח) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש יין נסך לזבח וכזבח כתיב (תהלים קו כח) וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה: [בדק הבית] **וכתוב** באורחות חיים (פי' כג הל' יין נסך אות א) שאפילו להתרפאות ממנו אפילו במקום סכנה אסור והשותה א) ממנו אפילו כל שהוא לוקה ב) לפי שאיסורו משום תקרובת עבודה זרה ואין לו שיעור עכ"ל [עד כאן]: **וחכמים** גזרו **על סתם יינם משום בנותיהן.** שם (ט:) גזרו על סתן ושמנן משום יינם ועל יינם משום יחוד בנותיהן:

דרכי משה

(ד) **ושאר** דברים הנלקחים מן הגוים עיין לעיל סימן קי"ג ועיין לקמן סוף סימן קל"ו (ארוך אות ג) אי גוי מסיח לפי תומו נאמן על כליו גם לעיל דיש סימן קכ"א (אות ב):

פרישה

קכג (א) **יין שנתנסך לע"ז אסור בהנאה.** הטעם שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש יין שלהם לזבחים שלהם וזבח שלהם כתיב וילמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים: (ב) **וחכמים גזרו על סתם יינם.** ז"ל הגמרא גזרו על סתן ושמנם משום יינם ועל יינם משום יחוד בנותיהן:

הגהות והערות

ואכתבנו בסמוך כתב בתשובת הרא"ש כלל י"ט מאני דקוניא ששהו בבית גוי וכו', ועל פי הנהתו הוכנסו תיבות אלו בסוגרים בדפוסים המאוחרים ותיבות "ואכתבנו בסמוך" השמיטו, ונוסחתינו בפנים הוגהה על פי ד"מ כת"י ונוסח זה תואם את הגהת אורח מישור במהדורא בתרא שכתב שם דבמקום תיבות "ואכתבנו בסמוך" צ"ל "וכמו שכתבתי למטה סוף הסימן בשמו":

יח) עיין ב"ח לקמן סימן קלו סעיף א ד"ה כלל העולה:

קכג א) **מדכתב** והשותה ממנו ולא כתב והנהנה ממנו משמע דוקא השותה לוקה ולא הנהנה, ועיין לחם משנה פי"א מהמ"א ה"א דהוא הדין דנהנה לוקה, ועיין דינא דחיי לאדם קמח דף קלח ע"ב: ב) דין זה הובא גם ברמב"ם פי"א מהלכות מאכלות אסורות ה"א, וכתב שם בכסף משנה זה לשונו ומ"ש שלוקה איני יודע מנין לו לרבינו ומצאתי להרמב"ן בהשגותיו על ספר המצות של רבינו שהוקשה לו זה וכתב וז"ל אנכי לא ידעתי מקום המלקות הזה ולא ראיתיו עד הנה בתלמוד בבלי או הירושלמי אבל יתכן שילקה מדכתיב (שמות לד טו) וקרא לך ואכלת מזבחו שענינו פן תכרות ברית ליושב הארץ וקרא לך ואכלת מזבחו והוא לשון מניעה ממה שמפורסם (מכות יג:) השמר פן ואל לא תעשה והזהב והיין המתנסך לע"ז אחד הם כמו שאמרו חכמים בכ"מ (סנהדרין מ ע"ב, ס ע"ב, סב ע"א) המזבח והמנסך עכ"ל:

שנתנסך לע"ז כלומר שנתנסך בעל כרחו של ישראל וגם לא נתנסך לפני ע"ז אלא לע"ז שלא בפני ע"ז אפילו הכי אסור בהנאה מן התורה וכת"ק דלא כאותו הזוג דמתירין משום שני דברים:

ב ומ"ש והטעם כיון שיין נסך גמור וכו'. היינו כמו שכתבו התוספות דבשעה שגזרו על סתם יינן עשאוהו כאילו הוא גופיה ודאי נתנסך לע"ז משום דדמי ליה אבל לא היה הטעם דאם אתה ממיר לסתם יינן בהנאה יבואו להתיר גם כן יין נסך בהנאה כמו שפירש הר"ן דלפי זה אין לאסור סתם יינן בהנאה אלא בדוכתא דאיכא נמי יין נסך מה שאין כן בזמן הזה דליתא להאי טעמא דלא תלו איסור הנאה דסתם יינן ביין נסך אלא איסור הנאה דסתם יינן היתה גזירה בפני עצמה שהסכימו חכמים לאסרו בהנאה כמו אילו היה יין נסך ממש והשתא אין לחלק בין זמן חכמי התלמוד לזמנינו זה אבל רשב"ם על שם רש"י בשם הגאונים כתב דבזמן הזה אין איסור הנאה וכו' נראה דסברא להו דהטעם בפירוש הר"ן דתלו איסור הנאה בסתם יינן כדי שלא יבואו להתיר בהנאה גם כן יין נסך גמור ומשום הכי עכשיו שבטל הטעם בטלה הגזירה ולא אמרינן הכא דבר שנאסר במנין גריך מנין אחר להתירו משום דלא גזרו איסור הנאה אלא על המנסכים וכיון דליכא מנסכים שוב אין כאן גזירה דומיא דגזירת גילוי כמו שיתבאר בסמוך בס"ד והשתא ניחא ליישנא דאבל רשב"ם שכתב דמינו שנתקשה להרב כ"י:

ואסרוהו אף בהנאה אף על פי שלא עשו כן בשאר הדברים שגזרו עליהם. והטעם כיון שיין נסך גמור אסור בהנאה (ג) עשו סתם יינם כאילו ודאי נתנסך. (ד) והחמירו לאסור בהנאה אפילו

ומ"ש ואסרו אף בהנאה אף על פי שלא עשו כן בשאר דברים שגזרו עליהם. פירוש שלא על פי שבשאר דברים שגזרו עליהם כגון פתן ושמנן ודומיהם לא אסרו אלא באכילה ולא בהנאה בסתם יינם גזרו לאסרו אף בהנאה והטעם משום דכיון דיין נסך אסור בהנאה מדאורייתא כשבאו חכמים לגזור על סתם יינם שיהיה כאילו נתנסך ודאי ממילא הוא אסור בהנאה. והר"ן כתב שם (ט: ד"ה גמ') אמתניתין (כט:) דאלו דברים של גויים אסורים ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של גויים ואם תאמר דהכא משמע דסתם יינם נאסר משום לתא דיין נסך ואילו לקמן (לו:) אמרינן משום בנותיהן יש לומר דאי לאו משום לתא דיין נסך מסתייה למיסריה בשתיה משום בנותיהן דומיא דפתן ושמנן אבל כיון דיין שנתנסך ודאי אסור בהנאה הוצרכנו לאסור אף סתם יינם בהנאה אף על פי שלא נאסר אלא משום בנותיהם שאם לא היינו אוסרים כי אם בשתיה הרואים סבורים לומר שמשום איסור נאסר ויבואו להתיר יין נסך ודאי בהנאה ולפיכך רצו להשוות יינות שלהם ואם תאמר אם כן גזירת בנותיהם למה לי תירץ רבינו שמואל דיין שנתנסך לעבודה זרה מיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן והרמב"ן (אי' לו: ד"ה ועל יינן) מוסיף דלשמא נתנסך לא חיישינן דאם איתא דנסכיה לא הוה מזבן ליה ולהכי איצטריך למגזר משום בנותיהם ע"כ. ונראה מדבריו דבשגזרו על סתם יינן בשתיה ובהנאה גזרו עליו בבת אחת וכן נראה מדברי התוספות שם (כט: ד"ה יין) ובפרק קמא דשבת (יז: ד"ה על פתן) אבל הרשב"א כתב בחורת הבית האריך (נ"ה ס"א לט.) דבשגזרו על סתם יינן משום בנותיהם לא אסרוהו אלא בשתיה וב"ד שלאחריהם ראו שהוגלו הרבה לנסך ולפיכך הוסיפו באיסור היין וגזרו על סתם יינם איסור הנאה ודאי יינם איסור ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ שלהם ע"כ. והיה נראה לומר שטעמו משום דאמרינן בפרק שני דעבודה זרה (לו.) ובפרק קמא דשבת (יז:) דפתן ויינן ושמנן ובנותיהן כולן משמונה עשר דבר כלומר משמונה עשר דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל ואילו מקרא משמע דדניאל גזר עליו דכתיב (דניאל ג ז) ויבשם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובדין משתיו ואף על גב דפליגי התם (ע"ז שם) רב ושמואל דמר סבר על לבו שם ולבל ישראל הורה ומר סבר על לבו שם ולבל ישראל לא הורה איכא למימר דלא פליגי אלא בשמן אבל יין לכולי עלמא דניאל גזר ומיהו לא גזר אלא בשתיה ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו אף בהנאה אבל מאחר שהוא ז"ל כתב דבשגזרו על יינן משום בנותיהם לא אסרוהו אלא בשתיה וגזירת בנותיהם משמונה עשר דברים דתלמידי שמאי והלל היה אם כן על כרחך דבית דין שלאחריהם דקאמר היינו בית דין שלאחר תלמידי שמאי והלל. ומה שהכריחו לרב ז"ל לומר כן נראה שהוא משום דמדכייל תלמודא פתן ושמנן ויינן כחדא משמע שכולם שויים באיסורם וכיון שפתן ושמנן לא נאסרו אלא באכילה הוא הדין ליינן. ואם תאמר אמאי איצטריכו תלמידי שמאי והלל למגזר אייגן הא פתם גזר עליו כדאיתא בפירקי רבי אליעזר (פרק מז) יש לומר דפתם גזר ולא קבלו מיניה ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו וקבלו מינייהו ותדע דגזרת פתם לא קבלו דאמרינן בפרק קמא דחולין (ד:) על יהושפט שנהנה מסעודת אחאב הכי השתא שתיה סתם יינן של גויים הוא ועדיין לא נאסר סתם יינן של גויים משמע בהדיא דאפילו בשתיה היה מותר והיינו על כרחך משום דלא קבלו מפתם. ואם תאמר אכתי דניאל גזר עליו דכתיב אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובדין משתיו יש לומר דקברא ליה כשמואל דאמר על לבו שם ולבל ישראל לא הורה ומשמע דאיין נמי קאמר דלא הורה אי נמי דניאל גזר שלא לשתותו במסיבת גויים או בביתם ואתו תלמידי שמאי והלל ואסרוהו בשתיה לגמרי אפילו בבית ישראל כנ"ל לדעת הרשב"א ז"ל: והחמירו לאסור בהנאה אפילו מגע גוי ביין שלנו. פשוט בכמה דוכתי ממסכת עבודה זרה (נח.):

פרישה

(ג) עשו סתם יינם כאילו ודאי נתנסך כו'. פירש ר"ן כיון דבבר נאסר סתם יינם משום תחנות בנותיהן משום שמא אתי למיעבי ולהתיר גם יין שנתנסך ודאי בהנאה כמו סתם אבל אי לאו טעמא דתחנות לא הוה חיישינן למגזר משום יין נסך דמיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן ועוד כתב רמב"ן דאם איתא דנסכיה לא הוה מזבן ליה (ולהכי איצטריך למגזר משום בנותיהם. עד כאן התגיה) עכ"ל ר"ן. אבל מלשון רבינו משמע דלא סברא ליה האי פירושא אלא שמשום שהוצרכו לאסור סתם יינם משום בנותיהן אסרוהו גם בהנאה כיון שמצינו שאסרה התורה יין נסך בהנאה עשו איסורו כיין של תורה מה שאין כן בפתן ושמנם דלא מצינו בהו איסור הנאה בשום דבר וכן מוכח מלשון התוספות דפ"ב דע"ז דף כ"ט ריש ע"ב (ד"ה יין) עיי"ש. והשתא אתי שפיר מה שכתב בסמוך בשם הרא"ש ז"ל וטעמים הללו מספיקין כו' דמשמע דמשום איסור בנותיהן אסרו בהנאה לא משום גזירת יין נסך עצמו ומסיק ומיהו יש לומר שמתחלה לא כו' רצה לומר לישב דברי הרשב"ם יש לומר דקברא ליה כן אבל לדידיה לא קברא ליה אלא כמ"ש מתחלה וזהו שמסיק ומיהו ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה ורצה לומר דהא לטעם שכתבתי ראשונה דאיסור הנאה היה תחלת גזירתם ומשום תחנות לתוך החמירו אפילו בהנאה כיון שלדין תורה מצינו איסור הנאה ביין ואומו טעם לא בטל גם לדידן והיינו דוקא בסתם יינם אבל במגע גוי ודאי מתחלה לא אסרוהו בהנאה גם לא בשתיה משום תחנות אלא משום גזירת ניסוך וכיון שאין ניסוך ממנינו בדין הוא להקל בו ממנינו דבטל טעם בטל דבר דומיא דגילוי שאין נוהג ממנינו וכמ"ש לעיל בסימן קט"ז עיי"ש. ובזה נתישב נמי מ"ש רבינו אבל רשב"ם כתב בשם רש"י כו' רצה לומר דמדברי רשב"ם שמסיק וכתב דע"ז סומכין בהרבה מקומות ליקח יינם בחוטמיהן כו' על כרחך לא סברא ליה טעם רבינו דאסרו בהנאה משום תחנות דא"כ אין חילוק בין זמנם לזמנינו אלא סברא ליה הטעם כמ"ש בשם הר"ן דמשום לתא דיין נסך גזרוהו והשתא איך שפיר לכתוב מיבת "אבל" כו' ומסיק אבל הרא"ש לא סברא ליה האי טעמא אלא משום בנותיהן גזרו בהנאה וק"ל ובזה נתחלק תמיהת כ"י מ"ש מדברי רבינו שכתב אבל רשב"ם שהוא לשון שאינו מדוקדק שוב מצאתי כן בדברי משה עיי"ש: (ד) והחמירו לאסור בהנאה אפילו מגע גוי ביין שלנו. פירוש מצד חומרא בעלמא ולא גזרו ע"ז דגזרו הוא מלשון אסרו וע"ז לא גזרו אלא החמירו מצד חומרא דאם לא כן יקשה אי מגעם ביינות שלנו גזרו קל ותומר ליינות שלהם:

ומ"ש אבל רשב"ם כתב בשם רש"י (בבבות בב. ד"ה אלא, תשובות רש"י בהר' אלפנבין ס' שכז) על שם הגאונים דבזמן הזה אין איסור הנאה במגע גוי ביין שלנו וכו'. [ל] אין לשון זה מדוקדק דמשמע מיניה דרשב"ם אתא לאיפלוגי אמאי דקאמר בריש דלאקרו מגען ביין שלנו בהנאה ואי אפשר לומר כן דהא מאי דכתב בריש תלמוד ערוך הוא בכמה דוכתי ואי אפשר שרשב"ם יחלוק עליו אלא שכא לומר דהא דלאקרו מגע גוי בהנאה היינו דוקא גויים שבזמנם שהיו רגילים לנסך אבל בזמן הזה שאינם רגילים לנסך לא וכך הוה ליה למימר והתמירו לאסור בהנאה אפילו מגע גוי ביין שלנו ומיהו רשב"ם כתב נמי רש"י על שם הגאונים דהני מילי בזמנם אבל בזמן הזה אין רגילין לנסך לעבודה זרה והוו לענין ניסוך כאילו אינם יודעים בעניב עבודה זרה ומשמשיה וכו' (א): ודברי רשב"ם נמי רש"י על שם הגאונים ושעל זה סמכו לקבל בחוטותיהם יין מן העכו"ם כתבו התוספות (מ: ד"ה לאפוקי) והרא"ש (פי' ז) והמרדכי (פי' תמוז) בפרק רבי ישמעאל (שם מ:) וכתבו התוספות (שם) מיהו ר"י מקשה דהיאך נתיר מגע גוי בהנאה מטעם תיובתא בן יומו מה ענין זה לזה והלא מה שאנו מתירים בתיובתא איסור הנאה היינו משום דאין בו אפילו כוונת מגע ואם כן גויים בזמן הזה דמכוונין למיגע יאסרו אפילו בהנאה דהא על כרחך קיימא לן שחמורה כוונת מגע אף בלא כוונת ניסוך מהיכא דליכא כוונה כלל כדפריטית לעיל (מ. ד"ה ה"ג) וחזר ר"ת ואמר דודאי מתוך ההלכות לא מצינו ראיה פשוטה להתיר מגע גוי ביין ואף לא שתם יינם בהנאה כי אם למוכרו לאומו גוי עצמו כדאמר רב אשי לקמן (עט:) דמיסקל דמי מההוא גוי דנסכיה שרי מאי טעמא מיקלא קלייה או ימכרנו לאומו גוי ד) כמו שהיה מוכרו לגורך עצמו והעיד רבינו תם על רבינו מאיר אביו כי פעם נזדמן לו יין נסך והפסיד בידים ואף על פי כן לא רצה רבינו תם לאסור הואיל ופשט המנהג להיתר הגם לישראל (מצה ל.) שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים ומכל מקום לסמך המנהג ה) קצת ראיה שנדמה שתם מגען למודד בקנה דאמרינן (פ:) ימכר משום דלא נתכוין לניסוך ואפילו אם נדמהו למדדו ביד שרי לרבנן דאמרי ימכר ועד כאן לא אסר רבי נתן (מ.) אלא במדדו ביד משום דגזר אטו שכשוך ביד ואי קא משכשך אמי לנקובי לעבודה זרה אבל בזמן הזה אפילו משכשך ליכא ניסוך ואפילו רבי נתן מודה דשרי בהנאה ואם תאמר כיון דגזרו על ניסוך הגויים הוה ליה דבר שבמנין דצריך מנין אחר להתירו (מצה ה.) ויש לומר דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא לא מנסכי

ג ומ"ש אבל רשב"ם כתב וכו' עד מוכרין אותו לגוים. הוא לשון הרא"ש בפרק רבי ישמעאל (דף ל' ע"ד) (פי' ז) ואיכא למידק מאי וגם אם נגע דקאמר הלא הוראת הגאונים היתה על מגע גוי ומשם למדו גם להגיל מידם ליקח יין בחוטותיהן ונראה דכלשון זה בא לייסב דמה שלמדו מדברי הגאונים ליקח יין מגוי בחוטותיהן אע"ג דהגאונים לא אמרו אלא במגע שלהם היינו טעמא משום דסבירא להו דטפי מסתברא להתיר כזו מבמגע גוי דהלא מי שיש לו חוב אצל הגוי אינם הוא דאי אפשר להגיל את שלו אלא בכך וגם שכיחא טובא ואיכא הפסד מרובה אבל מגע גוי ביין שלנו הוי ליה קרוב לפשיעה דהוי ליה להזהר ממגעו וגם לא שכיחא ואיכא הפסד מרובה וכיון דהגאונים התירו במגעו ביין שלנו למדו מהם במכל שכן דמותר להגיל מידם ליקח ממנו יין בחוב ולכן כתב הרא"ש ורבינו וע"ז סומכין ליקח יין בחוב וגם אם נגע וכו'. ועוד יש לומר דלפי דבפרק רבי ישמעאל (דף נ"ט:) קאמר רב אשי האי גוי דנסכיה לחמרא דישראל בכוונה אע"ג דלזבוניה לגוי אחרינא אסור שרי ליה למשקל דמיה מההוא גוי מאי טעמא מיקלי קלייה וכדכתב רבינו לקמן בסימן קל"ב (רכ.) על כן כתב רבינו דעל זה סומכין ליקח יין בחוטותיהן היכא דלא אפשר להגיל מידם בענין אחר וגם אם נגע גוי ביין שלנו אע"ג דאפשר ליה למשקל דמיה מההוא גוי כשיתבענו בדיניהם אפילו הכי סומכין על זה למכרו לגוי אחר ואע"ג דתלמודא אקריה בהדיא למכרו לגוי אחר והוא הדין דשרי לתתו במתנה לגוי אחר וכל שכן דשרי למשקל דמי מההוא גוי דנסכיה. ועוד יש לומר והוא העיקר דהגאונים היו מתירין בזמן הזה כל הנאה אפילו לכתחלה כי לא היו מסופקים ומה שנזכר בדבריהם מגע גוי לאו דוקא אלא כיון

מגע גוי ביין שלנו. (ה) [א] **אבל רשב"ם כתב בשם רש"י שכתב על שם הגאונים** (שערי תשובה סי' רנב) **דבזמן הזה אין איסור הנאה במגע של גוי ביין שלנו** [ב] **דגוים בזמן הזה אינן רגילין לנסך**

דרכי משה

קכג (א) ולי נראה דהלשון מדוקדק ונכון כי הפוסקים חולקים בטעם איסור בהנאה בסתם יינן כי יש סוברים טעמו דהואיל ויין נסך אסור בהנאה אסרו גם כן סתם יינן בהנאה דאם היה מותר בהנאה יבואו גם כן להתיר יין נסך בהנאה ולכן גזרו אף על סתם יינן איסור הנאה כמו שכתב הר"ן (ט: ד"ה גמ') ויש מפרשים טעם איסור הנאה כמו שמפרש הטור דהואיל והיה יין נסך אסור בהנאה גזרו על סתם יינם נמי איסור הנאה. והשתא לפי טעם הטור אף בזמן הזה אסור בהנאה דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו דהא לא היה טעם איסור משום חשש יין נסך אלא הואיל ומצאו שיין נסך גמור אסור בהנאה אסרו גם זה בהנאה ואם כן אין היתר לאותה גזירה אבל לטעם הר"ן דהאיסור היה משום חשש יין נסך א"כ כשבטל הטעם הותרה הגזירה ממילא מידי דהוי אגילוי (ריש סי' קטו) דמותר בזמן הזה הואיל ואין נחשים מצויין בינינו והוא הדין בסתם יינן הואיל ואין יין נסך גמור מצוי בינינו ולכן כתב הטור אבל רשב"ם כתב וכו' ואם כן מדמתיר בזמן הזה מכלל דסבירא ליה טעם אחר ממה שפירש בתחלה ולכן שייך לומר לשון אבל וזה ברור: כתב בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ט"ז על השותה יין נסך בשוגג במה יתכפר שמעתי אומרים בשם החסיד שיתענה חמשה ימים כנגד [ב] חמש פעמים גפן שבחומש עכ"ל: במרדכי פ"ק דפסחים (סי' תקלד) בשם ראבי"ה (פסחים סי' חלו) דהיכא דמונח חבית של יין נסך עם חביות כשרים דצריך לעשות היכרא דלא בדילי אינשי מיניה עכ"ל:

פרישה

(ה) אבל הרשב"ם כתב בשם רש"י וכו'. והוי כתיובתא לאסור בשתיה ולא בהנאה אבל ר"י מילק בינייהם דשאני תיובתא דאין בו אפילו כוונת מגע דקילא ממכוין ליגע בלא כוונת ניסוך:

דרישה

קכג [א] אבל רשב"ם כתב בשם רש"י כו'. ז"ל ב"י אין לשון זה מדוקדק דהוה ליה למימר ומיהו כתב רשב"ם כו' דהא מאי דכתב ברישא שאסרוהו בהנאה תלמוד ערוך הוא אלא שרשב"ם בא לומר שבזמן הזה הקילו ודוקא בזמן התלמוד שהיו רגילין לנסך החמירו ועיין פרישה דלא קשיא מידי: [ב] דגוים בזמן הזה אין רגילין לנסך לע"ז. ז"ל הרשב"א (תוה"א ב"ה ש"ד נב.) אפילו גוים שבחוצה לארץ שאין עובדים עבודה זרה אלא מעשה אבותיהם בידיהם מכל מקום כיון שהם מנסכי יין לפני ע"ז אין כח בידינו להתיר לייחד

חדושי הגהות

קכג [ל] הט"ז כתב זה ייסב לשון הטור על נכון: [כן] ר"ל מון משנה תורה כ"ה בגרס"ל בס"ע (סכ"ו) ובכ"ח (סוף הסימן) משמע שר"ל כנגד ה' פעמים גפן שבפרשת שר המשקים (בראשית מ) ג):

הגהות והערות

ג) עיין אורח מישור ס"ק א: ד) בתוס' או ימכרנו אותו גוי "לגוי": ה) בב"ח על הגליון לסמך המנהג "הביא" קצת ראיה:

שהרמ"ה שהביאו לדין זה מתינוק גוי דמיירי במגע גוי הזכירו בדבריהם מגע גוי אבל הוא הדין כל הנאה מותר מדינא לפי דעת הגאונים אך הבאים אחריהם היו מסופקים ולא רצו להקל אלא במקום הפסד ולכן סיים הרא"ש בדבריו וכתב וע"ז קומכין בהרבה מקומות וכו' דהקילו ליקח מהן יין במוכותיהן וגם אם נגע גוי וכו' דמגע גוי בלבד התירו ולא יותר וכן פירש מהר"ם ז"ל מפאדו"ה בתשובה סימן ע"ו והוא האמת בלין ספק ויתבאר בסמוך בס"ד:

ד ומ"ש על שם הרא"ש וטעמים הללו מספיקין וכו'. פירוש דעל מה שהיו נוהגין לקנות יין מן הגויים להשתכר בו כתב הרא"ש דכיון דאסרו חכמים סתם יינן בהנאה משום בנותיהן אין טעם להתירו דאיסור בנותיהן במקומו עומד והכי קאמר דטעמים הללו שכתבו הגאונים דבזמן הזה אין רגילין לנסך לע"ז מספיקין למגע גוי ביין שלנו דלא חיישינן שהיתה כוונת הגוי במגעו לשם ניסוך ושיהא נאסר בהנאה מן התורה כיין נסך ודאי דליתא אבל מכל מקום יש לאסור סתם יינן בהנאה אפילו אם תמני לומר דודאי הוא דלא היה הגוי מנסך יין שלו אפילו הכי

לעבודה זרה והוו לענין ניסוך כאילו אינן יודעין בטיב עבודה זרה ומשמשיה והוו כתינוק שעושה יין נסך לאסור בשתיה ולא בהנאה ועל זה סומכין בהרבה מקומות ליקח יין מן הגוים בחובותיהן (ב) [ג] (ו) וגם אם נגע גוי ביין שלנו מוכרין אותו לגוים. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל האריך בו וסיום דבריו וטעמים הללו מספיקין למגע גוי ביין שלנו (ז) אבל סתם יינן שאסרו בהנאה משום בנותיהם אין טעם להתירו. ומיהו

לעבודה זרה יש לחלוק להיתר דמתחלה לא גזרו עליהם מיהו קשה היאך נתיר סתם יינן בהנאה כיון שגזרו על סתם יינן משום בנותיהם והא גם עתה שייך זה הטעם ויש לומר דמאי דגזרו על סתם יינן לאסור בהנאה יותר מפתם ושמנם היינו משום דשכיחי לנסוכי לעבודה זרה אבל עתה שבטל ניסוך שאינם יודעים בטיב עבודה זרה דיו להיות כפתם ושמנם או כבישולי גוים לאסור בשתיה ולא בהנאה והתחמיר תנא עליו ברכה עכ"ל. והרא"ש (פי' ז) כתב כדברי התוספות עד מה שכתבו דיש לומר דלא גזרו אלא על המנסכים ועל זה סייס וכתב ומיהו טעמים הללו מספיקים למגע גוי ביין שלנו וכו' עד מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין וגם זה הסיום הוא מדברי התוספות וספר המרומה (פי' קע) כתב כדברי התוספות ומכל מקום הוא נוטה להחמיר. והר"ן (כו: ד"ה דיטר ראשון) כתב על דברי רשב"ם בשם רש"י ומיהו הני מילי מגען אבל סתם יינן לא דעיקר המקנה בסתם יינן היתה משום בנותיהם ולא חילקו בין גוי עובד עבודה זרה לשאינו עובדה והכא דאיה לדבר והרשב"א כתב בתורת הבית הארוך (ב"ה ס"א מ.) דברי רשב"ם בשם רש"י ובסוף דבריו כתב וכבר נהגו איסור בכל הארצות האלה ואפילו בהנאה עד כאן:

ה"ו) **ונראה** שדעת הרמב"ם שלא לחלק בין גויים שבזמנם לגויים שבזמנם שכתב בפרק י"א מהלכות מאכלות אסורות (ה"ז) כל גוי שאינו עובד ע"ז כגון אלו הישמעאלים יינן אסור בשתיה ומותר בהנאה וכן הורו כל הגאונים אבל הגוצרים עובדי ע"ז הם וסתם יינם אסור בהנייה עכ"ל ומדסתם ולא חילק משמע דלא מפליג בין זמן לזמן כלל: **ואני** תמה על דברי רשב"ם בשם רש"י היאך כתבו דגויים בזמן הזה אין רגילים לנסך לע"ז דהא חזינן הני גויים דמנסכו יין ולחם אויים היא להם והיא עיקומה של ע"ז ויש לומר מכל מקום לא מיקרי ההיא נסך ז) כיון דלא שפכי ליה קמי ע"ז בדרך ניסוך פנים אלא שהגלא מקריבו קמי ע"ז ואחר כך שותהו נהי דמיתסר משום מקרובת ע"ז מכל מקום לא מיקריא ההיא עבודה ניסוך ומיהו הני יוגים דחזינן להו דלא שתו חמרא עד דאתי גלא וזורק עליו מים טמאים ומתערבים המים טמאים עם היין היה נראה שזריקת המים שזורקים בו הוי ניסוך והרי מים שנתנסכו לע"ז מעורבים ביין אלא דכיון דאינם מנסכים היין לשפכו לפני ע"ז כדאמרן ואי אתה בא לאסור את היין אלא מחמת שנתערבו בו מים המנוסכים הוי ליה מים ביין דבטלי כדאיתא בסוף ע"ז (עג.):

ב **כתב** הרשב"א בתשובה אמרת אם מותר לעשות מרחץ מסתם יינן או לא ודאי נראיה לפנים ומכל מקום נראה לי שאסור בחולה שאין בו סכנה אלא שאני דן בשורת דין ההלכה כזה ואומר אני שיש לאסור מפני שלא מלאתי היתר לאכילה ולשתיה אפילו באיסורין דרבנן בחולה שאין בו סכנה אלא בבישולי גויים בלבד כמו שאמרו כל נרכי חולה נעשים על ידי גוי (שבת קכט.) ובכלל כל נרכי חולה הוא שמבשל לצורך אכילתו אבל להאכילו שומנו של גיד ולהשקותו סתם יינם מן הדברים האסורים מדבריהם באכילה או בשתיה לא שמענו

דרכי משה

(ב) משמע מדברי הטור דדוקא ללקחו בחובו משום פסידא החירו אבל לקנות אסור וכן הוא בהגהות מיימון פ"ח דהלכות מאכלות אסורות (אות ח) וז"ל מכאן התיר מהר"ם לאדם שגבה בחובו יין נסך או שאר דבר איסור לחזור ולמכרו אבל ז) לקנות בתחלה לחזור ולמכרו או ליתנו לגוי אסור עכ"ל וכן הוא בהגהות אשיר"י פרק רבי ישמעאל (סי' ז) דדוקא משום הפסד החירו אבל כל מה שאפשר להרחיק ירחיק ולזה כתב שם דלא ישתנו אצלו בחביות ליישנו ואפילו בבית הגוי אסור להשהותו עכ"ל וכן הוא בהגה"ה בחידושי מרדכי ח) וששאלתם אם מותר להשכיר מרחפו להניח שם סתם יינן אסור

פרישה

(ו) **וגם אם נגע גוי ביין שלנו כו'.** יש לתקדק דמאי וגם הלא כל שכן הוא אם יינו של גוי מותר ליקח ממנו ולמכרו כל שכן שאין מגעו ביין שלנו אוסר ונראה דקיימא לן גוי שניסך יין ישראל כופין אותו ליתן המעות והוה אמינא דגם כאן דוקא מאותו גוי יקח המעות ולא מאחר קמ"ל דמותר למכרו לגוי [אחר]. (או יש לומר דקמ"ל דהוה אמינא שיהא דומה למה שכתב לעיל סימן קי"ח גבי אם עשתה השפחה גויה דבר איסור במאכל שלא יאכיל אותו לא לה ולא לגוי אחר וכמ"ש הכ"י (קמ:) ד"ה כתב כשבלי הלקט) בשם שבלי הלקט (פ"ב פי' ב) ומשעם שלא תרגיל לעשות כן. עד כאן המגיה): (ז) **אבל סתם יינן שאסרו בהנאה משום בנותיהן.** מאחרי בסמוך (אות ג) וגם מ"ש ומיהו י"ל שמתחלה לא אסרו כו' כ"ז מאחרי בסמוך (שם):

דרישה

אצלם יין ואפילו בדיעבד אסור ע"כ וב"י הביאו ר"ס קכ"ח: **ועל דברי** הרשב"ם כאן כתב ב"י וז"ל ואני תמה על דברי רשב"ם בשם רש"י דמנסכי יין ולחם אונים היא להם והוא עצומה של עבודת אלילים ויש לומר דמ"מ לא מיקרי ההוא יין נסך כיון דלא שפכי קמי ע"ז כדרך ניסוך פנים אלא שהכומר מקריבו קמי ע"ז ואח"כ שותהו נהי דמיתסר משום תקרובת ע"ז מכל מקום ניסוך לא מיקרי ומיהו הני יוונים דחזינן להו דלא שתו חמרא עד דאתא כומר וזורק עליהן מים טמאים לע"ז עם היין היה נראה שזריקת המים שזורקו בו היה ניסוך דהרי מים שנתנסכו לע"ז מעורבין ביין אלא י"ל הואיל והיין שמנסכין לא הוה נסך כדאמרינן ואם אתה בא לאסור את היין רק משום מים הוי ליה מים ביין דבטל כדאיתא בסוף ע"ז עכ"ל:

חדושי הגהות

[ג] לשון וגם דקאמר אע"ג דכ"ם הוא כבר נתיישב היטיב בפרישה ובנקמת הגדולה (הגהות הטור אות יב) וט"ז א"ק ב':

הגהות והערות

ה"ו) **מכאן** עד ד"ה כתב הרשב"א בתשובה הושמט בדפוסים המאוחרים מחמת הצנזור, ואנו הכנסנוהו על פי ב"י דפו"ר: ו) **תיבות** "לא מיקרי ההיא נסך" ליתא בדפו"ר: ז) **בד"מ** הארוך הנדפס ובקצר דפוס ברלין ובכתה"י הנוסח "אבל לא יקנה בתחילה לחזור ולמכרו". וכתוב בחידושי הגהות דפוס דיהרנפורט דצ"ל "אבל לקנות בתחילה לחזור" על פי הנוסח שבהגהות מיימוניות ובדפוסים המאוחרים תיקנו כן בקצר ע"פ הגהתו: ח) **מובא** בחשב"ץ הקטן סי' שעו, וכן הביא רבינו ירוחם נ"ז ח"א קנא ע"א דין זה בשם רבינו מאיר, וכן הובא לקמן בבית יוסף סו"ס קלג ד"ה וכתוב עוד בשם ארחות חיים ע"ש הר"מ:

והטעמה בהיתר בישולי גוים מה שאין כן בשאר האיסורים כ"ל משום שהוא איסור קל והתירו בשבת שאי אפשר ע"י ישראל כמו שהתירו פת של פלטר (ע"ז לה:) וכן הניח ישראל וגמר גוי הניח גוי וגמר ישראל (שם לח:) כל שיש הוכחה אפילו מעט התירו לפי שעיקר החשש אינו מצוי דהיינו חתנות דאינו מצוי בעצמו לבד אלא בדעת מסכמת עמו אבל בשאר האיסורין שגזירתן קרובה דתלויין בעצמן שלא נתיר שתה יינם מפני שיש בו חשש משום ודאי יינם וכן כל כיוצא בזה ומעתה יש לדון ולאסור לרחוק בשתה יינם דהרחילה בו הרי היא כשתיה שהרי אפילו סיכה בשמן של תרומת חולה לארץ שאינה אלא מדבריהם אסרו לטמא כדאמרינן ר"פ בנות כותים (נדה נב.) ואם סיכה כשתיה לדבריהם כל שכן טובל בשמן ואם כן אף אנו נאמר טובל ביין אפילו בשתה יינם כשותה ואף על פי שהסיכה בשמן אינו מן התורה דאסמכתא בעלמא הוא שהרי התירו (יומא עז:) סיכת מטטין ביום הכפורים והתירו טבילה לבעלי קריין הני מילי בשמן ומיס של היתר אבל של איסור לא שמענו ואף על פי שיש מקום לבעל הדין לחלוק שלא אמרו אלא בשמן מפני שהוא עשוי אף לסיכה אבל בשאר האיסורים לא שלא מצינו בשום מקום שאסרו לסוך בחלב אי נמי בשומן חזיר ואפילו שלא במקום סכנה לפי שאין דרך הנאתן בכך ובגוהרקי דערלה (פסחים כה:) שהתירו אפילו במקום חולה שאין בו סכנה לפי שאינו דרך הנאתן מכל מקום אפשר לומר שאף היין אין כל דרך הנאתו בשתיה שהרי מזלפים בו ואחד מגדולי הנאתו בכך כדאיתא בפרק הגוזל ומאכיל (ב"ק קטו:) שותין מלוג בחלב ומזלפין מלוג בשתיה והמפונקין עושין כן כדאיתא בפרק מציאת האשה (כתובות סו:) גם רואיתי מן המפונקין רוחצין ידיהם בו במקום מים להנאיל הפנים ואף אם נדחה דדרכו בשתיה וזילוף אבל ברחיצה כלל לא מכל מקום הרי עבודה זרה וכל ביזרייהו חמירי טפי דאפילו במקום פיקוח נפש אין מתרפאין בעצי אשירה (פסחים כה.) אלא שזה נאומר הנאה עצין של עבודה זרה אבל בעצין שאם מתרפאים כדאמרינן בירושלמי (שבת פי"ד ה"ד, ע"ז פ"ב ה"ג) אפילו כן איני מוצא ט) להתירו ואין צריך לומר במקום שיינו של ישראל מצוי דהתם אפילו במקום פיקוח נפש אין מתרפאין בו ולא באיסור עבודה זרה אלא בכל שאר האיסורין כן שהאיסורין דחויין הן אצל פיקוח נפשות אבל לא מותרין עכ"ל:

יש לומר שמתחלה לא אסרו סתם יינן אלא בשתיה מידי דהוה אפת שמן ושלקות אלא משום שהיו רגילין לנסך אסרוהו בהנאה כיון שנתנסך לעבודה זרה והאידנא שאין מנסכין דין הוא שנעשה סתם יינן כפת ושלקות. ומכל מקום ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה והנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין ע"כ:

אסור בהנאה משום דבר שבמנין שנאסר סתם יינן בהנאה משום בנותיהן דלפי זה ודאי יש לאסור יותר בסתם יינן נסך שלהם מיין נסך שלהם אלא דיש לומר וכו' וכל זה הוא מדברי התוספות בפרק רבי ישמעאל לשם (דף י"ז:) בד"ה לאפוקי מדרב והכי קאמר דמה שקשה הוה ליה דבר שבמנין וצריך מנין אחר להתירו י"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא ליכא מנסכים לע"ז יש לחלות להיתר וכו' ונראה דמדברי רבינו תם הוא שהרי בפרק אין מעמידין (דף ל"ה.) בד"ה אדא קמני כתב רבינו תם להתיר גבינות של גוים דכיון דאין הטעם אלא משום גילוי עכשיו אין לחוש לגילוי ואין לומר דדבר שבמנין הוא וצריך מנין אחר להתירו כי ודאי הוא כשאסרו תחלה לא אסרו אלא במקום שהנשים מצויין כמו שאפרש לקמן גבי יין נסך עכ"ל אלמא דמה שמפרש האי טעמא גבי יין נסך בפרק רבי ישמעאל דלא גזרו אלא על המנסכים וכיון דהשתא ליכא מנסכים יש לחלות להיתר מדברי רבינו תם הוא ואע"ג דלגבי גבינות לא קיימא לן כרבינו תם לנהוג בהם היתר אכילה מכל מקום בהיתר הנאה דיין של גוים נהגו הרבה קוחרים להסתחר בהן ולא רואינו לרבותינו שגזרו עליהן איסור כי סמכו על מה שכתבו התוספות והרא"ש הוא"ל ופשט המנהג להיתר הנח להם לישראל שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין גם סמכו על מה שכתב בסמ"ג (לאוין קמח נו:) וזה לשונו פוסקין רבותינו שבארצות הקדמוניים שיין של גוים בזמן הזה אסור בשתיה ומותר בהנאה וכו' והאריך משמע שכל הנאה התירו לקנות ולמכור להשתכר כי לא היה להם ספק דמדינא כל הנאה שרי אפילו לכתחלה כדפרישית מיהו כיון שנתברר שמקצת אותן הסוחרים שותין גם כן יין של גוים וגם אותן שאין שותין אין קומכין על הגוי לנעוס אותו אלא הישראל בעצמו טועמו קודם לקיחה יש לעשות הסכמה וגזירה שלא יהא לשום ישראל שום עסק במשא ומתן של סתם יינן כדי שלא יבואו לשתותו ועיין בתשובת מהר"ם מפאדו"ה בסימן ע"ו כתב דלדעת הגאונים לאו דוקא מגע גוי ביין שלנו מותר

כדתנן (סב.) השוכר את החמור להביא עליו יין נסך שכרו אסור ואין חילוק בזמן הזה לחכמי התלמוד אלא לענין ללוקחו בחובו מפני שהוא כמציל מידם עכ"ל וכן הוא בכל בו (הלכות יין נסך סי' צו סא. סב ע"ד) ובתולדות אדם וחוה ני"ו ח"א (קנ.). והר"ן פרק רבי ישמעאל (ע"ב ד' ש"ע) (דף כו: סוף דיבור ראשון) כתב בשם הרמב"ן (נז. ד"ה שרייה) דאין להתיר בהנאה רק מגע גוי אבל סתם יינן אסור בהנאה אפילו בזמן הזה וכ"כ ב"י בסימן שאחר זה (ר: ד"ה כתב הרשב"א, רא. דיבור ראשון) ין בשם הרשב"א והרמב"ם שכתב בפי"א (ה"ז) דאין להתיר בהנאה אלא בישמעאלים דלא פלחי לעבודה זרה עכ"ל. והר"ן (שם) בשם הרמב"ן (נז. ד"ה הא דאקשי) אוסר אפילו בגר תושב וישמעאלים. וריב"ש בסימן רנ"ו כתב כדברי הר"ן דאין להתיר רק במגע גוי אבל לא בסתם יינם ושאירי מהר"ם פאדוו"א השיב בתשובה (סי' עו) על אחד שנתקשר נגד גוים לשלוח לו יין נסך מקנדיא"ה ולא היה יכול להפטר מן הגוים אם לא בהפסד מרובה ורצו מקצת החכמים למחות בידו והשיב ודאי נכון הוא למחות בידו שלא יעשה עוד לקנות ולהרויח לכתחלה במקום דליכא פסידא אבל במאי דכבר עבר ונתקשר כנגד הגוי אין למחות בידו הואיל והוא הפסד גדול ואם כן יש לסמוך אדברי המקילין דהוא רשב"ם בשם הגאונים ורבותינו הצרפתים שמביא הסמ"ג (לאוין קמח נו:) והאגור (סי' אלף שמו) דמיירי ביין של גוים ולא במגע יין ישראל ולא נזכר בדבריהם שום מקום הפסד גם דברי התוספות (נז: ד"ה לאפוקי) והאשיר"י (סי' ז) שהביאו דברי הרשב"ם בשם הגאונים אינן מחלקין לומר דדוקא לקבל חובו כי דינא קאמרי ואינן מסופקים כלל אך פוסקים שאין בזמן הזה איסור הנאה ומה שמסיימים וע"ז סומכין לגבות וכו' הוא סיום דברי התוספות והאשיר"י ולא דברי הגאונים דהמה לא היו מסופקים אך הבאים אחריהם בהיותם מסופקים לא הלכו אחריהם רק במקום הפסד ואף שהרשב"ם הזכיר בדברי הגאונים מגע גוי מכל מקום נראה דלאו דוקא קאמר דהא בסמ"ג לא הזכיר מגע גוי בדבריהם ומה שנקט מגע הוא בדרך העברה להיות מקום ההיתר מן הראיה של חינוק דמיירי במגע וא"כ יש לסמוך אדברי הגאונים הואיל וסתם יינם הוא דרבנן יש לסמוך אמיקל בהפסד כדאמרינן פרק אלו טרפות (חולין מט:) והא רב דמחמיר באיסור דאורייתא נאת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל וכו' משמע הא אי הוי איסור דרבנן יש לסמוך אדברי המיקל בהפסד ותו דאין לקנוס לסוחר זה להיות כי בפוסקים מפורסמים בינינו בתוספות והרא"ש וטור ראה ההיתר בסתם והוא לא ראה מגילת סתרים שאוסרים רק [מתירים] במקום הפסד ולכן אין לקנסו אבל לא יוסיף לעשות עכ"ל. ולקמן סוף סימן קל"ב משמע דבזמן הזה אפילו בסתם יינן שרי. ועיין לקמן סימן קנ"ה (אות ג) אם מותר להתרפאות בסתם יינן של גוים:

הגהות והערות

ט) איני מרצא "טעם" להתירו (הגהות יעב"ץ כת"י): ין תיבות "בסימן שאחר זה" ליתא בכתה"י ובד"מ הארוך הנדפס והוגה כן בחידושי הגהות דפוס דיהרנפורט:

בהגאה בזמן הזה אלא כל הגאה שרי בזמן הזה ולא הזכירו מגע גוי אלא לפי שהרמ"ה מתיעוק בן יומו לא שייך בו כי אם מגעו כי לא יקנו מתיעוק גוי יין והאריך בזה עיי"ש והיינו כדפרישית בדברי התוספות והרא"ש וסמ"ג דכתבו דיש לתלות להיתר הגאה משום שלא גזרו אלא על המנסכים וכו' אלא דמסקנתם והמחמיר תבא עליו ברכה וכ"כ מהר"ם מיסרלש בהגהה (פעיף א) ויש מקילין לקנותו ולהשתכר בו וטוב להחמיר וכתב כן על פי דברי התוספות והרא"ש ורבותינו שבצרפת הקדמונים שכתב סמ"ג על שמס בסתם שמותר בהגאה דעל זה סמכו המקילים ועיין לקמן סימן קל"ב. ובספרי הדפוס הראשונים דבית יוסף כתוב וזה לשונו ואני תמה דהא חזינן הני גוים דמנסכין יין ולחם אונים הוא להם והוא עצמה של ע"ז וי"ל דמ"מ לא מיקרי ההיא נסך כיון דלא שפכי ליה קמי ע"ז בדרך ניסוך פניס וכו' ועיי"ש בב"י יא) ולפעד"נ דאין צורך לחלק בכך אלא אם תמצי לומר דמנסכין ושפכין ליה קמי ע"ז בדרך ניסוך פניס מכל מקום כיון דקיימא לן דגויס שבאולה לארץ לאו עובדי עבודה זרה ניהו אלא מנהג אבותיהם בידיהם א"כ מה שמנסכין יין לע"ז אין קרוי ניסוך כלל כיון דקרינן בהו שאינן יודעין בטיב ע"ז ומשמשיה דמהאי טעמא נמי אין רגילין לנסך לע"ז כלומר אין רגילין לנסך תמיד אלא לפעמים ודוק ועיין במ"ש ב"י על שם הרשב"א בריש סימן קכ"ח (ריש. ד"ה כל):

ה וכיון דמשום צד ניסוך וכו'. נפרק אין מעמידין (דף ל'.) יין מבושל אין בו משום ניסוך וכתב הרא"ש אע"ג דאית ביה משום בנותיהן כיון דמבושל אינו מצוי כל כך מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה ע"כ ומכל מקום משום המי טעמא בלחוד לא הוה להו להקל במבושל דילמא אתי לאחלופי באינו מבושל אלא כיון דלא מנסכי מבושל לא אתי לאחלופי ומשום הכי ביין מזוג אע"ג דלא מנסכי מזוג כיון דשכיחא טובא גזרו ביה מה שאין כן מבושל דאית ביה תרתי דלא מנסכי מבושל וגם לא שכיחא לא גזרו ביה ודינו כשכר של גויס דמותר לשתותו עם הגוי. ומ"ש רבינו מבושל שנגע בו גוי אין בו משום יין נסך לאו דוקא מגעו אלא לאפוקי יין מבושל של גוי דאסור דהא פשיטא דלא פקע ליה איסוריה משום דבשל ליה כדאיתא התם להדיא בגמרא:

ו אלונתית שלנו וכו'. שם בגרייתא ועל פי פירוש רש"י עיי"ש:

ג וכיון שמשום צד ניסוך אסרוהו לא אסרו אלא ביין הראוי לנסך. (ט) לפיכך (ג) יין מבושל שלנו שנגע בו גוי אין בו משום יין נסך ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על גבי האש: ד (י) (ד) אלונתית שלנו שנגע בה גוי

ג (ח) וכיון שמשום צד ניסוך אסרוהו לא אסרו אלא ביין הראוי לנסך. (ט) לפיכך (ג) יין מבושל שלנו שנגע בו גוי אין בו משום יין נסך ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על גבי האש: ד (י) (ד) אלונתית שלנו שנגע בה גוי

ומאימתי נקרא מבושל משהרתיה על גבי האש. כן כתב שם הרא"ש (פי' יג) ונתן טעם משום דנפרק כירה (שבת מ:) נחלקו אי אמרינן הפסדו זהו בישולו אבל כשהרתיחו הוי מבושל לכולי עלמא וכן כתב הרא"ד בשם הגאונים ע"כ וכן פסק בספר התרומה (פי' קנו). והר"ן (י. ד"ה יין מבושל) כתב אחר דברי הרא"ד אבל הרמב"ן (ל. ד"ה מנאתי) כתב שבשתכר ע"ג האור ממדתו נעשה מבושל מדגרסינן בירושלמי (פי"א דתרומות ה"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ממדתו ואפשר דדא ודא אחת היא שעל ידי רתיחה הוא מתמעט עכ"ל. וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (האחרון ב"ה ב"ג ג ע"ג) וז"ל איזהו מבושל כל שהרתיח נעשה מבושל וכן קבלת הגאונים ויש מי שאומר שאין קרוי מבושל עד שיתמעט מדתו ע"י בישולו וראה לי שאי אפשר לרתיחה בלא מיעוט מדה וקבלת הגאונים תכריע עכ"ל:

ד אלונתית שלנו שנגע בה גוי אין בו משום יין נסך. שם (ג.) מ"ר יין מבושל ואלונתית של גויס אסורים אלונתית בגרייתה מותרת איזו היא אלונתית יין שן ומים צלולים ואפרסמון דעבדי לבי מסותא יב). ופירש רש"י אסור. שהרי מחלתו יין: אלונתית בגרייתה. שלא היה יין מתחלתה ביד גוי אלא נלקח עשויה מיד ישראל: מותרת. בהגאה דתו לא מנסך לה: מים צלולים. שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומים להיות צלולים ושופין העליונות בגתת במסננת. והתוספות (ד"ה אלונתית) כתבו שרבינו תם פירש דאלונתית דרך הוא לעשותה תחלה בלא יין ומכניסין אותה לקיוס וכשמתפקין ממנה מעט מעט מערבין בה היין שאם יכניסו אותה לקיוס עם היין מתקלקלת וה"פ אלונתית של גוי שמשכו מן החבית כדי לשתות ולא רצהו ישראל בשעה שמשכו אסורה כי שמא נתן בה יין בגרייתה פירוש כמו שהיא נעשית מתחלה בלא יין דרצהו מושך מן החבית מותר דודאי לא עירב בה יין ורבינו

פרישה

(ח) וכיון שמשום צד ניסוך אסרוהו כו'. אע"פ דלפי מה שבארתי (בסי) דעת הרא"ש דמשום חתנות לחוד אסרוהו בהגאה ואם כן מאי זה דקאמר משום צד ניסוך לא קשיא מידי דהא כבר כתבתי דלא אסרוהו בהגאה משום חתנות אלא משום דהואיל ונמצא ביין צד איסור הגאה והוא יין נסך אם כן איסורו מכל מקום מצד יין נסך ולכן קאמר דאין לאסור אלא ביין הראוי לנסך גם י"ל דקאי אמגע גוי ביין שלנו ואחי שפיר ומשום הכי כתב רבינו הטעם כיון שאינו ראוי לנסך. והרא"ש שכתב הטעם משום דיין מבושל אינו שכיח בגאה משום דהרא"ש קאי אשמואל ששתה יין מבושל עם אבלט ולשתות עם הגוי אפילו יין שלנו יש בו ודאי לגזור משום חתנות כיון דמעורב עמו בשתיה משום הכי הוצרך לטעם דבאינו שכיח לא גזרו ומשום לא שכיח לחוד אין להתיר דהא מגע גוי ביין שלנו ג"כ אינו שכיח ואפילו הכי אסרו משום הכי הוצרך רבינו לכתוב דאין לאסרו משום מגע גוי כיון דאינו ראוי לנסך וק"ל: (ט) לפיכך יין מבושל שנגע בו גוי אין בו משום יין נסך. פירוש ומותר לשתותו עם הגוי בבית ישראל אפילו הוא של גוי אם ידוע שלא נתנסך קודם שנתבשל כמו שהוכחתי בדרישה עיי"ש וכמ"ש רבינו בסתום בשם הרמב"ם גבי יין שיש בו מעט דבש: (י) אלונתית שלנו כו'. אין בו משום יין נסך כתב ב"י ומותר אפילו בשתיה ולא נראה דדוקא בהגאה מותר ולא בשתיה ועיין דרישה:

דרישה

(ג) יין מבושל כו' אין בו משום יין נסך. כתבתי בפרישה דאפילו הגוי בבית ישראל שרי וראיה דקאמר בפרק אין מעמידין שמואל שתי ליה עם אבלט וכתב הרא"ש הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה ואי משום דלאו בר נסך הוא והלא יין מזוג נמי לאו בר נסך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה: (ד) אלונתית שלנו שנגע בה גוי כו' אין בו משום יין נסך. כתב ב"י ומותר בשתיה. וז"ל ב"י שכתב בסמוך גבי חבשיל שיש בו יין (ד"ה ומשמע) ומשמע מדברי הפוסקים דהא דשרו חבשיל שיש בו יין ונגע בו הגוי בבית ישראל שרי ראיה דקאמר בפרק אין מעמידין שמואל שתי ליה עם אבלט וכתב הרא"ש הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייכא הך גזירה ואי משום דלאו בר נסך הוא והלא יין מזוג נמי לאו בר נסך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה: ומ"ש רבינו שהרתיחו לא שייכא הך גזירה ואי משום דלאו בר נסך הוא והלא יין מזוג נמי לאו בר נסך הוא ואפשר שלפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה (עיטומן סג:): ומ"ש רבינו

הגהות והערות

יא) עיין מה שכתבנו בהגהות והערות אות הי: יב) בבסכת שבת דף קמ ע"א הגירסא דעבדי לבי מסותא למיקר ופירש רש"י שם (ד"ה אלונטית) שאינה למשקה צמא אלא לצנן לאחר המרחץ ודוגמת רפואה, וכן כתב רש"י בע"ז דף ל ע"א ד"ה ואין עושין אלונתית:

יין מגן · דתנה מלי קא כני מגן מה מגינין מדי בשם יום
אלונתית כבריתא. שלא היה יין מתמלא בדי שהיו מקבלים מלא
לקחה בשביל מה יכול לא יהא לו לא מה אמרת אלא מה
עשרון אלונתית. נשמה שהיה נשמה לשמה: הא יין עשרון אלונתית. שהוא
לרשותה לשמן כשיתלוך מבית
המגדל מתמעטין: ומים צלולין.
שבשלמו ומתרו כלי יש לו יומים
לרוח שלקן ופופין בעלמים בשמן
מתמעטין: מתוג. מי מלוך מים ותמר
יין: אין בו משום גילוי. שלין בו
שום חשש גילוי. אבלו. שכר סכרים
היו: משכירה. שלגו: לדיה. אלפגא
בו לתקנתו: הרי אמרת וכו'. דמתניתין
מתכת לתוך בשמיה מוכר: מתוג ולא
מתוג. שלין בו מים סרוכה שותה
ומכל שמו (משנה יד ע"ב) "(נרתא דמרבי
ביקוש כמו דתנאי דיקה) לקמן: מפי
עיניה דדין. הלכה לו נמנה דבר
שיקון בין הרשון: קלי מיא. מעמו
מים: מסר נפשו. נמנה ומא ומותה
לעין כל: לא מסר נפשו. ומיהו כי
לו מה ליה שמי: בי עבודה. מקום:
בבוצא. בגמ"ר קרי"ל: בפורנקא.
כיסי אלכנד קפטרו לעיפיר: "פרוזקא
לסכנתא. לדבר שיש בו סכנה לחבר
בו לגנוב לעסוד לחיות שלא מבלין
ומקן נמנון לחבר שיעיר לחיות מלגה
ולהיי"ל סיכו ול"ל סיכי לפטר: קיסטא.
שם מדת יין שבעיר: אימת. מהם
הינן מי שהמים ולא מסר נפשיה משום
מיא ולהיכו הוה ליה פגמיה: מבי
ארמלתא. שהלל שמי ולמיים דלא
נקיטי טלגות גילו: סידרא. ומעבא
דבגרות נקטיא ולחיות: אמבקרתא.
נקיון: קפדי. ומכמן המים שלא
מפל סגן פסולת: טילא תריסא.
מין יין מתן ולין טעמו מוג ומתוק
מלגה מתמון ומתוך מתקו לין נתן
שמתה: דמצרי דיקי. מקנא נתנה
מתוקן: מר דקנקא. רש ומר: חלילא
מתוק. מתמת המים כתוך המעבים
ושוב מיט הנון: רב חמא מתני להו.
לתנן ג' יומת שיש שלגן לשמה: חד.
מקרב מתמת מלגלן ומתמעטים
כמתמין בו: אפסרתין. אלכסנדריא
בגמ"ר: בי מיא. מקום מעמוד. מלגת
לגן מים מעמוד מו מיטיא מלגת
מלגן. ומלין לין מתם שמה מקן:
קרמא. מלגת מתוק. ובמקומו. מדרמו:
חמר מרמה. הוא. ומעמים מלגלין:
דאקרים. מתמין ולגת מתוק הנון:
ממלן

מלי בימא אבל בלילא לא יולא היא לא שנא בימא ולית בלילא אמת ישן עליהן ודני
שרי מבי ארמלתא אבר לה והרי בלילי מבי ארמלתא שרי אבר סרמא דנברא נקמא שמואל לא שרי מא
מבי ארמלתא אבר ליה לה אימרא דנברא ולא מבטרא מא אבל מבי ארמאה אבל מבי ארמלתא שרי נהי דאגילוה לא קפדי
אנבקרוהא מהא קפדי אד רב לא שרי מא מבי ארמאה אבל מבי ארמלתא שרי שמואל לא שרי מא לא מבי
ארמאה ולא מבי ארמלתא: אריבל שלש יינות הן ואין בהן משום גילוי ואלו הן יין הר"ר מתוק הר"ר מלא חריפא
דמצרי זיקן מר ינקא מתוק חליא רב חמא מתני לעיליא הר חבר ותלפלין מר "אפסרתין מתוק מ בארא אריש
בקלקש קיינא אין בו משום גילוי בא קיינא אד אבוה חמרא חליא ואתי מעסא אבר רבא ובמקום ישבו משום
גילוי מים חבר מרמה הוא אבר רבא "אי חמרא דאקרים עד תלתא יומי יש בו משום גילוי ובשום יין נסך

כמאן

מתני' אלו דברים של עובדי כוכבים
אסורין ואיסורן אסור הנאה "הין "הרמתין
של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין "ודרסו
הדריסי ונקחה לבוכן רשב"ג אומר "בומן
שהקדע שלו עולל אסור משיך מותר
"בשר הבמה לעבודה כוכבים מותר והוצא
אסור כיצד שהיא "מזבח מתים דברי רע"
"הדלבן לדרשה אסור לשאת ולתת עמהן
והאוכל מזיהן: נחוה העובדי כוכבים
ונקרתה יין של ישראל בנוס בתן אסורין
ואיסורן אסור הנאה דברי רבי מאיר
וחכמים אומרים יאין איסורן אסור הנאה:
הדרצנים הגיון של עובדי כוכבים אסורין
ואיסורן אסור הנאה דברי רמ"ם וחכ"א
"לחין אסורין יבישין מותרין "המדרים ובעיות
בית אניקי של עובדי כוכבים אסורין
ואיסורן אסור הנאה דברי ר' מאיר וחכ"א
"אין איסורן אסור הנאה אמר ר' יהודה שאל
ר' ישמעאל את רבי יהושע בשביו מהלכין
בדרך אמר לו (ה)מפני מה אמרו בעובדי עובדי
כוכבים אמר לי "מפני שמעמידין אותה
בקבר של בעילה אמר לו והלא קבת שלה
תחזה מקבת נבילה (ז)אמרו בהן שדעתו
יפה שדעה רחה ולא זהו לא אמר אמר
אין נהנין ולא מעלין אמר לו "מפני
שמעמידין אות' בקבת עבדי עובדי כוכבים
אמר לו אם כן למה לא אסרה הנאה
"הישאר לדבר אד"ר "אמר לו ישמעאל: (ח)ראיך
אתה קורא לי בשם הדרך מין אי בי מדים
הדרך אמר לו כי מדים הדרך אמר לו אין
הדבר כן "שהרי חבירו מלמד עליו לדרוש
שמנך מדים: גמ' יין מגלן אמר רבה בר
אבוה אמר קרא "אשר חלב זבחים יאכלו
ושתו יין נסכם מה זבח אסור בהנאה אף
יין נסך אסור בהנאה (ז)זבח טעמא מגלן
דתניא "תצאו לבעל פעור ויאכלו זבחי
מתים מה מת אסור בהנאה "אף זבח נסי
אסור בהנאה וכתיב נטעה מגלן אמרא שם שם
מעגלה עיקפה כתיב הכא "ותבא שם מדים
וכתיב הכא "ותרפו שם את העגלה בנולל
מה להלן אסור בהנאה אף כאן נסי אסור
בהנאה והתם מגלן "אמר רבי יוחנן
בפרה כתיב בה בקרשיה: והתנמן של עובדי
כוכבים שהיה מתחלתו יין: ששמא משום
דאמרין מקע ליה אסורה אמר רב אשי הא
אתא לאשמעינן "חומץ שלהו ביד עובד
כוכבים אין צריך חותם בתוך חותם אי
משום אינסבי לא מנסבי ואי משום אילופי
כיון דאיכא חותם לא מיה ומיתי אמר
רבי אילעא שנוי יין מבושל של עובדי
כוכבים אסור מתחלתו יין אסור פשמא
משום ואיבשל מקע ליה אסורא אמר רב
אשי הא אתא לאשמעינן "יין מבושל שלהו
ביד עובדי כוכבים אין צריך חותם בתוך
חותם אי משום אינסבי לא מנסבי ואי משום
אילופי

מתני' שהיה מתחלתו יין. כיד הנכרי כוכבים לגמוך הכמו
הגן שמר כוכבים מתן מיסמל דלא מיסבר מתלה
הנשמה ולאמר שהיה מתחלה בעבוב הגן אמתן לא מגלן:
ותרם הדריסי. גמרא (מ"ב) מפרש שהיה נמים חולא מן מגלגל ב:
הדה אר
ונקרתה לבוכן. שקרעין כגד הלב.
דרק לעשות ק לעבודת כוכבים
ותלולין לפת הלב דרך הנקב ותיסבר
משום אמר מעמס: משוך מחוי.
שלין שהין ק לעבודת כוכבים:
הגיון. מקומות: נחוה. עובדי כוכבים.
הדרצנים. לחים. מ"ל מים עבר מרגם:
אסורין. לפי מלגלה: המדרים. (מ"ב)
מל נגים: "ואיסורין אסור הנאה.
מגמ מיגה ב יין: ובעיות בית
אניקי. שם המגר לגל שלר נגעות
מתמין מגלה ומגמלל מגמלן לב
מיה לגם: מפני מה אמרו. לגמן
קמני לה לחמר לה מלגלה ולא
מגלה: הלא קבת עולה חמרה.
שמלגה לפגרה מגלה ומתלגן בכ:
שדעתו יפה. שלגו קן מגלגן בכ:
שדרשה. המרגיל בגמ"ר נמגמה: ולא
הדרו לו. "לגמרים ק (מ"ב)מגמלן
לגמלה: אמר אמרו לה לגמלה
מגלגלן. הל מגמן מגמן מכר מי
מגלגלים מגל לגמלגן מגמלה: הכי
מגמלה מגמלה מגמלה: מגמן
מגמלה מגמלה מגמלה: מגמלה
מגמלה מגמלה מגמלה: מגמלה
מגמלה מגמלה מגמלה: מגמלה

22

פלפולא חריפתא

שהין יוצא והמים נבלעים בשמרים ונגנים החרצנים • ופעמים לאחר הריכה הרגל יסמאו גרעיני עגב שלא נטחנו כל עיקר • חרסים הבולעים יין הרבה עד כששורין אותן במים פולטין את יינם אם בלעו יין הרי הן כיין נסך ואסורים אפילו בהנאה. יבשים מותרים ואפילו באכילה . אלו הן לחים כל י"ב חדש ; יבשים לאחר י"ב חדש. שמרים של יין נסך אע"פי שיבשו ועברו עליהן י"ב חדש אסורין • תמרן והתיבא סתן יין כל י"ב חדש אסורין לאחר י"ב חדש מותרין • וחסין בהם את העיסה כל י"ב חדש הנת כולה אסורה שהמעם אינו בטל ואפילו באלף • בר"א בשמרים שתמרן • אבל לא תמרן אפי' לאחר י"ב חדש אסורים • ואסרים כמו שבארנו • המנית היין שנקרש ע"ג רוחנו החבית והקנקנים נרגו בו היתר• ואפשר כל שנתייבש כ"כ הרבה כדי כלה לחלוחית יין שבו • ומשתה• כעפר בעלמא הוא ומותר • ומעשים בבל יום שמשתמשין בכלים של עכרים לאחר פלוי ועדי . ואין מקלפין ואתו התמצות הקרוש על דפנים . ותנח להם לישראל אע"פי שאינם נביאים הם :

נמלם מסמר הפליפי . מסלם נגל מרים לחמי :

המוכר פירות שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושלישי מותר ר"מ אומר שלישי בנותן טעם של מעשר ראשון אסור שני מותר • ר"מ אומר שני בנ"ט ושל הקדש שלישי אסור רביעי מותר ר"מ אומר רביעי בנ"ט• ותתניא ושל הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר • ופרקינן מעשר אמעשר לא קשיא הא במעשר ודאי הא במעשר דמאי הקדש אהקדש ל"ק כאן בקדושת דמים כאן בקדושת הגוף • ויין נסך חמור הוא כהקדש • ומיהו לאו ראיה היא דהתם שהיה מתחלתו יין של הקדש והילכך מחמירינבו שלא לבטלו במים שתמדוהו• ואיפשר דה"ה למתמר בשמרים של יי"נ ואע"ג דלא הוי אלא קיוהא בעלמא •7אבל במתמר בשמרי יין כשר אי רמא תלתא ולא אתי ארבעה לאו חמרא הוא אלא קיוהא ואין איסור יין נסך יורד בו ובנדרכין בנת וכמו שכתבנו דכל דלא מיקרי יין לא גזרו ביה רבנן • וק"ו הדברים יין מבושל לא גזרו ביה משום דלא מיקרי יין סתם ואעפ"י שמברכין עליו בפה"נ כ"ש זה שאינו נקרא יין ואין בו טעם נמור של יין אלא קיוהא בעלמא • ואיפשר נמי דאפי' יין נסך גמור כל שנתערב בששה חלקי מים שהוא מותר וכדעת רבינו יצחק הזקן ז"ל •L וכמו שאני עתיד לכתוב בשער דיני תערובתו בע"ה ב"ה • חרסים הבולעין יי"נ הרבה וכששורין אותן במים פולטין את יינן הרי הן אסורין

הוא אלא קיוהא °בעלמא וכדנרסינן התם בעא מיניה ר"נ בר יצחק מרב חייא בר אבין שמרי' שיש בהן טעם יין מהו א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא אלמא כל שמזנו ביתר מעל חד תלתא מיא מיא בעלמא הוה והילכך אין בו משום יי"נ • וי"א שלא אמרו אלא במתמר בשמרים או בפורצנין אבל ביין עצמו אעפ"י שיש בו יתר מעל חד תלתא מיא כל שיש בו טעם יין ומראה יין יש בו משום יין נסך דטעם יין נמור יש כאן ולא קיוהא בעלמא•וי"א דאפילו בפורצנין הנדרכין ברגל אפילו רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא או אפילו תלתא ופתות מיכן תוששין לו ליין שלא אמרו רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא אלא בשמרים ופורצנין דידהו דנדרכין בנת וכל לחלוחית שבהן יוצא על ידי גלגל וקורה ומעשים בכל יום בנדרכין ברגל דרמו תלתא ולא אתו תרי ואפ"ה טעמינן ביה טעם חמרא מעליא ועוד לפעמים נמצאין בהן גרעיני ענב שלא נעצרו והא דלא אתי אפי' מאי דרמי בהו משום דפורצני נופייהו בלעי מיא ומפקא חמרא ואיפשר דבמאי דנפיק איכא חד לתלתא מיא • והראב"ד ז"ל כתב בתשובה דלענין יין נסך אפי' בשמרים הנדרכין בנת אי רמא תלתא ואתו תלתא לעולם אסור ודייק לה מיהא דתניא בפרק שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושלישי מותר ר"מ אומר שלישי בנותן טעם של מעשר ראשון אסור שני מותר • ר"מ אומר שני בנ"ט ושל הקדש שלישי אסור רביעי מותר ר"מ אומר רביעי בנ"ט• ותתניא ושל הקדש לעולם אסור ושל מעשר לעולם מותר • ופרקינן מעשר אמעשר לא קשיא הא במעשר ודאי הא במעשר דמאי הקדש אהקדש ל"ק כאן בקדושת דמים כאן בקדושת הגוף • ויין נסך חמור הוא כהקדש • ומיהו לאו ראיה היא דהתם שהיה מתחלתו יין של הקדש והילכך מחמירינבו שלא לבטלו במים שתמדוהו• ואיפשר דה"ה למתמר בשמרים של יי"נ ואע"ג דלא הוי אלא קיוהא בעלמא •7אבל במתמר בשמרי יין כשר אי רמא תלתא ולא אתי ארבעה לאו חמרא הוא אלא קיוהא ואין איסור יין נסך יורד בו ובנדרכין בנת וכמו שכתבנו דכל דלא מיקרי יין לא גזרו ביה רבנן • וק"ו הדברים יין מבושל לא גזרו ביה משום דלא מיקרי יין סתם ואעפ"י שמברכין עליו בפה"נ כ"ש זה שאינו נקרא יין ואין בו טעם נמור של יין אלא קיוהא בעלמא • ואיפשר נמי דאפי' יין נסך גמור כל שנתערב בששה חלקי מים שהוא מותר וכדעת רבינו יצחק הזקן ז"ל •L וכמו שאני עתיד לכתוב בשער דיני תערובתו בע"ה ב"ה • חרסים הבולעין יי"נ הרבה וכששורין אותן במים פולטין את יינן הרי הן אסורין

בהנאה כיין עצמו שהיין כמי שכנוס בתוכו וזהו הנקרא חרס הדרייני ותנן בפ' אין מעמידין אלו דברים של נכרים אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ של נכרים שהה מתחלתו יין חרס הדרייני • ואמרינן עלה בגמרא מאי הדרייני אמר רב יהודה אמר שמואל חרס של אנדרינוס קיסר כי אתא רב דימי אמר קרקע בתולה היתה שלא היתה עבודה מעולם אתא אדרינוס קיסר עבדה ונטעה פרדס ורמי ליה לחמרא בגולפי חוואר ומיצי ליה לחמרייהו ומתברי להו בחספיא ודרו בהדיה וכל היכא דמטי באורחא תברינהו ושדנהו בשחקי תארו מינייהו במיא ושתו , ואיבעיא להו מהו לסמוך בהן כרעי המטה רוצה בקיומ ע"י דבר אחר שרי או אסור ת"ש דרבי יוחנן ורבי אלעזר חד שרי וחד אסר והלכתא כמאן דאסר • וגרסינן התם נודות של נכרים רשב"ג אומר משום ר' יהושע בן קפוסאי אסור לעשות מהן שטיחין על גבי חמור • ופ' רבא טעמא גזרה שמא יבקע נודו ויטול ויתפרנו על גבי נודו • וקשיא לי א"כ מצינו כלי יין נסך חייבין בביעור שאף בבית יהא אסור לקיימו גזרה שמא יבקע נודו ויתפרנו על גבי נודו • וי"ל דלא אסרו אלא לעשותו שטיחין על גבי חמור שמוליך עליו תמיד יינו של ישראל ובדרך שאין לו דברים אחרים לתפור על גבי נודו חיישינן שמא יבקע ויתפרנו הא בלאו הכי לא חיישינן כלל . שנינו בפ' אין מעמידין החרצנים והזגים של נכרים אסורין ואיסורן איסור הנאה דר"מ וחכ"א לחין אסורין יבשין מותרין • ואמרינן עלה בגמ' אלו הן לחין ואלו הן יבשין אר"נ בר יצחק אמר שמואל לחין כל יב"ח יבשין לאחר יב"ח • ואיתמר ארבב"ח אמר רבי יוחנן כשהן אסורין אסורין אפי' בהנאה כשהן מותרין מותרין אפי' באכילה • וגרסינן התם אמר רב זביד דורדיא דחמרא דארמאי לבתר תריסר ירחי שתא שרו ואמר רב אחא בריה דרב איקא הני פורצני דארמאי לבתר תריסר ירחי שתא שרו • ושמעתי משם רבנו יעקב ז"ל דאינו קרוי דורדיא אלא לאחר שנתמדו ונתמצה יין לגמרי על ידי שתמדן אבל קודם לכן לא דורדיא מיקרי אלא שמרים ולעולם אסורין ואפי' לאחר יב"ח ויין הרבה בהן ואם נתן מהן בעיסה כדרך שעושין במקומות שמיבשין השמרים בתנור ומחמיצין בהן את העיסה כל הפת אסורה דכל דעביד לטעמא אפילו באלף לא בטיל • ותנן במסכת תרומות תפוח שרסקו ונתנו בעיסה אסורה • ובתוספתא מסכת תרומות בפ' אחרון תניא שמרי נכרי שיבשו אסורין בהנאה ומתם שיבשו לאחר שנים עשר חדש קאמר דהא מפרשינן יבשים דמתניתין לאחר שנים עשר חדש וכל תוך שנים עשר חדש לחין קרינן להו • ולפי דבר זה צריך לעיין בתמצית היין הנדבק ברופני הקנקנים שקורין רוש אם יש לו היתר לעולם ואפילו לאחר שנים עשר חדש ואיפשר שהוא מתייבש ביותר וכלה כל לחלוחית שבו ואפי' שורין אותו במים אינו תחר ללחותו משא"כ בשמרים ומעשים בכל יום שמשתמשים בקנקנים של נכרים לאחר שנים עשר חדש ואין מקלפין • והנח להם לישראל אעפ"י שאינן נביאים בני נביאים הן :

נשלם השער השלישי בעלת ב"ח

השער

פרט לחייבי לאוין. אם נשא אחיו ממזרת והוליד בת ולא אחותו היא ואימא דלא תפסי בהו קדושי: יש אהובה לפני המקום. לוכך היה לו להזכיר שאם זה היה אוהב את זו ושונא את זו אין הכרחה משמע כך פשיטא שאם זה שונאה אין המקום שונאה: שנואה בנישואיה. בעבירה: כי תהיינה. דאית בהו תורה אור

הרה: ואימא. דהאי בת אחת אחיו פרט לאחותו מחייבי כריתות דאין אישות בה לאחיך דהא לא תפסי בהו קדושין דילפינן מאחות אשה שהיא בכרת ובחיב בה לא תקח אין לך בה לקוחין כפי האומר לאחיו בקדושין (דף מז:): שפחה אין לה חייס. אין לה יחס דכתיב עם המות (בראשית נב) ושונאת טוכבים מחייחסת עליה אם אחיה דכתיב בלאחדן בן בלאחדן (מ"ב ב) *הלדרימן בן טבדרימון (מ"ל טו): שפחה שייכא במצות. כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה (בבא קמא דף ד:) כי יסיר את בנך. מדלא כתיב כי תסיר ס"מ הכי קאמר בתך לא תתן בנך לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי אבל אבנו לא תקח לבנך לא קתהדר ולא קרינן ביה כי תסיר בת השובד טוכבים את בנך שתלד מאחרי. אלמא בנך מן השובד טוכבים שילדה לו בתך קרוי בנך ואין בנך הבא מן השובדת טוכבים קרוי בנך: ש"מ. מדכתיב כי יסיר את בנך ומוקמינן ליה בבן שתלד בתך לשובד טוכבים אלמא בן בתך הבא מן השובד טוכבים קרוי נמי בנך: לימא קסבר רבינא וכו' הולד כשר. ולקמן פליגי בה בהתולן (דף מב:). (ה)(ול"ג דהולד ממזר גרסי' אלא הוי כגר שנתגייר אלא לד ישראלית יש בו ושייך ביה ממזרות): בשבעה אומות כתיב. ומאר שובדות טוכבים מגלן דולדה ממזר: לרבי שמעון דדרש טעמא דקרא. בפרק המקבל בבבא מציעא (דף קיז:) אלמנה עניה אין ממשכנין אותה אבל עשירה ממשכנין: אמרן לה אבל עשירה מן הכלל. והכא נמי לדידיה ניחא דאי נמי לא מפרש קרא טעמא הוה דרש טעמא דמיתון משום כי יסיר את בנך ולא אינטריך קרא לפרושי טעמא ואיתיר קרא כי יסיר לרבות שאר מסירין: אלא לרבנן. אינטריך קרא לפרושי טעמא בי' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות דאינן אדוקין בעבודת טוכבים כמותן דקדיימא לן (חולין דף יג:) שובדי טוכבי' שבמה"ל ולא שובדי עבודת טוכבי' הן אלא מנהג אבותיהן בידיהן ולא חייבה ליה רבנא ושאר אומות מגלן. והטוחיה אמרינן בסנהדרין (דף סא.). גבי לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו' דלרי"ם הוי לא יסור לרבות דבלאו פירושא דקרא הוה דרשינן ביה טעמא ולרבנן אלא דרשי טעמא דקרא בעלמא הכא קרא פירש טעמא דקרא דמשום הסרה והוה (ד) מוקי ליה דוקא בי' אומות דמכירין בעבודת טוכבים ולהלהיהם בריה (בראשית כ). אלמא אין בכל אומות דמכירין בעבודת טוכבים אלא בי' אומות דמכירין בעבודת טוכבים הכא לא מוקמינן ליה אלא בי' אומות אלא אמר רבינא דלא מוקמינן ליה

וכן בכלי כיין דכי קלי מכל נתין ס"ם כגון שכמוהו בו כיום ים לאסור אפילו דיעבד מדינא וכיוצא אם כוח כלי אפילו אין איסור אלא מיסכה אל השובד טוכנים מקלת כיום שישר נגול אלפי אותר הדעם כשתמש בו בהיכלת איסור ואם כוח כלי שמיש כסיא דכלי יין סימן קל"ו דאסור לכתחלה כוח אפילו לפי טעם כגולע"ד ומו"ח ז"ל סאריך בדין זה וכעולם מה שכעלה ומה שגולע"ד כחכתי: (מ) ובשקום צורך יש לדקל. כגר נתבאר שלמעין אלכה לא קיימא לן כן:

מדאמר בן יוסי (מרוך) (מ) (כמ) ונמקום צורך יש לקל בדיעבד מ (ל) ולכתחלה יש ליזהר בכל מעין אפילו בכדברים (ח) ושפתות כשובדי טוכנים שבנים ישראל אלא לייחד כלים שלנו אלא שאת שפתשו כן בדברים כתובים (כס בתרגמי) ופ"ל סימן קל"ו:

ר (לא) יא קערות ששלח ישראל לעובר טובבים עם מאכל ושהו שם אם ניכר בהם המאכל ששלח הישראל בתוכם מותר ואם לאו אסור אם רגילים להדיח הכלים בחמין הרחישונן שמא הודח עם כלי איסור:

יא (לב) יב כלי סעורה שביר העובד טוכבים ונכסיח לפי תוכו ואוכר שחרשים הם וירא שהוא כבר שהוא אומר י מותר (מ) לקנותם מבנו:

הגה (לג) ויש מכתיבים ותוכרים שאינו נתנן ומין ניקח כלים מן שובד טוכנים רק כשבובר תכנה כלים וקנה כלי בין הכלים (כסל"ח בסס ר' יוסף) וכן נוהגין לכתחלה אבל מקום ההתר כגון בהתלה בנית שובד טוכנים ואין לו כלים נוהגין בכבנת הרחשונה וכן מיקר ומיון לקנן סימן קל"ו:

יב (לד) יג יש מי שאומר שקערות הבאות מעבר לים שקערורות ירקיקות או ארכרטות אסור להשתמש בהן לעולם בחמין מפני שאינן חרשות שהעובדי טוכבים משתמשים בהם ואינו ניכר:

באור הגר"א

בשתא לריטס: [כמ] ובשקום צורך מ'. כפי' הר"ן שם לתחלה קאמר: [ל] לכתחלה מ' ל'. בכסלל מ' ל"ח ס"ב: [לא] קערות מ'. כ"ל ואם ניכר הוי אחרם: [לב] כלי סעורה מ'. עפך: (ליקום) כלי מ'. ולל מ' ל"ח מ"ל אין שבדי טובבים מ' הבא"ח מ' הקל"ב מ"ל בהלה ובאבן בדרכון הוא דשאת הלקחה בשמשים ובכ"ל ביל שם ומלינו

באור הטב

(מ) ושפתות. ובעולם אין מכרין בזה פתה ובשעם מעוה הבובדים ובשמתה שם בנים ישבולל תמיד בישראל יוצא ובכנס שם דבנה"ל מותר לפי' לכתחלה בלעיל מ' ל"ח ל"ט ליכת אלא איסור מבנו: (לקנותם. כ' הש"ך ל"ל דכ"ם לכתוב דשמש כש"ם אינו כ"ל ל"ט ליכת אלא איסור דרבנן ומותר מכנים מש"ם נתנן בלאסור דרבנן: מ' ל"ט יוצא מידי דופש אבשילו אבל שפתים אדיין בשר בו נגע בל אסור מיבוב ומי לא כלו אלא אסור אבל אלא אסור לכתחלה ומאי דפ"ל אלמר עבל ויוצא אלא בשר בו נגע ובשר בו

לפעמים מל"ל ומ"ל סימן קכ"ח סי"ד: **ג** י"א דמנע כו'. דהוי כתיקון (שלחן מזכיר כסם מלילים ומפמים לקנן רים קכ"ד) דאיכו מוכר יין נמנגו אלא בחביה טוב ושמקים: **ד** אסור לקנותו כו'. מיין בהכוכח מהר"ם מלבלין סימן ל' מדין קניין פחם יינם: **ה** וטוב להחמיר כו'. ע"ל סי' קכ"ד סי"ב מעמ': **ו** מוחר כו'. ואפי' בחביה ואפי' להחלה מוהר לחקוחו עם המוגדי מוכים כן הוא בס"ם ומוכים: **ז** משרחיה על האש. דהיינו שיהמעם ממדהו על ידי רחיהה כ"כ כרכ"ל וכרי"ן: **ח** והיה בדבש לחוד או מלפלין לחוד. כל מבחבה מעם היין וגרלה הכ"ה שלר דבריהם כל מבחבה מעמו מממנן ומ"כ בדיע ס"י: **ט** אם יש בו דבש. כ"כ נחוקן מחם היה משרה עם היין מחמחו כן הוא בדיע ס"י: **י** ר"א דמשערין כו'. ובהגה"ה מלה"ל דמנודה מוכני דלקה בכרכ"ל מנע לחלל: **יא** דמנע מוכני מוכים מלל דלמלה דקיל דמנע מוכני מוכים מוכר ביין מבחמין מעם לחין מלו בקיקין מחי נקרא מוקן ובדלקמן מ"כ י"ב ס"ה כבא היין מבחרים ולחלה בקיקין ומוכר בו מנע מוכר מוכים וכן מבמע מדברי כרמ"ם מבהב נבי מוקן

דומיה ד"י: ואין מייך לגור מיכור כבחה אלא בדלאי לגיכוך מבל בחין דאי לגיכוך מבל בחין דאי לגיכוך מבל בחין ד

להרמב"ם שפיר טהור ברה"ר גם באיקבע אף שהספק הוא מה"ת, והוא משום דמעמידים את הנוגע בחזקת טהרה עיי"ש. ונראה דהואיל וחזקתו של הנוגע אינה מכרעת כלל אלא על הנוגע עצמו ולא על המסוכן, לכן שפיר הקשה שהרה"י תכריע גם על הרה"ר וממילא תו ליכא כלל חזקת טהרה של הנוגע, גם מסתבר דלר' שמעון יש לנו לומר דודאי איתרע חזקת טהרה של הנוגע כיון שנגע במסוכן אשר כבר החזקנוהו ברה"י למת, וכ"ש דקשה טפי להרמב"ן הנ"ל דבנגיעה ודאית בודאי ספק ליכא כלל חזקת טהרה, אך אפי' להחולקים עליו ג"כ קשה כהנ"ל הן אמנם ראיתי בהערות הנ"ל שהביא מהאחיעזר והחזו"א שכתבו בטעמא דר"ש שסובר דרה"ר מפסקת הוא משום חזקת חי של המסוכן עיי"ש, אולם לענ"ד צ"ע במסוכן כזה אשר בשעה שהי' ברה"י פסקנו שכל הנוגע בו ודאי טמא מסתבר דחשיב כאיתרע חזקת חיים דידיה.

והיה נלענ"ד דיתכן דטעמו של ר' שמעון הוא משום דסובר דבכה"ג שהוא בב' רשויות לא דמי לסוטה ולפיכך מוקמינן את הנוגע במסוכן בחזקת שהוא טהור כי זה נפקא לגמרי מהכללים של ספק טומאה, וגם נראה דלדעת הש"ש צ"ל דלא אמר ר"ש שרה"ר מכרעת אלא אם באמת מישהו נגע בו אח"כ ברה"ר, אלא שאף גם בזה קשה דאיך אפשר לומר שהודאות של רה"ר תכריע על הרה"י הרי הודאות היא רק על הנוגע ולא על גוף המסוכן וכ"ש על ספק שרץ, אך אם כהנ"ל ניחא דטעמו הוא — משום דבכה"ג אין זה שייך לספק טומאה רק הוי כשאר איסורי תורה ולפיכך מוקמינן לנוגע בחזקת טהרה. וגם נראה דלא דמי כ"כ להנדון של גאוני בתראי דהתם הרי פירש רק חצי, ולכן אפשר שגם דין הוא שהבירור מועיל רק על אותו חצי בלבד, משא"כ הכא שדנים על כל המסוכן אם מת או חי.

כמו כן מסופקני במסוכן או בספק שרץ ספק צפרדע ובכה"ג ששנים אומרים שרץ שנים אומרים צפרדע אשר כתב הש"ש בש"א דגם בזה אמרינן ס"ט ברה"ר טהור, אם גם בכה"ג סובר ר' שמעון שרה"ר מכרעת על רה"י נגד ב' עדים, וכן לדבנן צ"ע אם גם בכה"ג אמרינן דברה"ר טהור, גם צ"ע לר' שמעון איך אפשר להחליט על ספק שרץ ברה"י שהוא טמא — כלומר שתולין — כיון שאם יוציאנו לרה"ר הרי יכריע ודאי על מה שהי' קודם ברה"י שהוא טהור, וא"כ למה זה לא יכריע גם מקודם בגלל זה שאפשר תיכף להוציאו, ועכ"פ לא דמי בכה"ג לסוטה וצריכים לילך לר"ש בכה"ג אחר חזקה וצ"ע.

סימן כה
מגע נכרי ביין מפוסטר

מבואר במס' ע"ז ובשו"ע יו"ד סי' קכ"ג ס"ג "יין מבושל שלנו שנגע בו העכו"ם מותר, ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על האש", וכתב ע"ז הש"ך "דהיינו שיתמעט ממדתו ע"י רתיחה" וכן הוא בב"י ובביאור הגר"א וז"ל: דאף "דבשבת מ' ב' נחלקו בהפשירו אם זהו בישולו אבל כשהרתיחו לדברי הכל הוי מבושל, סה"ת והרשב"א והרא"ש ושאר פוסקים", ומשמע קצת מזה דסגי בשיעור שהיד סולדת בו דחשיב לכו"ע בישול גמור לענין שבת, וממילא גם משמע דבשיעור זה שהיס"ב ה"ז גם חשיב כנתמעט ממדתו וכמו"ש הש"ך, וראיתי בדר"ת אות י"ד שכתב "דעיין בכנה"ג בהגהות ב"י אות י"ד שכתב בשם הריא"ז (הובא בשלטה"ג במס' ע"ז דף י' ע"א דפוס וילנא) דשיעור מבושל הוא כל שאין שותין אותו כיין דהיינו שנשתנה טעמו מטעם יין עיי"ש, ועיין בס' רוח חיים שהביא כן גם משאר גדולי המחברים", אולם ראיתי בשלחן גבוה שהביא מ"ש בזה הראשונים ומסיים "דבטלה דעתו של השלטה"ג אצל כל הני רבוואתא ז"ל דס"ל דכל שהרתיחו ע"ג האש כל שהוא קרוי מבושל שאי אפשר אם לא יחמעט מעט" עכ"ל.

אולם גם ראיתי כא"ז פ"ב דמס' ע"ז אות קנ"ה שכתב שצריך להתבשל "עד שנדע בברור שהרתיח ונתבשל בישול גמור", גם המאירי במס' ע"ז דף כ"ט הביא דיש אומרים עד שיתעבה וי"א עד שיחזור לשליש וגם יש עוד ראשונים שהצריכו בישול חזק, וגם נראה לכאורה דממ"ש המאירי דסגי ברתיחה אחת משמע קצת דכוונתו לומר דסגי בתחלת רתיחה אף שעלתה רק אבעבוע אחת, כי על שיעור שהיד סולדת בו לא שייך כ"כ הלשון של רתיחה אחת, ומזה שגם הוסיף לומר שראוי להחמיר כהאומרים "עד שיתמעט בכדי הראוי לבישול" משמע דשיעור זה הוא בישול יותר חזק מרתיחה אחת, אך היות והשו"ע פסק דסגי משהרתיח על האש ומהוספת הגר"א גם משמע דאין צריכים כלל שיתבשל עד שיעלה אבעבועות וכמו"ש הרשב"א "ואע"פ שלא נתבשל אלא מעט וכשנתמעט ממדתו", לכן רבים נוהגים לא לחשוש כלל למגע עכו"ם במין ענבים מפוסטר (אע"ג שמגע נכרי אוסר ביין מגתו כמו ביין רגיל) אשר בכדי למנוע חסיסה וגם יוכל להחקיים עושים פיסטור שמחמם את המין בשיעור של לא פחות משבעים מעלות צלזיוס

וה"ז חשיב כהרתיח על האש דמבואר כאן בשו"ע דשרי.

ברם נלענ"ד שיש לפקפק טובא בקולא זו מכמה טעמים, כי נלענ"ד דמבושל שנזכר בש"ס ובפוסקים מיירי דוקא בבישול רגיל דכמו שהחבשיל מתבשל בקדירה שעל האש כך היו מבשלים גם את היין, וידוע שחיכף עם תחלת הבישול הכוהל מיד נודף ומתאדה [גם שמעתי שאם מדליקים שם גפרור נעשה שלהבת כמו בהבערה של ספירט] וכמובן שבגלל זה טעם היין משתנה, משא"כ בזמננו הפיסטור נעשה כשהיין והמין הם בתוך צנורות סגורים, ולכן הן אמנם דלגבי זה שצריכים שתחסר מהמדה שפיר מסתבר דאף שבגלל זה שהוא סגור ומסוגר לא נחסר כלום מהיין, מ"מ מבושל מיהו הוה כיון דמה שלא נחסר הוא רק מפני שזה סתום ואי אפשר כלל להיות אידוי אבל חשיב שפיר מבושל, אבל מ"מ נראה כיון שאם נחסר מהמדה והכוהל יצא מהיין והתאדה הרי ידוע שטעם היין משתנה מאד ולכן אין דרך הנכרים לנסך יין כזה, משא"כ בפיסטור של זמננו אשר מלבד שהטעם לא משתנה בגלל זה שסגור ואין אידוי, גם עושים עוד תחבולות בחכמה שלא יהא שום שינוי בטעם היין, ושמעתי ממומחה שהמון העם אינו יכול כלל להרגיש ולהבחין שום הבדל בין מפוסטר ללא מפוסטר *), וא"כ מנין לנו להקל גם בזה לא להזהר ממגע נכרי.

הרי הרשב"א שכתב בתשובותיו ח"ד סי' קמ"ט דמותר "אע"פ שלא נתבשל אלא מעט ובשנתמעט ממדתו" הוא עצמו כתב שם: "כל יין ששמו עליו גזרו ואסרוהו — אבל המבושל נשתנה שמו והכל קוראין אותו יין מבושל" וגם בתוה"ב בית חמישי שער שלישי לאחר שהאריך להקל בשיעור בישול כתב נמי: "וחומץ ויין מבושל היינו טעמא משום שאין טעמו יין ואין שמן יין סתם ולפיכך לא גזרו בהם" ומסתבר שהמבושל היה ניכר בטעמו וריחו ומראיתו, גם במשמרת הבית כתב שם "דלא עדיף מיין מבושל שאמרו שאין בו משום יין נסך מפני שנשתנה שמו וטעמו קצת", גם ראיתי בכנה"ג סי' קכ"ג בהגהות ב"י אות ט"ז שכתב דמה שאמרו בירושלמי דמתוק אין בו משום יין נסך מיירי בנעשה מתוק ע"י בישול ולכן לא הוצרכו הפוסקים לבארו כיון דהוי בכלל מבושל, והוא כדאמרן שהבישול מאדה ומוציא מהיין את הכוהל ולכן נעשה מתוק, גם מהמבואר בש"ס לענין הפרשת תרומה מיין מבושל על שאינו מבושל וכן אם מותר לבשל יין של תרומה ושל שביעית די"א שנשתנה למעליותא וי"א לגריעותא וגם נתמעט משותיו, מכל זה משמע שיש שינוי ניכר ביין ע"י הבישול עיין בב"ב צ"ז, ופשוט הוא לענ"ד דבבישול של פיסטור שפיר מותר לתרום ממבושל על שאינו מבושל וגם מותר לבשל לכתחלה בין בתרומה ובין בשביעית, כי הפיסטור רק קוטל את החיידקים ותו לא מידי.

ועיין גם במאירי על מס' ע"ז כ"ט ע"ב לאחר שהביא תחלה כמה שיטות בענין שיעור בישול הוא מסיים בהאי לישנא: "וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו מכמות שהיה מחמת בישולו או ריחו או צבעו שכל שנשתנה בטל חינו ואין חיבת ניסוך עליו" וכן כתב שם בדף ל' ע"א "הואיל והגוי מכיר שינוי ריחו להדיא אינו מנסכו ומעתה מגעו מותר אף בשתיה", עיי"ש. וכתב נמי "והרי יין זה מתוך שלא נשתנה לא טעמו ולא ריחו ולא צבעו לא זזה חבתו וכ"ש כמה שלא ניכר בו כלל וזה ממה שצריך להזהר בו" עכ"ל, [גם בשד"ח מערכת יין נסך כתב "במבושל עד שנתמעט ממדתו אינו משובח לשתיה ואפשר דמפני שאינו משובח לשתיה חשיב מלתא דלא שכיח"] אך צ"ע דבגמ' פסחים ק"ז ע"א כתב המאירי "לענין ניסוך כל שנתבשל באש אעפ"י שלא נשתנה טעמו או בשמש ונשתנה טעמו פסול" וכן כתב בב"ב צ"ז בשם גדולי המחברים, ונראה שברמב"ם דפוס ווארשא שכתוב שם בפ"ו מאיסורי מזבח ה"ט "היינות הפסולין לגבי המזבח — והמבושל באש או בשמש או שנשתנה טעמו בבישול" יש בזה טעות הדפוס וכמקום או שנשתנה צריך להיות "עד" שנשתנה וכך היא הגירסא ברמב"ם דפוס רומי, והיה אפשר לפרש דמ"ש "שנשתנה טעמו" קאי אתרוויהו גם על בישול באש, אולם מהמאירי רואים שהבין בדעת הרמב"ם דקאי רק על שמש משא"כ בנתבשל באש אין צריכים כלל שישתנה טעמו, וכן משמע קצת מזה שאח"כ רק הזכיר שם הרמב"ם "שמחממים אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול", ולכאורה המאירי סותר את דבריו שכתב פעמים רבות דלא נקרא מבושל אלא א"כ נשתנה, ולכן נלענ"ד שרק לענין נסכים של קרבנות הוא דפסול אפי' בלא נשתנה הטעם משום

*) קבלתי חגובה לדברים אלה מרב חשוב כארה"ב וז"ל: בדיותי במדינות צרפת וספרד בעד ייצור יין כשר נוכחתי לדעת אשר שם אין מניחים לפסטר את היין, יען אשר חימום הפיסטור אף לרגע מפסיד את טעם וריח המשובח ביין מטבעו שע"י הפיסטור אותו טעם וריח הטבעי נפגם ונאבד, וע"כ נקרא יין מבושל, והרגיל ביין טבעי ידגיש חיכף את הכישול, וע"כ האומנים בתעשי' של יין אינם מרשים בשום אופן לפסטר את יינם, כי בזה טעם יינם נפגם, ובמדינות אלו אין נוהגים כלל לפסטר את היין זולת יין כשר הנעשה למשלוח לארה"ב וכמובן עכ"ל, לאחר שקבלתי מכתב זה הוספתי לשאול מעוד שלשה מומחים גדולים בשטח זה, ושנים מהם אמרו לי כמו שכתבנו, ובנוגע למין ענבים אמר לי אחד מהם שעיקר אומנתו הוא בפיסטור של מין, שאם הפיסטור נעשה בדיוק כמו שצריך, גם מומחה לא יוכל להרגיש שום הבדל בטעם. ולכן חושבני שלדינא כנים הם דברינו, כי אף אם יש קצת הבדל מ"מ לענין נד"ד אין לזה שום משמעות גם בפיסטור של יין הנעשה כאן בא"י, ואין זה כלול בדין של מבושל הנזכר בש"ס ופוסקים.

דחשיב כנשתנה מברייתו וכמו בדם ושמן שבישלם, משא"כ לענין מגע נכרי.

ואף שלכאורה אפשר לומר כיון דמעיקרא בשעה שגזרו על מגע עכו"ם הוציאו את המבושל מכלל הגזירה, ואע"ג שזה היה מפני שלא היה נהוג אז לבשל את היין כשהוא סגור ואילו בזמננו נשתנה הדבר, אפי"ה יכולים לומר דה"ז חשיב כאילו אנו באים מעצמנו להוסיף על גזירת חז"ל ולאסור גם מה שלא היה בכלל הגזירה, כי כך הוא הכלל דכיון שהיה מותר בשעת הגזירה תו לא הוי בכלל האיסור ואין לנו אלא מה שגזרו חכמים, ובפרט שידוע דבזה"ז אין הנכרים רגילים כלל לנסך והרמ"א כתב משום כך ביו"ד סי' קכ"ג דמגעם אוסר רק בשתיה ולא בהנאה, וקצת דוגמא לכך ממ"ש בגמ' ב"ב י"ט ע"א דלפיכך שריא הטמנה בשבת בסלעים לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים, ועיי"ש בתוס' שכתבו: "דכיון דלא שכיחא היא כלל שרי להטמין בהן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו בהו רבנן, וכן מנהג שלנו שאנו נוהגים להטמין בסלעים שהאש יוצא מהן", הרי חזינן דאף שבזמן בעלי התוס' נשתנה המצב והיה שכיח להטמין בסלעים, ואולי מפני שהקדירות שלהם כבר היו יותר חזקים שלא נשתברו מהסלעים, ואפי"ה נהגו בשבת להטמין בסלעים כיון דמעיקרא בשעת הגזירה לא גזרו על אבנים עיי"ש (אף שלענ"ד הוא חדוש גדול דאע"ג שמוסיף הבל וגם שכיח ואפי"ה שרי), וגם ראיתי באבנ"ז יו"ד סי' קט"ז שהביא כזה מהאחרונים שכתבו כעי"ז לענין שיעור גריס בכתמים דאף שבזה"ז אין מאכולת שיהיה בה דם אפי' מעט פחות משיעור גריס, מ"מ כיון דבשעה שגזרו על הכתמים היו מאכולות כאלה אין הדין משתנה וכל פחות מכגריס לא הוי בכלל הגזירה. ויש עוד כמה דוגמאות לכך, מ"מ נראה דבנ"ד אין זה חשיב כלל כגזירה חדשה כיון שמעיקרא לא התירו אלא בבישול כזה שמחסר ממדתו ונשתנה טעמו וריחו ואילו כל זה אינם בפיסטור שבזמננו.

ומיהו לענין זה שכתב הרא"ש במס' ע"ז דטעמא דלא גזרו על מבושל הוא מפני "שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו", וכן כתב גם הרמב"ן בדף ל"ו ע"ב דהוא "מפני שאינו מצוי כ"כ לחוש לו", וכן כתב שם גם הריטב"א כיון שאינו מצוי אצל הכל לכן לא גזרו (גם בשד"ח הנ"ל כתב "כי היתר של מבושל הוא משום מילתא דלא שכיחא כמו"ש בב"י ובפוסקים") ועיין גם בט"ז מ"ש בזה, מ"מ נראה דלענין זה יכולים לומר דאע"ג שבזמננו יין מפוסטר מצוי מאד וגם אפשר שאין דרכם כלל להבחין בנסך שלהם בין מפוסטר ללא מפוסטר, אפי"ה יכולים לומר כדאמרן לעיל דהרי זה חשיב כגזירה חדשה שלא היתה קודם וכהיא דהטמנה בסלעים, וממילא דלהך טעמא גם אפשר דשפיר שרי אפי' אם לא ניכר וגם אין הנכרי יודע שזה מפוסטר כיון דבשעה שגזרו היה יין כזה מילתא דלא שכיחא, אבל מ"מ כיון שבפיסטור הנעשה בזמננו לא משתנה כלל טעם והריח שפיר מסתבר דאין זו גזירה חדשה, ואף לפי מה שיש בזכרוני דיש מי שכתב דמה שאין הנכרים מנסכים יין מבושל הוא מפני שע"י הבישול ניכר שזה מיועד וגם נעשה בו מעשה לשתית בני אדם ולכן גנאי הוא להם לעשותו נסך אך גם זה לא שייך כלל בפיסטור שעושין ביקבים כדי שיוכל להתקיים יותר.

אשר על כן נראה דמ"ש בשו"ע דמשהרתיח על האש לא נאסר במגע עכו"ם מיירי דוקא בכה"ג שמראה היין נשתנה מחמת הבישול ולכן אמרינן דכיון שניכר הנכרי יודע שזה מבושל ולכן אין לחשוש למגעו. אבל בכה"ג דליכא שום שינוי ואי אפשר כלל להכיר אם זה מבושל או לא מהיכ"ת לא נחשוש לנסך במגעו אפי' אם הנכרי יודע שנעשה בו פיסטור להמית את החיידקים, וראיתי בדר"ת ס"ק י"ג שכתב בפשיטות על דין זה שבשו"ע "עיין בס' ערך השלחן הספרדי או"ד שהביא מהס' בני דוד דיין מבושל דמותר היינו דוקא אם ידע הגוי שהוא מבושל" עכ"ד, וכן ראיתי בס' זכרנו לחיים יו"ד ח"ב דף ל"א ע"ב שהביא באות י' מכמה מחברים דבעינן "שהגוי יודע שהוא מבושל וכן בכולו מבושל והגוי אינו יודע שהוא מבושל אין היתר למגעו", גם ראיתי בס' הר יראה (ברגמן שנדפס מחדש) שהעתיק בסי' כ"א את דברי הבני דוד הנ"ל ואע"ג שכתב שם הבני דוד שיין "מבושל הוי משונה כל כך וכו"ע ידעי — אפי"ה כתב דצריכים שידע הגוי שהוא מבושל" ורק לבסוף הוא מסתפק דאפשר שגם בלא ידיעה יבין הנכרי שזה מבושל, ולכן מסתבר דכיון שעיקר האיסור הוא משום בנותיהם ולפיכך מחמירים גם במגע של גר תושב לאסור בשתיה כמבואר ביו"ד סי' קכ"ד ס"כ, ועיין גם בחדושי רעק"א כאן בסי' קכ"ג ובאבנ"ז סי' קט"ז שכתב והעיקר נראה שגם הרא"ש סובר דמגע נכרי אוסר משום בנותיהם וטעם זה הרי שייך שפיר גם בזה"ז וגם במפוסטר, ולכן נראה אף דמעיקרא בשעה שגזרו לא רצו חכמים לגזור אלא באופן ששייך גם החשש של נסך מ"מ כשאין ניכר כלל על היין שזה מבושל אפי' אם ידוע שזה מפוסטר מסתבר דבצירוף כל הדברים שכתבנו יש לחשוש שהנכרי אוסר במגעו.

מכל האמור עד כה נראה שלענין ברכת פה"ג או לענין בישול יין של שביעית מסתבר שלכו"ע יש לברך בפה"ג על יין מפוסטר אפי' להסוברים שמברכים שהכל על יין מבושל, וגם מותר לבשלו בשביעית, אולם לענין מגע נכרי נראה דאף שכח דהיתירא עדיף וגם כתב הש"ך בסי' קכ"ד ס"ק ל"ג על מגע נכרי כיון שהוא רק מדרבנן יש להקל בספק, וגם אע"ג שכלל גדול הוא דאין לנו אלא מה שגזרו חז"ל

ולא להוסיף על גזירתם, מ"מ מכל הלין טעמי דאמרן אינני יודע איך אפשר להקל ולסמוך על פיסטור שרק ממית את החיידקים לחושבו כמבושל אע"ג שלא ניכר בו שום שינוי ולא נחסר כלל מהמדה וגם לא נשתנה כלל טעמו וריחו וכולם קורין אותו בשם יין סתם ולא יין מבושל, וגם יין כזה הרי שכיח ומצוי מאד, ולכן חושבני דיש להקפיד ולהזהר בזה ממגע נכרי, וגם מאלה שדינם כנכרי לענין זה, כין ביין ובין במין ענבים.

סימן כו

בענין מתנה ומכר ע"מ להחזיר ברבית

בגמ' ב"מ דף ס"ה ע"ב "מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי אסור, לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר — מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר רבא סיפא דא"ל מדעתיה". וכן הוא כרמב"ם וכשו"ע יו"ד סי' קע"ד, ועיי"ש בפת"ש סק"א שהביא מהנו"ב שכתב לולא דמסתפינא אמינא דדוקא בכה"ג שאם יחזיר לו המעות יבוטל המקח למפרע אז הוא דחשיב כאילו המעות הם למפרע הלואה אבל אם אמר לכשיהיו לי מעות תחזור ותמכור לי באופן שגם בשעת חזרת המעות יזכה בשדה רק מכאן ולהבא ולא למפרע ה"ז מותר עיי"ש. וכ"כ המח"א בדיני רבית ס' י"ג דדוקא כשאמר החזירם לי דלשון זה משמע שכל היכי דמייתי לי' זוזי חוזר המקח בע"כ של הלוקח ואין המוכר צריך לעשות שום קנין רק אז הוא דחשיב רבית, ולא בכה"ג שאומר שתחזור ותמכור לי מכאן ולהבא שהלוקח צריך לחזור ולהקנות לו בקנין עיי"ש. וכן כתב גם החוו"ד בריש סי' קע"ד, ומה שאמרו בגמ' על בתי ערי חומה שהיא רבית גמורה והתורה התירתו היינו נמי משום דאם פדאו תוך י"ב חודש נתבטל המקח למפרע ולפיכך הוי רבית וכן מבואר בקצוה"ח ונתבה"מ סי' נ"ה עיי"ש וכמשובב נתיבות, ועיין גם בחו"מ סי' ר"ז ס"ה ז' ובנו"כ שם.

ולכאורה קשה דא"כ באומר "החזירם לי" מה טעם לא תלינן שנתכוין באופן המותר דהיינו שהלוקח יצטרך למכור לו מחדש מכאן ולהבא אך א"כ היה צריך לדקדק ולהתנות דוקא לפי חוקי התנאים, אולם ל' הקצוה"ח בסי' רמ"א דאף אם לא כפל התנאי מחויב הלוקח לקיים התנאי מחמת הפסיקא שפסק עמו המוכר והתחייב אלא שאין המעשה תלוי בקיום התנאי, אבל עכ"פ מחויב הוא לקיים את התנאי וא"כ למה לא נאמר דלכך נתכוין המוכר, ואין לומר דלשון החזירם משמע ביטול המקח למפרע וכהמח"א הנ"ל שהרי הקצוה"ח מפרש כן בהרבה מקומות שנזכר בש"ס מתנה ע"מ להחזיר דהיינו נמי רק מכאן ולהבא, וכן בדף ס"ז ע"א דאמר לשליח אי הוי לי זוזי מהדרת לה ניהלי וא"ל את ונוולא אחי מהיכ"ת נימא שנתכוין לאופן כזה דאסור משום רבית ולא לאופן המותר.

גם נלענ"ד דמדברי רש"י שכתב אהא דאמר לו מדעתיה דהיינו מפני שאין המוכר יכול לתובעו על כך ותלוי רק ברצונו של הלוקח, כמדומה לי דמשמע מזה דבכה"ג שהלוקח מחויב בע"כ להחזיר דחשיב שפיר רבית אף אם חייב רק להקנותו ולמכור לו מכאן ולהבא, ועיין גם בפנ"י דף ס"ז ע"ב בתוד"ה האי משכנתא דמחלק בין הך דינא דהחזירם לי דאסור משום רבית מהא דשומא הדרא לעולם ולא חשיב רבית, דהוא מפני שבשומא אם המלוה מכר או נתן השדה לאחרים תו לא הדרא משא"כ הכא וכמו"ש שם הנו"כ, ולא זכר כלל לחלק דשאני הכא דבטל המקח למפרע ואילו בשומא משום ועשית הישר והטוב צריך המלוה לחזור ולהקנות ללוה, וכדמשמע התם מהתוס' דס"ל כרוב הפוסקים דסברי הכי שהמלוה צריך לחזור ולכתוב שטר חדש להלוה. גם ראיתי בדר"ת ריש סי' קע"ד שהביא מס' בגדי ישע שכתב דאפי' באמר על מנת וזקוק לקנין אפי"ה אסור ואפשר דחשיב רבית קצוצה עיי"ש, גם להריא איתא הכי בשטמ"ק ס"ג ע"ב שהביא מהריטב"א וז"ל: "והנכון לפרש — שלא היה התנאי שאם יביא מעותיו תתבטל מכירה זו למפרע — דא"כ לדברי הכל הוי רבית גמורה אלא שיהא המכר קיים "עד אותה שעה ויחזור הלוקח וימכרנה למוכר באותן דמים — דרבנן·סברי דכיון דאין [דרך] לוקח קרקע לעשות כן ירדה תורה לסוף דעתם דלהלואה גמורה נעשה, ולפיכך אמר הכתוב את כספך לא תתן לו בנשך ולא אמר לא תלוה בנשך לרבות מכר כיוצא בזה שיהא דינו כמלוה" עכ"ל. וראיתי בחדושי רבנו מאיר שמחה על ב"מ שגם הוא מביא את השטמ"ק ומסיים "הנך רואה בעיניך דסובר דהוי רבית דאורייתא — ודלא כמו שנקטו בפשיטות האחרונים" עכ"ל. [אגב אעיר אהא דכתב רש"י בריש פ' איזהו נשך ס' ע"ב רבית דאורייתא דרך הלואה משמע כדכתיב מרבה הונו בנשך ובתרבית ועיי"ש במהר"ם ובפנ"י שדבריהם דחוקים, וכן גם השטמ"ק מסביר שם דילפינן מהך קרא דמרבה הונו, ולא ידעתי למה לא כתבו משום דמפורש בתורה אם כסף תלוה וגו' לא תשימון עליו נשך] ולענ"ד צ"ע דאי אזלינן בתר סברא שכוונת הכתוב לחייב את האדם להלוות בחנם ולא ע"י נשך, דלפי"ז

להגעילה למחר והוא תמוה דהא הוכחתו היא דאף בב"י אינה אסורה אלא מדרבנן מצד דם שמלחו ולכן מוכרחין לומר דלא גרס זה ברשב"א וכדחזינן שבמה שהעתיק לשון ת"ה הארוך חסר זה שאיתא בב"י דהוא מדרבנן מצד דם שמלחו והוי ראייתו ממה שלא המתין עד למחר כתה"י אינה ב"י. וא"כ אף לרשב"א אפשר שסובר ר"א דהוא מדאורייתא. ותי' הדרישה עדיין תמוה מ"ט לא ימתין עד למחר הא לא צייך חשב תקלה בזמן קצר דיקם אחד. דהא אף בכ"א יום ל"ח לתקלה כבש"ך ס"ק מ"ח אך אולי כוונתו שהחמיר בזה ר"א לחוש לתקלה אף לזמן מועט אף שתמוה מאד לענ"ד שהוא אחי לידי קולא לעבור על בל תשחית. אך אולי הקשה לשיטת הרשב"א שתי' שחייש דלמא פשע בינתים בהגעלה דג"פ שג"כ הוא זמן מועט, לכן גם להשהות מעל"ע יש לחוש דלמא פשע ועדיין צ"ע. עכ"פ להס"ז ודעימי' ודאי אין לומר כתי' הראש יוסף.

זהו הנלענ"ד בזה למעשה ופרטי הדברים הייתי נהנה אם הי' מבקש מידידנו הגר"ז פארטבאן שליט"א את תשובתי והי' מעיין בכל הענינים שהם נכונים מאד לענ"ד.

הנני ידידו,

משה פיינשטיין

סימן כח

הגעלת מדיח כלים

בס"ד, א' תמוז תשל"ג.

מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר שלמה אליהו מלער שליט"א.

הנה בדבר מדיח הכלים (דיש וואשער) אשר כתר"ה כותב שיש להקל בעירוי ג' פעמים משום דיותר מעירוי כלי ראשון ודאי ליכא דאולי אינו מפליט ומבליע בכלים כסברת הש"ך, וגם כאן דמדיחין הכלים בבוריות שהוא מוגם, הנה טעם נכון הוא להקל בשעת הדחק גדול דבלא שעה"ד גדול הרי במדיח כלים אפשר כל השטח הוא משך הקלוח מריבוי המים הבאין כאיזה מקומות ויש מדיחי כלים כאלו שמזלף ממש על כל השטח. שא"כ גם להש"ך מפליט ומבליע גם בכלים כדבארתי באג"מ יד"ד ח"א סימן מ"ב ענף ג' ומצד הבורית אפשר לפי ריבוי המים אין שם כדי שיעור לפגם, דלכן אני נוהג באחד שקונה בית מנכרי שלא יכוכה לו כלום כשלא יקח גם את מדיח הכלים להתיר לאחר שנה מיום שיצא הנכרי מהבית שניתוסף גם שיטת החכ"צ דבעצם ליכא שום איסור אחר יב"ח כמו ביי"נ והאיסור רק כדי שלא יתירו גם תוך יב"ח, כדהובא בפ"ת סימן קכ"ב סק"ג, אבל לא בתוך יב"ח, אך כשלא היה לו בית לשכור בית דירה אלא בית הנכרי והאשה חלושה או שלא מספיק לה הזמן להדיח הכלים בידיה מפני טפול התינוקות, אולי יש מקום להקל אף בתוך יב"ח כסברת כתר"ה אבל כשאינו צורך גדול מן הראוי להחמיר.

ומה שמחדש כתר"ה דכמו שהתירו בשפע היתר בסימן צ"ט סעי' ז' כמו כן יהיה מותר להשתמש במדיח כלים משום דהרי לעולם יהיה בנו"ש לפגם, לא נראה כן לע"ד דהוא חדוש דין רק בדבר הבטל שבאיכא שיים הוא כליכא הדבר בעולם מאחר שנבטל אבל לא בנותן טעם לפגם דאיכא הטעם בעולם אלא שהופגם ועדיין שמו עליו שזה אין להתיר, וגם לדינא הא הט"ז ס"ק ס"ו והרבה עמו חולקין ומנהג מורי הוראה להתיר בשפע היתר דוקא לאחר מעל"ע ובנשתמשין לפגם לא יועיל המתנת מעל"ע דלא יתוסף בזה כלום אבל האמת דאף להש"ע דמתיר בשפע היתר אפילו בו ביום לא יתיר בנו"ט לפגם מטעם שכתבתי. ולדברי כתר"ה הרי היה נמצא דלהשו"ע אין צורך כלל בהגעלה ומותר אף לכתחלה להדיח כלים כשרים במדיח כלים שהדיחו בו כלים אסורים, וגם יותר מזה להדיח גם ביחד כלים אסורים וכלים כשרים וכלי בשר עם כלי חלב ביחד כיון דהדחה בכלי זה הוא לעולם בטעם לפגם וזה ודאי לא ניתן להאמר, ואף שיש לחלק דביחוד יש לאסור אטו שידיח אותם יחד בלא דבר הפוגם ואף אם במדיח כלים אין הדרך להדיח בלא בורית יש לגזור אטו ידיחו בכלי אחר בלא דבר הפוגם, אבל כיון שבכלי זו במדיח כלים אין הדרך בלא בורית היה שייך להתיר גם לכתחלה. ולכן לדינא ליכא אף להש"ע ההיתר שכתב בשפע היתר ולדינא הא לא שייך זה כלל, אבל עכ"פ צדק כתר"ה להקל אף בתוך יב"ח בהגעלת ג' פעמים בשעת צורך גדול. ובלא זה יש להתיר כן דוקא אחר יב"ח כדלעיל.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

סימן כט

בענין מדיח כלים האסור כשקנה בית מנכרי שיש שם מכונה זו

בע"ה

ד' אדר תש"ם.

הנה על מה שאני מורה למעשה באחד שקנה בית מנכרי ויש שם מכונה להדחת כלים שלא ישתמשו בו עד שיעברו יב"ח ויעשה גם הגעלה ג"פ משום שהגעלה תיכף לא מהני משום שהם מצופין בפארצעלאי וגם קשה לנקותו מהשמנונית בעין, אבל אחר יב"ח

התרתי משום דאף דיישון יב"ח לא מצינו שמהני אלא בכלי היין, ובר"ן חולין דף קי"א ד"ה סכין בסופו מכמע שאף ביין לא התירו אלא להכשיר מאיסור יין נסך שכתב והכסרו של יי"נ ג"כ משונה משאר איסורין משמע בשאר איסורים כגון יין של ערלה וכלה"כ ואיסור תרומה אינן ניתרין ביישון יב"ח, ובאג"מ חלק א' דיו"ד סימן מ"ג ענף ו' ד"ה והנה הר"ן בארתי הטעם עיי"ש, אבל הא כתבתי שם דאיכא עכ"פ מזה הוכחה שגם בשאר איסורין נקלש הטעם ולא רק ביין אלא גם בכל דבר אך שמ"מ אסור דגם טעם קלוש אסור, וגם בהגעלה אף שבכ"ח לא מהני להוציא לגמרי מה שנבלע בדפנותיו ודאי מקלש הטעם דהא מהני הגעלה בכלי היין דחרס כמפורש בסימן קל"ה סעי' ט"ו ובסימן קל"ח סעי' א', ועיין בהגר"א בסימן קל"ה ס"ק מ"ז שהביא מסימן קי"ג סעי' ס"ז שמצינו הגעלה בכ"ח ג"פ באיסור בשולי עכו"ם וכוונתו שמזה חזינן דאף שאינו מוציא לגמרי מקלש הטעם שזה סגי לכלי היין דמהני בהו עירוי ואפילו הגעלה דטעם אחת וגם מסברא כתב שלא גרע מעירוי, ועיין גם בס"ז סימן קל"ח ס"ק ז' שכתב דהגעלה עדיפא מעירוי ורק להרמב"ן גרע ואנן קיי"ל דלא כרמב"ן שנמצא שנקלש ביותר ובפרט בג"פ שלכן אין לאסור בדיש וואשער שאינו לבטול אלא להדחת הכלים ויש לסמוך ע"ז בקנה בית שהוא הפסד דלא יזילו לו הבית כשלא יקח את הדיש וואשער.

והעיר בזה בני הרה"ג ר' דוד שליט"א דהא יש להתיר תיכף אחר מעל"ע, דהא חזינן דרשאין להגעיל לכתחלה כלי איסור שלקח מעכו"ם בכלי איסור שאינו בן יומו כמפורש בטור והביאו הט"ז יו"ד סימן קכ"א סק"ב ואם מגעיל בכלי של איסור צריך שלא יהא בן יומו, וא"כ כיון שעבר מעל"ע מעת שבא ליד הישראל ואם העכו"ם יצא מהבית עוד קודם שקנה ממנו הישראל דידוע שלא נשתמש בהו משעה שיצא מן הבית מ"מ לא יוכל הישראל להדיח שם כלים שנשתמש בהם דהא נחשב כליכא שם איסור כלל ומוכרחין לומר דאף שאסרו לבטל לאכילה בכלי איסור שאינו בן יומו התירו כשהיה התשמיש בבטול מים שלא לאכילה כהא שהיה להגעלת הכלי וא"כ גם בבטול מים להדחת הכלים נמי יש להתיר כיון שאינו לאכילה, שא"כ כיון דדיש־וואשער הוא רק להדחת כלים הא יש להתיר תיכף אחר מעל"ע מתשמיש האיסור וגם בלא הגעלה כלל, ומצד שקשה לנקותו מהשמנונית בעין הרי כיון שאין צורך הניקוי כדי להגעיל דהא אין צורך להגעלה, אלא שהוא מצד בליעת הבעין דלא נפגם בהמעל"ע הרי בשפיכת פעם אחד רותחים הרבה יפס כל השמנונית הדבוק על הדפנות ויצא עם המים ואף אם ניחוש לשמא נשאר מעט בעין יהי' פוחות משיים שא"כ אף שהוא מכוסה בחרס ואפילו אם היתה כולה מחרס. אבל נראה דרק להגעיל כלי איסור בכלים שאינם בני יומן וכן כלי חמץ ליכא איסור משום שאינו לתשמיש אוכל ושתיה אלא להכשיר שאין לחוש שמא יבא להכשיר להגעיל גם בכלי איסור ראשון דידקדק טובא לעשות כדין, אבל כשהוא משתמש לצרכו אסרו גזירה אינה בן יומא אטו בן יומא, והא בבישל מים בכלי שאינה בן יומא נאסרו המים כדאיתא בסימן צ"ה סעי' ג' ברמ"א ממנהגא לכתחלה ובש"ך סימן צ"ה ס"ק י"ס, ולכן יש גם לאסור הדיש־וואשער של נכרים מלעשות תשמיש הדחת כלים אף כשאינו בן יומו כיון שהוא תשמיש לצרכו ולהנאתו כמו תשמיש בשול שאסור באינו בן יומא. וכעין חלוק כזה איתא בפסחים דף י"א לרבנן דלא גזרינן שמא יאכל ממנו כשבודק אחר החמץ לשורפו והכא שליכא איסור דאורייתא גם ר' יהודה מודה.

משה פיינשטיין

סימן ל

בענין הגעלה בקיטור

בע"ה

ד' דחנוכה תשי"ג

לרב אחד.

בדבר מה שכתר"ה רצה להתיר להגעיל בתנור של קיטור (סטים) הנה מצד הסברא היה מסתבר להתיר אבל כיון שהוא ענין חדש שלא היה לפני רבותינו הראשונים לכן למעשה יש להקל רק בהגעלה אחר מעל"ע ובכלים שאין ההשתמשות בו בדברים חריפים וכן אין להקל בהגעלה לפסח שאסור נו"ט לפגם.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן לא

שיעור בישול יין להתיר במגע עכו"ם

בע"ה

ט"ז אלול תשכ"ו.

נשאלתי מהרבה בנ"א שחוששין שמא תגע המשרתת בהיין או שלפעמים איכא בבית אדם שאינו שומר שבת בין המסובין שיש לחוש שיגע ביין ורוצה לבשל כמה צריך שיהיה החום לפי המדות של החום שמודדין במדינתנו. והנה מעצם הדין כשנתבשל כחום שהיד סולדת בו הוא בדין בטול דכן הא מצינו אף כשהוא להקל בשבת דהא איתא במג"א סימן שי"ח ס"ק

יי"ב שאף שיש בשול אחר בשול כל זמן שהיד סולדת מיקרי רותח ואין בו משום בשול מה שיתוסף חום אף לרתיחה וא"כ גם למה שאמרו מבושל אין בו משום יי"ג נמי ודאי הוא במדה זו דיד סולדת, אבל הרא"ש בע"ז דף ל' כתב ויין מבושל אחר שהרתיח נקרא מבושל דבמ' כירה דף מ' נחלקו אי אמר הפסרו זהו בשולו אבל כשהרתיחו הוי מבושל לכו"ע, ולכאורה לא מובן כוונתו דהפשר שפליגי הוא כשאין היד סולדת דאיכא מ"ד בשמן דהפשר זהו בשולו ונפסק דאינו בשולו גם בשמן אבל יד סולדת בו הא ודאי הוא בשול, ואולי כוונתו להת"ק אליבא דרבה ור' יוסף דשמן אין בו משום בשול אע"פ שהיד סולדת בו וסובר הרא"ש דכשהרתיחו הוי מבושל לכו"ע היינו גם לת"ק, ומסתפק דכיון שחזינן שאיכא שמן דסובר חד מ"ד דביד סולדת בו אינו בשול ה"ה אפשר יין נמי אין בו משום בשול במדת יד סולדת בו, ואפשר יותר שאף שבשמן איפסק דמדת הבשול הוא ביד סולדת ואין לחוש כלל להת"ק, מ"מ אולי יין גם לר"י אמר שמואל אין בו משום בשול ביד סולדת כאחר דחזינן דלא כל המינים שוים. אבל לא מסתבר לפרש זה בטעם ת"ק דפשטות הלשון הוא שלת"ק שמן אין בו משום בשול כלל דהא לא אמר שמן אין בו משום בשול ביד סולדת אלא אין בו משום בשול דפירוכו הוא אף ברותחין ויותר, משום דבשול אין זה רק החמום לבד אלא התועלת שנעשה מזה בהדבר ובמשקין שהם לחים שלא ניכר במשמוש היד חלוק בין קודם החמום לאחר החמום, בדבר יבש ניכר שנעשה מדבר רך קשה ומדבר קשה רך כדאיתא ברמב"ם פ"ט משבת ה"ו כללו של דבר בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך ה"ז חייב משום מבשל ובלח שאינו ניכר צריך לידע תועלת אחר שנעשה בהחמום, וסובר ת"ק שבשמן ליכא שום תועלת בהחמום וממילא ליכא משום בשול כלל והחולקין סברי דגם בשמן יש תועלת בהחמום וממילא יש בשמן משום בשול וסובר רשב"ג וכן ת"ק, אליבא דרנב"א דאף בהפשר לבד הוא מתבשל להתועלת, ור' יהודה סובר דדוקא ביד סולדת הוא הבשול בשמן כמו במים וכן פסק ר"י א"ש, וא"כ לא נמצא שם כלל מין שאית בו בשול ומ"מ הוא דוקא ביותר מיד סולדת שהוא ברותחין דוקא הא"כ ביין שמצינו בו בשול מנא לן להסתפק שמא השיעור הוא ביותר מיד סולדת שלא מצינו זה שם. אך אולי יש לדחוק דכיון שמצינו שיש מחלוקת באיזה מין כהא דשמן דאף הפשר יהיה הבשול יש גם לחוש שאולי יש מין שגם ביד סולדת אינו בשול אלא ברותחין אבל הוא דוחק גדול דנסתפק בדבר שלא מצינו כה"ג. ולכן אולי יש לפרש לשון שהרתיח שבר"א שהוא בשיעור יד סולדת שזה קורא רותח כדקורא לזה הב"י והמג"א בסימן שי"ת ס"ק י"ב הביאו בלשונו שכתב ומשמע לי שכל שהיד סולדת בו מיקרי רותח, שלכן משמע שמסכים המג"א גם ללשון רותח ומשמע מהמג"א דגם הרי"ו שכתב אם לא נצטנן אפילו שינה קצת מרתיחתו סובר כן דהוא כשיהיה יד סולדת בו, וקורא אותו רק שינה קצת מרתיחתו שמשמע שגם עתה הוא בשם רותח, וכן כתב המג"א סימן תנ"א סק"ן על מה שכתב הש"ע בסכינים שמגעילן בכלי ראשון וכ"ר נקרא שהרתיחו בו מים על האש אפילו אינו עתה על האש רק שעדינו רותח שהוא יד סולדת בו, חזי אפשר לפרש גם בלשון שהרתיחו שבר"א שהוא במדת יד סולדת, והלכו"ע שכתב הוא משום דת"ק שבשמן מותר אף ביד סולדת לא איירי כלל אף במדה היותר גדולה, ורק ר' יהודה ורשב"ג פליגי בזה לכו"ע ולרנב"ן גם ת"ק פליג בזה וסובר דהפשרו זהו בשולו שנמצא דבמדת יד סולדת לכו"ע הוא בשול, וחדוש הרא"ש שהיה לנו מקום לומר דביין היה גם הפשרו בשולו דמסתבר להרא"ש דגם יין יהיה כשמן דרק מים יש לחלק שלכן אף שר"י אמר שמואל פסק דהשיעור בשול אף בשמן הוא ביד סולדת אולי רק לענין שבת לא נגמרה מלאכת הבשול עד חום יד סולדת ולא לענין יי"ג שאולי סגי בפחות מיד סולדת שאינו ענין מלאכה דשוב אין מנסכין בו, ומחדש שגם לענין מבושל שאינו יי"ג הוא ביד סולדת שהוא לכו"ע בשבת. וגם משמע דלמזבח פסול מבושל דפחות מיד סולדת כשהועיל הבשול למתק, עיין ברש"י מנחות דף פ"ו שהבשול הוא למתק, שלכן לשיטת הרמב"ם גם לענין יי"ג לא יאסר אף בבשול הפחות דהא סובר בפי"א ממ"א ה"ט דטעם שיין מבושל לא נאסר במגע עכו"ם משום שלא גזרו אלא על יין שראוי להקריב ע"ג המזבח לכן הוצרך הרא"ש לחדש דדוקא בשיעור בשול דבשבת לא נאסר.

ולכן מסתבר לע"ד מחמת שאי אפשר שיצטרך לדין יי"ג בשול היותר מיד סולדת, שהשיעור דיתמעט ממדתו ע"י רתיחה שכתב הש"ך בסימן קכ"ג סק"ז הוא פחות מחום דיד סולדת דג"כ מתמעט קצת, או שהוא יד סולדת והוא עוד סימן וכן משמע מהר"ן שם דכתב ע"ז דהראב"ד בשם ר' האי גאון כתב דכיון שהרתיח נעשה מבושל והרמב"ן כתב דכשחסר היין ממדתו נעשה מבושל, שאפשר דדא ודא אחת היא שע"י רתיחה הוא מתמעט, שלכאורה הא ברתיחה ממש רואין הכל שהוא מתמעט ומה שייך לומר ע"ז לשון ואפשר, ואין לפרש שכוונת הר"ן הוא לומר שלא נימא שמתמעט קודם רתיחה ופליג על הראב"ד בשם רה"ג אלא דוקא ע"י רתיחה מתמעט ולא קודם ולא פליג רק שנקט סימן אחר, דהא יקשה וכי צריך סימן לרתיחה ממש הלא נראה זה לעין והמיעוט שע"י הרתיחה לא נראה לעין, וגם וכי צריך ראיה שרתיחה ממש הוא בשול שהוצרך להביא מאין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ממדתו, וגם לשון הראב"ד בשם רה"ג דכיון שהרתיח נעשה מבושל דמשמע דלא אמרינן שצריך עוד יותר,

הא ליכא אף מקום להסתפק כלל שרתיחה ממש לא יהיה בשול, דהא לכל התנאים ואמוראים בשבת הוא בפחות מרתיחה ממש, הי"ל לכתוב דדוקא כשהרתיח נעשה מבושל שהיה החדוש דלא קדם, אלא ודאי צריך לומר דהרתיחה הוא רק כשיעור יד סולדת דנקרא גמי רותח ואשמועינן תרתי דלא הוי בשול בפחות מדנקט שהרתיח וגם לא רתיחה ממש מדנקט לשון רכיון, דאף דאיכא בשול היותר חשובה סגי בתחלת רתיחה שהוא יד סולדת, וכיון שזה לא נראה כל כך ולא בקיאי הכל בזה נקט סימן דנתמעט ממדתו, והיה אפשר לומר שהוא גם בפחות מיד סולדת ופליג על הראב"ד בשרה"ג וכתב שאפשר דלא פליג שע"י רתיחה דוקא הוא כתמעט והוא רתיחה דיד סולדת שע"ז הוצרך לראיה וגם ניחא מה שנתן סימן אחר. אבל אפשר דגם בפחות מתמעט והוי לרמב"ן מבושל לענין יי"ג גם בפחות מיד סולדת, והש"ך שכתב שיעור דכתמעט הוא או שגם בפחות או שהוא סימן ליד סולדת היותר אפשר לידע.

והנה יש פעקטערעס מיין שמבשלין יינותיהן עד מדת החום שבמזינתנו לא פחות ממדה של מאה וששים וחמש גראד, שמדת חום זה ודאי הוא יותר ממדת יד סולדת שלכן לפ"מ שכתבתי אין בזה איסור מגע עכו"ם דודאי הוא בשול וגם ודאי מתמעט, וגם ראיתי כתב העדות מהבחינה שבחנו הכעמיקער ביין ומצאו שבמדת חום כזה נחסר הרבה שהחזיקו לשער שבחום זה נחסר יותר מעשירית שא"כ הותחל תיכף להחסיר מעט, והוא ראיה שהאמת כדכתבתי ויש לסמוך ע"ז למעשה. ושיעור שנעשה מתוק שבירושלמי גראה שהוא פחות מיד סולדת, דלא כדמשמע מהדרכי תשובה (ס"ק ס"ו) בשם ספר לאדון שהוא יותר, ובכל אופן אין להחמיר כמותו מאחר שכל הראשונים מתירין ברתיחה והש"ך כתב לדינא דהוא בנתמעט קצת ממדתו, וכדבארתי שודאי אינו יותר מיד סולדת ואפשר שהוא גם פחות כדלעיל.

משה פיינשטיין

סימן לב

הכשר כלי היין ששהה בהם מעל"ע, ובטעות בכתיבת השם בגט

בעה"י יום ה' כ"ב תמוז תשכ"ד בכפר גלען ווילד סטוך לנוא יארק

מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר שמואל יעקב גליקסבערג שליט"א הגאב"ד בוענאס איירעס.

מכתבו בדבר ההכשר על כלי היין מי"ז אדר הרי השבתי ע"פ בקשת כתר"ה להיתר ע"י טעלעגראמא מכיון שהיה נחוץ הדבר לימי הפסח וממילא נדחה תשובתי בכתב לבאור הענין כרצון כתר"ה מרוב הטרדא שלי בביתי ועתה במעון הקרן אני ממהר להשיב להשתעשע בד"ת.

א.

הנה בדבר כלי היין ששהו היין בהם מעל"ע ודאי, שחידש הש"ך בסימן קל"ה ס"ק ל"ג דלא מועיל להם מילוי ועירוי ג' ימים ולא הנעלות הגרזעות אלא הנעלה גמורה ברותחין וכן לא מועיל אף הנעלה גמורה לכלי חרס כמו שנתבאר בסימן קכ"א ובאו"ח סימן תנ"א בהכשר כלים מאיסורים, ודין מילוי ועירוי ג' ימים בצונן שנאמר בכלי היין וכן הנעלות הגרזעות להרבה ראשונים ושמועיל גם בכ"ח הוא רק במכניסן לקיום אבל לא יזוע שהיה שם יום שלם דהוא שיעור כביעה, וטעמו משום דאם היה שם מעל"ע הרי הוא כבוש שאוסר הכלי כשאר איסורין ואין להקל ביין יותר משאר איסורים. אבל הא תמוה מאד דאם מילוי ועירוי ג' ימים לא מועיל כשיש בליעת יין בהכלי שהוא בשהה היין שם מעל"ע, ואם לא היה בליעה כגון שלא היה שם היין מעל"ע ואין דרכן להכניס שם לקיום הרי סגי בשכשוך היטב במים ואין צריך יותר כדאיתא בריש הסימן, א"כ איזה דין הוא להצריך במכניסן לקיום שבשביל זה איכא ספק שמא היה שם היין גם מעל"ע, מילוי ועירוי ג' ימים הא דין כזה ליכא כלל בבליעה ואם ספק בכלי יי"ג אסור יש לאסור אף במילוי ועירוי ג' ימים, ואם ספק בכלי יי"ג מותר יש להתיר בשכשוך לבד. וא"כ מוכרחין לומר דמילוי ועירוי ג' ימים הוא דבר המכשיר ביין אף בבליעה, ובמכניסן לקיום גזרו ביי"ג אף שאירע שלא היה היין שם מעל"ע כיון שברוב הפעמים משאירין שיהיה שם הרבה זמן החמירו אף בידוע שלא היה שם מעל"ע וכדפרש"י בע"ז דף ע"ד ד"ה קסבר שאסרו אף במסר הישראל כלי שמכניסין בו יין לקיום לעכו"ם אך רק לפי שעה כי היכי דלא ליתי לשהויה ביד העכו"ם, וכ"ש שיש לגזור בנתן העכו"ם שם יין, ועיין בש"ך שם ס"ק כ"ב בשם פרישה שגזרו שמא יחמש בהם להכניס לקיום אף כשנשתמש בו רק לפי שעה, וכוונתו אף בראינו מה שנשתמש בו ולכן ל"ד לכלים שהיו ביד העכו"ם שלא ראינו מה סיבם שגזרו אף שאפשר לא נשתמש כלל. אבל אם לא היה מועיל כשהיה שם ממש אם יש לחוש מספק או גזרו אין להועיל כלל.

ונצטרך לומר להש"ך שסובר דמילוי ועירוי ג' ימים הוא ספק אם מועיל ומטעם זה אינו מועיל כשהיה בליעה ודאי, ולכן כשהוא ספק אם היה שם מעל"ע הוא ספק ספיקא שיש להתיר, או שנאמר דהוא תקנה בעלמא להרחקה לעשות מילוי ועירוי ג' ימים אבל עיקר ההיתר הוא משום שספק בכלי היין דסתם יינם הוא רק ספק דרבנן, ושני טעמים אלו דחוקים טובא ואין לומר כן בלא ראיה ברורה.

שיחזור ויודה. ולפי סה שהתבאר בגמרא[א] הפך הדברים בישראל שבהליכה מותר שאין חושדין אותו עדין אבל בחזרה אסור מצד שהוא מחודש בה הוא ארוך ביותר וחוזר ומודה. וישראל משומר פירשו בגמרא[ב] גם כן שהוא אסור בין בהליכה בין בחזרה. ודברים אלו כלם בדברים המתקיימים.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שבארנוה הלכה היא. אלא שבעזרות לבובין יש בו קצת תנאים כמו שיתבאר[ג] ודברים שנכנסו חתת משנה זו בגמרא אלו הם.

כבר ביארנו במשנה על חומץ של גוים הואיל וכשהיה יין היה ברשותם שהוא באסורו ולא פקע אסורו על שהחמיץ או[ד] להנאתו. שכל שהוא משום ע"ז אין אסורו פוקע אף לאחר קלקולו[ה] וידעת גם כן שמאחר שסתם יינם אסור אף כנגע אסור כמו שיתבאר בגמרא בארוכה בתסכת זו,[ו] וכל מקום חומץ שלנו אינו נעשה יין נסך במגעם ואפילו שכשכו במגעו. שאין דרכם לנסך חומץ. ולמטה[ז] יתבאר סתי נקרא חומץ לענין זה.

ישראל שהפקיד יינו אצל גוי המנסך אסור בהנאה כמו שיתבאר[ח] חוששין שמא נסך. ואפילו יש לו בה חותם אחד חכת הנסוך סטריתתו לזייף חותם אחר. יש שם חותם כתוך חותם כשר כמו שיתבאר,[ט] ואם הפקיד אצלו חומץ דיו בחותם אחד הואיל ואינו בר נסוך אין כאן אלא חשש חלוף וכיון שיש שם חותם אחד אינו טורח לזייפו משום חלוף לבר. ואע"פ שבחתכת דג שאין בה סימן ובבשר[י] ובחכלת אמרו בפרק זה[יא] שצריך שני חותמות. בישראל חשוד נאמרה[יא] שהוא חטור מן הגוי, ויש מפרשים[יב] באלו שחשיבותם גורמת להם כן אבל חומץ אינו דבר חשוב וכל שאינו דבר חשוב בעצמו ושאין בו חשש נסוך אלא חשש חלוף דיו בחותם אחד, וקשה לי לדעת זה שהרי יין מבושל בענין זה דינו כדין חומץ כמו שיתבאר בסמוך והרי שהוא חשוב, ושמא אינו קוראו[יג] חשוב לענין שתיה אלא שקושין אותו לרפואה, וגדולי המחברים[יד] פרשו שיין וחתכת דג שאין בה סימן ובשר וחכלת[טו] הואיל ואיסורי תורה הם צריכים שני חותמות אבל כל שהוא מדברי סופרים כגון חומץ ויין מבושל וחלב ומוריים[טו] דיו בחותם אחד[טו].

יין של גוים שנתבשל הרי הוא נשאר באסורו ואין בשולו מפקיע איסור הנאתו על הדרך שבארנו[יז] בחומץ, ומכל מקום יין מבושל שלנו[יח] שנגע בו גוי אפילו שכשכו אינו נאסר אף בשתיה שאין דרכם לנסך את המבושל. הפקידו אצלו דיו בחותם אחד על הדרך שבארנו[יט] בחומץ, ויין מבושל מברכין עליו בורא פרי הגפן.

א) לקמן ל"ב ב'. ב) ל"ג א'. ג) לקמן ל"ב א'. ד) נ"ל דחסר "שאין ראוי". ה) אשמעינן רבינו דאף על גב דקי"ל לקמן ס"ח א' כל שאינו ראוי לגר אינו קרוי נבילה ואם כן גם חומץ שאינו ראוי לשתי' יותר דהרי אם שתאו חי אסור כדאיתא יומא פ"א ב', לכן כ' שבע"ן שגם שלא כדרך הנאתן חייב מלקות (כמש"כ תוס' לעיל י"ב ב' ד"ה אלא) נשאר האיסור גם בקלקולו. ו) ג"ה א' והלאה. ז) ד"ה למטה. ח) לקמן ל"א א'. ט) כדור שנשמט יין ע"י ט"ם כי כאי' שם בגמ' ומיין הוא מקשה. י) ל"ם ב'. יא) כ"כ תוס' בשם ר"ת לקמן ל"א א' ד"ה דאמר. יב) ע' רש"י לקמן ל"ם ב' ד"ה אסורין. יג) אינני יודע מקור לזה. יד) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"ג הי"ב. טו) "חכלת וסוריים" לי' כרמב"ם שלמני (ברלין תרי"ם) וכגמ' לקמן ל"ם ב' אי' טו) עמ"ש רבינו לקמן ל"ם ב' ד"ה כל. יז) בר"ה כבר. יח) רבינו דקדק וכפל גם לעיל בחומץ שלנו שנגע בו גוי; וחשבתי להעמיס בזה מ"ש וקיני התתים סופר וצ"ל בחי' למסכתין ליישב פירש"י, שבמתני' וכסונין שאסרם בשתי' מיירי בשל גוי שקנה מישראל חומץ או מבושל ולקמן ל' א' שכ' שמותר בשתי' מיירי בשלנו והגוי רק נגע בו. יט) בדבור הקודם.

לא הוזכר בגמרא באיבתי נקרא מבושל לענין זה. וכתבו הגאונים[א] שמכיון שהעלה רתיחה אחת נקרא מבושל לענין זה. ויש אומרים[ב] עד שיתמעט בכדי הראוי לבשול. וראוי להחמיר כשיעור זה,[ג] ויש אומרים עד שיתעבה. ויש אומרים עד שיחזור לשליש. וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו[ד] מכמות שהיה מחמת בשולו או ריחו[ה] או צבעו שכל שנשתנה בטל חנו ואין חכת נסוך עליו.

למטה[ו] יתבאר שהיין שהקרים והוא היין שבהחיל להחמיץ חוץ שלשה ימים נעשה יין נסך. ריחיה חלא וטעמיה חמרא חכרא. לאחר שלשה אינו נעשה יין נסך לפי שריחו וטעמו חומץ, ואף במסכת בבא בתרא[ז] פרק פירות הטילו עליו שם חלא סופחקא, ר"ל חומץ חזק, ונמצא שהומץ זה שכתבנו[ח] עליו שאינו נאסר בסגע גוי הוא כל שעמד שלשה ימים לאחר שהותחל קלקולו ונעשה חמוץ, ובכל מקום יש מפרשים[ט] דוקא בשאינו ראוי לשתיה מחמת יין וכדתני[י] להו בהדיא כי הדדי על היין שהקרים ועל הפת שעפשה, ואף אחרוני הרבנים[יא] החמירו בדבר מתוך שאין אנו בקיאים בזה שהרבה קורין חומץ ליין שאחרים שותין אותו בריות. ויש לפעמים יין שלא נתבשלו הענבים ככל הצורך ודומה לשותיו כאלו הוא חומץ והוא יין נמור, והחמירו[יב] בו בכל שהוא תוך שנתו, וזו חומרא יתרה, ואף לשטה זו יש מקילין[יג] ביין שהיתה תחלתו מתוקה כלא שום חמוץ, וכלל מסור לנו מפי רבותינו שכל שמשליכין ממנו לארץ ומבעבע הוא חומץ הנמור לענין זה, וכך אנו נוהגים.

אחרוני הרבנים[יא] שהזכרנו[יד] אף הם הורו בכיוצא בזה הוראה אחרת בבוסר שלנו שנגע בו גוי אחר[טו] שהתחילו אשכולות להתבשל שיש לפקפק עליו מחמת שלפעמים אדם עושהו מבוסר שהתחיל מעט להתבשל והוא יין אצל קצת בני אדם, והביאו סעד לדבריהם מחמת שהעידו שראו בארצם שנה אחת שלא נתבשלו הענבים ונעשו הכל כמין בוסר ונעשה חמר מדינה כיין נמור, ודבר זה חומרא יתרה היא ואין לפקפק בה שהבוסר נכר הוא אם בענביו אם לאחר שיצא ממנו, ואם אירע באותה שנה כן אף אני אומר שלא היה שם איסור, ואם נעשה חמר מדינה היה ענינו כענין שכר, מעתה אף הבוסר של גוים מותר והרי[טו] בפרק כל הנט[יז] אמרו בשלשה פרקים בודקין את היין, כלומר שבאותם שלשה הזמנים היו רגילים היינות להחמיץ ובודקין אותם אם החמיצו כדי שלא להפריש מחומץ על יין, בקדים של מוצאי החג, ר"ל אם

א) הרשב"א בתה"ב בית ג' ש"ה כ': ש' הראב"ד בשם רבינו האי גאון ז"ל הכי דייקו גאונים ראשונים ז"ל ביון שהרתיח נעשה מבושל. ב) הרמב"ן שם בחה"ב. ג) אבל הרשב"א שם כ' "קבלתן של גאונים תמריע" עיי"ש. ד) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א הי"ט כ' מבושל כתם ולא נתן בו שיעור אבל בהל' ביאת המקדש פ"ו ה"ט לגבי מסול לטובת כ' "והמבושל וכו' עד שנשתנה טעמו כבישול" ובהי' שם כ' שיין שנשתנה ריחו מסול לטובת, והנה לפי הכלל שנתן בהל' מאכלות אסורות שם יוצא שגם יין שנשתנה ריחו אין בו משום יין נסך וזה לא מצינו וצ"ב עכ"פ מצינו מסך לדבינו מדברי הרמב"ם הנ"ל. ה) עמ"ש רבינו לקמן דבור המתחיל כשם. ו) ל' א'. ז) צ"ו א'. ח) לעיל ד"ה כבר. ט) בשלטי הגבורים בסוגיין בשם ריא"ז כתב ששיעור החומץ והמבושל הוא כל שאין שותין אותו כיין, אבל לא כ' ראי' ע"ז, וע' לשון הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א ה"ט. י) כרכות מ' ב'. יא) רבינו תם בתוס' דבור המתחיל אי ובל הראשונים ב"כ בשמו. יב) ר"ו לי' בתוס' אלא הרשב"א בחה"ב בית ג' ש"ה כ"כ בשם ר"ת. יג) הרשב"א שם עיי"ש. יד) בדבור הקודם. טו) הלשון מגומגם וודאי חסר מה ע"י מ"ם וצ"ל שעשו ממנו יין אחר שהתחילו וכו'. טו) רבינו משולם בתוס' ד"ה אי מביא מזה ראי' רק לנגיעת גוי בבוסר. יז) גיטין ל"א א'.

בפני עצמן ושורפן במזבח: ו מי החג שנטמאו והשיקן וטהרן [כמו שיתבאר בטהרות]. אם טיהרן ואחר כך הקדישן הרי אלו מתנסכין. ואם הקדישן ואח"כ נטמאו הואיל ונדחו ידחו: ז זיתים וענבים שנטמאו דורכן פחות מכביצה. והמשקין היוצאין מהן כשרים לנסכים. שהמקשה מופקד הוא באוכל וכאילו אינו מנופו: ח מעלה יתירה עשו חכמים בקדשים שזרעים שנטמאו אפילו זרען היוצא מהן פסולין לנסכים שאין זריעה מועלת בקדשים. וכן העצים והלבונה אף ע"פ שאינן אוכלין הרי הן מתטמאין כאוכל לענין הקרבנות ויפסלו העצים והלבונה בטומאה זו למזבח ואין מקריבין אותן: ט ואלו הן היינות הפסולין לנבי המזבח. המתוק והמעושן והמבושל באש או בשמש או שנשתנה טעמו בבישול. אבל יין שמחממין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול. וכן יין צמוקין ויין מגיתו שלא שהה ארבעים יום. ויין הדליות ויין כרם הנטוע בבית השלחין או בבית הזבלים. או יין נפנים שנזרע זרע ביניהן. או יין כרם שלא נעבד. כל אלו היינות לא יביא לכתחלה ואם הביא כשר: י יין שנתגלה פסול לנבי המזבח. הדלה נפן על גבי תאנה יינה פסול לנסכים מפני שנשתנה ריחו. הרי הוא אומר זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו: יא סולת שהתליעה רובה או התליעו רוב החיטים שנעשית מהן פסולה. התליע רוב חטה אחת

ו כי החג שנטמאו והשיקן ופיהרן וכו' אם הקדישן ואח"כ מיהרן וכו'. מימרא בפרק כל שעה (דף ל"ד):

ז זיתים וענבים שנטמאו וכו'. מימרא דרבי יוחנן שם:

ח מעלה יתירה עשו חכמים בקדשים וכו'. גם זה שם: וכן העצים והלבונה וכו'. המנה (דף מ"ב) וגמרא (דף מ"ז: בזבחים בפ"ב ב"ם ולשון וכן שכתב רבינו היינו לומר שגם אלו עשו מעלה בהם ואמרו שיקבלו טומאה:

ט ואלו הן היינות הפסולין לנבי המזבח וכו'. משנה בפרק כל קרבנות (דף פ"ה:) אין מביאין אלעוסין והם הבית כסר וכו' אין מביאין לא מחוק ולא מעושן ולא מבושל והם הבית פסול וגמרא (דף פ"ז) והא קאמר אין מביאין אלעוסין והם הבית כסר אמר רבינא כדון ואתי רב אחי אמר מולית דמיה לא מליה חוליה דמשמע לא מליה חוליה דמיה מליה חוליה דמשמע לא מליה והיא הנוסחא הנכונה ופירש רבינו בפי' המשנה אלעוסין מלשון שמש ר"ל בנותנים אותו בכדיה החם השמש עד שיתבשל ומה שכתב רבינו בכאן נראה שהוא מפרש שאלעוסין הוא שמתמעך אותו בשמש ולא נתן בו אפש בישול אבל אם נתבשל בשמש עד שנתמעה שפעמו כבישול דינו כמבושל באש. ומ"ש וכן יין צימוקין ויין מגתו וכו'. בפרק המוכר פירות (דף נ"ז). ומ"ש ויין הדליות ויין כרם הנטוע בבית השלחין או בבית הזבלים או יין נפנים שנזרע זרע ביניהם או יין כרם שלא נעבד כל אלו היינות לא יביא לכתחלה. נמצאה ס"ם כל קרבנות (דף פ"ו): י יין שנתגלה שכול מעל גבי המזבח. בפרק המוכר פירות (דף נ"ח:) ובסוכה שפ"ד (דף מ"ח): הדלה נפן על גבי תאנה יינה פסול לנסכים. נמ"ב דבכורות (דף י"ז): יא סלת שהתליעה רובה וכו'. בריש בפרק כל קרבנות (דף פ"ה:). ומ"ש

ה"ז ספק. וכל סולת שנשאר בה קמח פסולה: יב כיצד בודקים מכנים הנזבר ידו לתוך הסולת אם עלה בה אבק פסולה עד שיחזור וינפה אותה. אבל סולת חיטים שנזרעו בבית השלחין או בבית הזבלים או בבית האילן או בארץ שלא גרה ולא עבדה לא יביא לכתחלה ואם הביא כשירה: יג חיטים שלקטן מגללי הבקר וזרעם הרי אלו ספק אם עברה מיאוסן בזריעה או עדיין הן מאוסין. לפיכך לא יביא מהן מנחות ואם הביא כשר: יד ואלו הן השמנים הפסולין שמן של נרגרים שנשרו במים או של זיתים כבושין או שלוקים או שמן של שמרים או שמן שריחו רע כל אלו פסולין. אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים או בבית השלחין או שנזרע זרע ביניהן. או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו אלא עדיין הם פנין כל אלו לא יביא. ואם הביא כשר: טו כל המנחות והנסכים כשרים מהארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן ובלבד שיביאו מן הטובחר. חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל:

לא

לחם משנה

רשורפן במזבח וכו'. סוף פרק כל החליל אמרו עוסה לכם מערבה בפני עצמן ובורפן במזבח ורש"י ז"ל לא פירש כן אלא שורפן במדורה על הרצפה דלית ליה שיהרפו נסכים ממתים במזבח עצמו אבל רבינו ז"ל כובר דבמזבח עצמו ולדידיה דייק דקאמר עוסה מערבה וכו' דהיינו במזבח במקום בית מערבות הוא ואמר דלא ישרפם בשאר מערבות אלא מערבה בפני עצמה ובמזרח אין בם מערבות אחרות לומר מערבה בפני עצמה:

ח וכן העצים והלבונה אע"פ שאינם אוכלים כו'. אין זו מעלה דרבנן אלא דאוריתא היא דבהדיא פסק רבינו ז"ל בהלכות פסולי המוקדשין דהאוכל כזית מלבונה שנטמאת שלוקה וכיינו מקרא דהכבד ואין זו אלא דרשא נשוה ורש"י ז"ל שפירש בפרק כל שעה דהוי מעלה דרבנן וכן בפרק בית שמאי כתב כן בשר חלקו התוספות ז"ל על מירוצו בפרק כל הפסולין (דף ל"ד) ופירשו דהוי מן התורה והוא פירוש רבינו ז"ל אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב דוקן העצים ר"ל שגם אלו עשו מעלה בהם ואמרו שיקבלו טומאה ואי אפשר שיהיה מדרבנן אלא מדאוריתא כדאיתא:

ט ואלו הן היינות וכו'. קשה לי למה לא הזכיר רבינו ז"ל ע"ם בפרק המוכר פירות (דף ל"ז:) יין טשי טודק בליפסון של מרתף של נוטקים לא יביא והם הבית כסר ולא הזכיר מכל אלו אלא בליפסון להוד ושחק מכל השאר גם שם קוסס מזוג מנולה ושל שמרים ושריחו רע לא יביא והם הבית פכול ולא הזכיר מכל אלו אלא מנולה:

יג חטים שלקטן וכו'. קשה דבמנחות פרק ר' ישמעאל אמרו לא נריכה דבקטינכו וזרעינכו וקא בעי לאתויי מנחות מיניהו אלא מטוס אחיטות הוא וכיון דזרעינכו אזדע לה מאיכותייהו אי דילמא מטוס כחיטות הוא והשתא נמי כחיטי מיקו ואיתיי ז"ל ובשאר כחיטי דכיון דבחיטי אינם נאמרים ומ"כ אין כל מעבר מאיסורן אי עדיין הם מנדלין חטים מלאים ונריחים כדמתיקרא ע"כ משמע דלעולם משמע ליה לגמרא דאזדע למאיסוריהו אלא אלא דמסקא ליה הוא מטוס דכיון דכ

ואיך שרי ואיכא דאמרי אבר כפפא (ה) יעד
ברוא תמא אבר ואיך שרי אבר רב
יבסר כתנא יחבית שנקבה בין פפה בן
מישלה ובין בגדיה ונגע בו מבול יום
מבאה רבי יהודה אבר פפה ומשלה
מבאה "כגדיה טהורה מכאן ומכאן אבר
רב פפא יעבד כוכבים ארגא וישראל
אבוא תמא אבר מים כי קאתי מבת עובד
כוכבים קאתי ישראל ארגא ועובד כוכבים
אבוא תמא שרי ואי מגדד צחיד אבר
אבר רב פפא האי עובד כוכבים דהדי ויקא
וקאזל ישראל אחדיה מליא שרי דלא
מקרקש תמא אבר דלמא כקרקש "כובא
מליא אבר דלמא נגע תמא שרי דלא
נגע רב אשי אבר יזקא בין מליא ובין
תמא שרי מ"מ אין חדך ניסך בכן מעצרא
ודא רב פפי שרי רב אשי ואמרא רב
שמי בר אשי אבר בבת טולי מלמא לא
פליגי דאמרי בבת מ"ט מלי מלמא לא פליגי דשרי
כי פליגי בבת הה עבוא בבת מ"ט
ואבר רב יעקב מבר פקד ההוא חביתא
האיפקעה

ואיך שרי. לף כמתיה וקמבר נמדין נגו מיטר (ג) אלמר כל דין. דמרים מגלת חמ אבר כגל מפרשים ואלמתא סומדה ואקבה
ולים מלמתא מתמה דאמ מוקי רב ייחר מלמתה דרב מתמר. מרב מתה מקלי רב אמ מ"ל מגלת חמ אבר כמרומים
ומקם ליה רב פפא כרבי יהודה דמרמלה דמרמ לכם כרמים ב"ש מתלן מגלת מגמתא מר שלי הבחית והקבה ולבמת דמלי
פלגיני דבגן פליה אמרי כן מפיה מתמה ומלן (ד) לא מבמתא מבי דמ לא מיה כמרומים מבי מ"ל (גרמה) לא מבמתא מבי דמ לא מיה כמרומים
מיטר: (ד) מבאה ברוא. כל ד' מגמתא מגלת מבר דבגן דמלן ומלן אבר מבר
נקבה אבר דבגן ומלן אבר מבר מבר מ

בעיון. ע"כ ומשמע לרבינו דר"י ורשב"ג לא נחלוק על דברי ח"ק כלו דמ"ק מיירי בהכשר דלאחר זמן ואינו מיירו בהכשר דמיד:

כה בזמן שהיתה ארץ ישראל כולה לישראל וכו'. כתב הרשב"ם בתשובה שמה שמחלק רבינו בין מ"י לח"ל בכמה מקומות מהלכות אלו למדה מדברי הגאונים בפ' אין מעמידין (דף ל"ט:) אין לוקחין יי"מ מח"ג כשורים אלא מן המומחה וטוריא לאו דוקא אלא הוא הדין לכל ח"ל וכ"ש הוא אף מ"י בזמן הזה היה כח"ל וכ"כ ה"ה בפרק ג' מהלכות אלו וכזה נסתלקה הסנה הראב"ד שכתב מ"ש ז מיהה מצנה וכו':

כו המתארח אצל בעה"ב וכו'. בפ"ב דע"ז. ומ"ש ואם הוחזק שאינו כשר וכו' דבר פשוט הוא ונלמד הוא מדין דמאי:

פי"ב א כיצד היה הגניעה שאוסר בה עכו"ם היין הוא שיגע בו יין ועמי' הוא חסר עלמו. כתב כן לאפוקי מנע בעד שיש בו יין ופי הערוך כתוב וכמ"ש הטור בשם הרא"ש אם עגע עכו"ם בעוד שיש בו יין ועמי' הוא חסר והגיע דפעמיו ז לזו מותר. ומ"ש בין כידו כין בשאר מיכריו שדרכן לנסך נתבאר בפ' אקודם זה אצל מ"ש אין דורכין עם העכו"ם בגת. ומ"ש וישכשך אצל אם פשט ידו לחבית וכו' בפ' י' ישמעאל (דף ל"ט:) שכוא אחרונא דנכל להביאתא דתמרא לידני עכו"ם ושקליה אמר להו רב אמי נקבוה לידיה כי היכי דלא לשכשך ביה וברלוה עד דשייפא. ופירש"י הידני עכו"ם קשן ואחזה בהוך היין אלא משחקא. כי היכי דלא לשכשך ויאסר בהנאה שאין מבטלין אלא ע"י שכשוך. וברלוה לחביתא עד דשייפא כפו החבית לגד אחד עד שישכשך ויצא לתוך כלי אחר שישכשך היין מן העכו"ם ואח"כ יוציאנה והתא מותרת בהנאה החבית דכל זמן שידו תחוכה ביין אם יוציאנה א"א לשמור אלא ישכשך ואע"פ שאנו אוחזים שם ידו. דשייפא שמזרק לכלי אחר כמו הטופה יין לחמיצים עכ"ל. דברי רבינו שאם נגע ולא שכשך לא נאסר וכ"כ גבי חמיצים מדהו בין כיד בין ברגל ומכר דמעמא דמילתא משום דישכשך לא הוי אלא ע"י שכשוך וכ"כ גבי חביתא דמיסתפיק לאדרבה ופשוט' והר"ן מולקים. ומשמע לי דשכשוך זה אינו נעשה כל דהו שברי כתב בשמוך בכל כלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ שלא שכשך נאסר ואם איתא דנעשה כל שהו כוי שכשוך כיון שיצק הרי שכשך אע"פ הוא מעשה היין בשעה שיוצק והיאך כתב אע"פ שלא שכשך. וכן משמע מדאמרי' גבי אחרונא דנכל לחביתא דתמרא דאמר רב אמי נקבוה לידיה כי היכי דלא לשכשך ומשמע דמעמא דאהכנסה לא קפדינן אע"פ שהוא מנעגע היין מתחת הכנסת ידו וכ"כ מפי' רש"י. ומדברי רבינו נראה לכאורה דלא נאסר היין כלל ואף בשאינו מוהר וכך היא שברת הראב"ד אבל הרשב"א והר"ן דמו שברא"ש שהיה יודע שהוא יין אינו השוב שכשוך לאוסרו בהנאה אפלי אם היה מרוד ליקח אחרונו וכו' עד שאם יחן דעתו וישכשך: וכתב הראב"ד על דברי רבינו מ"ש זה המחבר לא נא לערם וכו'. נראה שכוונתו לחפוש על רבינו שפתח בכילד היא הגניעה וכיון נתבל אם פשט ידו להביאה וכו' שהוא גניעה אלא אלא שכשך וכך ה"ל לכתוב אין גניעה העכו"ם ביין אוסרת אא"כ שכשך, ונראה שעוד לא לחפוש עליו שפתח דבריו ואחב לא נאסר היין דמשמע שלא נאסר כלל אפי' בשאינו כן דלא שרי אלא בהנאה והיה לו לערם ולומר לא נאסר בהנאה. ויש לישב דברי רבינו שאע"פ שפתח בכילד היא הגניעה הרי גמר לומר בה וישכשך וא"כ שפיר פיים בכלל אב פשט

לחם משנה

כה בזמן שהיתה א"י וכו' בזה"ז אין לוקחין יין וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"ט) ח"ר אין לוקחין יי"מ מח"ג כשורים וכו' וכולן אם נחתרת אצל בעה"ב מותר וסובר רבינו דלא אמרו אלא לאשמעי א"י אבל כ"ש ח"ל. אבל הראב"ד ז"ל בהשגות כתב שסובר דלא אמר טוריא אלא מפני שהיו הטודים אבל שאר המקומות שאינם הטודים לא ולכך כתב בהשגות א"א ז מיהה מצנה וכו':

פי"ב א כיצד היה הגניעה וכו'. הך שאוסר ודאי הוא אפילו בהנאה שהרי רבינו כתב לעילה בריש פי"א דבכ"מ שהזכיר אסור אם היה אותו עכו"ם שנכד ע"ז הוא אסור בהנאה ואמר שכ"מ שהזכיר עכו"ם סתם ה"ז שנכד ע"ז ודאי דהוי אסור בהנאה וא"כ קשה דאיך כתב בשאר מיכריו דבשלמא פיו א"ש מהיות דקדם במנקא אבל אבר אחר שמרבה מכו אם הוא רגל הא הרגל אינו אוסר אלא בשתיה והרב"ם הניח דבריו בל"ש ואולי רבינו מרבה אלגעות היד אפילו אלגע אחת וקרי מיכריו לכל האלגעות: בין בשאר מיכריו שדרכן לנסך בהן וישכשך וכו'. בהשגות א"ל זה המחבר לא נא לערם אלא לאסור וכו'. ולכאורה

מגדל עוז

בזמן שהיתה ארץ ישראל כו' עד כמו שביארנו. פ' אין מעמידין: כתב הראב"ד ז"ל זו מיהא מצנה כו': ואני אומר זה בכלל הא דתנ"ר פרק אין מעמידין אין לוקחים יי"מ מח"ג כשורים אלא מן המומחה לא יין ולא מוריים ולא חלב ולא אלא אלקנדרים ולא גבינה משמע דוקא כשוריא אבל בארץ ישראל אחר ודוקא מן המומחה שהוא שהם שמוחק בכשרות ובאר הביאור פ"ת בל אלו הלכות: המתארח אצל בעה"ב כו' עד שהוא יהודי אלגד. פ' אין מעמידין (דף ל"ט) בנרייתא דבשמוך אם מתחרת אצל בעה"ב מותר: ואם הוחזק כשר עד שוף הנ'. בהוספתא דתוספת דמאי פרק הנוקף פירות וב"ק דתולין (דף ז') ותקנת פרק הנזקין (דף נ"ד):

פי"ב כיצד היה הגניעה פי' עד לא נאסר היין: כתב הראב"ד ז"ל זה המחבר לא נא לערם וכו' שאינו אוסר בהנאה אם לא שכשך: ואני אומר מה היא ואם המחבר אדרבה פירש כי בשכשוך הוא הנדוד ואינו יודע מה ענין פירוש אחר. ועיקר ההלכה פ' ר' ישמעאל (דף נ"ו):

כה בזמן שהיתה א"י וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"ט:) ח"ר אין לוקחין יי"מ מח"ג בכשורים אלא מן המומחה וכולן אם נחתרת אצל בעה"ב מותר וכ"ש בתא"ל. סימן יי"מ מח"ג, יין, מוריים, חלב, מלח אלקנדרים, חילתית, גבינה. וסובר הראב"ד ז"ל שזו אינה מצנה אלא נחשדו עמי הארץ למכור אלא דבר שהם מושכין שהוא מותר כגון דמאי אבל דבר שהוא אסור לכל מן הדין לא נחשדו עליו. ורבינו סובר דבריתא זו הלכה היא שדברים אלו קיים הן אצל עמי הארץ ומקילין בהם ונהשדו למכרם. וזה דעת רבינו

פ' ח' נבי בשר ותחיכה דג:

כו המתארח אצל בעה"ב וכו'. ברייתא הזכרהיה בתוך ושעמא משום דאלא קפדי אלפני עור לא ההן מבטל ומ"ה אין לוקחין משום דמזבני לישראל מה שלוקחין מן העכו"ם אבל אינו נוטייהו לא אכלי איסורא ולפיכך אם נחתרת אצלו אוכל עמו מתה שהוא אוכל. ואם על ברייתא זו אומר הראב"ד ז מיהא מצנה, אימה אלא דאיתי שם הולך ואמריק מבייש ליה לריב"ל דאמר שינר לו בעה"ב לביתו מותר מ"ש בעה"ב לא שביק היכרא ואכיל איסורא וכי מבזר ליה מתאי דאכיל מבזר ליה וכיון דמבייש מינה לר' יהושע משמע דהלכתא היא:

ואם הוחזק שאינו כשר וכו'. תוספתא היא בפ"ם דתמאי:

פי"ב א כיצד היה הגניעה וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף ל"ט:) ההוא אחרונא דנכל לחביתא דתמרא לידני עכו"ם ידיה ושקליה אמר להו רב אמי נקבוה לידיה כי היכי דלא לשכשך ביה וברלוה עד דשייפא. ופירש"י ז"ל והשום' כדי שלא יאסר בהנאה אבל בשתייה ודאי אסרו בגניעה ראשונה וזהו שהגיע עליו הראב"ד ז"ל שהיה לו לפרש ולומר לא נאסר היין בהנאה ודבריו בהנאה אבל אם אסר אינו יודע אינו נאסר כיון דלאו בידו. ועוד זה כתב רבינו יעקב שאם עשה אדם יין לחבירו ומצאו ולא א"ל דבר ואח"כ אסר ייגך נתנסך אינו נאסר אלא בפעם ראשונה אפי' מבחישו כיון שהיה בידו נאסר כרבא ואם לא היה בידו ואסר לבעל היין שנתנסך ייגו [אינו] נאסר אם מבחישו או אם אסר לו אינו יודע אבל אם שתק נאסר ועוד מצא לדבריו בתשובת רבינו משולם בר קלונימוס כאשר כתב בספר הישר ואומר ה"ר אלחנן על זה שלא תחשוב שתיקה כהודאה אלא בדבר שרגילים לדבר שהיה

לו

כה בזמן שהיתה א"י וכו'. פ' אין מעמידין (דף ל"ט:) ח"ר אין לוקחין יי"מ מח"ג בכשורים אלא מן המומחה וכולן אם נחתרת אצל בעה"ב מותר וכ"ש בתא"ל. סימן יי"מ מח"ג, יין, מוריים, חלב, מלח אלקנדרים, חילתית, גבינה. וסובר הראב"ד ז"ל שזו אינה מצנה אלא דבר שהם מושכין שהוא מותר כגון דמאי אבל דבר שהוא אסור לכל מן הדין לא נחשדו עליו. ורבינו סובר דבריתא זו הלכה היא שדברים אלו קיים הן אצל עמי הארץ ומקילין בהם ונהשדו למכרם. וזה דעת רבינו

פ' ח' נבי בשר ותחיכה דג:

כו המתארח אצל בעה"ב וכו'. ברייתא הזכרהיה בתוך ושעמא משום דאלא קפדי אלפני עור לא ההן מבטל ומ"ה אין לוקחין משום דמזבני לישראל מה שלוקחין מן העכו"ם אבל אינו נוטייהו לא אכלי איסורא ולפיכך אם נחתרת אצלו אוכל עמו מתה שהוא אוכל. ואם על ברייתא זו אומר הראב"ד ז מיהא מצנה, אימה אלא דאיתי שם הולך ואמריק מבייש ליה לריב"ל דאמר שינר לו בעה"ב לביתו מותר מ"ש בעה"ב לא שביק היכרא ואכיל איסורא וכי מבזר ליה מתאי דאכיל מבזר ליה וכיון דמבייש מינה לר' יהושע משמע דהלכתא היא:

ואם הוחזק שאינו כשר וכו'. תוספתא היא בפ"ם דתמאי:

פי"ב א כיצד היה הגניעה וכו'. פ' ר' ישמעאל (דף ל"ט:) ההוא אחרונא דנכל לחביתא דתמרא לידני עכו"ם ידיה ושקליה אמר להו רב אמי נקבוה לידיה כי היכי דלא לשכשך ביה וברלוה עד דשייפא. ופירש"י ז"ל והשום' כדי שלא יאסר בהנאה אבל בשתייה ודאי אסרו בגניעה ראשונה וזהו שהגיע עליו הראב"ד ז"ל שהיה לו לפרש ולומר לא נאסר היין בהנאה ודבריו בהנאה אבל אם אסר אינו יודע אינו נאסר כיון דלאו בידו. ועוד זה כתב רבינו יעקב שאם עשה אדם יין לחבירו ומצאו ולא א"ל דבר ואח"כ אסר ייגך נתנסך אינו נאסר אלא בפעם ראשונה אפי' מבחישו כיון שהיה בידו נאסר כרבא ואם לא היה בידו ואסר לבעל היין שנתנסך ייגו [אינו] נאסר אם מבחישו או אם אסר לו אינו יודע אבל אם שתק נאסר ועוד מצא לדבריו בתשובת רבינו משולם בר קלונימוס כאשר כתב בספר הישר ואומר ה"ר אלחנן על זה שלא תחשוב שתיקה כהודאה אלא בדבר שרגילים לדבר שהיה

לו

הגהות מיימוניות

נמי לא פני בהתחה: [ב] בפ' אין מעמידין ח"ר אין לוקחין יי"מ מח"ג בסוריא אלא מן המומחה וכולן אם נחתרת אצל בעה"ב מותר. יי"מ מח"ג. יין מוריים חלב. מלח חלתית גבינה. ע"כ: [ג] גרסינן בפ' הנזקין ובקידושין ם האומר גבי אמר לו עד נמטאו מדרותיך והלה שותק נאמן ובפרק האשה רבה ממאי משום דעד אחר נאמן דילמא משום דשתיקה כהודאה דמיא אבל אמר איני יודע אינו נאמן כיון דלאו בידו. על זה כתב רבינו יעקב שאם עשה אדם יין לחבירו ומצאו ולא א"ל דבר ואח"כ אסר ייגך נתנסך אינו נאמן אלא בפעם ראשונה אפי' מבחישו כיון שהיה בידו נאמן כרבא ואם לא היה בידו ואסר לבעל היין שנתנסך ייגו [אינו] נאמן אם מבחישו או אם אסר לו אינו יודע אבל אם שתק נאמן ועוד מצא לדבריו בתשובת רבינו משולם בר קלונימוס כאשר כתב בספר הישר ואומר ה"ר אלחנן על זה שלא תחשוב שתיקה כהודאה אלא בדבר שרגילים לדבר שהיה

ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו לא נאסר היין. °וכן אם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו *אע"פ שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין: ב "נטל כלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ שלא שיכשך נאסר שהרי [א] בא היין מכחו. הגביה ולא שיכשך ולא נגע מותר: ג "עכו"ם שהיה אוחז הכלי בקרקע וישראל יצק לתוכו יין היין מותר. ואם נדנד העכו"ם הכלי [ב] נאסר היין: ד "כלי סתום מותר למלטלו העכו"ם [ג] ממקום למקום ואע"פ שהיין מתנדנד שאין זה דרך הניסוך. העביר נוד של יין

א טור שם סי' קכט סע"ג שם: ב גם זה שם: ג גם זה שם:

השגת הראב"ד

*אע"פ שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין. אע"פ שהוא מתמיר והוא דבר סרך ע"ז:

ב נטל כלי של יין וכו'. שם (דף ס') אמר רב פפא עכו"ם מדגא וישראל מטבא המרא שרי ואי מלדד לדודי מסיר ופירש"י ז"ל ליפנא בחרא שבוזה ס"ל כמו בבוזה והבור בשתיה וכתבו בתוס' שכן נראה לריב"ם והרשב"ם כתב בח"ה שאין פי' הרמב"ם ממוזג בעינו שאין דרך נסוך בכך לנסך בקרקע כלי בין שהוא בין בתוס אם"כ מכים ידו ומשכשך בתוך גופו של יין כאחד מאיברינו או ע"י ד"ח אבל כלי אז מוציאו הו מקרקע לא שאין כך דרך המנסכים כלל וכ"כ הרמב"ד ור"ל שזה מוכרח מבריתא דקרני המערה מחכים לבור קילות היורד מפשה מכיה לנסה אסור ואוקמה רב ששה בפ' השוכר (דף ע"ב:) בעכו"ם המערה דאתי מכחו והוא דנסק נזרו ביה רבנן דלא נסק לא נזרו ביה רבנן וע"כ פ"פ לעכו"ם לערות שלא ישכשך מה שבפנים ואח"ם שרי אלמא אבשוך כלא שפיכה אין עושה ב"ל כלל ע"ל. ולפמ"ש לעפעע כל שהוא לא אמיים שכשוך לא קשיא מהיתה בריתא. ובהגהות כתב אע"פ שלא הגביה כלי ולא נגע ביין נאסר היין ג"ל והוא שהוא מתמ מן היין, כלומר דכשמיחם מן היין הוי כתו דנסק אבלמי:

ב נטל כלי של יין והגביהו. שם אמר רב פפא עכו"ם מדגא וישראל מטבא המרא אסיר מ"ם כי אתי מכח עכו"ם קאתי. וכ' בתרא דע"ז ח"ם המערה מחכים לבור קילות היורד משפה מכיה לנסה אסור מרגמה רב ששה בעכו"ם המערה דאתי מכחו אי עכו"ם המערה אתי' נו דחכיתא נמי מיתסר כח דעכו"ם מדרבנן הוא דאסיר הכוא דנסק לבראי נזרו ביה רבנן ההוא דלגומי לא נזרו ביה רבנן וכתב רש"י דהלכה כרב ששה שאין אדם הולך עליו וכן פסקו התוס' והרא"ש וכמ' ר' ישמעאל בתנו הרא"ש והר"ן שכן דעה רש"י ור"ת ושבעל המרומה כתב בשם ר"י דבהגהה נמי מיתסר וכבן נראה מדברי הרמב"ד ושכן דעה הרשב"א וגם מדברי רבינו נראה כן שסתם וכתב נאסר וכבר הקדים בפי"א שכל מקום שכתוב אסור ר"ל איסור הנאה אם אינו עכו"ם עובד עכו"ם. ולענין היין הנאסר בכלי הרא"ש והמרדכי החירוהו בשתיה וכ"כ הר"ן לדעת רש"י והתוס' אבל הרמב"ד והרשב"א אסרוהו מטום ניעוק וכ"ג שהוא דעת הרי"ף וכתב רבינו ירוחם שכן דעת רבינו ומשמו מלא כתב בפירוש והיין שנאסר בכלי מותר מטמא שדינו כדין נעוק שכתב לקמן בפרק זה: ומ"ש רבינו הגניבה ולא נגע אבשוך ולא נגע מותר. נלמד מדלמרי' בפ' המקין (דף נ"ב) מעשה הגנבה הוא דקנה מהחייב בנפשו לא כוי עד שמה ניסוך:

ג עכו"ם שהיה אוחז הכלי בקרקע וכו'. שם ר' ישמעאל (דף ס') אמר רב פפא עכו"ם מדגא וישראל מטבא המרא אסיר מ"ם כי אתי מכח עכו"ם קא אתי וישראל מדגא ועכו"ם מטבא המרא שרי ואי מלדד לדודי מסיר ופירש"י עכו"ם מדגא [עכו"ם] מערה יין מדגא לנוכא וישראל לוחה הכוכא בידו וכו'. ואי מלדד לדודי לנוכא המרא אסיר משום דמקרקע ליה לחמרא ונוכא מלאה מטיקין דילמא נגע ל"ל אפי' הכרה נמי כיון דמקרקע בכוונה ואסור בשתיה, וכתבו התוס' נראה לריב"ם כלומר לשון שפירש בקונטרס אפי' בנוכא אסיר דכיון דמקרקע ליה בכוונה הוה ליה כתו בכוונה ואדמי ליה לגונב בקנה דמה לי גונב בקנה או גונב בטולי בכוכא והרא"ש כתב בשם ריב"ם דבהגהה נמי אסורה וכ"ג מדברי רבינו. ומ"ש רבינו כלי סתום מותר לטלטלו העכו"ם וכו' זה נלמד מדין נאד שיבא בסמוך. ומ"ש העביר נאד של יין ממקום למקום וכו' בפ' ר' ישמעאל אמר רב פפא עכו"ם דדרי זיקא וכו' הכרא אסור דילמא מקרקע ורב אסי אסיק דבין מלא בין חסר אסור מטום דלין דרך ניסוך בכך וידוע דהלכה כרב אסי דבתרא הוא וכתב הר"ן

לחם משנה

זכן אם אחז כלי סתום של יין וכו'. זה יצא לו לרבינו ממ"ש בגמרא פ' ר' ישמעאל (דף ס') אמר רב פפא עכו"ם מדגא ועכו"ם אסור מ"ם כי קאתי מכח עכו"ם קאתי וישראל מדגא ועכו"ם אסור אם המרא שרי ואי מלדד לדודי אסור ופי' רש"י ז"ל בגיסנא אתריגא אפילו אסיר הכרה נמי דכיון דמקרקע בכוונה ס"ל כתו בכוונה ואסור [בשתייה] ע"כ. וכי היינו מנא ליה לרבינו ז"ל שלא הגביהו דילמא דהגביהו ושכשך וי"ל דמשמע ליה לרבינו שאפילו אינו מגביהו וכ"כ לקמיה עכו"ם שהיה אוחז הכלי בקרקע וכו' והזכיר בקרקע כלומר אפילו אחזו נגוב מן הארץ. ויש לתת הכרח לדבריו דקשיא ליה למה הזכיר בגמרא ישראל אסור המרא אסור כדהקשה הרשב"א ז"ל דהאי ישראל אינו עושה כלום ולא היל"ל אלא עכו"ם אדגא. לכך ל"ל לרבינו שהזכיר ישראל אסור דעכו"ם אסור שהזכיר אע"כ הוא דומה לזה וכי היכי דהך ישראל אסור הוא בין שהוא בכלי בקרקע בין שאוחזו בכלי בידו ס"ל עכו"ם אסור דבשתיה הוי כתו דנסק אבלמי

הגהות מיימוניות

לו לידע ע"כ פ"ה ע"כ: ° [בבור שם ז"ל כתב הרמב"ם אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביהו ולא נגע ביין נאסר ולא נראו דבריו לא"א ז"ל ע"כ] : [ה] אמר רב פפא עכו"ם ארגא וישראל אבובא המרא אסור והיינו אפי' בהגאה כיון ששפכו בכוונה וגם היה יודע שהוא יין כדאמרינן בעובדא דר' יוחנן בר ארזא ור' יוסי בן נהוראי דאסר אפי' בהגאה לפי שידע העכו"ם שהוא יין ומוקמי ליה באחריש אורוקי אבל מה שנשאר בכלי אינה עידה כותר אפי' בשתייה לפ"ד נצוק אינו חבור ולפ"ד נצוק חבור אי מקפף קטופי מותר כראסר גבי מערה חבית לבור אסור ומה שבחבית אסור ומוקי לה בעכו"ם המערה דמה דלבראי גזרו שיצא ע"י כתו ומה דלגומי לא גזרו ועיין לקמן בפרק זה וכל זה דוקא בשעירה העכו"ם לבדו אבל אם כייע לו ישראל לערות מותר הכל אף מה שנפל לתוך דבל תיכא דכח העכו"ם אסור אי איכא כח אחר מעורב בו מותר אבל לכתחילה אין לעשות דאסר לתו רבא להנהו שמוכאי בו' עד לא ליסייע עכו"ם בהדייכו דילמא מישתליתו כו' בפ"ה ועיין בפי' י"א אבל אם בא מכחו ובנדנוד אסור כרמשמע מעצרתא זיירא מבאן כתב בספר התרומה שאין להניח עכו"ם שישפיל הקורה על הנת לבדו שהרי ר"ח פסק מכאן דאסור אפילו בכח כתו לפיכך פירש רשב"ם שיסייע לו ישראל ואע"ג דבמעצרתא שלנו ג' כחות אין הלוק בין ג' לב' ואם גילגל ואיכא הספר כמכינן אאיכא דאסרי בכח כתו כ"ע לא פליגי דשרי ע"כ: [ב] פר"ש דילמא נגע וי"ל מי המעם כיון שהעכו"ם נדנד הכוס בשעה הקלות ה"ל כנוגע בקנה, ע"כ: [ג] זיקא ששיו סתום או עקום כרב אשי ודלא כר"ם דאסר הכר אסור וכן פסק ספר החרומה והמצות. ומבאן התיר ר"ח על ברוא שהיתה רפויה בחבית ובא עכו"ם והדקה בפנים וגם בפשם גדול שלא היו שולים מהודקין ונתן יהודי שם נעורת ותפסה כנגד הנקב שמנע היין קצת מלצאת אך לא כל כך ובא הנגר עכו"ם והעמידו בהידוק כנגד הנקב בסכין עד שסתם הפשם כל זה התיר שאין זה דרך ניסוך וכתב בעל ס"ה דג"ל דהא דאסר רב יהודה בירושלמי דפרק אחר דיני ממונות אין מרקדקין ביין נכך שעל כיוצא בענינים

מגדל עוז

וכן אם אחז כלי סתום עד נאסר היין: כתב הרמב"ד ז"ל הוא שיעמו מן היין מכ"ל: ואני אומר זו מתלוקת יבנה היא ולכל אחד יש לו פנים פ' ר' ישמעאל דמס' ע"ז ולדעתי מכוונת מפשט של עכו"ם בנכנס לתוכה דפתח שבחבית הרמב"ד ז"ל עלמו בכמוך מסמע דלא בעינן כתיו וכל כמתמיר הנה מלין ברכס: נטל כלי של יין עד טוע בלא כונה:

הר"ן לין דרך ניסוך כך ומפיקו מקרקע כיה כוכא שרי והכי איתא בירושלמי סדין דמרגיל זיקא מעיל לרע לין בו משום מעבר מכלי אל כלי. ובקצת הכלבות כתוב וכתוב דקסיר פומיה מכ"ל וכן דמא רבינו ודוקא כשמוזה מי הגד בידו לו שהוא קשור הוא דשרי אבל אם מי הגפן שהוא ופיגו פומא בידו אסור וכמ"ש לעיל בסמוך שאם אחז כלי שתוה של יין ונכנסו שהוא אסור:

ד העביר כלי חרס פתוח וכו'. פרק כ' ישמעאל עכו"ם דרי (זיקא) וקא אזיל ישראל אתוריה כוכא מליא אסור דילמא נגע הסרא שרי אלא נגע ואכיב רבינו אלא אם כן שנכנסו לעמיה אזיל שכחב לעיל בסמוך שאם אחז כלי פתוח של יין ונכנסו אף על פי שלא הגביה הכלי ולא נגע ביין נאסר היין:

ה עכו"ם שנגע ביין וכו' כיצד כגון שנפל על גוד של יין. גרסה דהייגו שנפל על גוד של יין שהוא פתוח ונגע ביין אלא שלא נתכוון כמו שיבא בסמוך. ומ"ש אי שהושיט ידו לתבית וכו' ברייתא פרק כ' ישמעאל (דף ל"מ) עכו"ם שהושיט ידו לתבית ונסבור של שמן היא ונמלאת של יין זה היה מעשה ואמרו יאסר:

ו בא היין מכחו של עכו"ם וכו' כיצד כגון שהגביה כלי של יין וכו'. שם ר"י בן אריאל ור' יוסי בן גהולאי הוו יתבי ובקא שמו ממרא אתא ההוא גברא מ"ל הא אתקיין לבחר דרמא לבסא אינלאי מילתא דעכו"ם הוא חד אבר אפי' בהגלה וחד שרי אפי' בשתיה ומתרגם החם שעמא דמאן דאבר מעום דמיתר אמר ס"ד דרבנן כי היי שיכרא קא שתו מ"ו האי ממרא הוא ונסכיה ושעתיה דמאן דשרי (מעום) דמיתר אמר ס"ד דרבנן כי היי הנרא שתו ואמרו לי חא אתקיין מ"ו שיכרא הוא דקא שתו ולא נסביה וכו' וכא קא נגע ביה בנבלא [וה"ל מגע עכו"ם שלא בכוונה ואבור] לא אריכא דמוריק אורוקי וה"ל כמו שלא בכוונה ולא נזרו ביה רבנן משום דמאן דאבר לא אבר אלא מעום דמיתר אמר הא ודאי ממרא הוא אבל היכא דליכא האי שעמא אלא דאבר דודאי שיכרא מודה דשרי באורוקי אורוקי דלא גזרו רבנן בכחו שלא בכוונה וכן בסכנו הרי"ף והרא"ש והרשב"א ומה"מ:

ז נכנס העכו"ם לבית או לחצר וכו'. עובדא שם (דף ל"ו:) ואסיקנא דהלכה כמאן דאבר בהגלה. וכתב הרמב"ד מ"מ זה המעשה של עכו"ם וכו' נראה שכוונתו להשיב על רבינו אלא כתב שנכנסך בו כמו שאמרו בגמ' ואני אומר דבמשתמש ונגע בו שכתב רבינו הוא שנכנסך בו זה אמין נגיעה אוסרת אלא שכתב:

ח חבית שנסדקה לארכה וכו'. שם (דף ס') ההיא חביתא דאקבה לאורכה אידי הוא עכו"ם הנקה שרייה רפרם וכו' לזבוני לעכו"ם וה"מ דאקבה לאורכה אבל לעוקייה אפי' בשתייה שרי מ"מ מעשה לבינה קא עביד, כלבינה הנתונה על פי החבית ומכבידתה כלומר שנמלא באין היין בא מכחו של עכו"ם:

ט עכו"ם שנפל לבור והעלוהו משם וכו'. שם בגמרא ואמרינן אלא אמר רב אסי אמר אמר אמר

הסלך יין לפי שלא אסר לו ישראל זה ליתן לו יין אלא שיפייסנו מסה שיוכל לפייסו · ולפיכך כשהוא סורע לעו"ג לא רסי יין נסך הוא פורע אבל אם אסר הכנס אתה במקומי ליכנס לאוצר הסלך הרי זה אסור כאלו אסר לו פרע לו יין כסדת שאני חייב לו· בר"א בשהקדים ישראל לעו"ג על דעת שיתשוב עסו באחרונה וכמו שבארנו . ויראה לי שאפילו לא הקדים לו סעות רכיון שהוא חייב לו מנת הסלך יין ממש· ולפי שאסר לו הכנס אתה במקומי הרי הוא כאילו קונהו מן העו"ג והעו"ג נותנו לאוצר כמצותו · סלך שיש לו חק על בני המדינה כשיש לו יין הרבה הוא מוכר לעו"ג וכותב על זה ליטול סאה בכך וכך סאוצר הסלך ועל זה סאתיים בכך וכך אם נתנו על ישראל בכך וכך סאה או סאתיים בכך וכך והלך ישראל ואסר לעו"ג מלמני מן האוצר

ואי נמי הא דירושלמי לא מותר ואסור קאמרי·אלא סברין מימר דאפי' לכתחילה שרי הואיל וכח ישראל מעורב בו ואתא ר' שמעון ולימד דכל גרמא אמרי דלכתחילה אסור משום דפעמים מרפה ידיו ונמצא כל העירוי מחמת עו"ג · וגם זה נכון לפי דעתי · נכרי שזרק אבן או כיוצא בו לבור של יין מותר אפי' בשתיה דגרסינן בפרק רבי ישמעאל אמר רב אשי כל שבזב טמא בעו"ג עושה יי"נ וכל שבזב טהור בעו"ג אינן עושה יין נסך · ופירש דבזב אינו מטמא בזריקתו דכל אשר יגע בו הזב טמא כתיב וזריקה לאו נגיעה היא · ואותיביה רב חייא לרב ממתני' דפרק רבי ישמעאל דקתני נטל את החביות וזרקה בחמתו לבור זה היה מעשה והתירוהו · כלומר אפי' בשתיה בחמתו אין שלא בחמתו לא · ופריק התם דקא אזיל מיניה מיניה · ואי שלא בחמתו היינו חוששין שמא יהיב דעתיה ונגע אבל השתא לא חיישינן אבל אי לא אזיל מיניה מיניה אפי' שלא בחמתו מותר ואפי' בשתיה דהא בכל כי הא בזב טהור · ומיהו הא דאמר רב אשי כל שבזב טמא בעו"ג עושה יי"נ וכל שבזב טהור בעו"ג אינו עושה יין נסך לאו כללא הוא לכל מילי שהרי בזב היסיטו טמא ובנכרי אינו עושה יין נסך דגרסינן התם בפרק ר' ישמעאל אמר רב פפא עו"ג דרי זיקא וישראל בהדיה חסיר אסיר משום דמקרקיש ליה מליא שרי וכולה כדאיתא התם · והיסט במגע בית הסתרים כגון קנה בקומטו של זב והיסט בו את הטהור טהור דהיסיט בית הסתרים היא ואינו מטמא וכדילפינן מודיין לא שטף במים · ובעו"ג עושה יי"נ · אלא לא בא רב אשי כאן אלא לענין זריקה בלבד דבשלא בחבורין היא ובזב טהור · ובעו"ג אינו עושה יי"נ אלא בדאזיל מיניה ושלא בחמתו דחיישינן דילמא יהב דעתיה ונגע · וכן הלכה וכן פסק רבינו שמואל וכן חכמי הצרפתים ז"ל · אבל הרב אלפסי ז"ל השמיטה וכתב ה"ר משה בר' נחמן ז"ל דנראה שהוא ז"ל סובר דרב אשי לית ליה גזרה בכחו ביין נסך וכדאמר איהו גופיה לעיל במעצרתא זיירא ללישנא קמא ואפילו בכחו שרי ולדידיה אפילו מוריק אוריק ואפילו בכוונה שרי · והילכך לדידיה זריקה נמי דלאו נגיעה היא אע"ג דאיכא כחו שרי · ולית הלכתא כוותיה בכחו · והילכך אף בזריקה כן והנכרי עושה יין נסך בזריקה כמו שעושה במוריק אוריקי · ואין טעמו של רבינו ז"ל מספיק בעיני דהא בלישנא בתרא דמעצרתא אמרינן דאפילו רב אשי לא פליג בכחו דאסור אלמא אע"ג דמודה במוריק אוריקי דאסור בזורק שרי דאלמא לא דמיאן ורב אשי מודה במוריק ומתיר בזורק דזורק לאו כחו הוא · והלכתא כרב אשי וכן עיקר · גרסינן בפ' ר' ישמעאל אמר רב פפא נכרי נקיט דנא וישראל נקיט כובא וקא מוריק חמרא אסור מ"ט כי קא אתי מכח נכרי קא

אתי · פי' ואסור אפי' בהנאה דכחו של עו"ג בכוונה אס[illegible] אפי' בהנאה · ישראל נקיט דנא ועו"ג נקיט כובא [illegible] מוריק חמרא שרי ואי מצדד אצדודי אסיר · ופרש"י [illegible] דבמליא מיירי דחיישי' דאדמצדד נגע ביה · והראב"ד [illegible] פי' דבצדדוד הכוביא א"א שלא ירבה בשפיכתו · ו[illegible] שהדנא סמוכה על דפני הכובא וה"ל כחו של נכרי ואסר [illegible] ואינו מחוור דכח נכרי וכח ישראל מעורב בו ברישק[illegible] מיהא מותר לגמרי · ויש מפרשים דחיישינן דאדמצד[illegible] נגע בדפני הכובא לקלוח היין היורד וה"ל מגעו ע"י דס[illegible] אחר ושמא מתכוין הוא כך והילכך אסור · והרמב"ן [illegible] כ' דמשום דמשכשך הוא בכוונה נאסר · ואע"ג דאס[illegible] בנכרי דדרי כובא חסיר שרי התם משום דלא ניחא ל[illegible] בקרקושיה דילמא משתפוך עליה ומש"ה לא חיישינן ו[illegible] וגם הרמב"ם ז"ל כן נראה שפי' דאפי' לא נגע כל שה[illegible] מנדנדו אסור · ואינו מחוור כלל שלא מצינו שיכשוך אס[illegible] ביין אלא בנוגע ביין בעצמו בין בגופו בין ע"י דבר אח[illegible] אבל במגביה כלי או מוליכו ומקרקשו לא שאין ד[illegible] המנסבין כן כלל וכ"כ הראב"ד ז"ל ועיקר · ונ"ל שזה מוס[illegible] מברייתא דקתני המערה מחביות לחביות קלוח הור[illegible] משפת החביות ולמטה אסור ואוקמה רב ששת בפ[illegible] השוכר בנכרי המערה דאתי מכחו וההוא דנפק לבר[illegible] גזרו ביה רבנן דלא נפק לבראי לא גזרו ביה רבנן · ו[illegible] א"א לו לנכרי לערות ושלא ישכשך מה שיהיה בפנים ואפ[illegible] שרי אלמא שיכשוך בלא שפיכה אינו עושה יין נסך כל[illegible] ואמר רב פפא עו"ג דרי זיקא וישראל אזיל אחוריה ד[illegible] גרים הרב אלפסי ז"ל · חסיר אסיר משום דמקרקיש מ[illegible] שרי משום דלא מקרקיש כובא איפכא רב אשי אמר ד[illegible] בין מלא בין חסר שרי אין דרך ניסוך בכך · כובא מ[illegible] אסיר חסיר שרי · יש מפרשין זיקא נאד קשור אין ד[illegible] מנסבין כן בשיכשוך יין שבכלי קשור שאינו יכול להכנ[illegible] ידו שם אבל אם היה נאד פתוח שיכול להכנים ידו בפ[illegible] אסור ואע"פ שלא הכנים ידו בפנים דכל שמשכשך ב[illegible] שראוי להכנים ידו בפנים הרי זה שיכשוך ואסור · וכ[illegible] חסיר נמי שרי · ופרש"י ז"ל דאע"ג דא"א לו בלא קישק[illegible] מעט אפ"ה שרי דלא ניחא ליה בקרקושיה דילמא מישתפ[illegible] עליה ואפי' מישתפיך הוה ליה כחו שלא בכוונה ושרי ואפ[illegible] בשתיה אבל מליא אסור דילמא נגע בחמרא · ומיהו דוק[illegible] בשתיה אבל בהנאה שרי ואע"ג דבשאר כפיקי מ[illegible] דבכוליה פירקין דהשוכר אסירי בהנאה הכא כיון דישראל אזיל אחוריה ולא חזא דנגע ביה ועוד דאיהו במלאכ[illegible] עסוק לא חיישינן למגעו בכוונה משום דנתפש עליו נגע בכך · אבל למגעו שלא בכוונה חיישי והילכך אס[illegible] בשתיה אבל לא בהנאה · ולזה הפירוש הסכים גם הרמב[illegible] ז"ל · ולפי דבריהם הא דגרסינן בירושלמי אהין דמתיל[illegible] זיקא מעייל לרע אין בו משום מערה מכלי לכלי היינו דוק[illegible] בזיקא קשורה · ואינו מחוור בעיני חדא דהא סתמ[illegible] קאמרי בין בגמרין בין במערבאי זיקא שרי ולא אמרי ד[illegible] קשורה · ועוד אדמיפלגי בין זיקא לכובא ליפלוג ו[illegible] בזיקא גופיה בין קשור לשאינו קשור ועוד דמה לי מ[illegible] סתום מה לי כלי פתוח אם דרכן לנסך בקרקוש דכלי ב[illegible] נגיעה ממש מה להם בין פתוח לסתום ומסתברא דוק[illegible]

שרי

עוד כתב בנכרי הנוטל חבית שהותר ויודע בה והיא מטפטפת שהיין מותר שמין שפיכתו מהרבית בכביל נדנידו על ומינו נכון שהבר נרמה שטפטוף מהרבה בכביל נדנידו אבל היה לו לפרש וכל היכא דנטפך במקום המכר מותר משום דאין לחוש לנגיעותו שאין מוליכין אותו לעולם ופיו פתוח אלא או קשור או אוחז בפיו כדי שלא ישפך ואי משום קרקושו אין דרך ניסוך בכך לנסך בקרקוש כלי בין פתוח בין סתום אלא א"כ מכנים ידו ומשכשך בגופו של יין באחד מאיבריו או ע"י דבר אחר. וכובא חסיר שרי דכל שהוא נושאו על כתפו א"א לו ליגע בו בידו ולשמא הטה ונגע לא חיישינן דהא אזיל ישראל אחוריה וחזי ליה ואיהו נמי מיסתפי דילמא חזי ליה ישראל בהטותו,ויתפש בו בכך כגנב אבל מליא אסור דילמא נגע ביה • ואפשר דאפי' מליא אינו אסור בהנאה ומדברי רש"י ז"ל וטעם נכון פירש בו וכנפר"ח ז"ל טעמא דכובא מליא משום חשש נגיעה ואעפ"י שפירש בתשובה דטעמא לא משום חשש נגיעה אלא משום דילמא משתפיך מיניה • מה שפירש כאן בפירושיו יותר נכון ועיקר • וכתב הרמב"ן ז"ל בשם הראב"ד ז"ל הכובא מליאה דאסור דוקא בדאזיל ישראל אחוריה דלא מצי מנטר ליה אבל אזיל בתרי' בצדו דמצי מנטר ליה שפיר אפילו מליא נמי שרי דהא חזי ליה דלא נגע • וזו היא גדרתו של רב אלפסי ז"ל שגורס ואזיל ישראל אחוריה וכמו שכתבנו למעלה ולא גרסינן ואזיל ישראל בהדיה • וכ"כ הראב"ד ז"ל בעצמו בפ' השוכר נבי שפוכאי • וכתב בעל התרומות ז"ל אם נושאה במוט ובלכתו יצא מן היין לחוץ שלא בכוונה מותר בשתיה ואפי' מה שיצא לחוץ • וכן פי' רבי שמואל ז"ל ונראה שזה פשוט דכתו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן ואפילו נושאה על כתפו כל שיצא ונשפך שלא בכוונה מותר • וכ"ש כשנושאין על כתפיהן חבית נקובה והיין זב מעצמו שהוא מותר שהרי היין אינו זב מכתו ואפי' בנדנוד אינו מרבה בשפיכתו ואפילו מונחת על גבי קרקע היתה מטפטפת או מוציאה כדרך שהיא מטפטפת ומוציאה עכשיו בשהיא מונחת על כתפו ואין כאן כתו כלל וקרוב אני לומר בכל כי הא דאפילו יודע נכרי דחבית מטפטפת ומוליכה מותר ואפילו בשתיה דאין כאן כתו כלל כמו שאמרנו אלא שצריך להתיישב בזה להורות בו הלכה למעשה. ולענין נעורת שתוחבין בין בכובא או בגינית בזמן שהיא משפטפת כתבו בשם רבינו שמואל ז"ל שאסור להיות נכרי תוחב נעורת או מטלית בסדק בחבור השולים לסתם מפני שנוגע ביין ובשם רבינו יצחק ז"ל דבסביבות השולים מקום שמתחברין אל דפני החבית אם יוצא לשם יין מותר לתחוב שם נעורת ע"י נכרי לפי שראשי השולים מפסיקין שתחובין בחריצין שבדפני הגיגית • כל מקום שאמרו במגע נכרי וכתו שאסור בהנאה לא אמרו אלא למוכרו לאחרים אבל ליטול דמיו מאותו נכרי שאסרו עליו מותר שאינו כמוכרו לו אלא בטוטל ממנו דמי נזקו דגרסינן בפ' ר' ישמעאל א"ר אשי האי נכרי דנסכיה לחמרא דישראל שרי ליה למישקל דמי חמרא מניה מ"ט מיקלא קלייה·ויש ספרים דגרסי האי נכרי דנסכיה חמרא לישראל בכוונה·וי"מ לפי גירסא זו דוקא בדנסכיה בכוונה הא אם היה סבור שהוא של עצמו ונסביה אסור דהא בישראל בכענין זה פטור·וכראמרינן המטמא והמרמע והמנסך פטור·וליתא דהא מ"מ קלייה ניהליה אלא אפילו לאותה גירסא הכי פירושא דנסביה בכוונת מגע שאסרו עליו בהנאה אפ"ה שרו למשקל מיניה ודוקא מיניה דאי נגע בו שלא בכוונת מגע א"צ ליקח ממנו אלא אפילו לאחרים יכול לטוטרו שהרי אינו אסור בהנאה וזה נכון ועיקר כדרך שאסרו סתם יין בהנאה כך אסרו שכרו דתנן בפ' השוכר השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור לעשות במלאכה אחרת אעפ"י שאמר לו העבר לי חבית של יי"נ ממקום למקום שכרו מותר' ואסיקנא בגמ'דה"ה לסתם יינן·דגרסי'התם איבעיא להו שכרו לסתם יינו מהו כיון דאמרינן דאיסוריה חמור הואו כיי"נ שכרו נמי חמור או דילמא הואיל וטומאתו קלה שכרו נמי קיל ת"ש דהההוא גברא דאגר ארביה לסתם יינו ויהבי ליה חיטי באגריה אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל קלינהו וקברינהו בקברי אלמא אפילו סתם יינו שכרו חמור כשכר יין נסך ממש ואע"ג דשאר איסורי הנאה דעלמא שרי בדיעבר וכדתנן בקידושין גבי ערלה וכלאי הכרם מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ואפילו שביעית שתופשת דמיה שכרו מותר ·אפ"ה קנס הוא שקנסו חכמים ביין נסך כדאיתא התם

עוד סם עוד כתב בנכרי הנוטל חבית וכו': **אמר הכותב** מאסר המוהר וסמיך מה האיסור מאסר בחבית מלאה ונקובה ואמר שהדבר נראה שהשפוך מתבכה מחמת נדעתו על נכי הנוטל ואמו רוצין והדעת מעיד שאינו מתבכה מחמת מדעת הנוטל המהלך מתחיה והיא על כתיפו . ומה שהמיר בהלך לאיסור זה אינו אלא אמרו אלא בהולך במקום הסיומת כיים מו במקום שמקבל זוהמת ממנו כזמה וכיוצא בו והיינו הסיי דפרק אין מעמידין דהמיא נכרי רבנן ועבדן ונותן לתוכן יין וישראל עומד על גביו אינו מוסם ומקשינן מאמר דנכרי נותן לתוכן יין וישראל שומד על גביו מאי הוי דלמא מנסך ליה ואמר רב זביד הסתם מיהא כי קא שדי ליה לתוך הכיס כזורק מים דמי • אבל כל שהוא עומד על גב קרקע אעפ"י שהולך לאיסור אסור שדרכו בנסכין כן שכן מצאנו יין לפני ע"ז והוא ודאי שעי כהא דאמרינן סתם אמר רב ספי ס"מ הלי טו"ג דשדא אמרא לבי מיחא שרי מיקיף לה רב אפי מי דמי הסתם קא מזיל לאיסור הכא לא קא מזיל לאיסור . והוא סבור דלאיסור ממש קאמר ליה ולדבי מלחא נמי . הא ודאי לאיסור מזיל אסר לא יאסף . אלא לאיסור שהוא נאבד בכזיון שהוא כפיס מו כזמה וכן כתב הרמב"ד ז"ל ועיקר וכן פר"ח ז"ל לוקיפנא כיין שנותן למתקו כדי שיפלוש ריח העכוד על עור ויזהוק אותו יין דקא מזיל לאיסור שנעשה כאותו שנותן מים לתוך ויכיוצאי אין שו"ג עשוי לנסך על נכי דבר מאוס ע"כ • אבל עו"ג דשדי מים מו מים ויין לנכי מבטיל מלוי שנופלין בו יין מלוח דישראל אסור . עכ"ל הרב ז"ל ומף הרמב"ן ז"ל הבית יהופלמי זה שם כמדוניו ומה לומר שמא ניסך חייי עשוי לנסך על נכי דבר מאוס : **עוד** שם עוד כתב כל מקוס שלמרו כמגב עו"ג וכו' •

אמר הכותב כאן שנה בחסא כבר כתב כן למעלה וכבר כתבתי עליו מגלה שעותו הגמורה בכל ודאיות כרוכות שהלכה כמ"ד שאדם מוסר דבר שאינו שלו דבר תורה ומוחר ליטול דמי הסוא ממנו מאותו עו"ג שנסך לא יינו ולפי' נסכו כיכוס לע"ג לפי שאינו מוכרו מלא מוסל דמי נזקו וכבר כי מצלם מה שהיזק מוסל מה שנסך ומצילם לא דמיו והבלתיתי שם בראיות כרוכות שזה לתמת שזה נכון : עוד

המלך כרי שלא יכופו את ישראל לקבותו • אבל אם אמר הבנס אתה בסקומו וקח מאוצר המלך הרי זה אסור שהרי זה כאומר לו קבלתו בשבילי ואני מוכרו לך . ישראל שמבר יינו לעו"ג אם היין נתון בכלי ופסק עמו דמים ואח"כ הגביה העו"ג כרי לקנות היין שבתוכו אע"פ שהרר העו"ג לעצמו דמיו מותרים דכל שם פקין מים גומר הוא בדעתו לקנות ובשהגביה קונה אתא הכל וכשעירה נעשה יין נסך לא של ישראל הוא אלא של עו"ג פסק ולא הגביה ולא קנה עדיין ומרר לעצמו דמיו אסורים • שהרי נעשה יין נסך בעידיו ועדיין לא קנאו שהגביה בשעה שהוא מרר אין הגבהה זו לקניה אלא למירה

הא ודאי לאיסור מזיל . אסר לא יאסף . אלא לאיסור שהוא נאבד בכזיון שהוא כפיס מו כזמה וכן כתב הרמב"ד ז"ל ועיקר וכן פר"ח ז"ל לוקיפנא כיין שנותן למתקו כדי שיפלוש ריח העכוד על עור ויזהוק אותו יין דקא מזיל לאיסור שנעשה כאותו שנותן מים לתוך ופיכם ביכופלמי אין שו"ג עשוי לנסך על נכי דבר מאוס ע"כ • אבל עו"ג דשדי מים מו מים ויין לנכי מבטיל מלוי שנופלין בו יין מלוח דישראל אסור . עכ"ל הרב ז"ל ומף הרמב"ן ז"ל הבית יהופלמי זה שם כמדוניו ומה לומר שמא ניסך חייי עשוי לנסך על נכי דבר מאוס : **עוד** שם עוד כתב כל מקוס שלמרו כמגב עו"ג וכו' •

אמר הכותב כאן שנה בחסא כבר כתב כן למעלה וכבר כתבתי עליו מגלה שעותו הגמורה בכל ודאיות כרוכות שהלכה כמ"ד שאדם מוסר דבר שאינו שלו דבר תורה ומוחר ליטול דמי הסוא ממנו מאותו עו"ג שנסך לא יינו ולפי' נסכו כיכוס לע"ג לפי שאינו מוכרו מלא מוסל דמי נזקו וכבר כי מצלם מה שהיזק מוסל מה שנסך ומצילם לא דמיו והבלתיתי שם בראיות כרוכות שזה לתמת שזה נכון : עוד

אוסר
ו קא
ו"י ז"ל
ד ז"ל
וכנון
אסור •
יעבר
מצדד
דבר
ן ז"ל
אמרי
ליה
ישרי
שהוא
אוסר
דרך
וכרע
היורד
בפרק
בראי
ו"ע
אפ"
ה כך
מלא
ויקא
מלא
דוד
בנים
בפנים
בכלי
בוכא
וקוש
תפיך
ואפי'
דוקא
מנע
ראל
אבתו
בגנב
אסור
מב"ן
גיל
וקא
תמא
ויקא
יתני
כלי
בלא
ויקא

מעמה מכבים מליני כם ל"מ ורבנן ומ"ם ליתנו: (ה) לאפוקי נפל לבור. עיין מה שכתבתי בסמיך כ' מה שמייך לפי דברי הטור כמה מתקשה לי: (ו) וישבשך כו'. כ"י נסתפק אי כמינן שבשך נחל לו אחיש כל דהו ובתכים כתב בספר המגדל כבים דף קל"ג בפשיטות דלא מליני ספרם כין שבשך רב לבשבוך מעמא אלא ככל אסור כלי (ז) כל היין אסור. ואין כמן היחר למבור מון מדמי יין נסך שבשה כל בחתמון הוה בסים לפליון וכל כמוגע בטלו כלי ב"י בשם הרמ"ן ועיין מ"ם בפי' קל"ד ס"ק ל"ב מל זה: (ח) כלי שיש לו חומטין כו'. כ"י כתב בשם חשובת הרב"ל שמלאכת כלי זה נקרא בגמרא קי מקיח ולא ידעתי מה הוא דע"מ מה שכפיו אסור וכל היין עגול אחריו ולמה יגרע מעלוק אבור כו' מ"כ ובמגמרת בכיח בדף קל"ד כתב הרב"ל ל"ב בזה אלא בחבורים לו עורת מקיו מקיו ולא יוכל לבחיר פנים בכיעוק ובלים ליבו בפרש"י ולבסוף כתב דבקיו מקיח היה בעיון אלא היה בו ליתוח אבור בלים ל"ב בשם הרמ"ן לייבב דלא אמרינן לוקח אבור דבר אחר ולא יבשבה אלא בלים ל"ב בכל דבר אחר

(כב) דלאו בר כוונה הוא וכן (ה) לאפוקי נפל לבור ועלה מת (כג) שני שיריע שרוא יין (כד) ושלישי שלא יהא עושק בדבר אחר:

ל"ב יא ציצר היא הנגיעה שאוסר בה העובר בוכבים היין בהנאה שיגע בידו (כה) או(ל) יח ברגלו (יט) אפילו בפיו (כו) או יט בדבר אחר (בידו) (ו) כ (כז) יט ושבשך (כח) אפילו כ בפיו (כב) בנון (יג) ששתה ממנו או כב שמצץ במינקה בחבית והעלהו לפיו (ז) כל היין כג אסור (יד) בהנאה יט מבל מקום (ח) כלי שיש לו חומטין כמו שיש לכלי שנוטלים ממנו לידים ויש בו יין כד יכול ישראל למצוץ מרוטם זה ועובר כוכבים מרוטם זה כאחר ובלבד (טו) שיפסוק הישראל קודם שיפסוק העובר כוכבים. כה (כט) אם נגע בכוחות סכנים ולי לנמת ר"ף ומפלים):

יב (מ) כב עובר כוכבים שנכנס לבית או לחנות ישראל לבקש יין ופשט ידו כשהוא מתפש ונגע

(מ) אבל הכא נחמון לשבשך ואסור בהנאה. ניל מגל כמא מכנון (בשיר ואסור כמגלה(ולא כמנס"):

גליון מהרש"א

(ל"מ סמיף י"ל) ושבשך אפילו בפיו. ושבשך הכלי שבו יין ל' ס"ל ס"ק ס"ל מיקן זה ומ"ל מיקן כלה ס"ק ל"מ: (מס) אן שמצץ בפיקנה. ומשמה בקנה ומלל אי מדיא ביד בפיקנה מקן ל' ס"ל לקמן ס"ק ל"ב. ש"ך ס"ק ל"מ. ומיקא בכחנה אבל שלא בכחנה. ומיקא שלא מקים בגיעה הקנה בין לגיעה ומגים בקנה ש"ך ס"ק ל"ו. ש"ך ס"ק ל"ב. מגדר מרכבה כי ראם לא כן אפילו לא תמלה ל' ש"ך ס"ק ל"ו:

דגול מרבבה

(סימן קל"ד בש"ך ס"ק ל"ב) *) אבל הכא נחמון לשבשך ואסור בהנאה. ניל מגל כמא מכנון (בשיר ואסור כמגלה(ולא כמנס"):

מו מכנון מס דף ס' וכמגמרת רב פפא מס: מו מעונגל בספמא מובר מוכנים מס דף ל"מ: יח מגמה מס דף ס' מגדרו וכו': יח מגר מכנה מגדרו וכו' (מ) הכי"ל בכלים מס ומגנוגל מגמגם מרבא"ל ומכ"ל ומ"ל ומ"ל ומ

לטעמים דס"ל כהרמ"ם דסלגת יין לא מיקרי מירדא ורמ"א לא כתב כאן כלום סמוך על מה שיכתוב בסעיף כ"ג לחלק בזה: (יג) ומה שנשאר בחבית מותר. פי' שנסחה הענב ואם לא נסחה הענב מן כחביות לתוך תפ"ה שרי דאין כאן אלא איסור כתו שמכתו אלא לתוך ואינו אוסר רק בשחייה ומטעם *) זה נמי לא אמרינן שמה שבפיים יהיה אסור מכח גילוק היין דכאן כאיסור גופיה אינו איסור גמור אבל אם תחב העובדי כוכבים הכרזא בסם אע"פ שאינה עוברת על הפוליים מ"מ אסור גם מה שבפיים מה שיהיה נגרר אחר אותו נקב דכאן יש איסור ממש שמונע יציאת היין וזה איסור גמור אפי' בשחייה ודין זה מוזכר בסעיף כ"ג: (יד) עובד כוכבים שומה כו'. הטעם היין אלא כר ניסוך הוא אינו לקולא ואמרו כן שבשטוחו זרק אינה דבר על הכרזא ויאלח וכולו לא נגע: (טו) ורבים חולקים לומר כו'. משמע מדבריו שאין להקל אלא בלא הנגבה אבל במנגיה מיקרי שכשוך אע"פ שאינו נוגע רק בכלי והיינו ע"פ מ"ם בד"מ ברוקח לייחס הכריב"ם שמבית הבור סי' קכ"ה לא ס"ל כרמב"ם כאן ולא כמ"ש ב"י כאן דס"ל כרמב"ם אלא ריב"ם מייר בהנגבה דוקא אבל לפי הגראה לע"ד יש להקל אפילו במנגיה שבדי הרב"ם אבל אפילו לפי הגראה לע"ד יש להקל אפילו במנגיה שבדי הרב"ם כתב בחס"ם דף קל"ז דלא מיתווני דברי הרמב"ם אלא לא מליגו שכשוך אוסר אלא בנוגע ביין עצמו לא בנוגע בין ע"י ד"ח אבל במנגיהו לו מוליגו ומסכסכו לא שאין דרך המנסכין כן כלל וכ"כ הרא"ש ושיקר עכ"ל ומבית הס לחייב ברורה על זה מבריתא וכן הם דברי הטור ס"ם קכ"ה עובד כוכבים נוכח ייגו של ישראל אפילו אחר ומשכשך דרך הילוכו מותר אפי' הוא פחות עכ"ל וכ"פ מו"ח ז"ל הרב"ם וכן עיקר כ"ל וכ"ז *) לענין הגאה אבל בשחייה אסור במנע לחוד כמו שזכרתי בסי' קכ"ג סעיף ו' בשם הרא"ש ועיין מה שכתבתי בסי' קכ"ה סעיף ח' דיש שלא מחלוקות בדבר והלשון שכתב רמ"א כאן ורבים חולקים הם הרא"ש והרב"ם: (טז) או שנטל חבית וזרקה בחבתו. כ"כ רמב"ם *) זה תמוה מאד דבמשנה ליתא בהדיא בלשון זה זה היה מעשה והכסיפו הוא ממנה לגמרי וכ"פ הרב"ם

ממנוס של ישראל לאסור יין ע"י שנגע העובד כוכבים בכלי בלא בוס שכשוך ולכן נראה דאין לחוש מי הגבה ודאי אבל אם אינה עוברת בלא בוס שכשוך אפילו בלא הגבה אסור מ"מ שהיה מטפח בו. ע"ל ס"ק כ"ב: מה בחבתו. ע"ל סי' קכ"ה ס"ק מ': מו ואסור בשחייה. ולדידן מותר בשחייה דיקוס כספד:

לו לשכשך כשמוציא היו כמו (*) כתו (יג) לד ומה שנשאר בחבית מותר אפילו (כג) בשחיה ומה (כד) שיצא לה אסור בשחיה:

הגה [לה] ואם הוציא אלא בכוונה שרי ומיין לקמן סי' קכ"ה [לו] אם היסה ברזא אלוכה תוך החבית ונסוך אותה ברזא נקב ונתנים בו ברזא קטנה לאסוף נקבו אם לא הוציא רק הברזא הקטנה אלמה מותרת עובי הפוליים דייינן לה (נ"י בשם מרדכי וכל בו):

טו (יד) [לז] כו עובד כוכבים שוטה שנכנס לבית שיש בו חבית של יין ונכנס ישראל אחריו ומצא היין יוצא דרך נקב (כה) שהברזא תחובה בו לו מותר אפילו בשחיה:

טז [לח] כו אם נדנד עובד כוכבים הברזא ולא יצא מן היין לחוץ והברזא ארוכה ועברה הרופן ונכנסה בתוך היין אם הברזא אינה מהודקת בחזקה לו (כו) נאסר היין בנדנוד זה לה [לט] כח אבל אם היתה מהודקת בחזקה מותר:

יז [מ] כט יש מי שאומר שאם אחז עובד כוכבים בכלי פתוח של יין ושכשכו אע"פ שלא הגביה ולא נגע ביין למ (לא) נאסר:

הגה (מז) וכיון תולקים לומר דאם שכשך בגופו של הכלי מ אבל לא הגבה מא לא מקרי (כז) שכשוך ולהכ"ד ולהכ"ת והכרא"ש וכ' יראוחס בשם רוב הפוסקים *) (*) ולכן אין להחמיר (ג) במקום ספיקא:

דיח (מא) לנטל עובד כוכבים כלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ שלא שכשך מב נאסר שדרי בא היין מבחו [מב] הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר: הגה מג [מג] וכ"ם שאינו אוסר בנגיעה הכלי (כח) לחוד (הפוסקים הנ"ל וכיב"ם סי' ע"י):

יט [מד] לא מדד עובד כוכבים הבור שיש בו יין בקנה [מה] או מד שהיה מטפח על פי החביות הרותח' לב כדי שתנוח הרתיחה (מז) או שנטל חבית לג וזרקה מה בחבתו לבור מותר בהגאה מו ואסור (כט) בשחיה:

ולא יגע ודוק: לד ומה שנשאר בחבית מותר אפילו בשחייה. כ"כ הטור וכ"ע דכהור לעטמים לחול דס"ל לקמן ר"ס קכ"ה דאם שפך מכלי יין מה שנשאר בפיים מותר דלא התמירו כלום העובד כוכבים לאסור כמתוכר לו על ידי גילוק וכן כתב המרדכי בשם רא"י ומביאו ב"י דטעמא דהכא בבולמא הכרזא הוא משום דאינ"ג דמה שיצא לחוץ אסור משום דס"ל דלקמן סימן קכ"ה דלא כבית יוסף שכתב דלא אבר אלא היין שעד הנקב משום כחו ומ"מ לדידן הכל לפי מה שיצא לחוץ מותר בשחייה במקום הפסד דלקמן סי"ל ולעניין אם ניטל הברזא דכל הייין אסור משום דס"ל דלקמן סימן קכ"ה דלא כבית יוסף שכתב דלא אבר אלא היין שעד הנקב משום כחו ומ"מ לדידן הכל לפי מה שיצא לחוץ מותר בשחייה במקום הפסד דלקמן סי"ל ולעניין אם ניטל הברזא דכל הי

מקילין עכשיו מטעם שאין כעובדי כוכבים עובדי עבודה זרה כו' ים לכמתיר כן נראה לע"ד: (יא) ואם אינו ידוע כו'. דסמיקא דרבנן נקילה: (יב) ואם נדנד העובד כוכבים. כל זה דברי הרמב"ם פרק י"ב מהלכות מאכלות אסורות ואיכו חוץ לעמיה דכתב הטור סי' קכ"ד בשמו דסכירא ליה אתו עובד כוכבים כלי פתוח ושכשבו דאסור אפ"פ שלא הגביה כמ"ש בשלמן ערוך סימן קכ"ד סעיף י"ז וזכו פירוש מה שאמרו בגמרא ואי מגדד מגדודי אסור וכאן סבירא הטור גם כן דין זה בלשון זה ואם בעובדי כוכבים מקרב הכלי לגד הקילות ברפ"י אסור בשחייה ובריב"ם אסור בהגאה וכן מסקנת א"ח ז"ל ע"כ לשונו לשון קירוב משמע ר"ל בלא הגבהה דשם אפשר לקרב בלא הגבהה וע"כ הימא מה שכתב הטור בסי' קכ"ד על דברי רמב"ם דלא נראה דבריו לא"א ז"ל וכבר הקשה זה כ"י ולעיל הטעתקתי בשם ד"מ דכאן מיירי בהגבהה אבל אין משמע כן לע"ד כמו שכתבתי וכן משמע מדברי הרא"ש שהשמיק דברי ריב"ם על דין זה שמגביה לד כאחד של כלי כו' וכרי ולדי אין זה הגבהה וגראה לי דלעיל אין עוכח מילתא שעשוד טבכים מחטין בתחיזתו בכלי שהוא בשביל יין שבתוכו מה שאין כן כאן שמקרבו לגד קילות היין דמוכח שששה כדי שהיין יתקבל מכח. ובלא מחלוקות בדבר אחד דעת הרמב"ם דסל בכל נוחי שעשוד טבכים משבשך אפילו אין מגביה אוסר. והרא"ש ס"ל דיש איסור בשבשך על ידי כלי. ובדריסה כתב דלהרא"ש אין אוסר בשבשך בלל רק ע"י נגיעה ולא עיין בתשב"ץ שזכרתי והיינו כשמגביהו כמ"ש הרא"ש פרק י' דשמעתא דל"ח ע"ד אבל בלא הגבהה אין דרך ניסוך והיינו כל היכא דאין מוכחא מילתא שעשה בשביל היין כמו שבתבתי אבל כאן בשקרב לגד קילות היין אוסר אפילו באין מגביהו אבל הרשב"א והרא"ש ס"ל דאין אוסר רק בשבשך בתוך הכלי על יין בידו או בד"א ופי' הרשב"א פירוש אחר על הסיא דאמרינן בגמרא ואי מגדד מגדודי אסור הייכו דאיכשיגו דאמרינן בדופני הכלי לקילות היין בידוד ע"י ד"א ושמא מתכוין הוא לכך ולכל הפירושים אין בזה איסור לדידן דאנו מחיצין מנגו עובד כוכבים ע"י ד"א כמ"ש לעיל סי' קכ"ד: (יג) פי הגוד בידו. זה דעת הרמב"ם דאותו בכלי פתוח ומשבשך אוסר ע"כ לריך כאן שיאחז פי הגוד בידו דלא ליכוי כלי פתוח כ"כ כ"י. אבל הקשה לי דהא נתבאר דגם הרא"ש ס"ל דאוסר בשבשך ע"י הגבהה וכאן מיירי בהגבהה דהא עושה הגוד. וגראה דכיון דעושה דרך הילוכו לא מקרי דרך ניסוך כלל וכן ראיתי בדריסה בשם רש"ל דכתב דגם הרמב"ם מודה כאן דמותר מטעם זה אבל א"ח ז"ל נראה לן דמה דכתב הרמב"ם דאוסר אפילו בלא הגבהה הוא מטעם דאיכא חשש דלמא לא גגע בו ולא בטל בשנים אפילו מלא ולא בטל בשלשה אפילו מלא ולא בטל בעשרה אפילו מלא ולא בטל בלא מנין אפילו מלא ולא בטל בלא מנין אפילו מלא ולא בטל בלא מנין

קרקע או בהמה ג שאינם נאסרים בהשתחוה להם
ועבדן החמירו בהם לאסרם בהנאה :

הגה ויין לפיל סימן קל"ג דזמן הזה מקילין למכן היתר כמלה בפסק יינם (ג) ד ולכן אין (ג) להחמיר בלתי הדיינים בק ביין נסך נמור :

ב י השכיר לו חמרו לרכוב עליו אע"פ (ד) שהגיח לגינו של יין עליו ; או שהשכיר לו ספינתו להוליך בה סחורתו אף ע"פ שנותן בה גם מאכליו ומשקיו שכרו מותר ה כיון (ז) שעיקר השכירות לא היה בשביל יין נסך :

ג " עובד כוכבים ששכר את הפועל ואמר לו העבר לי מאה חביות של שכר כמאה פרוטות ונמצאת אחת מהן יין (ה) שכרו ו (ט) כולו אסור כיון שיש ביניהם שוה פרוטה משכר היין נסך ז (ז) ; שאם היה (ו) פחות משוה (ו) פרוטה טוחר ברדעבר ואם אמר לו העבר לי כל חבית בפרוטה ונמצא ביניהם חבית של יין (ז) שכר (ו) חבית של יין אסור והשאר שכרו מותר ח (ח) (מ) ולכתחילה אסור לעשות כן :

ד י היה עושה עמו ביין בתנם (ח) (מ) ממשכנים מנכסיו כנגד שכרו :

ה " לא יהא ישראל משמש (א) ומשוג לעובד כוכבי' ביין נסך " וכן אסור להיות תורגמן לעובד כוכבים למכור יין נסך " וכן אסור ליתן יין בכלי ביד עובד כוכבים המכריז להמעיט שכיון שנגע בו העובד כוכבים נעשה יין נסך וכשמכריזו ומטעיטו (פ"מ ומלאתו וקן הוא כלי וכבל בו) נהנה הישראל מיין נסך :

ו " אפילו אמר לו העובד כוכבים שטר בתנם חבית של יין נסך אע"פ שפטור אם נשברה או נאבדה (מ) מכל מקום (י) מיצר הוא אם תשבר או תאבד מתוך שמירתו ורוצה הוא בקיומו ואסור ; ז " ישראל ששכרו עובד כוכבים לשבר לו חבית של יין נסך אע"פ שרוצה בקיומם שלא ישתברו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שכרם שכרו מותר וחבא עליו ברכה מפני שמטעם (") בתיפלה :

קלד דין יין שנתנסך ונתערב . ובו י"ג סעיפים :

א (א) " יין שנתנסך לעבודת כוכבים שנתערב ביין של היתר אסר בהנאה בכל שהוא (ב) " בד"א א (ג) כשהורק היין המותר על מפה של יין נסך " אבל אם עירה יין נסך ב מצרצור קטן (מי" מי קיז) לתוך ג שאינן נאסרין בהשתחוה כו' . כדלקמן סימן קמ"ס : ד ולכן אין להחמיר כו' . מיהו לכתחלה ודאי אין להשכיר עצמו לו כיהו וכליו לסחם יינם וכן כתב כי' בסם מ"ח בסם מהר"מ פ"ס : ה כיון שעיקר כו' . אע"ג דמן הדין יכול להניח כליו אע"פ שאינו אמים לא סגיא מלוי לגינו אינו יכול לומר לו נכה לי מעשר כלגיקרי הוא כלומר לא שכרו לך . פ"ס : ו כולו אסור . ולא מסרי כולכם הכלה ליס כמלה כדלקמן סימן קל"ד דכבא כיון שקבלנות היה כולו אגרת אחדה והדא יכיר ליס וגם אעפר שלו הוליאו מתחלה אלין מעכיר לו אותו חבית אמת לא היה שוכרו כלל כן הסכימו רוב הפוסקים וכ"פ כ"י והתרגומים : ז שאם היה פחות מש"ם כו' . זה למד מהרמב"ם מעבודה כוכבים (כ"פ ד"י ע"ב) גבי מטע תחרון ליס כיס ע"פ ולפי מה שכתבו התוס' פס אין לחייב ולדרכה מעמע מדבריהם דלמי' פחות מכוה פרוטה אסור בעבודה כוכבים אלא דבהם היה סייגו מעמת דעובד כוכבים אינו מקפיד אמטע אחרון וע"פ ובל' כי' קמ"ג ס"ק ד' : ח ולכתחלה אסור לעשות כן . אפילו אין ביניהם ע"פ . כי' בפס הרמב"ם :

קלד א כשהורק היין המותר כו' . ואפילו היין המותר

נפל בפעם אחת הרבה על הפעם אל ייין עד שיש ס' אסור אסור וכ"כ כה"ן ז"ל ומעמת דמלתת שאותו דבר שמומד במקומו אשר יותר מן בכח עליו ולפיכך בהתיסור שומר במקומו אפילו מקום אסור היין שבא עליו ואפילו חבית גדולה בכח ל' מקום מומרת דיי"ל אבל בהסכיתר שומר במקומו ואסור אם עליו הסיקר מבטל האיסור אל"כ טופל בכח לאחת כדי ליש וכ"כ מדברי הרמב"ם ע"ל וכן מיקר בפ"ם ושוד הלא הרבה פוסקים ס"ל דאפילו באיסור לחוד היתר אסר במקום ומיהו בהפסד מרובה וכס"ג יש לסמוך אהרמב"ן והרא"ש ושור דס"ל דבהיתר לחוד אפילו נתי אם נפל בכח אחת ויש ס' מותר אלא בשבל מעט אל"ל דאפילו ניתוסף בשל אבא אחת מ"ם ולא"כ פיינו מן הסמס) : (שם סדף ו') אבל אם אבר לו השבר בהבים שאר בתנם כו' . עי' ל"ם פ"ק ז' אבל מ' דלא אסר בפעם המחיה לו מעמ כו' פ"ם ובאמת לא קבל מידו בתנם בטבל מקום אחר ומיהו מ"מ דבא דקל אסר בטל בפעם ל' בתנם בטבל מקום אחר ומיהו אם אמר בתנם מבטל מין בתנם אחמירו ומ"ם (ובעמ"ז עיינבו הדברים שפתח בדברי המאגר שכן דברי הרמב"ם ולפי לאחר אסור בהנאה כו' . ובמ"ל ל"ל : (שם קלד בש"ם סדף א') יין שנתנסך לעבודה כוכבים שנתערב בין של היתר אסר בהנאה כו' . עי' ל"ק פ"ק ל' אבל אם בפעם בפס

נקודות הכסף

(סימן קל"ג בפ"ו מ"ק ח') בתור כתוב בשם ראבי"ד כו' . שאם בטבולי ובעים אלינא דהראב"ד ל"ל מה כמ"ש ובהמ"ן ובהמ"ן ובהמ"ן

הבור של יין אפי' עירה כל היום כולו ג (א) ראשון ראשון (°) ד (ב) בטל (ג) עירה ה סתרבית בין שעירה מהתחתר לאיסור או מהאיסור לתוחר הכל אסור ו מפני (ג) שהעמור היורד מפי החבית גרול: ב (ד) י יין שאינו אסור אלא בשתייה אינו אוסר אלא בששים (ה) נתערב " סתם יינם בין כותר דרי זה אוסר בכל שהוא ז בשתייה ח י ומבר כולו לעובר כוכבים ט (ו) ; ולוקח דבי הייון האסור שבו (ז) ומשליכו י לים המלח ויהנה בשאר המעות (ח) " וכן אם נתערבה יא חבית של יין נסך בין החביות הכל אסורים בשתייה ומותרים בהנאה ויולך (ט) " דבי אותה חבית לים המלח יב כשיבור הכל לעובר כוכבים ובן בחבית של סתם יינם: הגה (ח) הא בחבית בל יין נסך אבל כל החביות שבמרתף כתן הייגו דוקא יג בחביות גדולות המחוברות ומלוח בטלות (ב) אבל אם הם קטנים שבלוקים ומלוח אף בטלות (ג) אבל אם הם מלוחים ד"ל דאפילו ל' יום) (ם) ואפילו מחוברות יד אם אל תחד מן המחוברות ליש לו דברים סתחברים בולם מחוברים כמו בחבר מלוחים (ל"ו סב) ומ"ל בטלו ל"ל ים הרבה בטלים דבל אם הם יינם (ג) בטלים דבל בטל (ו) (ד) בטלים (חבורת הגמ"ל כולל לים ומרבדי מרק המבור ומלמוך בל מ"ל דין ל"ל ו"ל סוף מנחות ום"ל) וכן מהגון לחבל ומבקום בנתערב מל ידי עוקר חבור בטלעל מיבן קל"ל אין הייגו מבולן ליין מתחבן לבטל האיסור (ל"י).

ג (א) ' מים שנתערבו בין או יין במים

פרש"י וכו"ן מן קמן: ג ראשון ראשון בטל. כתב הרא"ש דקי"ל דיטוק חיבור בתין הביטוק חיבור אלא לומר שאותו היין בלמעלה דינו כלותו היין שנתערב למטה וכרי הוא כמוהו וכיון שאותו שנופל למטה נתבטל ונשבה כיתר היקר יאסור היין בלמעלה ולא בהרא"ל דמעתה דמיירי במקשה קטופי ע"כ ומכיון כ"י וד"מ בקלרה וכ"כ הרמ"ה פרק נתרא דטבולת טוכיס נבי מחלוקת רש"י ור"ח ביטוק חיבור ומל דאינ"ג דיטוק חיבור הכל לא הוי חבור כיון דאפילו שותה לא סיום טוב כזה בטין ונתערב טולו הוי ראסון ראסון בטל ואין סברת להמתיר בביטוק יותר ממשהוי מיב ומל"ל ס"ק ע"ז: ד בטל. משמע אפילו ליכא ס' בדלקמן סעיף ג' והיינו דעת הרמבים מיהו אין לא קיל"ל הכי אלא בסיון ס' כנגד כל מה שנפל דאל"כ תוכר ומיטור ואסור בדלקמן ס"ק י"ח: ה סתרבית בו'. כתב הרא"ש ולא ידעתי נאיזה דבר בחלוקה שכיון לבטר קמן לתבית דסיקר נתן דבריו לבטרשרים בכיולא בזה ול"ל דהכי מרבינת דמילתא בתפני שנכנו לערות יין לבור על ידי חבית גדולה כיון שבוף היין שבחבית לירד על ידי כלי זה ודרכו בכך אילת לעמד בו ראשון ראשון בטל שכל שעמד ליפול ולהתערב המיכבת ליה בטעורב בבר מבטל בלבטר קמן שבתפני בלבור אין בלבור אין לבטר לבטרשרים בכיולא בזה ול"ל דהכי מרבינת דמילתא בתפני שנכנו לערות יין לבור על ידי חבית בכלי ולא בלבור אין ל

קטן לית ליה איסור אפי' ביותר מכדי ל"ש בכיתה לגמה יאסור קילוח גדול בכדי ל"ש דוקא דלי יש איסור מכח ל"ש לגמה יהיה מותר בקילוח קטן כה מ"מ ל"ש יש לפניהו היתי מכיני מ"מ בטעם שוה כזה וכזה ונ"ל דבכל נכון דבסעיף הראשון הוה טולו לשון כרמב"ם פ' מ"ז דמ"ח וכן בסעיף כזה עד מעט מעט הוה ל"ל כרמב"ם וכ"ש וכ"ש פליו ואם בתרגום פ' והוא מוכרח דהוקשה לו בדברי הרמב"ם לגמה בכאן בלישנא דהוקשה לו לפי' לאפיל פירש כל היום ראשון ראשון בטל והכן לא הזכיר לשון כל היום לגמה ודלי לא הזכיר יש בדבר דאל"ג דבמין במינו בלישנא לאיסור לגיסר בטל לאפיל בלאיסור סך גדול הייגו לפי בלין בטעם בטאה ופ"ל מוציל הכיטול ראשון ראשון אבל בטל לגמה בלאיסור מינו כיון בטל לגמה ומ"ש לגמה ל"ל ל"ל לגמה ל"ל ל"ל לגמה ל"ל ל"ל

יין נסים ומכלים נתין יין. (ב) סי' שכחתלת ובהיו כתב נ"ל שנאל וכו' דמסתם נשרוב שם נאל מנהגי הוא מאשר כלים ואוה סל כיסלים וכ"ל בדפוס לפיל אבל לין נקוקן מרבי המחבר שכתב בשפיף ל' אפילו כל סיום כלי נוסר שלינו מוד ואמר אלאן זה אמר נשן ר' יוסף וכו' בנפי ומיהבו בשמר שם מיהו אלא יאמל כ"ל מד אלא כל בסיר בנסים: יב מישמת דבי הלל נרגין אלי יוסף שם דף פ"ח: יג ליגאמ נמנה דבר שאמל נר יוסדה שם נשמרם בפנמם בפוסקים ובריבא נתין נבן מנות אשר דאוריתא אסן בסנהדרים ראסן בלבנת קמא. (ד) מיהו נבלי אסן לנה בסנהדרים ולא אלן בין יין נסך דבר יוסף יאנם לאנום שם בכיל נשפך פ"ם: יד מוד כשם כמלאכי ר"ל ובשלם אינים פיסן אל"ג: טו פשוט שם בנמי דף פ"ם: טז שם כנגנ דרשים אלא ומשמע אמנה

מנחה יהונתן

ונגל ואינו לא לא סיינו לנגין מין בסיס דלינא מנם כלל מנגלים מן בשלש מין דלינא מנגם מנם ווולי אמרנן מוד ונינור דנשם בינקר דאוריתא ל"ל ואלי מנגם מנם אמרלאמר מינא ואינור ובשלם מנם ראמר לנגל מי לא אמר לא אם נפנם בפוסקים לנגן בשלש לנגן בשלש מנגר לנגן ראמר לנגן נגנל מנגר לנגן ראמר לנגן נגנל סיינו אפילו נפנם מן דלינא ד' אלנים מנם ואינו בלינא מנגם מנם ולא מיס אמר אלנים ובנ"ל מוד ביון אלנים ולינא בנגם לינא נמנים ד' מנגר ביון מנגר ביון ולינא מנגר ביון אלנים ולינא מנגר ביון אלנים ולינא מנגר ביון אלנים

ן יג [מז] ה"רושע (ה) שמבעבע ו כשמשליכין אותו על הארץ אינו נאסר במגע עובר כוכבים (רשב"ם ור' יהונתן ומרדכי) :

ן (יד) אם נמצא חבית יין שנתחמץ עד שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ ' ותוך שלשה ימים למפרע נגע בו העובד כוכבים יד אין לחוש למגעו (שבולי יוסף פרק המוכר פירות)

ל ה (ה) (ויתו) יא מי (ח) הבוכר טו נאסרים במגע עובר כוכבים :

הגה [יט] יין מגוז [כ] כל אמן פיש בו מעט יין לחסור (מור)

מן [כא] ויש מתירין כשאר הלקיח מים (כ"י בשם הרשב"ם)

כמו שיתבאר סימן קל"ד :

מ [כב] יב מים שנותנים על הרצנים שלו שנרבו ברגל ולא נעצרו בגלגל וקורה (ו) יז [כג] פעם ראשון ושני אסור אפילו לא מצא כרי מרחו [כד] ואם נעצרו בגלגל אין בהם משום יין נסך אלא א"כ נתן ג' כרות מים יח (ו) ומצא (ח) ד' [כה] יט ויש מי שאוסר שאין להחיר מגע עובר כוכבים (י) בשום חמר (פי' מים שנתן על המרצנים והיין וקינלת מעם

שפתי כהן

מ"ל מעם מל ר' מטולם מכחיר מגע עובר כוכבים בחומן לפי מ"ל בקיקין בריבי מומן מלא קרין לחוא חומן וחלא שחים לחוא ומקדמין מלו וגבי חמרא דכקיים מליגי לחמולחי כפ' כמוכר פירות מהי נקרא חומן ולכך לם כחת לכחיר מגע עובר כוכבים בחומן לפי מ"ל ר' מטולם מכחיר מגע עובר כוכבים בחומן לפי מ"ל בקיקין בריבי מומן מלא קרין לחוא חומן וחלא שחים לחוא ומקדמין מלו וגבי חמרא דכקיים מליגי לחמולחי כפ' כמוכר פירות מהי נקרא חומן ולכך לם כחת ל

קיד דיני שכר ושאר משקין של עובד כוכבים . וכו׳ י״ב סעיפים :

א * כל שכר של עובד כוכבים (א) אחר שכר של (ב) תמרים או של תאנים או של שעורים (א) (ג) אר של (ה) תבואה (ד) אז של דבש אסור משום תתשות א (ה) ואינו אסור (ב) אלא במקום (א) מכירתו אבל ב אם הביא השכר (ג) לביתו ושותתו שם מותר שעיקר הגדרה שמא יסעור אצלו (ו) ג ולא אסרו אלא כשקובע עצמו לשתות בדרך שאדם קובע בשתייה אבל אם נכנס בבית העובד כוכבים ושתה דרך עראי באקראי מותר י וכן מי (ז) שלן בבית העובד כוכבים חשוב כביתו ב ומותר לשלוח בעיר לקנות שכר מהעובדי כוכבים :

ב ב מקום שישראל נוהגין (ח) קולא ביין של עובדי כוכבים (ג) ד אף השכר אסור :

ג י יין הפוחים י ויין רטגים וכיוצא בהן מותר לשתותו בב״מ דדבר שאינו מצוי לא גזרו עליו :

ד ה (ט) ״ כל אלו (י) המשקים (י) וכן הרמצן של שכר אסור לקנותו כדם ו (יא) אם דמיהם יקרים כדמי היין שאנו חוששים שמא יעירב בהן יין (יב) (יג) אבל אם רואה שמוציאים אותו מהחבית מותר ולא חיישינן שמא יעירב בהן יין שאם היה מערב יין בחבית (יד) היה (טו) מתקלקל :

ה * יין רטגים שמוכרים לרפואה מותר ללקחו מהתגר אפי׳ שלא מהחבית אע״פ שדמיו יקרים מהיין משום ח (טז) דכיון דאית ביה (יז) קפידא לא מרע נפשיה (וכן כל דבר מקופיס מן הסתום דלא מרע נפשיה) (יח) כתבתי הכ״ל פל״ט ומדברי כ״ם כולל מכרכין) : ו (טז) ׳ צריך ליזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושים העובדי כוכבים עכשיו אם נותנים בהם סמרים של יין :

באר הגולה

קיד (א) אחר ס׳ א״ר כ׳. דטלמ״ד הרא״ש פסקא כמר שמעון שם מסם חתשת : (ב) (ליקוט) תמרים או של תאנים. כ״כ הרמב״ם וכ׳ וכיוצא בהן ולשון הטור א״ר שכר תמרים או של שעורים ולשון הטור״ם כן כ״כ הרמב״ם בפ״ט מ״ה : (ג) אר של תבואה. ולימא מסם בש״ס כמר שמעון לענין מרמה שמכרה לענין שכרו : (ד) (ליקוט) או של דבש. פה״ר הרא״ש שם שמתה הדבש ושתוי כ׳ והא דשרו כ׳ ר״ל כ״ש בדא״ם כמר ולה ובטלת מ״ד בסם אלו : (ה) ואינו אסור ס׳ אבל ס׳. ולשון הרמב״ם בדא״ם נמ״ש שם וכ״כ אחיי : (ו) ולא אסרו ס׳ יון ס׳. הרא״ש שם ותוס שם (ל״ב) : (ז) ויש מחדרין בכסר אל דבש. ולא אסרו אלא שכר דשר בלשון ותיבו דבש מבדבל כמ״ש כנס׳ שם דבש לשון נחשש כ׳ א״ מ״ש נשמלי כ׳ הכמם ולימא קרוב דמת כמ״ש בסר ושא״ש שם. ומכרא דאשמה מל שלא אסרו שכר אלא שמתה לה ומתו׳ דהוי דבש מפני שמדין לא נגר על השכר כמ״ש תוס׳ שם ומרא״ש

כאר היטב

קיד (א) חבואה. כ׳ הטורי אבן ולין לאסור מל מנהגא מסום כשולי עובדי כוכבי׳ דכי כ״ל דהכהנה כמלה לגבי כמים לענין ברכה דבכל ה״ג כמלה לענין לאסור כשולי עובדי כוכבים : (ב) לביתו . ובפת כתמינו מפי מפני מרות מעשה כמים מלים מהמנה דידיה מפי . הכ״ן : (ג) שלן . ולף אם כמ״מ מוכבלי מלו נתן לו שהה מסום מיכה כ״כ כתוס׳ : (ד) וחבואה . מי׳ כל מיני הבואה כין מתים כין שעורים : (ה) קולא . כ׳ בש״ל כל דוקא כמקום שמנהגין לאסר אבל כתירמא שמעה מקלא מקומות בשלה כיסר נשר מותר לשתות אם שכר משוכר מכבים רק מלא יאסר בניתו עכ״ל ובאמר כש״ם דבריו דדוקא במקום שיודעים שם לאסור כיין אל עובדי מוכבים רק שמבנין מן קולא בן אם אמנו הכהים מיכרת מלא יאסר אם שכר אמו אמרת שיגיעו מלא יקילו עוד אבל במקומות שמבנים כיסר נשר וכם מבנים אמין אמן לאסור אבל מלא יזהו מהם לאסרים כי כיסר נשר כות אמנים כ״כ אין שיך כמ״ם נגיכה ומותר לשתות דיש אכר ביי מיגרמל ביי מעוכר מכבים אכ״ל : (ו) המשקים . המכבים אחי׳ יין המתוים ומתוים : (ז) מ׳ . וכתב״ה מולק מל דין הי׳ ומסק דמני כמשה מלקים מ״מ כמי׳ קיד מ״ה נמים ולא כמאר מקומים דיגת הכי (ומכ״ל כמה דיש לאלק בין מים לאמר מקומים פ״מ) ומהכ הכ״ך ה״ה אמי׳ מכבר מ״מ : (ח) מתקלקל . אבל מחמת לא מתקלקל כיון שהוא זמן מרובה.

שמן

קיד (א) אחר ס׳ א״ר כ׳. דטלמ״ד הרא״ש פסקא כמר שמעון שם מסם חתשת : (ב) (ליקוט) תמרים או של תאנים. כ״כ הרמב״ם וכ׳ וכיוצא בהן ולשון הטור א״ר שכר תמרים או של שעורים ולשון הטור״ם כן כ״כ הרמב״ם בפ״ט מ״ה : (ג) אר של תבואה. ולימא מסם בש״ס כמר שמעון לענין מרמה שמכרה לענין שכרו : (ד) (ליקוט) או של דבש. פה״ר הרא״ש שם שמתה הדבש ושתוי כ׳ והא דשרו כ׳ ר״ל כ״ש בדא״ם כמר ולה ובטלת מ״ד בסם אלו : (ה) ואינו אסור ס׳ אבל ס׳. ולשון הרמב״ם בדא״ם נמ״ש שם וכ״כ אחיי : (ו) ולא אסרו ס׳ יון ס׳. הרא״ש שם ותוס שם (ל״ב) : (ז) ויש מחדרין בכסר אל דבש. ולא אסרו אלא שכר דשר בלשון ותיבו דבש מבדבל כמ״ש כנס׳ שם דבש לשון נחשש כ׳ א״ מ״ש נשמלי כ׳ הכמם ולימא קרוב דמת כמ״ש בסר ושא״ש שם. ומכרא דאשמה מל שלא אסרו שכר אלא שמתה לה ומתו׳ דהוי דבש מפני שמדין לא נגר על השכר כמ״ש תוס׳ שם ומרא״ש

פתחי תשובה

קיד (א) בכירתו . ענכלים מל מרב מכרי״ם ג״ל מ״ם ומי שמא מיקל בשכר כ״ש מלמיות מ״ב כ׳ מ״ב מלמ מלין ולא כמכר לא מיכ מיקר כמסם מסום הכהנה מלים מלא מיקר מסום כיכ ומכר אבא לא מיכ מנה מל אבלם מלים לא כמ״ם כלא לא מיין כי מהנה מלים כלי מלא מומר מלימם מ״ב מלא מלי מלי מלא נקשה לקולי לא מ״ם מלא מומר אבלם מ״ם . ומיין בשלמים מ״ם מ״ב מ״ם מ״ב מ״ם מ״ב

[illegible]

נקודות הכסף

[illegible]

חידושי הגרשוני

[illegible]

פרי חדש

[illegible]

סמוך יהונתן

[illegible]

פתחי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

הגר"א

[illegible]

דגול מרבבה

[illegible]

גליון מהרש"א

[illegible]

יד אפרים

[illegible]

חידושי בית מאיר

[illegible]

יד **וכן** ביין נסך בזמן הזה שהוא מדרבנן ומותר בהנאה כתב הרא"ש ור"ת ומייתי לה ג"כ בתשובת הגאונים כשם ד"י ט"ע שאף במינו אינו אוסר כ"א בנותן טעם ואין חילוק בין יין של א"י ליין שנאסר במגע א"י וכ"ש אם קבל יין מהחבית תוך כלי שיש בו יין נסך שמה שבחבית מותר אם יש בו ששים נגד היין נסך שהיה בכלי דלא גרע מאם היה זורק או הורק כל מה שבכלי תוך החבית ואע"ג דרבינו תם הנהיג בעירו לזרוק כד של מים בתחילה תוך כל חבית כדי שאם יתערב בו מעט י"נ שתיבטל ברוב מים כדין כל מינו במינו וד"א שסלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו מאחר שיש ששים בין הכל כנגד האיסור אליבא דמאן דאית ליה מין במינו לא בטיל ולא רצה לסמוך על עצמו לכתחילה מכ"מ מאחר שאנו עושים כמותו אפי' באיסור דאורייתא כל שכן בי"נ. ועוד כשאירע מעשה אז הוא דיעבד וכן כתב במרדכי פ' בתרא דע"א בשם הר"ף דכל הגדולים שווים בדבר זה די"נ בזמן הזה בטל בששים:

ל **טו וכתב** בי"ד בשם ר"י והראב"ד יי"נ שנתערב [ד] בו' חלקים מים הוי יותר מכדי מזיגתו ופוגמו דסתם מזיגה הוי על חד תלת כדאיתא בגמרא ומותר אפי' בשתייה עכ"ל וק"ק:

מז **וכן** משמע במרדכי סוף פ' קמא דחולין דמיירי שם בתמד לעניין ביטל מים שאובין דמקוה וכ"ש לגבי יי"נ דרבנן. והו' חלקים מים דנקט אין היין מן המניין מדנקט לשם אע"ג דשאר איסורים בעי ס' יין במים בשית בטל דלא הוי אלא קיוהא בעלמא משמע שדין שית כדין שאר איסורין בששים ובשאר איסורין אמרינן לעיל שצריך ס' לבד מהאיסור והכי משמע גם כן בגמרא גבי

זר זהב

התוס' ועי' בפליתי סי' ק' בשם תשו' מהרי"ל שכ' שדעת התוס' הוא כן א"כ עכשיו שהוא ספק הוי ספק דאורי' ובאמת יש להפליא על הפליתי שלא הביא מד' תוס' אלו להוכיח שסוברים דברי' מה"ת אינו בטל אך עכ"פ זה מוכח שפיר מדבריהם שכתבו דוודאי דאורייתא צירן אסור מיהא בטל ברוב מוכח דשוה בטעמא עם דג טהור דאלא"ה היו צריכין ס' מדאורייתא דטעם כעיקר וזה דוחק לומר דאע"פ שהדגים אינם שוים בטעם מ"מ טעם צירם שוה ואפשר דלאו דוקא כתבו התוס' בע"ז דציר בטל ברוב רק שסתמו משום דבמשנה תרומות פ"י נחלקו ר' יוסי ור"י בשיעור הציר שיתבטל כמאתים או בי"ו לכך נקטו סתם ברוב וכוונתם לנתינת טעם. ועי' בש"ך סי' ק"ז סוסק"א שדעתו הוא דדג טמא וטהור אינן שווין בטעמם ובשפתי סי' ק"ט סק"ח הקשה עליו מחולין ריש ד"ק דפריך שם הגמ' גם אדג טמא לפי גירסת הרשב"א בתוה"ב וליבטיל ברובא אלמא דג טמא וטהור מין אחד הוא מדסגי ברובא עכ"ד אך באמת לק"מ עפ"ד הרמב"ן בחולין צ"ז ע"ב שכ' דמה דפריך הגמ' אחתיכות וליבטל ברובא ג"כ כוונתו על שיעור ס', ע"ש בדבריו. וכ"כ הר"ן בשם הראב"ד סו"פ גיה"נ ובחי' הרשב"א בשמו ד' צ"ז ע"ב. גם אין להביא ממ"ש רש"י בפי' החומש בראשית ולמקוה המים קרא ימים שאינו דומה טעם דג העולה בעכו לעולה באספמיא הרי שאף מין אחד אינו שוה בטעם מכ"ש טמא וטהור די"ל שאף שהם חלוקים קצת בטעם מ"מ עיקר הטעם שוים הם כמו חמרא חדתא בעינבי בע"ז דס"ו: [ד] בו' חלקים מים וכו'. כ"כ התוס' בחולין דכ"ה ע"ב ד"ה המתמד ובב"כ דצ"ז ע"א ד"ה ה"ה כתבו כן בשם ר"י. ועי' בר"ן סו' מס' ע"ז דע"ג ע"ב ב' כוסות אחד חולין ואחד תרומה מביא שם הר"ן שמשם למד הר"י דינו, ועי' בט"ז יו"ד סי' קל"ד סק"ה, וקשה לי דהאיך אפשר לומר דיין במים בטל בששה והא במנחות דפ"ז אי' רב יוסף הוה לי' קרנא דפרדיסא דרפיק בי' טפי ריפקא ועביד חמרא דדרי מיא על חד תרין ופי' רש"י דמשום שחפרו פעמים הי' יכול למחגו במים כפלים מיין אחר דיין דעלמא דרי על חד תלתא מיא וזה מקבל ששה עכ"ל הרי שיש יין שדרך מזיגתו הוא כן והאיך אפשר שיהא פוגמו וגם אין רחוק מציאותו דהא הגמ' תולה זה רק אם נעבר הכרם ב' פעמים בשנה ואפשר לתרץ משום דבעירובין דנ"ד מוכח דמזיגה דר"י לא הי' דומה למזיגת רבא על חד תלת והתוס' בשבת דע"ז ד"ה דאמר כתבו שאפשר שמזיגת ר"י לא הי' רק על חד תרין ולכך בהאי פרדיסא הי' יכול למוזג כפול היינו ד' פעמים מים אבל במזיגת רבא שהוא ביין דעלמא עם אחת יותר ממזיגת ר"י בההוא פרדיסא לא הי' יכול למוזג הרבה כ"כ מים שמפגים הטעם ודוחק הוא:

קדוש היום בחרצנים שנתנו עליהם ג' מדות מים ומצאו ג' וחצי ויש בהם טעם יין שמברכים עליו שהכל ואין מקדשין עליו אא"כ שנתן ג' ומצא ד' שאז הוי כדין מזוג וכ"ש היכא שיש ו' חלקים מים ואחד מיין ונגעו בו א"י מותר אפילו בשתיה דכבר נתבטל מתורת יין. ולשון הרא"ש פ' בתרא דע"א יין מזוג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יי"נ עכ"ל. והיינו חד בשית דלא הוי אז אלא קיוהא בעלמא ולא טעם יין. ודווקא שנתערב יי"נ במים אבל אם נתערב ביין אחר או בתבשיל שמשביחו ודאי אסור הכל עד ס' ואע"ג דמוכיח לשם דאפי' לעניין טבל דאורייתא בטל בשית ה"מ קודם ביאתו לעולם פ"א מבורר וניכר בפני עצמו אבל י"נ ממש שנתערב לא עדיף מכל שאר איסורים ובעי ס' לבטולי:

יז **ולענין** *) איזה דבר נקרא מין במינו כ' במרדכי סוף פ' בתרא דע"א וכן הרא"ש **)והא"ז קיי"ל כרבא דבתר שמא אזלינן הלכך חמר עתיק וחדתא שהיינו קודם שעברו עליו מ' יום שני מינים הם וכ"ש חמרא וחלא או חמרא וענבים ששני מינים הם ואפי' נבלה ושחיטה איכא למ"ד שב' מינים הם אבל ביצת העוף זה בשל זה אפי' טהורות ***)עם טמאים אע"פ שהעופות חלוקים הם בשמא או חמירא דחיטא עם חמירא דשערי או חלא דחמירא עם חלא דשיכרא הוי מין במינו. וכן חלב של פרה ועז ורחל מין אחד הוא אפי' אם אחד מהם טריפה דמ"מ שם אחד הוא של חלב. ושאור ועיסה ב' מינים הם ושור ועז ואיל ג' מינים הם כשהם שלמים אע"פ שכולו בשר וכן ב' מיני דגים וב' מיני עופות שחלוקים בשמן בין טהורים בטמאים בין טהורים בטהורים שני מינים הם כשהן שלמים אבל [ה] כשהן חתוכות כל אחד נקרא חתיכת דג או חתיכת בשר עוף והוי הכל מינו במינו [ו] דבשר ולב וכבד וכחל כל אחד מין בפ"ע הוא דהא חלוקים בשמן ומכ"ש [ז] בהמה ועוף ששני מינים הם ככש ואיל הוי מין במינו כי שם אחד להם וחלב

*) עי' ש"ך נ"מ ס"ק ו' ומהו"ד שם: **) לפ' נמצא כרמ"ש: ***) דנטהורות פס טהורות נ"כ מיכל נ"מ כשים כאחת כליעת מיסור וכמ"ש בקוס"ד

זר זהב

[ה] כשהן חתוכות כ"א נקרא חתיכת דג. בזה יש ליישב ג"כ קושיית הפמ"ג על הש"ך שהבאתי בס"ק הקודם דהאיך אפשר לומר דדג טמא וטהור אינן שוין בטעמן והקשה דמה פריך הגמ' בחולין ד"ק וליבטיל ברובא וקאי גם אחתיכות דג ולפ"ד רבינו יש ליישב דהא שם יש מ"מ ס' בין הרוטב והחתיכות כדקאמר שם ולא שייך נתינת טעם רק דמ"מ צריך ביטול את החתיכה בין החתיכות וברובא סגי כיון דהוי שווין בשמא דנהי דבמקום אחר לא אזלינן גם ביבש בתר שמא היינו מטעם שמא יבשלם ויתן טעם והכא כיון שכבר נתבשלו לא חיישינן שמא יבשלם עוד פ"ב ביחד, ועי' בדגול מרבבה סוס"י קי"ד לענין כרכום מ"ש: [ו] ומ"ש דבשר ולב וכבד וכו'. ב' מינים הם וכן חלב ובשר ב' מינים הם. צ"ע בובחים דק"י ע"א המקריב קדשים ואימורים בחרן חייב ופריך בגמ' אמאי והאיכ' חציצ' וכו' עד רב אמר מין במינו אינו חוצץ הרי דבשר הוי מב"מ עם האימורין וידוע שהאימורין הם חלב וגם יוחרת הכבד ופי' הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה סדר קדשים שהוא אצבע הכבד, ועי' בר"מ פ"א מהל' מעשה הקרבנות הל' י"ח, ואין לומר דכיון שהוא מאותו הבהמה עצמה מיקרי טפי מב"מ דא"כ גם כאן בחלב ובשר מאותו בהמה עצמה ליהוי מב"מ אך באמת ניחא כמ"ש בס' חו"ד דבאמת מן התורה הוי חלב ובשר מב"מ כמ"ש בשם הראב"ד אך לענין תערובות תליא בלשון בני אדם ובלשון כ"א הוי חלב ובשר וכבד ג' מינים דחלב וכבד לא נקראו בשר ומ"ש עוד רבינו מקודם דעיסה ושאור הוי ב' מינים עי' בר"ן בע"ז דס"ו חמרא חדתא שכ' בשם הרמב"ן דעיסה ושאור מין אחד הוא ופשוט הוא דמיירי הכא בשלא כא השאור להחמיץ דבכה"ג לא בטל כלל דהוי מעמיד כדאמרינן בחולין ד"ו ע"א: [ז] בהמה ועוף ב' מינים הם. וגם מקודם כתב דשור ועז ואיל ג' מינים הם עי' פמ"ג בפתיחתו לתערובות ח"ג פ"ד שחקר שם אם מינים אלו שווים הם בטעמם ולכאורה יש להביא ראי' מד' הראב"ד בהשגות שבפ' י"ד במאכ"א הל' ו' על מ"ש הר"מ ז"ל דטבל מכל המינים מצטרפים השיג הראב"ד עליו משום דבעינן שיהי' שווים בטעמם וז' מיני טבל אינם

דיומא ליה טפי כמלא. רמב"ן: (ט) ויעצרם ויסברם כו'. פירוש בסתם יינם מבל ולתי יינם אין לו תקנה. רש"ל: (י) זמן רב כו'. לכאורה אין פי' להלי זמן רב כמה הוא אלא דבאור כתב דוקא שהדיסון מיד לו לזמן מועט כו' משמע דזמן מועט הוא מועט דומיא דמיד *) וכל שיש שהוא יותר מזה מקרי מרובה: יא במקום שנהגו לאכול פת של עובד כוכבים כו'. ואין למכרו לגויים עובד כוכבים אלין קונין ממנו כמ"ש סי' ק"ב דשם אם בסניף כו' מנוחר דיש לפפמים היתר אף בכל גויים. ובפרישה תירץ שמא יחזור הכגיים ויתכלנו לפלטר *) ואינו נכון דאיכ"כ איסור לקנות פוס פת מן פפלטר מחשש שמא קאלו מגיים:

חומץ שכר אוסר בכל שהוא מפני כה שהוא (יג) במינו ששניהם חומץ הם:

ח יין (טו) עובד כוכבים בין ישן בין חדש שנפל על ענבים אם יש הם שליטות כו (יז) ידיהם והם מוחרות באכילה ואם הם מבוקעות (כו) אם שנטל עוקצן אם יש בו בטחן טעם אסורות באכילה (ט) ויעצרם ויסברם לעובד כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבהן אבל לא יסברם כמו שהן שמא יחזור ויסברם לישראל (כא) ואם אין בו כדי ליתן טעם מוחרות באכילה:

ט (כב) יב יין (טו) עובד כוכבים שנפל על גבי חגאים מוחרים מפני שהיין פוגם בטעם החגאים: י (כג) יג נפל על עדשים ושעורים וכיוצא בהם ידיהם והם מוחרים (כד) יד ואם עבר עליהם (י) כז (יז) זמן (יח) רב ודאי בלעו ואין להם היתר בהדחה ומשערים אותם בטחן טעם:

יא טו נפל על גבי חטים אין להם היתר בהדחה מפני שמתוך שיש בהם סרק היין נבלע בהם (כה) לפיכך אם יש בין כרי ליתן טעם אסורות באכילה יז ולא יסברם לעובד כוכבים שמא יחזור ויסברם לישראל אלא כיצד עושה יח טוחן אותם ועושה מהם פת ומסברה לעובד כוכבים שלא בפני ישראל (כו) יט ואם הוא (יא) במקום שנהגו לאכול פת עובד כוכבים אין להם (יח) תקנה (לתמהים לעובד כוכבים [כז] כי אם נפרוסות שלמות לקנות מעובד כוכבים בכל מקום) (כל טו) (י) (כלעיל סימן ק"ב):

יב יט חומץ יין של עובד כוכבים שנפל לתוך גריסין רותחין פוגמין ומוחרים אבל לתוך צונים משביחים ואסורים אפילו הרתיחן אח"כ וחזרו להיות טעם לפגם:

הגה (כח) וכמים הבלועים מיין נסך ומזגם לתבשיל אם יש ששים נגד יין הבלוע בהן בכל מרי אפילו הוא מים המתת מעמן כח (כט) ואם היין שנתן מרי לפגם כט (יז) בתבשיל מאיזו מין שיהיו נדיך (כלי בשר הרשב"ם):

ד יג (ל) ל כל (מ) המשקים של עובד כוכבים שדרכם לערב בהם יין או חומץ אסורים: ל

הגה ומיין לעיל סימן ק"ב וכל זה בהשקים שהיין והחומץ הוא בהם לשנה לגמרם מלא (לא) לו מלא מתבטלו ולל הלה בין בשים אבל מים מחר בכ"ש בא"ח סי' חכלו מלא ומכ"א שם סלק ג' שהיבת לו: (ב) אי מי. תוס' שם דלה ואם מי' בשם יוחלמר והבא שם ושם: (כא) (לקמן) יין של מי מי. פרוש שם דלה הלב מי' ובלה ני' ריקה ורא"ש ושם ורש: (כב) (לקמן) יין של מי מי. פרוש שם דלה הלב מי' ובלה ני' ריקה ורא"ש ושם ולא בשמים הנרטי נפל מי' ובלה ני' רשלי לש בלה מפשה לפתור מי' הדרוחים קשה מאי פריך בגמ' הא מדקתני פשא זה הבלל מי' ניל ולא קאי אלא אתאנים או תמרים (לא): (כג) נפל מי'. בכשלש תמן יא"ב מי' שאין מי' שאני חמר מי' מטא"ב בשעורין ודגשין: (לקמן) נפל על עדשים מי'. הינו בגמן ובכ"ש ידיהם מי' אם מי' אבל בחמת מחר לגמרי בכ"ש פלח מ"ב מי' יין שנפל מי' (לא): (לקמן) על עדשים ושעורים מי'. הן דברי הרשב"א וכ' הר"ן ל"ב שם ושם אלא שעורין בלבו (לא):

(כד) ואם עבר מי'. כמ"ש בבחמים מי' א' דהא אחר אחר מי' לא מבדא מי' ולא מבדא מי' הרשב"ם (לקמן) ואם עבר מי'. דאחר בלחיתה הדישון לדו לגיון חמץ בחיים (מ' ל') ודעבא שם אין לחתון מי' מי' (לא): (כה) לפיכך אם מי'. כמי בגמרא. הרשב"א ובור ולא בהרמבלם שאסר בל"ג: (כו) ואם הוא מי'. ולכ בהגא שם דלה בהרמבלם שאסר בל"ג מי' מי'. בגמ' מלא לא מלה: (כז) בל המבקן מי'. כמ"ש בחמי' ל"ה מ' ל"ב ובבשן מי' ושם ל"ב מ'. ובתוס' שם דלה האי מי': (לא) אי מלה מי'. פרוש לב א' דלה האי מי': (לב) אי דין מי' רש מחמירים מי'. עבא"ח מי' תלב מי' מ"ש: (לג) ולל מי'. שם מלה:

ביאור הגר"א

מלה ב' ובכ"ש בלה חמוש שם מלם ב' ולה אות מי' ובגמרא מלא ב' ובוברים ל"ב ב' מ"ה מחמרו ולל הלה בין בשים אבל מים מחר בכ"ש בא"ח מי' חכלו מלא ומכ"א שם מלק ב' שהיבת לו: (ב) אי מי. חוס' שם דלה ואם מי' בשם יוחלמר והבא שם ושם: (כא) (לקמן) יין של מי מי. פרוש שם דלה הלב מי' ובלה ני' ריקה ורא"ש ושם ורש: (כב) (לקמן) יין של מי מי. פרוש שם דלה הלב מי' ובלה ני' ריקה ורא"ש ושם ולא בשמים הנרטי נפל מי' ובלה ני' רשלי לש בלה מפשה לפתור מי' הדרוחים קשה מאי פריך בגמ' הא מדקתני פשא זה הבלל מי' ניל ולא קאי אלא אתאנים או תמרים (לא): (כג) נפל מי'. בכשלש תמן יא"ב מי' שאין מי' שאני חמר מי' מטא"ב בשעורין ודגשין: (לקמן) נפל על עדשים מי'. הינו בגמן ובכ"ש ידיהם מי' אם מי' אבל בחמת מחר לגמרי בכ"ש פלח מ"ב מי' יין שנפל מי' (לא): (לקמן) על עדשים ושעורים מי'. הן דברי הרשב"א וכ' הר"ן ל"ב שם ושם אלא שעורין בלבו (לא):

(כד) ואם עבר מי'. כמ"ש בבחמים מי' א' דהא אחר אחר מי' לא מבדא מי' ולא מבדא מי' הרשב"ם (לקמן) ואם עבר מי'. דאחר בלחיתה הדישון לדו לגיון חמץ בחיים (מ' ל') ודעבא שם אין לחתון מי' מי' (לא): (כה) לפיכך אם מי'. כמי בגמרא. הרשב"א ובור ולא בהרמבלם שאסר בל"ג: (כו) ואם הוא מי'. ולכ בהגא שם דלה בהרמבלם שאסר בל"ג מי' מי'. בגמ' מלא לא מלה: (כז) בל המבקן מי'. כמ"ש בחמי' ל"ה מ' ל"ב ובבשן מי' ושם ל"ב מ'. ובתוס' שם דלה הלב מי' ובלה ני' ריקה ורא"ש ושם ולא בשמים הנרטי נפל מי' ובלה ני' רשלי לש בלה מפשה לפתור מי' הדרוחים קשה מאי פריך בגמ' הא מדקתני פשא זה הבלל מי' ניל ולא קאי אלא אתאנים או תמרים (לא): (כג) נפל מי'. בכשלש תמן יא"ב מי' שאין מי' שאני חמר מי' מטא"ב בשעורין ודגשין: (לקמן) נפל על עדשים מי'. הינו בגמן ובכ"ש ידיהם מי' אם מי' אבל בחמת מחר לגמרי בכ"ש פלח מ"ב מי' יין שנפל מי' (לא): (לקמן) על עדשים ושעורים מי'. הן דברי הרשב"א וכ' הר"ן ל"ב שם ושם אלא שעורין בלבו (לא):

חידושי רע"ק

(סימן ק"ד סעיף י"ב בסגס"ד) אם יש ששים נגד יין הבלוע. בסקר הרין ברשב"א אחשא דבריך מ' נגד הבשלים דלא ידיעין כמה יין בלוע. ולדיון גם כן אם ידעי' כמה היה הדין. מ"ש הא ק"ל דחדיבה עצמי נעשה נבלה ואיהיה בם הוסרן מ"ב דבחב שעריבים לחצות ברבא מ' נגד הבשלים: (סעיף י"ג בסגס"ד) אן שאינו מתם. הינו אף שאינו משבחה מ"ם בין ראינו מהם אחר כ"ש בשלך לעל (מ' ק"ב מ"ק) בשם הגא"ח ת"ל בחר"ח שם: (בם בסגס"ד) ונותנין בו יין או דם לגבו. משמע דמם בטלה הוי נבלה וקשה לי דהרי נסתר זה מדברי' חוס' הלין (דף ל"ו ע"ב) דלה אפילו בחלר בש"ם ובלה לא דמלה שנאסר בחמת דם וכו' חם הר"ן בחגיא דשמא חלב דמרה בם כן לישב קשיא ד' דחוסמת הוי הבקבו כלם דדאיתם לחר דבלה נעשה נבלה ואחר לחבשר

הכן מבאר בגלה (לעל מ' ק"ה) ובשם שם הגלה:

אבל

ביאור הגר"א

(סימן ק"ד סעיף י"ב בסגס"ד) אם יש ששים נגד יין הבלוע. בסקר הרין ברשב"א אחשא דבריך מ' נגד הבשלים דלא ידיעין כמה יין בלוע. ולדיון גם כן אם ידעי' כמה היה הדין. מ"ש הא ק"ל דחדיבה עצמי נעשה נבלה ואיהיה בם הוסרן מ"ב דבחב שעריבים לחצות ברבא מ' נגד הבשלים: (סעיף י"ג בסגס"ד) אן שאינו מתם. הינו אף שאינו משבחה מ"ם בין ראינו מהם אחר כ"ש בשלך לעל (מ' ק"ב מ"ק) בשם הגא"ח ת"ל בחר"ח שם: (בם בסגס"ד) ונותנין בו יין או דם לגבו. משמע דמם בטלה הוי נבלה וקשה לי דהרי נסתר זה מדברי' חוס' הלין (דף ל"ו ע"ב) דלה אפילו בחלר בש"ם ובלה לא דמלה שנאסר בחמת דם וכו' חם הר"ן בחגיא דשמא חלב דמרה בם כן לישב קשיא ד' דחוסמת הוי הבקבו כלם דדאיתם לחר דבלה נעשה נבלה ואחר לחבשר

הכן מבאר בגלה (לעל מ' ק"ה) ובשם שם הגלה:

חידושי רע"ק

(סימן ק"ד סעיף י"ב בסגס"ד) אם יש ששים נגד יין הבלוע. בסקר הרין ברשב"א אחשא דבריך מ' נגד הבשלים דלא ידיעין כמה יין בלוע. ולדיון גם כן אם ידעי' כמה היה הדין. מ"ש הא ק"ל דחדיבה עצמי נעשה נבלה ואיהיה בם הוסרן מ"ב דבחב שעריבים לחצות ברבא מ' נגד הבשלים: (סעיף י"ג בסגס"ד) אן שאינו מתם. הינו אף שאינו משבחה מ"ם בין ראינו מהם אחר כ"ש בשלך לעל (מ' ק"ב מ"ק) בשם הגא"ח ת"ל בחר"ח שם: (בם בסגס"ד) ונותנין בו יין או דם לגבו. משמע דמם בטלה הוי נבלה וקשה לי דהרי נסתר זה מדברי' חוס' הלין (דף ל"ו ע"ב) דלה אפילו בחלר בש"ם ובלה לא דמלה שנאסר בחמת דם וכו' חם הר"ן בחגיא דשמא חלב דמרה בם כן לישב קשיא ד' דחוסמת הוי הבקבו כלם דדאיתם לחר דבלה נעשה נבלה ואחר לחבשר

הכן מבאר בגלה (לעל מ' ק"ה) ובשם שם הגלה:

באר היטב

(יג) במינו • דנחר שמא מזלין מיהו לדין בחה"ח בפל בם' דלא נגע מבחם יינם כדלעיל ס"ב בחב"ה. ש"ך: (יד) ידיהם. וכוא מלא שהו אמן רב: (טו) רב. כ' בס"ח דומן מוסם הוא מוסם מבם דומיא דמיד וכל שיש שהוא יותר מזה מיקרי מרובה עכ"ל (ונראה"כ מוקם מ"ו) וכתב דלמה יתחר בחמתם מ"ל דהא עון בגמן הוא ותפילו בדבר מתכל שבל לאומן בעיגן מ"ל בחם לעיל סי' ק"ד וק"ה וכ"ש בכמ מכ"ן): (טז) חקנה. ואין למכרו לגויים עובד כוכבים אלין קונין ממנו בחם סי' ק"ב דוא"ל שם בם"ה מבוחר דיש לבפמים היתר אף בכל בחם"ה ונפרישה תירץ שמא יחזור הבגם ויתכנו לפלטר ותינו נכון דאל"כ יהיה אסור לקנות פוס פת מן הפלטר מחשש שמא קאלו מבחם"כ עכ"ל מ"ן: (יח) בתבשיל. כ' הש"ך אבל אם הוא לגבמן בתבשיל אל"ב דוקא בחלין אבל אם יש בחבשיל מ"ל אם הוא לגבמן בתבשיל מ' ק"ב ס"ב בחב"ה אבל אם יש בחבשיל מ"ל אם יש בחבשיל מ"ל אם יש בחבשיל מ"

דיני איסור והיתר

ריד

הובאה בב"י יו"ד סוף סי' קלד

קרקשונא, להרב ר' מרדכי האזובי ב"ר יצחק

כתבת ברופאים שאמרת ראיתי שערוריה שנותנין לחולים אותן המשקים הנעשים ביד העובדי כוכבים מחומץ שלהם ודבש או חומץ ופגג.

ובפתח הקונטרס הנכבד אשר שלחת עמדתי מרעיד, אמרתי לא תהיה כזאת בישראל, מי האנשים האלה אשר בריתם את מות כפר, ולולי שאתה אמרת לא האמנתי כי יסופר. ולא ידעתי להם מקום שיסמכו בו, שאם מפני שנתערב החומץ בתוך הדבש ובטל במיעוטו, זה אינו שהרי עקרו כך וכל שעקרו כך אינו בטל במיעוטו, כענין ארבעה מיני מדינה[25], וכ"ש באיסור יין נסך, ואפילו בסתם יינם בנכבשין שדרכן לתת לתוכו יין, שאסרו אעפ"י שטעמו קפילא שאין בהם טעם יין. ולא הדברים שדרכן לתת לתוכו יין בלבד אסרו אעפ"י שאין טעם האיסור ניכר בהם, אלא כל הדברים הנעשין על ידיהם שרגילין לתת לתוכן שום דבר איסור אין אותו דבר האסור מתבטל במיעוטו להתירו. ואעפ"י שאלו נתערב כן על ידי ישראל היה בטל במיעוטו כגבינה של עכו"ם למ"ד[26] שאסרוה מפני שמעמידין אותו בעור קיבה ואע"פ שאין בה טעם בשר, ואלו מן הדין בטל כיון שאין בה טעם בשר דבשר בחלב בנותן טעם, אלא כל שאסרו להתרחק מהן בכל ענין אסרו. וכן דעת הראב"ד ז"ל, והוא הישר שבטעמים שאמרו בדברים אלו. ואעפ"י שאפילו ודאי יינן שנתערב בשאינו מינו בידינו או אפילו תחת ידם בטל ברבייה, לפי שזו דרך מקרה וכל שנתערב דרך מקרה לא החמירו בו עד שיהא בו בנותן טעם, אבל כל שדרכן לעשות כן אסרו ואינו בטל במיעוטו, כדרך שאמרו[27] בכבשין שדרכן לתת לתוכן חומץ וגבינה. וכל שכן משקין אלו שיש בהן טעמו וממשו של חומץ שלהם ורובו חומץ או מחציתו, שלא היה בטל אפילו נעשה כן על ידינו במקרה.

ואם ראו לסמוך ולהתיר מחמת סכנה, ודנין כל שקפץ עליו החולי שלשה ימים כמסוכן, וכל שיש לו קדחת מסוכן, מההוא דרבינא דשייף לברתיה בגוהרקי דערלה[28], וכלישנא קמא דגמרא האי אישתא צמירתא כשעת הסכנה דמיא. גם זה טעות ושבוש גדול בידם, מכמו; טעמים. האחד שרוב החולים בקדחת כל הרופאים הבקיאים דנין אותם לחיים ולא למות, ואין אנו מתירין כל האיסורין לכל מי שיש לו קדחת ולכל מי שנפל למשכב ואפילו שלשה ימים. ואם כן חולה שחלה שלשה ימים נאכילהו ביום הכפורים ולא בעי אומדנא, ואפילו חלה ובקי אומר אינו צריך, שכבר אמרו ז"ל שכל מי שיש לו אישתא צמירתא מסוכן, וחולה שאומר אינו צריך תונבא הוא דנקיט ליה, ולהוי כרופא אומר צריך והחולה אומר איני צריך, דהא רבינא שהוא רופא בקי בזה אמר שהוא כשעת הסכנה. והמסוכן מסוכן הוא אצל אכילה או לתרופות או למסעדיה, וכמו שהתירו להניק את התינוק מבהמה טמאה[29], ואפילו למ"ד[30] קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו, וקאמר טעמא משום דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב. ועוד אישתא צמירתא מאן אפריש לן דהוא חולי של קדחת, והלא לדעת כל הבקיאין אין כל הקדחות מסוכנות לשעתן, ורש"י ז"ל לא פירשה חולי של קדחת אלא חולי אחר והוא הוא שיש בו סכנה ולא בקדחת הפשוטה. ועוד דדילמא ללישנא בתרא עיקר, דאמר ליה מידי דרך הנאתן קא עבידנא, ושמעינן מיהא ללישנא בתרא דאלו הוא דרך הנאתן אסור אע"ג דהוה ליה אישתא צמירתא, דאלמא אישתא צמירתא לאו כשעת הסכנה. ועוד דאפילו תדין כל הקדחות כשעת הסכנה, אין אומרין שהותרו כל האיסורין אצל חולי שיש בו סכנה, שא"כ אפילו יש דברים אסורין ומותרין נאכיל אותו אפילו מן האסורין, שהם הותרו אצלו אלא דחויין הן אצלן, וכיון שכן כל שאפשר להביא לו מן ההתר אין נותנין לו מן האיסור. והרי חולה זה אינו מסוכן, גם אינו משקה אותו משקה לשעתו, שאינו כאמדהו לשמנה ימים שאינו צריך שימתין אלא כחצי שעה ויעשה לו מן המותר לו, וחס ושלום לא יעשה כן במקומנו ולא בכל מקומות ישראל ששמענו שמעם, וכל העושה כן למה יבדל מקהל העדה, ישתק הדבר ולא יאמר.

25. פסחים מב, ב
26. ע"ז כט, ב. לה, א
27. שם לח, ב

28. פסחים כה, ב
29. ע"ז כו, א
30. יבמות קיד, א

(54)

Numerous additional sources supporting both sides of this dispute are cited by *Darkei Teshuvah* 108:20, *Sedei Ḥemed, Ma'arekhet ha-Kelalim, Ma'arekhet ha-Alef*, sec. 360 and *Sedei Ḥemed, Pe'at ha-Sadeh, Kelalim, Ma'arekhet ha-Alef*, sec. 10. *Erekh ha-Shulḥan*, no. 115, sec. 7, citing *Teshuvot Tashbaẕ*, III, no. 10, distinguishes between purchase from a private party and purchase from a non-Jewish merchant. *Tashbaẕ* permits the purchase of such foodstuffs from a private party but prohibits such purchase from a merchant. *Tashbaẕ* asserts that nullification by a merchant who engages in such practices on a regular and ongoing basis cannot be regarded as giving rise to a *post factum* situation.

Even if the permissive view of *Maharshal* and *Taz* is adopted with regard to non-kosher food nullified by a non-Jew the matter is not entirely resolved since all concede that if a non-Jew is requested to combine kosher and non-kosher food so that the non-kosher food becomes nullified the resultant mixture is forbidden to the Jew.

There are indeed circumstances in which a local rabbi may make inquiries with regard to the *kashrut* of a given product and, upon becoming aware that only a small quantity of a non-kosher ingredient is present in the product, the rabbi, in reliance upon the heretofore cited permissive view, might inform all interested parties that the product is acceptable as kosher. Since the gentile proprietor is not at all interested in, or even aware of, *kashrut* problems that are of concern to potential Jewish customers, the rabbi might even issue a letter or certificate to that effect.

It would, however, be naive in the extreme to assume that all *kashrut* certification, particularly of major brands, is of that nature. Large manufacturers typically solicit *kashrut* endorsement and quite frequently modify their product in order to make it acceptable to the kosher consumer. In soliciting *kashrut* endorsement, and with it a Jewish clientele, the manufacturer, in effect, declares that he intends to manufacture a product for the Jewish market and to nullify non-kosher ingredients on behalf of Jewish customers. Hence, the issue is reduced to the earlier discussed controversy with regard to whether food products adulterated for the benefit of the general public, rather than for a specific individual, may be freely purchased subsequent to nullification.

Contemporary Halakhic Problems - Vol. 5
Rabbi J. David Bleich

Chapter VIII

The Whiskey Brouhaha

Apple wine of a gentile taken from the warehouse, the stock of a basket is permitted, but if it is sold on the counter it is prohibited because they mix wine with it.

AVODAH ZARAH 40b

A recent tempest in a whiskey tumbler which appropriately enough erupted shortly before Purim 1999 has served to amuse readers of the Anglo-Jewish press.[1] In point of fact, the issue involves an interesting and intricate decades-old controversy with regard to several fine points of Jewish law. The media coverage did, however, highlight an unfortunate sociological phenomenon that has become manifest in recent years. Questions involving cut and dry issues of fact and garden-variety halakhic decision-making have come to be viewed through a distorted lens of religious factionalism. Knowing, as they did, that the issue reflected a halakhic debate that took place some forty years ago, knowledgeable readers of the press reports of novel stringencies and of accompanying sociological analyses were bemused. In this country, the late 1940s were hardly an age of *ḥumra* (religious stringency). In the intervening years, the ongoing problem regarding these alcoholic beverages as well as the conflicting views with regard to its resolution were well known in all sectors of the observant community. And, as is the case with regard to many areas of halakhic practice, each person conducted him or herself in a manner he or she deemed to be appropriate without

1. E. J. Kessler, "Here's Some Sobering ('Hic') News for ('Hic') Orthodox Scotch-Sippers," *Forward*, February 5, 1999, p. 1 and "Scotch Ban Widens to Blends, Canadian Whiskey," *Forward*, February 15, 1999, p. 1. See also "It's Time, Laddies, for a Wee L'Chaim," *Forward*, March 4, 2000, p. 1.

55

thereby contributing to the growth of communal divisiveness.

It is hardly a secret that there are significant numbers of affluent people within the observant Jewish community. Nor is it a surprise to learn that at least some of those individuals have not only acquired a taste for fine wine and expensive whiskey but that they also insist that the liquor they imbibe be produced in accordance with the same high standards of *kashrut* to which they adhere in their cuisine. Accordingly, *kashrut* certifying organizations, true to their calling and attuned to the needs of their constituents, have responded by meticulously investigating methods of whiskey production and by making pertinent information with regard to specific brands of liquor, the vast majority of which are not produced under rabbinic supervision, available to the kosher consumer.

Publication of that information seems to have struck a raw nerve in some quarters among individuals who perceive selectivity in consumption of scotch and blended whiskeys to be a newly fabricated stringency and but another fusillade in a *ḥumra* campaign designed to prohibit pleasures that have always been permitted. One sociologist has been quoted as ascribing to proponents of a movement to ban scotch and blended whiskey motives having nothing at all to do with *kashrut*. He regards rabbinic censure of those liquors as a means of controlling the growth of so-called "*kiddush* clubs" whose members have the temerity to seek alcoholic refreshment during services. He suggests that, for some rabbis, *kiddush* clubs may even represent a personal threat because tippling is more popular than the rabbi's sermon.[2]

The critics seem to be oblivious to the fact that comprehensive analyses of the *kashrut* issues and rulings both pro and con appeared in rabbinic journals some four decades ago. The sociologists seem to think that rabbinic personalities who have voiced opinions regarding this matter are unmindful of the fact that consumers of these alcoholic beverages, including members of *kiddush* clubs, can readily avail themselves of any one of the many brands pronounced by *kashrut* organizations to be kosher beyond cavil. In disseminating such information, *kashrut* organizations have not been advancing the "iron law of *ḥumra*"[3] by promoting ever more minute strictures of Jewish law. Quite to the contrary, they have made it possible for the many among their constituents who for decades have abstained from all scotch and blended whiskeys to partake of those brands that do not offend their standards.

2. *Forward*, March 4, 2000, p. 6.
3. *Loc. cit.*

I. *Nullification of Forbidden Wine*

As is well-known, wine that has been handled by a non-Jew is forbidden to a Jew. The admixture of wine or wine products in other alcoholic beverages is a centuries-old practice. The problem this poses regarding the *kashrut* of alcoholic beverages is reflected in the admonition recorded in *Shulḥan Arukh*, *Yoreh De'ah* 114:30: "One must be careful to examine and investigate whether gentiles who make alcoholic beverages from honey put residue of wine in [those beverages]." Earlier, in the same chapter, *Yoreh De'ah* 114:4, *Shulḥan Arukh* forbids the purchase of various alcoholic beverages from non-Jews when the cost of wine is less than those beverages "because we are concerned lest they mix wine [with the beverages]."

A modern-day manifestation of that problem was first publicized in print by the late Rabbi Pinchas Teitz. In a contribution to the Ḥeshvan 5709 issue of *Ha-Pardes* Rabbi Teitz reported that upon investigation he had found that many blended whiskeys contain up to two and a half percent of sherry wine but, as permitted by law, the distillers fail to disclose that fact on the label. He also found that, in some instances, glycerine was used as a softening and smoothing agent. In a later article, *Ha-Pardes*, Nisan 5710, Rabbi Teitz credits the late Rabbi Eliezer Silver with having been the first to publicize the existence of the *kashrut* problem associated with blended whiskey. A quite similar problem exists with regard to scotch and Irish whiskey aged in wood casks. That problem was first reported by Rabbi Yitzchak Ya'akov Weisz in an article published in the British rabbinic journal, *Yagdil Torah*, no. 27 (*Shavu'ot*, 5716) and subsequently included in his collected responsa, *Teshuvot Minḥat Yiẓḥak*, II, no. 28. Some brands, particularly some of the more expensive ones, are aged in barrels previously used in the processing of sherry wine or, at times, of port. The Macallan, for example,

הסתדרות פועלי אגודת ישראל באמריקה

בימים אלה נתקבל מברק בלשכת פועלי אגר־דת ישראל בניו יארק, בשורה טובה ממדינת ישראל, ע"י הנשיא של הסתדרות ר' בנימין מינץ נ"י.

„בחג הגיעו כל התלמידות של הסעמינאר בית יעקב בשטוקהולם, שוועדען. חמשה ואר־בעים נערות באו למדינת ישראל ביחד עם הרבנית דזשייקובסאן, אשר כל העליה סידרה „פועלי אגודת ישראל," ובהשתדלותם נת־קבל מהממשלת מדינת ישראל בית יפה בחי־פה, שם תהי' ביתם. ללמוד ולכל צרכם. אולם התיקונים ושארי ההכנות, הרהיטים עולים לפחות עשרים אלף דולרים, באלו הימים ית־קיים שם חנוכת הבית, בואו לעזרתינו".

בנימין מינץ

חוב גדול ליהודי אמריקה לעזור להבית הזה, בית של הצלת נערות אלו משמד.

פועלי אגודת ישראל הכריזו מגבית של חמש ועשרים אלף דולר באמריקה לעזור לגמר הבנין של „סעמינאר בית יעקב" במדינת יש־ראל.

פועלי אגודת ישראל המה מומחים בעבודה זו של הצלת נערות ישראל, ויש להם בית מיוחד לזה בפאריז, ושם ממתינים עד שיוכלו לעלות לארץ ישראל.

זה אלי ואנוהו

התנאה לפניו במצות וכו' ס"ת נאה וכו'.

(שבת קל"ג).

רבים מאנשים הרדים שמהדרים במצות, וברצונם להיות להם תפילין ומזוזות נאים, וכן בתי כנסיות שרצו להדר אחר ס"ת נאה, קשה היה להם באמריקה להשיג זאת. כי בעת שהיו באירופה היו יודעים מי הוא הסופר שכותב התפילין ומזוזות והס"ת, ומחפשים אחרי סופר מהודר ומצוין, לבלר נאה, הכותב בק־דושה ובטהרה, והוא לבלר אומן. אבל באמ־ריקה אינם יודעים ומכירים הסופר.

וזה איזו חדשים שבא לאמריקה סופר אחד מיחידי סגולה, שהיה מפורסם עוד באירופא לסופר מצוין ומומחה לכתיבת ס"ת, תפילין ומזוזות. אשר כל אחד מהחרדים יוכל לסמוך ולבוא להסופר הזה, שמו ר' בעריש נורענ־בערגער שליט"א, בן הקדוש ר' לייביש סופר, הי"ד מקראסא. הוא הסופר הדגול מר־בבה, אשר מי שיקח ממנו תפילין ומזוזות, וס"ת, יקיים כתוב זה אלו ואנוהו, התנאה לפניו במצות.

הכתובת:
RABBI B. NURENBERGER
98 Pitt St. New York, N. Y.
Tel. SPring 7-2790

ספר תשובה שלמה

שו"ת חלק ראשון, על או"ח ויו"ד מאת הגאון המפורסם הרב ר' חיים פישל עפשטיין זצ"ל.

שהיה אב"ד בסייני, ליבוי ורב אב"ד בסט. לואים, נדפס בראשונה בשנת תרע"ד בפיעס־ריקוב, וכעת נדפס בתוצאה שניה בשיקגו.

הספר היה ממש יקר המציאות. ועולם התורה מברך בתורה האלמנה אשת הגאון המחבר ז"ל ובניו החשובים שהדפיסו ספר זה פעם שנית. כי ישנו בספר הזה הרבה תשובות נחוצות לרבנים ולומדים.

הגאון המחבר ז"ל הדפיס בחייו ספר תשו־בה שלמה חלק שני, ספר חשוב ויקר.

ספר זה, וספר תשובה שלמה חלק שני וספר „מדרש החיים, אפשר להשיג אצל אלמנת הג־און המחבר ז"ל הרבנית עטעל עפשטיין תחי'.

MRS. H. F. EPSTEIN
5568 Waterman Ave. St. Louis 12, Mo.

בית אפריון של שמחה

הרב ר"א טברסקי ושותפו אשר נתפרסם בסלונם „קינג דייוויד" בהורלעוויל, די מאוג־טעינס, אשר למאות אנשים כבר התארחו שם, בחגי הפסח ושארי מועדים וחגים, וכולם הללו ושבחו את השרות שם, והן בגוגע לכשרות, הכל היה בהדור הכשרות וכשרות היפה.

כעת פתח הרב אברהם טברסקי בית אפרון

של שמחה להתונות ובר מצות וחגיגות שונות. שיביל לתוכה כמה מאות איש, בית גדול וחשוב, משוכלל ומהודר בכל אופני מודרני, המ־צוין במינו בגדלו ויופי, וכשר בתכלית הה־דור.

הזמינו סעודותיכם לחתונות, בר־מצוות, וחגיגות שונות בבית שמחה זו, היו בטוחים כי תשבעו רצון בכל אופנים.

הכתובת ותילופן בחלק המודעות.

לזכרון נשמות הקדושים זי"ע

להזכרת נשמתם של חברי ועד הרבנים בעיר רבתי לודז, שנהרגו ונאבדו ע"י הנאצים הא־רורים, ימ"ש. מהם שנהרגו בראש השנה:

הרב הגאון ר' יוסף פיינער ז"ל
הרב הגאון ר' משה מנחם סגל ז"ל
הרב הגאון ר' מרדכי ניסן קרול, ז"ל
הרב הגאון ר' זעליג ראזענשטיין, ז"ל
הרב הגאון ר' צבי פישהאף, ז"ל
הרב הגאון ר' משה ווייס ז"ל
ניסו של אדמו"ר הקדוש מרדאמסק, זצק"ל., הי"ד
הרב הגאון ר' אברהם מרדכי סילמאן ז"ל
הרב הגאון ר' יוחנן ליפשיץ ז"ל
ד' ינקום דמם.

ציון לזכר נשמות הרבנים הגאונים והק־דושים שנהרגו ע"י הנאצים הארורים ימ"ש, בחודש תשרי

אבי הרב הגאון ר' חיים שלמה הכהן שווארץ אבדק"ק ווייסליץ

דודי הרב הגאון ר' ישכר דוב הכהן שווארץ ז"ל אבדק"ק לאנוב.

דודי הרב הגאון ר' מנחם הכהן שווארץ, ז"ל ראב"ד בסאסנאווצי

דודי הרב הגאון ר' צבי הירש הכהן שווארץ, ז"ל, אבד"ק ביידעמשין

אחי הרב הגאון ר' ישכר דוב הכהן שווארץ, ז"ל, אבד"ק באגריע

ניסי הרב הגאון ר' ירחמיאל ואלבראמסקי, ז"ל, אבד"ק לואטאמירסק

ניסי הרב הגאון ר' משה אהרן רויך, ר"מ בישיבת בעלז, בעיר מעליין.

ד' ינקום דמם ויזכרם לטובה.

אלימלך הכהן שווארץ, שיקגו

סימן י'

בענין יי"ש מזוג ותערובות סתם יינם

לפני שנים אחדות יצא ונתפרסם קלא דלא פסיק שביי"ש מזוג הנקרא „בלענדער והים־סי," נמצא תערובות של סתם יינם, ובשביל זה נמנעו רבים החרדים לדבר ד' לשתות יי"ש מזוג.

נתתי אל לבי לחקור אחרי אופן תעשיית היי"ש, מזיגתם ותערובתם, סרי לברר אם יש בהם איזה חשש איסור עפ"י דין, כפי שהוזהרנו ביוד"ע ס' קי"ד סעי' ל' וז"ל: „צריך ליזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושים העכו"ם, אם גותנים בהם שמרים של יין" הרי שהדגיש המחבר בג' לשונות של אזהרה, ליזהר ולבדוק ולחקור." אשר בזה קוטל חובה על כל אחד לברר בראי־יות ברורות שאין במשקה שלהם תערובות של יין, ובפרט במדינתנו, אשר מחיר היי"ש הוא הרבה יותר ממחיר היין, (מחיר היי"ש לבד מס הממשלה, הוא בערך משלשה עד שמו־נה דולר לגלון, בעוד שמחיר היין לבד מס הממשלה הוא בערך מחמשים סנט עד דולר אחד לגלון. וכן המס הנגבה ממשקאות הנה מס היי"ש הוא בערך תשעה דולר לגלון, ומס הנגבה מיין הוא בערך מ־15 סנט עד דולר אחד לגלון), ובזה מתחזק החשש שהבתי חרר שת של יי"ש יערבו יין בתוצרתיהם כמבו' בסי' קי"ד סעי' ד' וז"ל: „כל אלו המשקים, וכן החומר של שכר אסור לקנות מהם אם דמי־הם יקרים מדמי היין, שאנו חוששים שמא עירב בהם יין.

והנה אחרי חקירה ודרישה באופן תעשיית כל מיני משקה נודע לי, שהמשקים השונים

מתחלקים לב' סוגים מופרדים, אשר בהם מו־נים ממינים שונים והם:

סוג א': יי"ש נקי ומוחלט הנקרא „סטרייט באנדעד והיסקי", ונכלל בסוג זה גם „סטרייט ווהיסקי", „סטרייט ראי ווהיסקי," „סטרייט בורבאן ווהיסקי," „סטרייט קארן ווהיסקי," „סטרייט ווהיט ווהנסקי," „סטרייט מאלט והיסקי", „סטרייט ראי מאלט ווהיס־קי"".

סוג ב', יי"ש מזוג הנקרא בלענדעד ווהיסקי, ונכלל בזה גם ווהיסקי סתם כמו, „ראי ווהיסקי", „בורבאן ווהיסקי," „א בלענד אף סטרייט ווהיסקי'ס", „בלענדעד פטרייט ווהיסקי'ס „ספיריט ווהיסקי," „סקאטש ווהיסקי," „איריש ווהיסקי," „קא־נאדיען ווהיסקי," כל מיני ברענדים למיניהם ושמותיהם, וכל מיני ליקער וברומה.

כל מיני משקה מסוג א' כשמם כן הם, יי"ש נקי ומוחלט. כי עפ"י חק המדינה אסור לערב בהם שום מין אחר אפילו אם התערו־בות תהי 'אחוז אחד מאלף, ולפי"ז, אלה הסומכים על השגחת הממשלה, יכולים להש־תמש ביי"ש זה אך עליהם לדקדק שיהי' כתוב על הסרט שהוא יי"ש נקי, כי אז החק משגיח על הבתי חרשת בעיבא פקיחא לבל יתערב בהם שום מין זר.

המשקים מסוג ב' נעשים ע"י תערובות של אלקאהאל, יי"ש נקי, ותמצית של יין הנקרא „שהערי וויין" (אין זה „טשערי" שהוא נודניות או קארשען, אלא „שהערי" הבא מענבים, והוא חזק מאוד.) ויש גם שמוסיפים מעט גליצערין ותמצית של פירות שונים.

הגליצערין נקרא „סאפענינג ענד סמוטהינג איינ'ענט", זאת אומרת, שפעולת הגליצערין היא לרכך ולהחליק את המשקה וגם להוסיף בו „גוף" הנקרא בלשונם „באדי" היין נקרא „בלענדינג ענד פלייוואורינג איינ'ענט" כי לבד מה שהיין מרכך מחליק ומאפשר את מזיגת המשקה, הוא גם מוסיף בו טעם וריח וגם מש־ביח את המראה.

הרשות נתונה מטעם החוק לערב יין או גליצערין עד לשניים יוחצי אחוז מבלי להזכיר על הסרט שנמצא בהמשקה תערובות זו. כי חק המדינה הדורש לפרט על הסרט את כל המינים המובללים בהמשקה נוהג רק באופן אם כל המינים הנוספים מגיעים לשניים וחצי אחוז, זאת אומרת, אחד מארבעים, אבל אם הם פחות מעט משיעור זה, אזי בטלים הם לפי ההשקפה החיצית ואין שום צורך לפרסמם על הסרט. טעם היין נרגש בהמשקה, וכל אחד ואחד אפילו אם אינו מומחה בדבר זה, יכול להבחין אם ניתן יין ביי"ש או לא.

ואת תורת עשיית המשקאות למיניהם ולתוצאותיהם כפי הנהוג בארצות הברית.

והנה לדינא יש לעיין אם יש במשקים אלו איזה איסור דלכאורה יש לדון בהם להיתרא מטעם בטול, עפ"י הכרעת המחבר והרמ"א בסי' קל"ד סעי' ח'. דיין במים בטל בשש, וכפשיטת הר"י שהביא ראי' מע"ז ע"ז גבי ב' כוסות, יעויי"ש ודין זה הוא אפילו ביין נסך גמור, דאסור בהנאה, וק"ו לסתם יינם בזמן הזה, דקיי"ל להלכה דמותר בהנאה, בודאי בטל בשש. ובפרט לפי מה שבארנו לעיל אופן עשייתם ביי"ש מזוג לכה"פ אר־בעים, ודאי בטל. ואף דיש חולקים דדין זה דיין בטל בשש הוא רק בתערובות יין במים, אבל בתערובות שאר משקים אף שהם חריפים, צריך שיעים כשאר איסורין. עיין רמ"א סי' קי"ד סע' ד' ובנקה"כ שם ובמטה יהונתן, מ"מ רוב האחרונים הכריעו להלכה כהט"ז. שם סע"ק ד', דפליג על הרמ"א וסובר דיין בטל בשש אפילו בשאר משקים, וכש"כ במש־קים חריפים שפונמים את היין יותר ממים דסגי בשש. עיין מג"א סי' ר"ב סעי' ג', מה שהביא בשם הריב"ש ובמג"א סי' ר"ד סעי' ט"ו, ומצה"ש שם שהביא בשם הפר"ח, ובלבושי שרד ובחב"א ועוד.

ברם יש לעיין דדין זה הוא רק בנתערב ע"י מקרה, אבל בנידן דידן שמערבים את היין לכתחילה, הרי הם מבטלים איסור לכתחילה דקיי"ל בסי' צ"ט סע' ה' דאסור אף למי שנתבטל בשבילו, ועיין בחדושי רע"א, שם שהביא בשם הריב"ש דאם בטלו איסור על

הסתם למי שירצה לקנות, הרי הוא כמו שנע־שה בשבילם ביחוד ואסור לבולם. *

אולם אם נדון לאיסורא מטעם זה אז לא יהוי' על יי"ש מזוג איסור עצמי דהא דאסור למי שנתבטל בשבילו ואפילו להמבטל עצמו אינו אלא משום קנסא וגם רבים חולקים ע"ז וס"ל דאם לא ידע מי שנתבטל בשבילו לא קנסו אותו ואין עליו שום איסור.

שבתי וראיתי דיש לדון לאיסורא מטעם אחר, דלפי מה שבארנו את אופן עשייתם, טערבים את היין כדי להשביח את טעם היי"ש, וכמו שנקרא בלשונם „פלייוואורינג איינ'ענט" והוה לו מידי דעביד לטעמא דקיי"ל בסוגי' צ"ח דאפילו באלף לא בטל כל זמן שנר־גיש טעם האיסור.

והנה בדין בטול מידי דעבידי לטעמא הרמ"א בסי' צ"א מנה רק מלח ותבלין, ובפ"ת שם, הביא בשם המנחת יעקב, דמשמע מד־בריו דיין וחומץ לא מקרי עבידי לטעמא. ולפענ"ד דבר ברור הוא לדינא דיש ליין דין עביד לטעמא ולא בטל כל זמן שנרגיש טעם היין. וכבר הזהירנו הרמב"ם ז"ל בפיה"מ פ"ב מערלה לבל נטעה בזה וז"ל שם: והזהר שלא תעלה על דעתך שאין נקראין תבלין אלא המרקחות, והדברים שריחן טוב כמו הזנגביל והפלפל, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון השומים והבצלים והשמן והחר־מין והיין, כולם נקראין תבלין כשאדם מת־כוין לתבל בהם או בזולתם קדרתו ותבשילו עכ"ל. הרי מפורש דיש ליין דין תבלין ולא בטל כלל. הן אמת דבשבת קט"א בתוס' שם, משמע לכאורה דפליגי בזה על הרמב"ם שהרי בתבו דלא נקרא תבלין אלא ירקות בעין כמון, אבל כבר השלים הפר"ח בסי' צ"ח בין הרמ־ב"ם ורבותינו בעלי התוס' דלא פליגי כלל, ושיטת התוס' הוא רק דסתם תבלין היא כמון ולא מין אחר. אבל אם מתכוין לתבל במין אחר וטעם המין נרגש בהמאכל או המש־קים, גם התוס' יודו דיש על מין זה דין תב־לין.

ועוד יש להביא ראי' דיש ליין דין תבלין, מהא דפסק הרמ"א בסי' קי"ד ס"ו, גבי שמ־רים הניתנים לתוך משקה של שכר או דבש, דאם השמרים עבידי לטעמא אפילו באלף לא בטל, והנה השמרים כשהם לעצמן הלא אין בהם שום איסור עצמי, כי אם מטעם היין דבלוע בהם ומטעם זה מותרים השמרים לא־חר י"ב חדש כמבואר בגמ' ע"ז ל"ד ועיין בבית מאיר ובדגול מרבבה בסי' קכ"ג, שתמהו על הש"ך בזה, ואם נימא דאין ליין דין תבלין היכא אסר הרמ"א את השכר בשביל שמער־בים בו שמרי יין הא דין זה דמידי דעבידי לטעמא לא בטל נוהג רק בדבר האסור מח־מת עצמו, ולא בדבר האסור מחמת בליעת איסור כמבואר בסי' צ"ח, והשמרים הבא הוה כמו פלפלין, שבלעו יין נסך, דמבואר בב"י בסוף סי' קל"ד בשם הרשב"א, דהפלפלין בטי־לים בשישים כיון שאין איסורן מחמת עצמן, ועכצ"ל דשיטת הרמ"א היא דיש ליין דין תבלין היכא דלטעמא עבידי, ומשו"ה לא בטלו השמרים משום היין שבהם.

ובהציגי את דברי לפני גדול אחד, רצה לדחות את ראייתי ולחדש דיש לשמרים אי־סור עצמי, דלא כהבי"מ והרג"מ שהבאתי לעיל לתמך את יסודותיו על מה שפסק המ־חבר בסי' קכ"ג סעי' ט"ו, המחמיץ בשמרי

* ובחליפות מכתבים שהי" לי בענין זה עם גדול אחד, רצה להתיר מטעם דרוב היי"ש נמכר לעכו"ם, ונחשב כאלו נעשה בשביל עכו"ם, כמו בעירובין דף מ' בהוציא מחוץ לתחום אשר משם שאב הריב"ש את דינו. אבל המעיין שם בעירובין יראה דאם יש לחוש שהעכו"ם מרבים להביא בשביל ישראל, אז אסור אפילו ברוב עכו"ם. ועיין במג"א סי' תלט"ו סעי' כ"ב, שכתב כן להלכה דאם יש לחוש שמרבים להביא בשביל ישראל אסור יעויי"ש. ובנידן דידן הלא בודאי מרבים בתעשיית היי"ש מזוג בשביל ישראל, כי התעשי' היא לפי מדת המכירה ואלמלא לא הי' ישראל קונים יי"ש מזוג כי אז הי' מכי־נים פחות מכפי מה שהם יוצרים עכשיו, הלא מפרסמים מודעות בהעתונים היהודים ובודאי מרבים בשביל ישראל, ויש לעיין בזה.

יין של עכו"ם תוך זמן איסורם כל העיסה אסורה, והתם הלא החימוץ בא מן השמרים ולא מן היין דיין הוה מי פירות שאינם מחמיצין ואעפ"ב לא בטל ועכצ"ל דיש לשמרים איסור עצמי.

ולפענ"ד, אדרבא משם ראי' לדברינו, דמקור דין זה נובע מהרא"ש בפרק א"מ, ושיטת רבנו אפרים היא דמחמיץ בשמרי יין העיסה מותרת משום דהשמרים מחמיצים ולא היין, והשמרים הלא אינם אסורים כי אם היין הבלוע בהם. אבל שיטת הרא"ש היא דהעיסה אסורה והמעיין שם יראה, דשיטתו היא שרי בחימוץ הקל הבא מיין עצמו, כדמוכח מראיתו שהביא מההיא דתרומות פרק יו"ד משנה ב' ושם: תפוח שרסקו ונתנו לתוך עיסה וחמצה הרי זו אסורה. ושם ע"כ מיירי שנתן את מי התפוח ולא התפוח עצמו, כמבואר בירושלמי שם: ר' אחא ר' אבוה בשם ר"י בר חנינא, מה פלונין במחמץ במימיו אבל מחמץ בגופו מותר, ומזה הביא הרא"ש ראי' לשמרים הרי שהאיסור הוא מטעם היין ולא משום השמרים. ועיין במנחות נ"ד גבי אין מחמיצין החמץ שבתורה ושתי הלחם בתפוחים. שרבנו גרשם גרים „אין מחמיצים במי תפוחים" וע"ז הקשו בגמרא מתפוח שרסקו. ועיין בתוס' שם מכל זה משמע דהחימוץ בא מהמים ולא מן התפוח וכמו"כ הכא, החימוץ בא מן היין ולא מן השמרים. ואף דמי פירות אינם מחמיצין עכ"פ חמץ נוקשה הוה כמבואר בגמרא שם ולענין ביטול כיון דנרגש טעם החימוץ לא בטל. עוי"ל דמיירי שלש את העיסה במים כדרך כל העיסות ואח"כ נתן את השמרים לשם חמוץ והוה לי' מי פירות עם מים שממהרים להחמיץ (וכעין זה תירץ בחק יעקב באו"ח סי' תמ"ב) ולא שייך בזה לומר זה וזה גורם, דהמים בטילים לגבי העיסה והיין בעצמו מחמיץ עיסה כזו. לבד זאת יש לחלק בין מחמיץ לנותן לשם טעם עפ"י מה שכתב הפר"ח, דהחימוץ אוסר אפילו אם אין הטעם נרגש אלא כיון שגיכר פעולת החימוץ חשבינן לי' כאלו נותן טעם ומש"ה אסרו גבי עיסה. אבל גבי שמרים הניתנים לתוך שכר

הלא כתב הרמ"א בפירוש דלא בטל משום דלטעמא עבידי, ועכצ"ל דהאיסור הוא משום היין שבהם. והא דכתב הרמ"א שם בראש ההג"ה ראם דרכן ליתן שמרים בטל בס' אף שעכ"פ נרגש טעם היין, י"ל משום דבין שאינו נותן לשם טעמו אלא לשם הסיסת, הוה כמו מורייסא, שמבואר בגמרא דמשום לעבור זוהמא בטל, אבל כשנתן לשם טעמא אז לא בטל.

ועיין בבאר הגולה שם, בסי' קי"ד, שהעיר על שכתב הרמ"א את דינו גבי שמרים, כי מקור דין זה הוא במרדכי שכתב בשם אבי העזרי, הביאו הב"י בסי' קי"ד, ושם מיירי שערבו בו יין ולא שמרים. והרמ"א בעצמו בר"מ שם העתיק דין זה לגבי יין וכתב בפר' רוש דיין הניתן לשם טעם או לשם חימוץ לא בטל בס'. מכל הנ"ל נראה לי ברור דשיטת הפוסקים היא דיין מקרי לטעמא עבידי, ולא בטל בס', ולפי"ז ביי"ש מזוג כיון שמערבים את היין כדי להשביח את הטעם, והטעם נרגש בהיי"ש ע"כ יש להחסיר דלא שייך ביטול.

עוד נראה לי דיש לאסור את היי"ש מזוג גם מטעם אחר. עפ"י מה שפסק המחבר בסי' קל"ד סעי' י"ג וז"ל, כל המשקים של עכו"ם שדרכם לערב בהם יין או חומץ אסורים.

והנה עיין בפ"ת ובגליון מהרש"א שם, שתפסו שמקור דין זה הוא ממה שכתב הרשב"א בשם הראב"ד, ומבואר בר"ן פ"ב מע"ז דהר"י מינש והרמב"ם חולקים ע"ז, ועפ"י זה הביא הפ"ת בשם הגוב"י, דיש להקל בענין זה, מאחר שגדולי הראשונים חולקים על הרשב"א, ואפילו להרשב"א אינו אלא מדרבנן.

ולפענ"ד מקור דין זה הוא מע"ז ל"ה גבי כבשין ואין בזה שום מחלוקת, ומחלוקת הראשונים היא רק בשאר איסורים מלבד יין נסך, דשיטת הרשב"א הוא דבכל איסורים אם דרכן בכך לא דיינינן דין ביטול וע"ז פליגי הר"י מינש והרמב"ם וסברי דבכל איסורים אפילו אם דרכן בכך שייך ביטול. אבל ביין נסך, שנאסר במנין, גם הר"י מינש והרמב"ם יודו שאם דרכן בכך לערב יין נסך לא

שייך ביטול. ואעידה לי על זה שני עדים נאמנים.

א. הגוב"י הביא ראי' דגם המחבר הכריע להלכה דלא כהרשב"א ממה שפסק בסימן קס"ו סעי' נ' דמועיל בישול להמאה של עכו"ם, והיא כשיטת הרמב"ם דלשיטת הרשב"א לא שייך ביטול כיון שדרכו בכך עיי"ש. ולבאורה יש לתמוה על הגוב"י, עד שהביא ראי' דהמחבר הכריע כרהמב"ם ממה שמדייק שכתב „ובמקום שאין מנהג אם בשלה וכו', אשר הפר"ח באמת תמה על המחבר דלהרמ"ם אפילו במקום שנוהגים איסור בחמאה מותר אם בשלה, הי' לו להביא ראי' להיפוך דהמחבר הכריע כהרשב"א ממה שפסק בסי' קל"ד בפירוש „כל המשקים של עכו"ם שדרכם לערב בהם חומץ או יין אסורים" ולשיטת הגוב"י הלא דברי המחבר מותרים זה את זה. ולפי דברנו דמחלוקת הראשונים היא רק בשאר איסורים, אבל ביין נסך כו"ע מודים דאסור משום דזהו עצם דין של כבשים, — אף דיש בכבשים יותר מס' מ"מ אסורים, כיון שדרכם לערב בהם יין אתי שפיר ואין כאן שום סתירה.

ב. ממה שיש לדייק בלשון הרשב"א וז"ל. מרופאים שאמרת ראיתי שערות שנותנים המשקים הנעשים ביד נכרים מחומין שלהם כו' ולא ידעתי להם מקור שיסמכו בו, שאם מפני שנתערב החומץ עם הדבש ובטל במעוטו זה אינו שהרי עקרו כך וכל שעקרו כך אינו בטל, בענין ד' מיני מרינה וכל שכן באיסור יי"ב, ואפילו בסתם יינם כבכשים, שדרכן לתת לתוכן יין שאסרו אף על פי שטעמן קפילא ואין בהם טעם יין, ולא הדברים שדרכן לתת לתוכן יין בלבד אסרו אף על פי שאין טעם האיסור ניכר בהם, אלא כל הדברים הנעשים ע"י שרגילים לתת לתוכן שום דבר איסור אין אותו דבר האיסור מתבטל במיעוטו להתירו וכו' כגבינה של נכרים שאסרו מפני שטעמידין בעור קיבה וכו'.

המעיין בדברי הרשב"א יראה, שחלק את דינו לשניים, על הא דדבר שדרכו ליתן בהם יין נסך או סתם יינם הביא ראי' מכבשים, שאסרו אפילו אם טעמן קפילא ואין בהם טעם יין, ועל שאר איסורים הביא ראי' מהא דאסרו גבינות של עכו"ם, מפני שטעמידין בעור קיבת גבילה, וכמו שכתב, „ולא הדברים שדרכן לתת לתוכן יין בלבד אסרו וכו' אלא כל הדברים וכו'". והנה מחלוקת הר"י מינש והרמב"ם מצינו רק בהא שפרשו דמשו"ה אסרו גבינות משום דהוה דבר המעמיד, ולא פרשו מטעם הראב"ד והרשב"א משום שדרכם בכך. משמע דפליגי בזה. אבל בדין יין נסך שראית הרשב"א היא מכבשים לא מצינו שום מחלוקת וי"ל דגם הרמב"ם יודע דבכבשים אפילו אם טעמן קפילא ואין בהם טעם יין מ"מ אסורים.

ולפי"ז אין כאן שום מחלוקת ואין כאן שום סתירה בדברי המחבר, וע"כ פסק המחבר דכל משקה שדרכם לערב בהם וכו' אסורים. ולגבי חמאה הכריע כהרמב"ם לגבי שאר אסורים. ומעולם לא עלה על דעת הגו"ב לעשות מחלוקה חדשה בין הרמב"ם והרשב"א בדין כבשים, ולכו"ע אסור כשדרכן בכך. ועיין בביאור הגר"א שציין למקור דברי המחבר מתניתין דכבשים וכנ"ל.

היוצא מכל הנ"ל דיי"ש מזוג כיון שמערבים בהם יין ודרכם בכך וגם היין ניתן לטעמו ומערבים לכתחילה יש בהם איסור סתם יינם ושומר נפשו ירחק מהם. כן נראה לפענ"ד להלכה ולמעשה.

מרדכי פנחס טויץ, רב אב"ד
בעליזאבעטה; נד"ו.

סימן י"א

קדושת בית הכנסת

כתוב בחשב"ן ח"ג סי' ה', (ע"ד שנכנסו עכו"ם בשכונה שיש בו בית הכנסת) „שבשעת החורבן פקעה קדושת שתי בתי כנסיות לגמרי שאפילו בבית המדרש שקדושתו יותר חמורה מקדושת מקדש מעט אמרינן בפרק ר' ישמעאל כיון שנכנסו עכו"ם הופקע קדושתו משום דקרא אשכח ודרוש ובאו פריצים וחללוהו וכו'". ושוב כתב שם: „ויש מי שלבו

ורוצים להכשיר את המכונות ואת הציגורות כדי לעשות אח"כ גליצירין משומן כשר הדרכם תמיד לנקות בזיעת מים של ר"מ מעלות בשביל שלא יתקלקלו האחרונים ומדקדקים שלא ישאר אפילו משהו וכשיכשירו כדי לעשות אח"כ משומן כשר יכולים לנקות ע"י חום שיותר גדול אף עד תק"ג מעלות וכל תשמישם היה רק ע"י חום של ק"ע מעלות. הנה אם היה זה ע"י מים מרותחין לא היה בזה שום חסרון דכיון שמקפידים לנקות ברותחין מצד עצם המלאכה שלא יתקלקל יש לסמוך שניקו היטב אף אם יש שם מקומות שא"א לעיין שם ולראות אם הם מנקים כדין. ויש להצריך שיהיו רותחין להעלות רתיחות אף שהשתמשו בהם רק בחום של יד טולדת שהוא רק בק"ע מעלות דהא כן נהגין לכתחלה שכל דבר שהשתמשו בו בחמין להגעילו ברותחין, אף שמעצם הדין סגי כפי דרך תשמישן.

ומה שראה כתר"ה שמבחוץ ניכר שומן החלב סביבם. הנה ההגעלה להסליט הבלוע שבפנים לא נגרע מזה ונשאר רק שיבליע אח"כ מהשומן שבחוץ וזה יש לשער שאם הוא פחות מששים נגד שומן הכשר שיתבטל שם אחר ההכשר יהיה מותר. אבל הוא רק באם אי אפשר לנקות מה שבחוץ אבל לכתחלה צריך לנקות כל האפשרי שלא יהיה כלום מבחוץ משום שיש חולקין על הרשב"א שפסק המחבר בסוף סימן צ"ט שמתיר בנבלע איסור מועט בכלי שדרכו להשתמש בו בשמע היתר עיין בט"ז שם ובטור סימן קכ"ב. אבל באי אפשר יש להתיר דמסתבר שגם הטור יודה דבמכונות אין שייך למיגזר כלל שמא ישתמשו בו במעם דבשביל מועט לא יעסקו כלל כידוע. וגם בדיעבד הא יש להודות כהמחבר שגם הרמ"א לא השיג עליו.

אבל משמע לי ממכתב כתר"ה שההגעלה היא רק בסטים. וזה ספק גדול אם מהני דבסכרות אין יכולין לומר שמהני בלא ראיה ומסתבר שלא מהני. דאף שהם טובא יותר מרותחים אפשר אינו מפליט. דהא גם ליבון משמע שאינו פולט אלא שורף דלכן מהני גם בכלי חרס אף דאינו יוצא מידי דופיו משום דנשרף שם.

ולכן ניחא מה שכלי שתשמישו ע"י האור אף באומן שלא היו ניצוצות ניתזין מהם נמי צריך ליבון שיהיו ניצוצות ניתזין דלא נמצא הדין דכדרך תשמישן שבלעו כך פולטין אלא בהגעלה באר"ח סי' תנ"א סעי' ה' וביו"ד ר"מ קכ"א ולא בנשתמש ע"י האור שצריך ליבון שהוא בסי' תנ"א סעי' ד' לא הזכר שיהיה הליבון כדרך התשמיש אלא סתם שהליבון הוא עד שיהיו ניצוצות ניתזין משמע בכל תשמיש שהיה בלא מים צריך ליבון כזה דוקא והוא משום דליבון אינו פולט אלא שורף. ולשון המ"ב בס"ק כ"ז שכתב לפיכך אינו נפלט מהם ב"כ ע"י הגעלה במים רותחין אלא ע"י חום האש דכבולעו כך פולטו ע"י"ש אינו מדייק וכוונתו היא רק דלכן אינו נפלט ברותחין משום שע"י המים אינו כבליעתו אבל מה שנכשר ע"י אש אינו מצד שפולט משום שהוא כבליעתו דאש אינו פולט אלא שהוא משום שנשרף הבלוע והוא רק כשהניצוצות ניתזין. והא דאיתא בכלים פ"ם פ"ה והובא בגדה דף ס"ב שחרסין שבלעו משקין ונפלו לאויר התנור והוסק התנור התנור טמא שסוף משקה לצאת ופרש"י דרך משקין לצאת ע"י ליבון החרס צריך לומר שאין יוצאין כולם ולכן לא היו מתכשרין אי לאו דנשרף הבליעה. וכדמצינו כעין זה בשבת דף ע"ד בשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל משום דמרפא רפי והדר קמיט שפרש"י דע"י חום האור רפי המים שבתוכו יוצאין ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה ע"י"ש שמוכרחין לומר דלא יצאו כולם. דהא שם איירי בשדא לאתונא שאין שם אש אלא שהוא חם כדפרש"י לעיל מזה שהשליך יתד לח לתנור חם לייבשו שיתקשה וגם בלא זה הא א"א להשליך עץ לאש כשרוצים שלא ישרף. וא"כ הא ברור שאין יוצאין כל המים שבהעץ בתנור חם בלא מים דהגעלה שפולט מכלי עץ הוא דוקא במים אלא כונת רש"י שיצאו מימיו אבל לא כולם דהרבה מים מתבלעין בתוך העץ. ואף שאיירי שם בלח מצד עצמו לא מבליעת מים אבל ודאי לא גרעי ממים שנבלעו בו שאין יוצאין כולם שלא בהגעלה דמים רותחין. וכן נפרש גם בחרסין שבלעו משקין בתנור שהוסק באור שתנן שסוף משקה לצאת שאין הכוונה שכל המשקה יצא אלא שאף אם רק מעט יצאו נמי סגי לסמא התנור. וא"כ אין חום אף היותר גדול שלא במים רותחין מועיל להגעיל.

ועיין במ"ז סי' צ"ב ס"ק כ"א שכתב על נפל כנגד ואש מותר שהאש שורפו ומייבשו. אבל לאחר שסילקו אע"פ שהוא רותח עדיין מ"מ אינו שורף ומייבש הרי מפורש דחום רתיחה אינו מועיל בלא מים. לכן מצד חום הסטים אף היותר גדול שכתב כתר"ה שיש לעשות אף תק"ג מעלות אינו כלום להגעיל.

אבל אם ע"י חום הגדול נעשה זיעה גדולה שנתהוו מזה שם מים הרבה מהזיעה משום שמועיל להגעלה דהמים הבאים מהזיעה הם כמים ועדיף

מין ושאר משקין שפליגי הרמב"ן והרשב"א שהביא הב"י ס"ם תנ"ב והחמיר הרמ"א שם בסעי' ה' שלא להגעיל לכתחלה דהמים שנעשו מזיעה מסתבר שהוא כמים לענין הגעלה אף לכתחלה אף אלו שאינם כמים לענין הבשר טומאה שתנן ברפ"ב דמכשירין.

ומש"כ כתר"ה אולי יש להגעיל בשומן הכשר ויהיה אסור שומן הכשר הראשון ויועיל להכשיר שומן הכשר השני שיעשו, הנה בר"ן ס"פ כל הבשר כתב דשמן ושומן וחלב גרועין מין ומזוג והרשב"א שפליג להיתר לא הזכיר בתשובתו סי' תק"ג אלא יין ומזוג וא"כ אפשר שמודה לאסור בשמן ושומן וחלב. ואף הרמ"א שכתב בדיעבד מתני בכל משקה שמשמע שאף שמן וחלב בכלל שמהני אפשר שעכ"פ אין שומן הבשר בכלל משקה עיין בחולין דף ק"כ וברפ"ג דטהרות בתפארת ישראל ובמשנה אחרונה ולכן אין להגעיל בזה.

ידידו הדוש"ת,

משה פיינשטיין

סימן מא

בהשאירו נכרית בבית אם יש לאסור הכלים

י"א ניסן תשי"ט.

מע"כ ידידי מוהר"ר שמואל אליעזר הלוי ראזענפעלד שליט"א.

בדבר מה שהשאירו משרתת נכרית בבית בשביל הילדים. ודאי היה אסור לכתחלה להניח נכרית שאפשר לחוש שתבשל לעצמה ולפעמים גם להילדים אף שאין מלאכת הבשול מוטל עליה שאשה יהודית הקרובה לשם קבלה עליה מלאכת הבשול. מ"מ יש לחוש שתבשל לעצמה ולפעמים כשלא תבוא השכנה בזמן תבשל גם בעד הילדים ואינה מדקדקת בעניני בשר וחלב ולעצמה אפשר שתביא בשר אסור. אבל בדיעבד יש להתיר להשתמש בהכלים אחר מעל"ע שיהיה אז ספקא דרבנן כמפורש ברמ"א סימן קכ"ב סעיף ט', ואפילו להט"ז שם סק"ח דבהגיה אצל הנכרי במזיד אסורין הכלים. דבכאן אין להחשיב למזיד דהיו מועים שיש לסמוך על השכנה שנבנסת לבשל וגם על זו שדרה בבית

גופיה ולא התבוננו מה שאיזה שעות אינה בבית ותשאר הנכרית לבדה ולכן אין לזה דין מזיד ונשאר אדינא שאחר מעל"ע מותרין הכלים. אבל צריך להזהירם אלהבא שאסור לתנות נכרית בבית שיש לחוש שתשמש בהכלים בדבר איסור.

ידידו.

משה פיינשטיין

סימן פכ

דבדבר בלענדעד יי"ש

ער"ח אד"ש תש"ח.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מהר"מ מינחס מיץ שליט"א הגאב"ד עליזאבעט.

קבלתי מכתבו היקר בדבר היי"ש בלענדעד שחתחת השגחתו עושים בלענדעד שלא בתערובות יין וגליצערין. ואני אומר לו יישר כחו בזה שיהיה ראוי למהדרין ליזהר מדברים שצריך הוראת חכם כהא דחולין דף ל"ז ודף מ"ד ואיפסק ברמ"א ס"ס קט"ז וכ"ש בזה שיש גם אוסרין. ואני אף שאני מתיר נזהר אני בעצמי מלשתות בלענדעד רק בחבורה שלא למיחזי כיוהרא היתי שותה משהו לברך המסובין כנהוג ולכן ודאי טוב שיהיה יי"ש בלענדעד בלא שום חשש.

אבל לדינא היי"ש בלענדעד אשר יש חשש שמא מערבין בה חלק אחד מארבעים יין מותר בשתיה דהא נפסק בסי' קל"ד סעי' ה' דיין במל בששה חלקים ואף שבסי' קכ"ג סעי' ז' הביא הרמ"א ב' שיטות מ"מ הלכה כהמתירין כדאיתא בש"ך שם ס"ק ס"ז דהכי קיי"ל ע"י"ש. ואף שכתב הש"ך בסי' קל"ד ס"ק כ"א דבתבשיל שמשביחו אסור. עד ששים. אין בי"ש חומרת תבשיל דאדרבה מצינו שיטת הרשב"ץ שבמשקים חריפים כשכר וכדומה מתבטל עוד בפחות אם רק הרוב הוא שכר לענין ברכה ונפסק כן באר"ח סי' ר"ב סעי' א' ברמ"א. ואף שאולי אין ראיה מברכה מ"מ הא במים גם לענין ברכה בעי ששה דוקא שלא לברך בפה"ג וא"כ אין שום טעם לומר שיהיו מים ושאר משקין המובים דלענין בטול איסור יהיה במים אף בששה ובמשקים דוקא בששים ולענין ברכה יהיה במשקים ברובא

אף שבמים הוא בששה דמה"ת יהיו סברות הפוכות בלא ראיה מגם.

ולכן אף שלכאורה הא פליגי בזה הט"ז והש"ך בנקה"כ סי' קי"ד דהט"ז בסק"ד כתב דגם במשקים סגי בששה להתבטל ורמ"א שהעתיק עד שאין ששים לבטלו הוא רק ריהטא דלישנא של המרדכי בשם ראבי"ה שטובר דגם יין במים צריך ששים ובנקה"כ השיג עליו דבמשקים עדיף. משום שמרשב"ץ זה יש להכריע כהט"ז וכן הכריע הבה"ט דאף דכתב בסק"ז גם שיטת נקה"כ במוקף מ"מ בסק"י סתם כהט"ז וגם הפר"ח הביאו במחצית השקל סי' ר"ד ס"ק ט"ז טובר כהט"ז וכן משמע שטובר גם המחה"ש שם. ומהאו"ה שהביא הש"ך בסי' קל"ד ס"ק כ"א הא כתב שם רק בין אז בתבשיל ולא קשה מזה כלל על משקים אחרים. דין ביין ודאי לא נתבטל טעמו כבכל מין במינו. ואף שבכל מין במינו לא החמירו לרבנן יותר מאינו מינו מ"מ לא הקלו בששה מאחר שיש דברים שבעו ששים כמו בתבשיל אבל בשאר משקים אפשר טודה להט"ז. וגם מטתבר שיש חלוק בין משקים חריפים למשקים דמי פירות שאינם חריפים ביין תפוזים ויין רמונים דאולי רק בחריפים טובר הרשב"ץ שמתבטל ברוב ובאינם חריפים אולי הם חמירי ממים שהם גם כתבשיל. ולכן אפשר רק ע"ז משיג הנקה"כ על הט"ז וכוונתו דלכן לא קשה על הרמ"א דנקט ששים משום שיש כאן דברים שאינם חריפים וא"כ לא פליג גם הש"ך על הט"ז במשקים חריפים. אך אף אם פליג יש להכריע כהט"ז. ועיין במג"א סי' ר"ד ס"ק ט"ז שאף שדעתו ג"כ שאפשר בשאר משקין לא נתבטל משום שאפשר שאין מפסידין טעם היין והוא כהנקה"כ אבל מסיק שביינות שלנו ודאי בטל. וכוונתו שביינות שלנו שאינם חזקים כ"כ גם הוא טודה להט"ז דבטל בששה אף בשאר משקים וכן מפורש במחה"ש סי' ר"ב סק"ג. ובפ"ת סי' קי"ד סק"ב יש טעות סופר וצריך לומר ביינות שלנו ובטל בששה.

ועיין במג"א סי' ר"ב סק"ג שהש"ך הגיע בגליון אם נתערב יין בשכר תאנים ומפרש המג"א בכוונתו דדוקא שכר תאנים דאינו מפסיד טעם היין אבל שאר משקים מיד כשנתערב בהן כ"כ עד שנפסד טעם היין אף שהוא פחות מרוב מברכין שהכל עי"ש ובלבושי שרד. חיינן דאף הש"ך טודה להט"ז דשאר משקין פוגמין היין עוד יותר ממים וא"כ ודאי בטלים לכה"פ בששה כהט"ז. ובהכרח שלא יסתרו דבריו למש"כ בנקה"כ צריך לפרש דרק שאינם חריפים ובשכר תאנים לבד. ואם נימא שהם סותרים והוא חזרה במקום אחר מסתבר שהעיקר כהגהתו לדינא ולא מה שכתב בנקה"כ שרק מתרץ קושיא ובכל אופן הא יש לנו בש"ך גופיה שיטה כהט"ז.

והנה במטה יהונתן סי' קי"ד כתב לחלק דכשהיין משביח למשקין אוסר עד ששים ורק במים ומשקין שאינם נשבחים מן היין וליכא לאסור רק משום טעם יין בטל בששה עי"ש. אבל אינו טובן כלל דכי יין פוגם את המים הא ודאי לא נכחיש המציאות שהרבה בנ"א נותנים טעם יין בהמים ששותים להטעים יותר אך הא דמותר הוא משום דעכ"פ מקליט טעם היין שהוא רק קיוהא בעלמא וכן מפורש בפתיחת הפמ"ג להלכות תערובות. ומוכרח הוא דאל"כ מ"ט מותר בב' כוסות של יין אחד של תרומה ואחד של חולין מטעם דואין יין היתר כאילו אינו. הא עכ"פ לא נפגם היין והמים עי"ש בפמ"ג. וכן משמע בתוס' חולין דף כ"ה דכתבו דלא הוי טעם גמור משמע שעכ"פ טעם טוב יש אך שהוא קלוש מלהחשב כהאיסור. וא"כ מה לנו שטעם קלוש הזה שלא נחשב כהאיסור משביח את המשקין הא עכ"פ ליכא איסור. ואם יש מקום לחלק הוא רק דאולי משקין אחרים אין מקלישין טעם היין. וזהו כוונת המג"א שכתב דדוקא מים מפסידים ופוגמים את היין אבל שאר משקין אפשר שאין פוגמין עי"ש. שהוא לענין להקליש שלא יתחשב כטעם יין אבל לא לענין פגימת המים. וכן משמע לשון הראב"ד שבטור סי' קל"ד שהמים פוגמין להיין. איברא דלשון הר"ן שבע"ז דף ע"ג משמע שפוגם המים אבל כתב הפמ"ג שבלסוף מסיק רק מטעם שהוא קיוהא. ולכן דברי מטה יהונתן אינם מובנים. וגם אם נימא כדבריו שיש לאסור היכא דניתן להשביח את המשקין היה לו לאסור אף בששים ויותר. ולכן לדינא אין לחוש לזה.

ועוד יש להתיר אותו הבלענדעד שלא נרשם שיש שם יין והחשש הוא רק משום שרשאין מחוק המדינה שלא להזכיר המין שמערבין ממנו רק אחד מארבעים וא"כ אפשר ערבו שם יין, הא ודאי שיש בלענדעד שלא ערבו שם יין רק מינים כשרים או יי"ש ישן בחדש וכיון שהוא איסור דרבנן תלינן לקולא עיין בסי' קי"ד סעי' י' ובש"ך שם ס"ק כ"א שאם אך ידוע שיש מי שאינו מערב יין מותר ליקח מכולן מספק דתלינן לקולא בדרבנן והש"ך מוסיף שאף מסתמא דאי אפשר שלא יהיה אחד שלא יזלף על הכרכום יין ויציל על כולן ומביא כן מהמרדכי ומאגודה עי"ש וכ"ש הכא שידוע שיש הרבה פעקטערעס שאין מערבין יין בהי"ש בלענדער א"כ יש להתיר כל סתם בלענדעד דיש לתלות לקולא. ורק באם ידוע שערבו שם יין ליכא היתר זה אך מ"מ יש להתיר מטעם הראשון שהוא כהט"ז שהכרעת

הדין כמותו וגם שיותר משמע שגם הש"ך לא פליג עליו במשקים חריפים בדלעיל.

ומדין אין מבטלין איסור לכתחלה שאסור במזיד אם המעקטערי של הי"ש הוא של ישראל ואסור אף למי שנתבטל בשבילו כדאיתא בסי' צ"ט סעי' ה' וכיון שעשה למכור הוא כמו שנעשה בשבילם כדכתב בחדושי רע"א בשם הריב"ש. הא פשוט שכיון שרוב הי"ש נמכר לעכו"ם נחשב במה שנעשה למכור כנעשה בשביל הרוב כמו בהובא מחוץ לתחום שנחשב שהובאו להעכו"ם כשהרוב הוא עכו"ם כדאיתא בסי' תקס"ו סעי' ו' ועיין בעירובין דף מ' וס"ב דמכשירין מ"ו וכ"כ לענין זה. ועיין בריב"ש שכל ראייתו שנחשב בעושה למכור כנעשה בשבילם הוא מדין הובא מחוץ לתחום וא"כ ברוב עכו"ם הוא כמו התם שאין להחשיב שנעשה בשביל ישראל המעום ואין לאסור מצד זה.

ומצד חשש תערובות גליצערין הנה גליצערין הוא דבר שאינו נ"מ כלל וגם הוא רק מעם ולא ניתן לטעם אלא כדי שיהי' קל לבלוע וכדומה לעוד דברים שאין שייך לטעם. וגם הרבה פעמים שלא נשאר כלום מהגליצערין מהי"ש גופיה. ולכן חזינן שלא חששו כל הרבנים שבמדינה לאסור זה וגם הא כמעם כל ישראל שבמדינות אלו שתו זה וח"ו לומר שעשו איסור אלא הוא כדבארתי שמדינא מותר ואם אינם נביאים בני נביאים הם.

זהו לדינא אבל בעל נפש יש לו להחמיר על עצמו מצד כמה חששות. חדא דהא הרבה פוסקים סברי דסתם יינם גם בזה"ז אסור בהנאה עיין בר"ס קכ"ג. ואף מהמתירין יש שסברי דהוא דוקא במקום הפסד עיין בס"ז שם סק"ב ובש"ך סי' קכ"ד ס"ק ע"א. וא"כ למה שבארתי שיש לאדם הנאה ממים שנתן לשם מעם יין דבשביל זה נותן וגם לא נכחיש המציאות שהוא מטעם יותר בשביל היין לא גרע טעם קיוהא מהנאה בעלמא שאסור.

ומה שהמחבר אף שטובר דסתם יינם אסור בהנאה גם בזה"ז פסק מ"מ דנבטל בששה. אולי יש לאוקמי דאיירי באופן שלית ליה הנאה מזה כגון שרוצה לשתות מים בלבד לצמאו שלשתיה זו לית לו שום הנאה מהיין אך אם היה בפחות מששה היה עכ"פ אסור משום איסור השתיה שאסור אף בלא הנאה כיון שלא נפטל משתית אדם אבל בששה שמצד השתיה ליכא איסור אלא מצד ההנאה לכן אם עתה אין לו הנאה משום שרוצה בשתית מים לבד מותר. דבלא זה חמה מאד נהי שלא נחשב כיין בטעם זה שהוא רק קיוהא בעלמא ובעפרא בעלמא דמי כלשון התוס' ב"ב דף צ"ז מ"מ הא כל מה שנשתנה מאיסורי הנאה אסור דמשום שגם אפרן דיי"ג אסור כדין נקבדין. ובשלמא בששים הוי היין כליתא כלל דהא לא נתן שום טעם אבל בששה שאיכא טעם רק שלא נחשב טעם יין א"כ יש כאן עכ"פ איזה דבר מהיין רק שנשתנה מיין לשם אחר ולעפרא היה לן לאסור גם זה.

אבל הוא דוחק גדול לאוקמי דברי המחבר באוקימתא כזו ובפרט שכתב מותר אפילו בשתית שמשמע שכש"כ שבהנאה מותר והא בהנאה כגון במכירה שנותנים בעד זה יותר מכפי שיוי מים לבד הרי יש לאסור. ולכן צריך לומר דסובר המחבר דדבר שנתערב באינו מינו ברוב היתר נחשב כליתא כלל הדבר שנתערב אף בנותן טעם דמ"מ נבטל הטעם לשם הרוב ולא אמרינן דבשביל הרגש הטעם הוא כלא נתערב וישנו בעין אלא דטעם כעיקר הוא דין חדש כדצריך לומר כן אליבא דהר' יוסף מאורלינש בתוס' חולין דף צ"ט ואליבא דהסוברים טעם כעיקר הוא דרבנן. ולכן טעם קיוהא לא נאסר. אבל א"כ למה שבארתי בחדושי להרבה ראשונים שכשיש טעם הוא כישנו בעין גם בטעם קיוהא יש להחשיב כבעין רק כנשתנה מיין לדבר אחר ולעפרא שיש לאסור בהנאה ובשתיה אם יש לו הנאה מזה. וא"כ לבע"ג יש לחוש לזה.

שנית דהרבה ראשונים סברי דגם יין במים צריך ששים ויש לבע"ג לחוש גם לשיטתם אף שהמחבר והרמ"א הבריעו כהמקילים שבטל בששה. שלישית דהא עכ"פ דעת הנקה"כ משמע יותר דאוסר בשאר משקין עד ששים ופשטות לשון הרמ"א בסעי' ד' וסעי' ו' הוא עד ששים. ויש לבע"ג לחוש לזה אף שיש גם לפרש דהוא רק למשקין שאין חריפים ובסעי' ו' דאיירי בשכר הוא אגב ריהטא נקט הרמ"א ששים וכן הוא מוכרח לדינא כדלעיל.

רביעית שיטת מטה יהונתן שבמשקין שניתן להשביח אסור. ואף שדבריו אינם מובנים ומצד זה אין לחוש לדינא דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות מ"מ לבע"ג יש לחוש דאולי היה מתרץ דבריו. ועיין בב"ב דף ק"ל בהא דא"ל רבא לר"פ ולר' הונא בדר"י לאחד מיתתי לא מיקרע תקרעוהו ומינגר נמי לא תגמרו מיניה אלמא דיש ספק קצת כיון שאמר נבראי רבא אף שאינו בדין ספק לענין הוראה. מ"מ לבע"ג יש לחוש גם לזה.

זהו הנכון לע"ד להלכה ולמעשה ולכן ודאי שאף שאין לאסור, דבר טוב עשה ידידי כתר"ה שראה שיהיה בלענדעד ידוע שהוא בלא יין ובלא חשש איסור אחר כדי שיהיה ראוי גם לבע"ג

הראוי להם להחמיר ולכן אמינא לטעלא סבא דמר ישר. ידידו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן סג

עוד בענין הנ"ל

י"א ניסן תש"ח.

להנ"ל.

הנה בדבר שכתב כתר"ה שהיין ניתן בהי"ש לטעמא ולכן הוא כדין תבלין שאוסר עוד בכל שהוא. הנה מה יעשה ידידי במתמד ורמא תלתא ואתא תלתא ופלגא דודאי נתן כדי שיתן טעם בהמים. ופשוט שהוא אף בידע שלא ימצא אלא תלתא ופלגא ומ"מ מותר אף במבל שלא נחשב טעם אלא קיוהא בעלמא כדאיתא בב"ב דף צ"ז. עיין בתוס' התם ובחולין דף כ"ה ובמעשרות פ"ה מ"ו בר"ש ואיפסק כן ברמב"ם פ"ב ממעשר ה"ז. וגם לא נכחיש המציאות שהרבה נותנים טעם יין בכוס מים להטעים יותר ומ"מ לא נחשב טעם יין אלא קיוהא בעלמא. שאף שודאי נטעם יותר אבל אין זה חשיבות טעם להאסר ביין. וא"כ מה לנו אם בכוונה ניתן מצד טעם הקיוהא הא עכ"פ לא ניתן לטעם יין שזה ליכא במציאות וטעם הקיוהא לא נחשב להאסר כדבארתי במכתבי הראשון.

וכן מפורש ביין מזוג שהוא נותן בכוונה לטעם ומ"מ בטל בששה חלקים מים כדאיתא ביו"ד סי' קכ"ג להיש מתירין שהכי קיי"ל במפורש בש"ך ס"ק ס"ז. ואולי היה מקום לתרץ דברי הטור שבסי' קכ"ג מסק דיין מזוג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך ובסי' קל"ד הביא ב' השיטות ביי"נ שנתערב במים ומשמע קצת מלשונו שהכריע כהמקילין עיי"ש, שביין מזוג שנתן בכוונה לטעם כמי טבעו ומנהגו לא בטל כסברת כתר"ה ובנתערב במים שלא ניתן לטעם בטל. אבל אם נימא כן בדעת הטור הא מסק הש"ך כהיש מתירין אף במזוג שנתן בכוונה לטעם שבטל בששה חלקים. וגם בדעת הטור הוא דוחק גדול דהא הוא כשיטת הרא"ש בע"ז דף ל' שדחה הראיה מהתמד בשמרים שרק התם הוא קיוהא בעלמא ולא כשהיה מתחלה יין גמור והמדחה זה סובר דאף בנתערב צריך ששים כדאיתא בבאורי הגר"א סי' קכ"ג עיי"ש בס"ק כ' וכ"א וכן משמע בב"י דליכא חלוק בזה. אך מ"מ יש לדחוק דהטור סובר דלא כדבריהם אלא דביין גמור מתחלה מועילה כוונתו לערב לטעם להחשיב זה כטעם גמור ובשמרים שעדין לא היה יין גמור מתחלה לא מועילה כוונתו להחשיב יין בשביל טעם הקיוהא. ובנתערב בטל בששה אף ביין גמור מצד הראיה דב' כוסות. אבל לדינא הא נפסק גם במזוג בכוונה שבטל בששה חלקים.

והנה הראב"ד הוא מהסוברין דבטל בששה כמפורש בטור סי' קל"ד והרי"ן בע"ז דף ל' הביא שהראב"ד סובר דביי"נ דתמיר הוא כשל הקדש שאסור בחמד לעולם מצד חומרא דרבנן עיי"ש וא"כ משמע דצריך לחלק לדידיה בין נתן בכוונה שאסרו מדרבנן אף בחמד לנתערב שלא החמירו אף ביין גמור. אך יותר נראה דהוא רק ביי"נ ממש ואולי אף בסתם יינם להאוסרין בהנאה שרק אותו יש לדמות להקדש. ולא בסתם יינם לדידן שמותר בהנאה. אך אף אם נימא דהחלוק של הראב"ד הוא מחמת שניתן בכוונה לטעם. הא לא איפסק כן אלא כהיש מתירין שבטל בששה אף במזוג בכוונה.

ומש"כ ידידי כתר"ה להקשות מרמב"ם בפירושו לערלה פ"ב מ"י שהזכיר גם יין במיני תבלין שחשיב שם. הנה יותר מסתבר שאין לגרוס יין וכדחזינן בפר"ח שבגליון הש"ע ביו"ד סי' צ"ח סעי' ח' שלא הזכיר בלשון הרמב"ם יין. וקצת הכרח לזה דמלשון הרמב"ם משמע דהוא בדין תבלין שאף בנפלו לא יתבטל בששים. ואיך לא הזכירו שיטתו דבחבשיל אוסר להרמב"ם אף ביותר מששים ואף אם לא מסקו כותיה היה להם להזכיר שיטתו. ואף אם נפרש בכוונת הרמב"ם דיין שהוא כתבלין הוא רק בניתן בכוונה כדמפרש הפר"ח שם לענין שומן ובצלים הי"ל להזכיר שלא יקשה מהרמב"ם משום דיש לתרץ כוונתו דוקא בניתן בכוונה לכן משמע שלא גרסי יין בלשון הרמב"ם.

אבל אף אם נגרוס יין כדבספרים דידן ל"ק כלום דאיידי כיון שאסור בהנאה בערלה וכה"כ וי"נ ואף סתם יינם אסור להרמב"ם בהנאה ולא נחשב זה כאוקימתא משום דרוב איסורי יין הוא אסור גם בהנאה ולכן אף שהוא רק קיוהא בעלמא נמי יש לאסור כיון דעכ"פ הוא נהנה כדבארתי במכתבי הקודם לכן יש מקום לאסור גם בששים אם ניתן לטעם. אבל לדינא שסתם יינם בה"ז מותר בהנאה

יש להתיר בששה גם בניתן בכוונה לטעם כמו בנתערב כדחזינן במתמד ובמזוג כדלעיל.

ולשיטת הארה"ה שהביא הס"ז סי' צ"ח ס"ק י"א דשומן לא נחשב כתבלין אלא דבר חריף נמצא דאף אם יין נחשב כתבלין הוא רק מצד חריפותו ששייך זה רק בלא חריף כמותו כמו תבשיל וכדומה ולא בנתערב בדבר היותר חריף ממנו כי"ש ומשמע שהט"ז הסכים להאו"ה עיין בבאה"ט שם ס"ק י"ם.

ומה שהקשה כתר"ה למש"כ הדגמ"ר ובית מאיר בסי' קכ"ג סעי' י"ד דשמרי יין לא אסירי בעצמן אלא מלחלוחית יין המעורב בהם. שא"כ איך אוסר הרמ"א בסי' קי"ד סעי' ד' בנתן שמרי יין במשקין דשכר וכדומה לטעמא אפילו באלף הא השמרים אינם אסורין מחמת עצמן והוו כפלפלין שבלועין מיי"נ דבטילי ולכן כתב שצריך לומר דהאיסור הוא משום היין הבלוע שנותן לטעמא. הנה מה יתרץ כתר"ה מה שאוסר המחבר בסי' קכ"ג סעי' ט"ו במחמיץ בשמרי יין כל העיסה ואפילו באלף לא בטיל כמפורש בש"ך ס"ק כ"ח מתוס' ורא"ש ע"ז דף ל"ד והחמוץ הא הוא מהשמרים ומ"מ לא בטיל. וא"כ משום שגם הרמ"א בסי' קי"ד כונתו לשמרים שנותן לטעמא שהוא להחמיץ וכן משמע ממה שהרמ"א ציין לדין אם דרך העכו"ם לחמץ בהם אם מותר לקנות מהם לעיין בסי' קי"ד שהוא לסעי' ו' שכתב בשכר שדרכן ליתן בהם שמרי יין אסור לקנות מהם. וא"כ משמע שאיירו באופן אחד שהוא להחמיץ שהוא מהשמרים ולא מהיין הבלוע בהם.

ועל קושית כתר"ה החזקה מוכרחין לומר דכ"ז שיש בשמרים טעם ולחלוחית יין אסרו גם השמרים עצמן ולכן אסרי כשמחמיצין ולא בטיל אפילו באלף ורק כשכלה כל הלחלוחית הותרו. ומחמת זה סובר הש"ך בס"ק כ"ו דכיון דבעת ששרפן היה בהשמרים לחלוחית יין והיו בעצמן אסורין יש לאסור גם האפר. והדגמ"ר ובית מאיר סברי דכיון דשמרים לא אסירי בהנאה לעולם אלא עד שיכלה הלחלוחית מה לנו אם נבלה מצד שהיית י"ב חדש או מצד השרפה. והטעם שאסרו גם השמרים בעצמן אולי משום דבעת שנסך או נגע היו גם השמרים ראוין לשתיה יחד עם היין והיו בשם יין ולכן אף שלא נאסרו אלא בשביל היין השאירום באיסורם עד שכלה הלחלוחית. ועדין צ"ע בטעם הדבר אבל עכ"פ זה אמת שהשמרים אסורין ואוסרין מצד עצמן אף להדגמ"ר ובית מאיר כדלעיל.

ומש"כ ידידי כתר"ה לתרץ לשיטת הרשב"א שפסק המחבר כותיה בס"ט קל"ד שדברים שדרך העכו"ם לערב בהם איסור לא אזלינן בתר נותן טעם ומחדש כתר"ה שבסתם יינם גם הרי"ו מיגאש והרמב"ם יודה. ובזה תירץ שלא יסתרו דברי המחבר אהדדי דפסק במשקין שדרכו לערב בהם יין או חומץ שאסורין כהרשב"א ופסק בחמאה של עכו"ם שבשלה שמותר בסי' קס"ו סעי' ג' שהטוב"ת הוכיח מזה שפסק כהרמב"ם דלא כהרשב"א וגם דייק כתר"ה מלשון הרשב"א שהביא הבי' שכתב ולא הדברים שדרכן לתת לתוכו יין בלבד אסרו אלא גם בכל איסור משמע שיין חמור משאר איסורין והבריע המחבר ביין כהרשב"א ובשאר איסורין כהרמב"ם וא"כ אפשר שגם הרמב"ם וטו"ע יודו ביי"נ אף בסתם יינם. אבל אף שתירוץ כתר"ה נכון, ברור ופשוט ששייך להחמיר ביין רק להסוברים שאסור בהנאה אבל לדינא שמתירין סתם יינם בזה"ז בהנאה אין לחלק וגם בדברים שרגילין לתת לתוכן יין מותר כשנסבור כהרי"ו מיגאש והרמב"ם כדכתבו הנוב"ת ובגלין מהרש"א דיש להקל וכדהוכיח מדין חמאה שבישלה שפסק המחבר כהרמב"ם שמותר וכן פסק שם הרמ"א והגר"א. ולכן גם סתם יינם בזה"ז מותר כשיש שעור הבטול. ומפורש כן ברמ"א סי' קי"ד סעי' ו' שבדרכן ליתן בו שמרי יין מתיר בשעור בטול בששים או בששה כדאיתא שם בס"ז סק"ו ורק בעבידי לטעמא אוסר מדין תבלין וא"כ חזינן שגם בסתם יינם מתיר הרמ"א ולכן ודאי אין לחוש לזה כלל. אך הוא עוד טעם להחמיר לבעל נפש נוסף להארבעה טעמים שכתבתי במכתבי הראשון.

(ויש תימה על הש"ך בסי' קי"ד ס"ק כ"א לגבי כרכום שהיה נזהר הרשב"א ועכשיו נוהגין היתר בפשיטות שתירץ בעי"ל דהרשב"א היה יודע שהיו מערבין בו יין הרבה ולא היה שעור בטול והא להרשב"א יש לאסור אף במשהו וצע"ג. וכן על המציין על הרמ"א סעי' ו' שהוא בב"י ס"ם קל"ד בשם תשובת רשב"א והא להרשב"א אסור אף ביש שעור בטול וצע"ג).

ומש"כ כתר"ה שכיון שהרבה ישראל קונים אף שהם המעוט מרבים בשבילם ולכן דומה זה להא דמרבים להביא מותר לתחום בשביל ישראל המועטים שאסור כדאיתא בעירובין דף מ'. הנה לא חששתי לזה מכמה טעמים שיש בבטול הזה להתיר. חדא דמסתבר דכיון דהוא בשביל קנס לא שייך אלא בעשה איסור בבטולו דהוא כשערב לאוכלו הוא עצמו או ישראל אחר אבל באם ערב להאכיל לעכו"ם שלא עשה איסור דהא כיון שרשאי למכור לו האיסור גופיה ליכא שום איסור בהתערובות אין שייך לקונסו. ולכן אף אם נימא שכיון שיש גם מעוט ישראלים

הקונים כגון חלק עשירי נמצא שאחד מעשרה עשו עבור ישראל שנעשה בזה איסור שיש לקונסו עכ"פ הא יש תשעה שלא עשה בהו איסור שאין לקנוס עלייהו ומותרין וכל דפריש מרובא פריש. ואין לומר דכיון שבמידי דרבנן יש ברירה יש לנו לומר הוברר הדבר שאלו שקנאו ישראלים הם דאיסורא. הא רוב ראשונים סברי דמה שיש ברירה בדרבנן הוא מצד ספק דרבנן לקולא וא"כ הכא דהוא לחומרא אין לומר ברירה אף שהוא מידי דרבנן. ול"ד להביא מחוץ לתחום שאינו מצד קנס על עשית איסורים שאין שייך זה על מה שמוכרים העכו"ם דהעכו"ם הא לא עשה איסורים אלא הוא איסור שאסרו על מלאכת יו"ט כשנעשו בשביל ישראל וכיון שמרבים בשביל המעוט ישראלים הוי כנעשו הכל גם בשביל ישראל שיש לאסור.

שנית שיטת מהרש"ל הובא בט"ז סי' צ"ט סק"י דבלא ידע ממנו שבטל עבודו שרי ליה והכיח מזה רעק"א שם דסברי דמותר בביטל על הסתם למי שירצה לקנות דלא כהריב"ש שמחשיב כנעשה עבורם ביחוד ואסור לכולן עיי"ש ולכן אף שהריב"ש אוסר ודאי הוא רק ספקא דדינא. ועיין בפמ"ג שהביא שגם הפ"ת הסכים לרש"ל וט"ז ומשמע שגם הוא מסכים להיתר וכן משמע שפוסק החו"ד בחדושים סק"י דלא הביא חולק ע"ז. והטעם נראה דכיון דהוא כדי שלא יאמר לעכו"ם ועבד שיבטלו עבודו כראיתא בש"ך ס"ק י"א בשם הב"י ולא שייך זה בלא ידע וכן לא שייך שיאמר למוכר לעשות הבטול בסתם לקנות מי שירצה ואף לא שייך לחוש שיאמר לבעל השעקטערי שיעשה יי"ש כזה. ודק אולי להרוב יש מקום לחוש קצת משום שודאי אופן העשיה רוצים לעשות כרצון הרוב ולא ישנו עשייתם בשביל המעוט אבל הא הרוב הם עכו"ם שרק אותם יש אולי להחשיב כצו לעשות יי"ש כזה. אך להריב"ש שהביא רעק"א שצריך לומר שלא פלוג כיון שעכ"פ נעשה עבודו יש אולי לאסור גם בפעקטערי אבל עכ"פ הוא רק ספק במלתא דרבנן.

שלישית שיטת התוס' פסחים דף ל' בשם הר"י שאיסור דרבנן שאין לו שורש מה"ת מותר לבטל לכתחלה ולא רק להוסיף אלא לערב מתחלה כמפורש בב"י. ועיין בהגר"א ס"ק י"ב. וא"כ מסתבר שסתם יינם בזה"ז להמתירין בהנאה כדנהגינן נחשב אין לו שורש מה"ת כיון שהוא רק מצד איסור חתנות. ול"ד למש"כ הגמ"י בפס"ז ממ"א הכ"ס בשם ר' מאיר דיין שנאסר רק ע"י כתו בטל בס' ומ"מ אין לבטלו לכתחלה אף דסובר כתוס' משום דנחשב יש לו עיקר מה"ת עיי"ש הובא בב"י שם. דהוא רק לדידיה שאוסר בסתם יינם בהנאה דהוי האיסור גם משום יי"נ אבל להסוברין דבזה"ז מותר בהנאה אין להחשיבו עיקרו מה"ת ולא עדיף מבשולי עכו"ם ובגיתם שנחשב אין לו עיקר מה"ת עיין בב"י בשם הרשב"א.

רביעית שיטת הרמב"ם דכל איסור דרבנן מבטלין לכתחלה בפס"ו הכ"ו ויש עוד ראשונים הסוברים כן בהגמ"י שם בשם הר' שמחה וגם הראב"ד לא השיגו (ועיין בק"נ ביצה דף ד' שהביא מיש"ש שג"כ מתיר אך הט"ז בס"ק י"ב הביא בשם מהרש"ל שרק להוסיף מתיר.) וא"כ ודאי אין שייך לקנוס בעבד וביטל. ולכן אף שנפסק בש"ע ורמ"א שאין לבטל לכתחלה אף איסור דרבנן וגם שאם עשה במזיד אסור כמו באיסור דאורייתא דהוא אולי גם למי שנתבטל בשבילו מ"מ ודאי יש לצרף שיטת התוס' והרמב"ם להקל כט"ז ומהרש"ל שבלא ידע שביטלו עבודו שרי שלכן יש להתיר בעשה למי שירצה לקנות כדאיתא ברעק"א לדידהו. וכ"ש שמסתבר כטעם א' שבכלל ל"ד להא דמביא מחוץ לתחום ואין לאסור כיון שהרוב עכו"ם כדבארתי בטעם נכון.

ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

טימן פד

עוד בענין הנ"ל

י"ח סיון תש"ח.

להנ"ל.

והנה מה שהביא כתר"ה הא דרמב"ן ב"ב דף צ"ו מתרץ במתמד בתלתא ואתא תלתא ופלגא דהוא רק דין בטבל שלא נאסרו הפסולת. אינו מובן מה מצא ברמב"ן יותר ממה שגם הרא"ש דחזה הראיה מטעם אחר שרק בשמרים נחשב לקיוהא ואולי גם בחרצנים שגריעי ולא ביין גמור שנתערב ואולי גם לא בחרצנים שלא נעצרו בגלגל וקורה וכן כתב הגר"א בסק"כ בטעם האוסרין כ"ז שיש בו טעם יין וכהבאתי במכתבי הקודם. אבל עכ"פ הא התוס' חולין וכל הסוברין דבטל בששה לא מחלקי ואף אם היו מחלקי בסברא הא הזכיתו מהא דב' כוסות דאף יין גמור בטל בששה ואין חלוק בין

ניתן לטעם לנתערב ובין לעשות יי"נ עתה במנעו לנתערב מה שנאסר כבר ודק להטור יש מקום לחלק בין ניתן לטעם לנתערב כדתירצתי מתחלה סתירת דבריו כדכתבתי שם אבל לדינא אין חלוק.

ובעצם תירוץ הרמב"ן מסתבר שהרא"ש והתוס' שלא תירצו כן פליגי וסברי דזה שיכול להחשיב את השמרים לפסולת אף שיש בהם טעם יין וגם תערובות יין ממש כהא דמצא על חד תלתא הוא רק קולא בתרומה משום שצריך לנהוג רק כמו שהיה נוהג בחולין וממילא הוא כנתחללה כבר קדושתה שמותר בתרומה מילפותא דקרא דבריתות דף ז' לענין כהן שסך בתרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חרשש, דגם זה שעשה בו כל מה שהיה עושה בחולין הוי הנשאר כמחולל כבר ודין זה אינו בטבל. ורמב"ן אולי סובר דדין הנהגה כבחולין אינו מצד חלול ולכן סובר דגם בטבל הוא כן או דגם דין חלול סובר שגם בטבל הוא כן. ועיין במל"מ פי"א דתרומות ה"ח דכתב דבטבל קיי"ל דאף אם נתחלל אסור מטעם דדוקא גבי תרומה דגלי קרא ומתו כי יחללוהו אמרינן דאם נתחלל שרי ולא בטבל. אך אולי יסבור הרמב"ן טעם א' דהמל"מ שדקדק מהכ"מ דדוקא כשהחלול היה בהיתר מותר ובטבל לא משכחת חלול בהיתר אבל אם היה נמצא גם בטבל חלול בהיתר גם בטבל היה מותר משום שעיקר איסורא דטבל נפקא לן מקרא דולא יחללו שג"כ שייך לדרוש למעט טבל המחולל עיי"ש וא"כ בשמרים דלא עשה איסור אף בטבל יש היתר דנתחלל כבר. ותוס' ורא"ש יסברו כטעם הב' דהוא מצד שרק מקרא דתרומה דכי יחללוהו דרשינן למעט מה שמחולל כבר ובטבל מקרא דולא יחללו שנאמר על עיקר האיסור דטבל אינו מיותר וממשמעות לא דרשינן למעט ומתרומה לא ילפינן טבל לכן גם בשמרים שליכא איסור אסור בטבל.

ומש"כ כתר"ה שהתוס' ב"ב דכתבו דבהקדיש שמרים לעולם אסורין ממעמ שסברי ג"כ כרמב"ן שרק מדין פסולת מותר. תמיהני איך אפשר שיחלוקו על מה דכתבו לעיל מזה שההיתר הוא משום דאינו אלא קיוהא בעלמא. אך הא לא קשה כלום דבמקדיש שמרים הא אסור טעם השמרים שהוא אף בקיוהא בעלמא. דרק ביין לא נחשב טעם קיוהא לטעם יין והוי כדבר אחר וכעפרא בעלמא אבל בשמרים שאסור טעם השמרים הא אסור טעם הקיוהא שזה הא הקדיש. וא"כ ל"ד ליין נסך שהאיסור הוא מצד היין. ורק להאוסרים בהנאה או בי"נ ממש לכו"ע אף שהאיסור הוא מצד היין יש לאסור מצד התומרא כמו בהקדש דקדוה"ג וכדסובר כן הראב"ד שהביא הר"ן בע"ז דף ל' שהזכרתי במכתבי הקודם.

ומש"כ כתר"ה דהש"ך שפסק ביין מוגז כהי"א דסגי בששה הוא רק לענין מגע עכו"ם ביין מוגז של ישראל ולא בשכבר נאסר. הנה ממה שמדמין להא דסי' קל"ד שאיידי בכבר נאסר חזינן שלא מחלקי והרא"ש סובר דגם נאסר במגע עכו"ם כל זמן שיש בו טעם יין והמתירין מתירין בששה גם בי"נ שנתערב. ואדרבה גם במה שמצינו חלוק בין להאסר במגע לכבר נאסר דהוא ביותר משלשה דרמא תלתא ואתא ארבעה פחות משתו שדעת ר' אברהם אב"ד בראש ב"ב שלא נאסר וכן הביא שיטה זו הר"ן בע"ז דף ל' בשם איכא מאן דאמר ובב"י סי' קכ"ג. ובי"נ שכבר נאסר לא בטל פחות משששה עיין בהגר"א או"ח סי' רע"ב ס"ק י"א וברעק"א יו"ד סי' קכ"ג. פליג ע"ז הש"ך ס"ק י"ח ולא מחלק ומדחיק לפרש מצא ארבעה שהוא לאו דוקא דביותר משלשה ומחצה נאסר משום שאין שם ששה חלקים מים כנגד היין והגר"א ורעק"א הקשו עליו עיי"ש אבל עכ"פ חזינן שהש"ך לא מחלק.

וכן משמע שגם הט"ז לא מחלק דכתב בסי' קל"ד סק"ה דיש נותנים טעם דזחלק אחד יין שקול כנגד ג' חלקים מים ממילא בששה חלקים מים בטל היין ברוב והוא עצמו סובר דמצד השעור דלא דרי על חד תלת מיא הוא רק שאין יין בפחות מזה אלא העיקר כיון דבגמ' מצינן שעור זה עיי"ש. וכוונתו דהוקשה להו מ"ט שעור הבטול הוא ששה הא השעור ביין הוא תלתא ולכן תירצו דבתלתא הוא כלא נתערב כלל והג' חלקים האחרים הוא התערובות שנחשב כשוה להיין אך ממילא עושין ג' האחרים להחשיב כרוב. והט"ז עצמו מבטל סברא זו אלא דמצד השעור דתלתא לא היינו יודעין לענין בטול אלא משום דמצינו שעור ששה לענין בטול לכן אין להקל בפחות זה. וא"כ חזינן שאינו סובר חלוק הגר"א ורעק"א בין שכבר נאסר להאסר עתה במגע עכו"ם וגם לדידיה צריך לומר דמצא ארבעה לאו דוקא כדסובר הש"כ.

ועיין בראש ב"ב שם דאדרבה בתמד שיטת הראב"ד דכיון שמשובח לשתיה מיחלף ביין גמור ולכן נאסר במגע עכו"ם אף באתו רק כדי מדתו או עוד פחות וגם חרשש שמא מנסכין אותו כיון שהוא משובח לשתיה אף שהוא מהמתירין בי"נ שנתערב בששה כדהביא הטור בסי' קל"ד משמו. ומוכרחין לומר דהיכא דכך נעשה המשקה להחשיבו לשם יין וקורין אותו בשם יין מיחלף ביין גמוד ואולי יש

לחוש שגם מנסכין אבל היכא דלא נעשה לשם חשיבות יין לא שייך לאיחלופי וכ"ש שאין לחוש שינסכו. ולכן פשוט לפ"ז שגם דעת הטור הוא כעין סברא זו דמחלק בין שהיתה המזיגה להחשיב ליין שאז שייך לאיחלופי וגם אולי יש לחוש שמנסכין כיון שמשובח לשתיה דיין אבל היכא שהמזיגה אינה לחשיבות שם יין דאדרבה שם שכר ושאר משקין עליה אף שהוא נותן טעם אינו כלום דהוא רק קיוהא בעלמא ואיחלופי לא שייך כיון שהוא בשם משקה אחר וכ"ש שאין לחוש שינסכו כיון שאינו בשם יין אף שמשובח לשתיה דהא אין מנסכין משקין אחרים. ומתורץ שיטת הטור שסותר דבריו בסי' קל"ד לסי' קכ"ג שהקשתי במכתבי הקודם.

ומש"כ כתר"ה דהרא"ש והמחבר סברי דהיין הוא המחמיץ הוא דבר שאינו אלא דטשום שהשמרים הם המחמיצין. וגם בר"א"ש מפורש כן דהא מחמיצין אף בנתייבשו שאין בהן יין וכמו שכתב הדבר ידוע שאין בהם טעם כל דהו של יין ולא שייך בדבר טבעי מחלוקת. ומפורש זה ביותר בהג"א שם. ומה שהביא הג"א מזה שמ"ם אין מחמיצין אף שחמץ נקשה הא הוי גם במ"פ לרש"י והראב"ד כוונתו דעכ"פ לא יתנו זה להחמיץ דלא יעשה יותר ממים דשהוי הזמן הוא המחמיץ דהא עוד גרוע ולכן מה שנותנין להחמיץ הוא רק השמרים. ואין ידוע לי מש"כ כתר"ה שהקשתי ממ"פ אין מחמיצין כי בהעתקה שלפני אין זה אך היא הוכחת הג"א וכדבארתי.

ומש"כ כתר"ה שכונת הרמ"א בסי' קכ"ג סעי' ט"ו שציין לסי' קי"ד הוא לסעי' י' וכוונתו דאם יש עכו"ם שאין מערב מותר. הנה אף שבש"ך שלפנינו ס"ק כ"ט איתא ס"י אבל יותר מסתבר דצריך לגרוס בש"ך ס"ו דהא איירי בדרך העכו"ם לחמץ דהוא דין דסעי' ו' אך הש"ך עצמו ציין גם למש"כ בס"ק כ"א שהוא לדין כשיש עכו"ם שחמץ בשמרי שכר ושאף בסתמא אמרינן שא"א שלא תיקן עכו"ם אחד משמרי שכר כדכתב שם בשם המרדכי והאגודה. ואף אם נימא שגרסינן סעיף י' לא קשה כלום.

ומש"כ כתר"ה לתרץ שיטתו דבנתן בכוונה לטעמא לא בטל כדין תבלין דהא דכתב הרמ"א דבדרכן ליתן שמרים בטל בששים הוא משום דרצונו הוא רק בהשמרים ולא בהיין ובנתן לטעמא ע"כ כוונתו להיין כי בשמרים אין שום טעם הוא דחוק, דלטעם הוא להחמיץ. אך הא לא קשה כלל על שיטת כתר"ה מזה ומעולם לא הקשיתי זה על כתר"ה כי בהעתקה שלפני ליכא קושיא זו ואיני יודע היכן מצא כתר"ה בדבר קושיא זו דהא איירי בדרכן ליתן שמרים של יין לא מפני שצריך לשמרי יין אלא מצד היוף נותנין או אף כשצריך לשמרים אבל בכל השמרים היה טוב שהוא רק לתמיסה והוא נתן שמרי יין ותמיסה לא נחשב מעמיד כדאיתא בפ"ת סי' קי"ד סק"ה ע"י"ש וא"כ לא ניתן לטעם אבל אם ניתן לטעם של שמרי יין או להחמיץ אף אם היה זה בכל שמרים לא בטל אפילו באלף.

ומש"כ כתר"ה ראיה מהט"ז סק"ז שכתב שהוא בששה משמע שהוא משום היין דאם השמרים עצמן נאסרו היה עד ששים. טשוט דאין לאסור השמרים יותר מהיין שהוא גורם האיסור ולא יהיה טפל המור מהעיקר כדכתב כתר"ה בעצמו. ורק במחמיצין שאם היה שייך זה ביין היה ג"כ נאסר החמירו בשמרים ששייך בהו חמץ. ולא קשה ממה שאסור האפר להש"ך שגם היין אסור אפרו.

ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

מימן סה

בענין עד אחד באיסורין

ענף א

תרצ"ג ליובאן.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף דוד מיליפאלוסקי שליט"א הגאב"ד אונעטשא.

מה שהקשה כתר"ה בירושלמי ר"ה רפ"ב שמקשה מ"ם נאמן עד אחד להעיד על העד שהוא נאמן לקדוש החדש. ומ"ם נאמן להעיד שהאיר המזרח לשחוט התמיד. וכן הצדוק לטעם עביר"א לאגלויי להאמין לע"א שנולד בשבת למול על פיו הא ע"א נאמן באיסורין אף בדאורייתא ולא עבידא לאגלויי הויא קושיא גדולה לבאורה. ועיין בפר"ח יו"ד סי' קי"ם סעי' ד' והובא בתוס' רעק"א בדמאי פ"ד מ"ו אות מ"ג וכן הביא בשם תפארת למשה שלהעיד על האיש הוא עדות גמורה ובעינן ב' עדים והיתרצו בזה הירושלמי שם בדמאי דמקשה כן גם התם באכסנאי שנאמן ע"א לומר על אחד שהוא נאמן למעשרות. וא"כ מתורץ בזה גם הא דמקשה בר"ה

על איגן מכירין אותו דג"כ העדאתו הוא על האיש שהוא נאמן. וכן הביא מהרי"ם אלגזי בכורות דף ל' אות ל"ב בד"ה והנה הראב"ד בשם ס' מחנה אפרים הלכות עדות בפירוש מירושלמי זה דאיגן מכירין ראיה לחירוץ זה. אבל להר"ש ותוס' יו"ט ושנות אליהו בדמאי שם שפירשו שמקשה ממעם חשוד ובלא זה היה נאמן יקשה.

אך אפשר לומר שרק התם בדמאי לא מחלקי משום דהתם תכלית ההגדה הוא רק מחמת שצריך ליקח פירות לאכילתו נחשבה הגדתו אף כשאומר על האיש שהוא נאמן רק על הפירות שמעיד שפירות אלו שביד פלוני מעושרין ואף שידיעתו אינה בעצם משום שראה שעשרן אלא משום שיודע שהוא נאמן דגם זה ידיעה גדולה היא דמה לנו מניין הוא ידיעתו אם אך היא ידיעה ברורה. אבל אם תכלית העדות הוא על האיש גם לדידהו אפשר שהיא עדות גמורה ובעינן שני עדים. וניחא תירוץ המחנ"א גם לדידהו בהא דירושלמי דאיגן מכירין אף שבהא דדמאי לא סבירא להו תירוץ זה. אבל עדין יקשה לכולהו מהאיר המזרח וממילא דלא שייך תירוצם.

והנכון לע"ד בזה דהחלוק בין ממון לאיסורין דבממון הצריכה תורה ב' עדים ובאיסורין סגי בע"א הוא שהתורה לא נתנה כח לע"א שע"פ דבריו יתחדש דבר חדש אף שיש לכל ישראל חזקת כשרות שלא ישקר ולא יעבור באיסור להעיד שקר דמטעם זה נאמן באם הם שנים. והטעם דכיון שודאי ידוע שיש גם משקרים או טועים בדמי בעולם ואין ידיעה מהגדת אנשים ידיעה ברורה וכל אדם מסתפק בשמועתו וכשיספר לאחרים מה ששמע לא יאמר שכן יודע אלא שכן שמע, ויש גם לפעמים שמתחלה האמין לשמועתו ואח"כ נתעורר מעצמו או אחרים הסבירו לו שאין להאמין בזה ששמע. לכן אף שודאי המשקרין והטועין בדמי הן מועטין ומחמת זה יש טעם גדול לסמוך ולהאמין משום דיש למיגל בתר רובא ולכן נאמן באיסורין, מ"מ כיון דהוא מלתא דתליא בהבנת הלב שיש שיאמינו ויש שלא יאמינו ויש אף שעתה יאמינו אבל למחר לא יאמינו משום שישמעו מאחד שיבטל נאמנותו או שיאמר חזיפוך לכן חדשה תורה שלא יוכלו ב"ד לדון בדיני ממון ע"פ ע"א משום שבדיני ממון אינו כהוראה שהוא רק גלוי הדין בעלמא אלא שצריכין לעשות מעשה דין, ולכן צריך דוקא שיהיו ב"ד של שלשה ובדן אחד אינו כלום אף שדן דין אמת ואף למ"ד דסגי בחד יתרה דהוא מעשה דין ולא כשאר הוראות דבזה לא פליגי, וא"כ נמצא שהפס"ד הוא חדוש דבר שצריך עתה להתחדש בב"ד ע"י העדים וא"א להתחדש שלא בידיעה ברורה. ואף למ"ד דאזלינן בתר רובא לדון גם בממון הוא רק רוב שבגוף הדבר שלא תלוי בסברות ובהבנות ולא שייך שיתחלף דעתו מכפי שהוא עתה או שלא יהיה כדעת אחרים. וגם כיון שהוא בגוף הדבר הוא כדבר מפורש לפי מדת הברור שאין מניח להסתפק והוא כראיה ממש לפי הברור. אבל נאמנות אינו בגוף הדבר ולכן הוא עלול שהרבה יפלגו מלהאמין וגם דעתו אפשר שיתחלף כידוע לכן אין זה ידיעה ברורה וגם מה שמבורר אינו כמפורש והוא ספק בעצם אין לחדש בידיעה כזו דבר חדש ולכן אין יכולין לדון ד"מ ע"פ עד אחד.

ובאמת לפ"ז גם מה שדנין ע"פ שני עדים אין דנין מחמת שהובדר בברור בהגדתם, שנאמנות אינה ידיעה ברורה ואינה בגוף הדבר. אלא שהוא חדוש התורה לדון בנאמנות דשני עדים ואלימי ב' עדים לחדש דבר בעדותן ולכן בעי דוקא בגדר הגדה ובכל הלכות הגדת עדות. וניחא בזה מה שתרי כמאה אף שודאי ברור שתרי יותר עלול שישקרו ממאה וגם מפורש בגמ' בפסולי עדות שנאמנים במקום שהאמינה תורה ע"א הלך אחר רוב דעות ביבמות דף פ"ח ובעוד דוכתי אלמא דמאה עדיפי היכא דליכא דין עדות ותלינן השקר בהמועטין ממאה. אבל הוא משום דמצד ברור שבהנאמנות אין יכולין לדון אף ע"פ מאה כיון שעכ"פ אינו בגוף הדבר ואינו ברור גמור דיש גם משקרים וטועים בעולם רק מחמת שמוכרחין לדון ע"פ נאמנות חדשה תורה שידונו ע"פ שני עדים וא"כ הוכרחה ליתן להם כל כח הנאמנות שצריך לחדוש דבר שיותר נאמנות מכח זה ליכא כלל וממילא אין שייך שלמאה יהיה יותר כח נאמנות דאם לא היה ניתן לשנים כל כח נאמנות לא היה אפשר לדון כלל דאף ע"פ מאה אין זה כל כח נאמנות שתרי ליותר ממאה יש כח יותר גדול בעצם ולא היה לדבר סוף ולכן ניתן כל כח נאמנות גם לתרי וממילא הוי תרי כמאה אף שמצד הברור יש ממאה יותר ברור מבתרי משום שהברור מנאמנות לא מעלה ולא מוריד לדון מזה רק מדין הנאמנות שניתן גם לתרי ואלימי לזה כמאה.

ובע"א לא נתחדש זה ולכן אף שיש חזקה להאמינו אבל מכיון שאינו בגוף הדבר ואינו ברור גמור אין לו כח לחדש על הב"ד שידונו על פיו. אבל באיסורין לומר שחתיכה זו היא שומן שאין כאן חדוש דבר רק גלוי מלתא מה שהוא מתחלה מועיל אף ברור דנאמנות מחמת חזקת בנ"א שאין משקרין ואין טועין אף שאינו בגוף הדבר דרק לחדש דבר אין יכולין ע"י ברור דנאמנות אבל

(64)

L'Chaim OU Beverage Guide

Straight Whiskey, Canadian Whiskey, Bourbon, and Rye present no kashruth problems other than *chometz* (see next paragraph) and, therefore, need no Kashruth supervision and are *acceptable*.

Since most of the companies producing spirits sold in America are publicly-owned and managed by non-Jewish executives, there's no need to to be concerned about whether their *chometz* was sold. There is a proliferation of smaller companies which represent no more than 5% of the market, where the possibility of Jewish ownership has not yet been clarified. Based on past experience and on *rov* (the majority in America are non-Jews) and keeping in mind that at worst there is no more than a *safek d'rabonon*, one may drink from any source unless he is aware of Jewish ownership. The *not recommended* list features those that fall into this category. If, however, a Jewish distributor or retailer forgot to sell his own *chometz*, all the products which were in his possession on Pesach are forbidden forever. If you're from the New York metropolitan area, the two Jewish distributors sell their *chometz* every year.

Blended Whiskey, however, presents a problem. Without supervision or disclosure, we don't know whether a whiskey has been blended with a small percentage of non-Kosher coloring or flavoring or other blending materials such as wine — hence, putting the kashruth of the whiskey into question. And yet the authoritative Halachic position isn't so simple. Nearly a half-century ago *(Igros Moshe, Yoreh Deah, Volume 1, Teshuvah 62-64)* the *posek hador* Rav Moshe Feinstein, *zt"l*, whose words gave guidance to Klal Yisroel for decades, cited a *machlokess* in the Shulchan Orach in which a parallel was drawn by the *Taz*, applying the principle governing the nullifcation of non-kosher wine. The Taz says, just as one part wine diluted with six parts water would render the non-kosher wine acceptable, so, too, that same wine mixed in with six parts of any other liquid would also be acceptable — which is one of the reasons that Rav Moshe gave to render blended whiskey acceptable (*Meikor Hadin*). But at the very same time, Rav Moshe offered five reasons a *Baal Nefesh* should abstain from blended whiskey. Therefore, the OU position is that *blended whiskies are not recommended.*

Scotch Whiskey is manufactured and aged in a number of ways. On one side, there's the *single malt scotches* which use malt from only one distillery source and comprise only 7% of the total scotch market. On the other side, there are the *blended scotches* which use up to 30-50 distillery sources and comprise 93% of the market.

Single Malt Scotches are aged in special kinds of casks and the Kashruth problems arise with the type of cask chosen for the aging. Three distinctions result from the responsa of both Rabbis Belsky and Schachter (whose opinions are based on the *Teshuvos HaRashba (Yoreh Deah, Section 134:13)* quoted by the *Mechaber* with the agreement of the *Rama*, namely, that whenever wine is included as part of the formula of the drink, that drink is not permitted). (A) At one end of the *single malt scotch* spectrum, Balvenie Single Barrel and Glenmorangie 10 years old, which use bourbon barrels exclusively, are *acceptable*. (B) At the other end, however, Macallan uses fresh sherry casks exclusively to age their single malt scotch and impart a "breath" of wine-like flavor to the scotch, and is therefore *not recommended*.

(C) As the fresh sherry casks are used over and over, the Kashruth problem changes. In the second filling, the sherry merely contributes to the production of a well-matured scotch but the taste of the sherry cannot be discerned. And from the third usage onward, the presence of sherry in the scotch is undetectable, even with analytical instrumentation. So, in the middle of our spectrum, so to speak, the Kashruth status of any particular *single malt scotch* depends on the type of barrel used in production and the 'age-stage' of the barrel, with the majority of *single malt scotch* processors using varying percentages of both fresh and used sherry casks in their products. Those that either

(65)

use a small number of first-filled barrels as part of the integral formula of the scotch (even though no actual sherry taste is imparted into the liquor) or those that do not reveal the percentage of sherry casks used in their production should have the same not recommended status as Macallan. However, since it is uncertain what type of sherry casks are used, what percentage of the casks are, in fact, fresh sherry casks, and Rav Moshe zt"l ruled that even blended whiskey is acceptable *meikor hadin*, the OU has adopted the position that this group is *acceptable but not preferable*.

In this case only, there is no written listing, simply because it would be unfair to single out the several brands which were generously forthcoming with the necessary information and leave out the many others who chose not to cooperate. For specific guidance in this area, call our office.

Blended Scotches are typically less expensive and generally aged in bourbon casks. They present no problem and are *acceptable*. (Even if some sherry casks were used to age some of the malt, the casks that are chosen are mostly *second or third cycle* sherry casks. thus *not* imparting any detectable sherry taste to the product).

Irish Whiskey, matured for at least three years in bourbon barrels, is also aged in sherry casks, posing a problem which should be familiar to the reader by now. But since the blend masters tell us that the casks only improve the overall flavor of the Irish whiskey and do not impart that actual sherry flavor to it, Irish Whiskey is, like single-malt scotches that contain a small percentage of scotch aged in sherry casks, are *acceptable but not preferable*.

Vodka and Gin which are unflavored are acceptable, but flavored Vodka and Gin are *not recommended*. (Unflavored *Finlandia* and *Stolichnaya* Vodkas are OU certified.) The vodka industry is being reviewed due to reports of isolated cases where milk, non-kosher glycirine, or enzymes have been added.

Tequila is *acceptable*. (Tequila containing a worm is, understandably, *not reccomended*, to say the least.)

Rum, that tropical favorite, is made from the fermented juice of sugar cane syrup, sugar cane molasses or other sugar cane byproducts. Light colored rums are *acceptable*. Dark colored rums, which may be colored by a wine base, are *not recommended*. Spiced rums, which may contain uncertified flavor ingredients, are also *not recommended*. Please note that there have been reports of non-kosher enzymes being added to all types of rums and further research is being conducted to clarify this issue.

Beers that are domestically produced are *acceptable*. Imported light beers are also *acceptable*. Dark imported beers, which may contain grape extract are *not recommended*. (All *Coors* beers are OU certified.)

SODA "What could be wrong with soda?" The commonly held-perception in the Kosher community that soda with a K (or even a missing K) is always acceptable stems from an ignorance about the nature and origin of flavors. On the one hand, you might pause a moment before you ordered your child a raspberry chocolate mint ice cream pop, but that same pause should also be reserved for a citrus seltzer.

First and foremost, the grape flavor can come from a non-kosher wine by-product. Cherry, raspberry, orange and lemon can also be blended with a grape flavor to enhance their overall flavor. Glycerine, added to the flavored syrup base in order to give it a smooth quality, can come from any animal you can imagine (and should be red-flagged the next time you give your child sweet-flavored cough syrup.)

Unless the soda is under reliable Kosher supervision, it is *not recommended*.

תשובה בענין סקאט"ש ששרו בחביות של שהערי

בדבר י"ש הסקאט"ש אשר שורים אותו זמן מרובה בחביות אשר מתחילה שרו בהם סתם יינם (שהערי) אשר מעולם היו תמיד נהגים הכל לשתותו אפי' היראים והחרדים, עי' מזה בתשו' מנחת יצחק ח"ב סי' כח. ואף שפה בטא יארק נהגו הכל להקל בזה עפ"י הוראת מרן הגוה"צ בעל האגר"מ, זצ"ל, מכ"מ פקפוקים חזקים יש בזה, ובודאי מן הראוי לכל בעל נפש למשוך ידיו מזה, מג' טעמים:

א) לדעת כמה פוסקים, טעם הדבר שסתם יינם מתבטל בששה הוא משום דהוי נטל"פ, ובנדון הסקאט"ש הלא הם מדקדקים בדוקא להשתמש בשהערי, מפני שהוא נותן טעם לשבחו

ב) הלא המחבר (ביו"ד סוס"י קל"ד) הביא את דברי תשובת הרשב"א: שכל שדרכם לערבו אינו מתבטל. ואף שהפ"ת שמה הביא מהטב"י שיש לסמוך על דעת גדולי הראשונים - דלית להו הך סברא, דאפילו להרשב"א אין זה רק מדרבנן, אך מכ"מ - הלא המחבר כן הביא להלכה את דברי הרשב"א האלו. ואינו מן הנכון להתעלם מזה מכל וכל.

ג) אף שכבר התבטל האיסור ביד הנכרים, יש דעות באחרונים הסוברים דבמה שאני קונה את התערובת הזאת בזה גופא יש בעיא של אין מבטלין אי' לכתחילה, עי' דרכ"ת (ק"ח ס"ק כ"ף), תשו' תורת חסד או"ח (סי' כא), ומסורה (חוברת א' עמ' סא). מכל הלין ג' טעמי בודאי אינו נכון כלל להתיר דבר זה כ"כ באפי.

צבי שכטר

ה' לסי' חיי שרה, כ"ג חשון, תשנ"ז

בענין המשקאות הנרשמים למסעדות ולמלונים וכו'

נשאלה אודות אותן משקאות שמערבים בהם כמות קטנה של יין שבטל לכ"ע, וכן אלו שאין מערבים בהם יין כלל אלא כובשים אותם בחביות שהשתמשו בהם ליין וספוגים דפנותיהם ביין. ויש שמערבים בהם כמות קטנה של משקאות כבושים באותן חביות [תרתי לטיבותא]. והשאלה האם נכלול אותם ברשימות המשקאות המותרים אצל מסעדותינו.

הנה באמת כבר הורי גדולי הפוסקים מקדמת דנא ח"ח נו"ב תנייא חלק יו"ד סימן נ"ו ובעל אגרות משה זצוק"ל ביו"ד ח"א כי בטל היין אצל העכו"ם, כי סתם יין בטל בששה אף בשאר משקין לדעת הט"ז. ואף להש"ך סימן קל"ד סקכ"א דדוקא במים בטל בששה ובשאר משקין רק בששים, הכא ע"פ הרוב איכא ששים כאשר יבואר להלן. מיהו שאלתנו היתה אם לכלכם בהני דלכתחילה מותרין כי אולי יש מקום להחמיר כאשר יבואר בע"ה.

במחבר ביו"ד סי' קל"ד סעיף י"ג הביא וז"ל: כל המשקים של עכו"ם שדרכם לערב בהם יין או חומץ אסורים עכ"ל. ובהג"ה האריך לבאר דבמקום שנותן טעם לפגם ליכא למיחש. ומקור דין זה משי"ס מס' ע"ז דף ל"ח ע"ב במתני' כבשים שדרכם לתת לתוכם יין ובגמ' שם דף ל"ח ע"ב וז"ל: אמר חזקיה לא שנו אלא שדרכן וכו', ומ"ש ממורייס דשרי רבנן בהנאה, התם לעבורי זוהמא, הכא למתוקי טעמא עכ"ל. ובתוס' שם דף ל"ג ע"א בד"ה האי הביא דמלח שמבשלים ונותן לתוכו יין מותר לגמרי הואיל והיין נשרף ע"ש היטב, והוסיף כי גם טעם היין אינו ניכר בו וכזורק מים לטיט. וכעין זה פירוש רש"י בדף ל"ח וז"ל: לעבורי זוהמא וכמאן דאזיל לאיבוד עכ"ל. אף דהתם התירו רק בהנאה מ"מ משמע דעל זה סמך התוס' להתיר אף באכילה כי נשרף היין לגמרי. והרמ"א הבין שעיקר הטעם להתיר הוא משום נותן טעם לפגם, אבל העברת הזוהמא שהוא משביח מיקרי דדרכו לתת בתוכו יין.

ועיין בתשובת הרשב"א שהביא למקור דין זה וז"ל: ואף דסתם יינם בטל, היינו בנפל במקרה אבל כבשין כיון שדרכם לתת בהם יין אסורים. והראב"ד הסכים עמו בזה והובאו דבריהם בארוכה בב"י ע"ש. והנה אף שהרבה אחרונים התירו למעשה ובתוכם הנו"ב

הבאתיו לעיל, לכאורה כמובן על בעל נפש להתרחק מזה אחרי שאסרו המחבר ורמ״א וכמה גדולי הראשונים.

וכל זה אף היכא דלכולא עלמא בטל מדינא רק הואיל ודרכם לכבשם בכלי יין יש להחמיר כדעת הרשב״א. אף שיש לדון דשאני כלי יין מיין עצמו, מיהו זיל בתר טעמא דסבת האיסור מחמת דדעתם להשביח ולהטעים את המאכל ע״י היין לכן אינו בטל, ואף הכא בכלי יין כן הוא כי רוצים בדוקא באותם כלים בשביל הטעם שבהם. ואף הוגד לי שבמקרה אחת שייצרו משקה בלי התערובת הנ״ל הכריעו שאינה ראויה למכירה כי היתה גרוע ביותר והשליכו אותה. מוכח מזה דמתכוונים להשביח את המשקה ע״י תערובת פליטת היין בכותלי החבית, ולכן פשוט דלשיטת הרשב״א יאסר. ועוד דלא גרע מחרס הדרייני בגמ׳ שם דאסור ואוסר אף אחרי שנבלע דופני החרס, ואין להאריך בזה.

אך בהרבה אופנים יש מקום לדון דלא בטיל היין מדינא לדעת השי״ך הנ״ל דבשאר משקין בעי ששים, כי חביות הראשונות שכבשו בהם מקצת המשקה נאסר המשקה ההוא מפליטת כלי היין דלית בהו ששים, ושוב נעשה נבילה. וכשיערבו העשר חביות הללו בתוך מאתים וחמשים חביות שלא באו לכלל יין שוב לא בטילי דליכא ששים בחביות נגד החביות של נבילה. ואף שיש לדון בתרתי לטיבותא, ר״ל חתיכה נעשה נבילה בלח בלח בשאר איסורים וגם איסור של דבריהם דסתם יינם דלא אמרינן משום חתיכה נעשה נבילה ולא יאסר לפי זה אלא לפי דעת הרשב״א וכו׳. מכל מקום נראה פשוט שבעל נפש יתרחק מזה ולכן אין לכללם ברשימת המשקאות שלנו. וברוך השם שיש די והותר ממה לשתות כדת ואין אונס להרבות בזה ללא צורך, והנלפע״ד כתבתי.

עש״ק פרשת ויחי י״ג לחדש טבת תשנ״ו, ברוקלין

ישראל הלוי בעלסקי

אותן בתנור אסור לאכלן ויש מתירין בכל דבר שנאכל על ידי הדחק על ידי המלח דהוי כאלו נתבשל כבר וכן אם עשנן תחלה:

ד מיני לפתות שקורין מערין וריבין נראה לי אף על פי שנאכלין חיין כיון שאין זה אלא לפרקים על ידי הדחק ועולה על שלחן מלכים אסורין וכן כמיהין ופטריות[ו] שקורין שוועמליך (ס"ן פ"ק כ') ונראה לי דפירי שקורין ערד עפיל או בולבעס עולה[ז] על שלחן מלכים. כללו של דבר הכל הולך אחר המקום מה שדרך לאכול באותו מקום לרוב בני אדם כשהוא חי או שאינו עולה על שלחן מלכים מותר ואם לאו אסור אבל אם הוא אוכל כשהוא חי לא אזלינן בתריה דבטלה דעתיה (פ"מ):

ה אף על גב דקיימא לן דמליח וכבוש הוי כמבושל מכל מקום לענין זה לא גזרו רק מה שמבשלין על ידי האור[ח] אבל על המליחה והכבישה לא גזרו וכן המעושן מותר (פסיף י"ג) ולכן נהגו לאכול מין דגים שקורין פלאנדערקעס ושאר מיני דגים יבשים אף על פי שעולין על שלחן מלכים ואומרים שאינן מייבשין אותם בתנור שהוסק דאם כן הוי צלי ואסור אלא אומרין שחולין אותם ומניחים תחתיהם גחלים ודברים המרבין עשן ועל ידי זה נגמרין:

ו עידוב דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל אזלינן בתר העיקר וכן אם עשה הנכרי פאנאדע רצה לומר שממלאין פת עם שומן ואופין בתנור מקמח שלו דאם הקמח של ישראל הוא כפת ישראל שאפה נכרי דבלאו הכי אסור (וכ"ן פ"ק ו' פטוס פופו וכן נרך לטמר לפי מה שכתב הרב דלפיטי נכיטול) אף על פי שהקמח עיקר ובמקום שמותר לאכול פת נכרי מכל מקום אסור אם אפה אותה בשומן חי[ט] או בשומן דגים שהרי השומן נאסר תיכף משנמחה קודם שנבלע בפת אבל אם אפה בשומן שכבר נתבשל על ידי ישראל מותר (פסיף ג' וכט"ז וס"ן) אבל מיני טיגון אסור לעולם משום בישול נכרי שהרי אפילו עיסה של ישראל שאפה נכרי אסור כדלעיל:

ז אפילו בשלו השפחות הנשכרות לנו שלא שייך בזה חתנות שהרי עושין בעל כרחן אפילו הכי אסור אם לא שחיתה אחד מבני הבית כמו שנבאר ומכל מקום בהפסד מרובה יש להתיר (פ"ין ס"ן פק"ו):

ח מדינא אף על גב דלענין פת של נכרי מהני אם עשה אחד מצרכי אפיה כמו שבארנו בכלל הקודם סימן ה' זה דוקא בפת אבל בבישול לא מהני אלא מצרכי בשול כגון שהפך והגיס בו הישראל ובלא זה לא היה מתבשל או שיתן הישראל הקדרה על האש במקום שראוי להתבשל (ס"ן פ"ק מ') ולא מהני מה שהישראל מכניס רק לתנור אלא צריך לקרבו אל האש ממש (פ"מ) אך מפני הדוחק יש לסמוך על המקילין דסבירא להו דהוא הדין הדלקת האש או שנפח באש או חתוי בגחלים אפילו חתוי בלא כוונה או השלכת קיסם מהני. ויזהר לכתחלה שיראה שיהיה החתוי מועיל לקרב הבישול ובדיעבד אפילו לא הועיל אין כח למחות אפילו אם רק הדליק מאש של ישראל או שהשליך קיסם (פסיף ו' ו' וכ"ן):

ט נתן הישראל קדרה על האש וסלקה[י] קודם שהגיעה לשליש בשולו ונמצא נתבטל מעשה הראשונה ואם החזיר אחר כך הנכרי אסורה אם לא עשה ישראל שום דבר שנתבאר בסי' ח' ואם הגיע לשליש בישולו קודם שסילקה הוי כאלו כבר נתבשל על ידי

ישראל ומותר (פני מ'). ולפי זה היה לנו לאסור אם נתבשל על ידי נכרי בלא שום סיועת ישראל כמאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישול ומכל מקום מתירין[יא] בזה דלקולא אמרינן דהוי כאלו נתבשל כבר ולא לחומרא[יב] כיון דאיסור זה מדרבנן הוא לא גזרו בזה. ואם סילקה עכו"ם והחזירה[יג] אם הישראל הדליק האש מותר אבל אם הניח הישראל אצל אש של נכרי וסילקה הנכרי קודם שליש בישולו[יד] והחזירה אסור (ע"ז ופ"ם וס"ן) (ואם ספק אם היה כבר מבושל אלא כשלו על ידי ישראל וכן ספק אם סיתה כישראל וכל ספק נכשלו נכרי מותר כיון שהוא מדרבנן):

י עכו"ם שבישל ולא נתכוין לבשל מותר. כיצד נכרי שהצית אור באגם כדי להעביר החציר ותבשלו בו (דגים) [חגבים] מותר. ונראה לי דהוא הדין אם הצית אור בתנור בית החורף להחם הבית והיה עומד קדרה שם והנכרי לא ידע מזה ונתבשל מותר, אבל אם כיון לשם בישולו[טו] כגון שהסיק התנור לבשל בו והיה בו בשר תחלה או אפילו הסיק לחמם הבית אלא שידע שיש שם בשר אסור דמסתמא כיון לבשל (פסיף ה' וכט"ז):

יא כלים שבישל בהם נכרי דבר שאסור משום בישולי נכרי צריכים הכשר ולכן צריכין ליזהר שמי שיש לו משרת נכרי ומבשל דברים שיש בהם משום בישולי גוי בקדירה של ישראל לעצמו נאסרו הכלים דכיון שמבשלה לעצמו אין רגילות שיחתה ישראל ואפשר דלא מהני בזה חתוי דגרע מאילו מבשל בשביל ישראל (ס"ן פ"ק כ') ומכל מקום לא החמירו חכמים בדבר והקילו דאף על גב דכלי חרס שנאסר אין לו תקנה אפילו בהגעלה בזה הקילו דאפילו כלי חרס מגעילו ג' פעמים ודיו. ובדיעבד אם בישל בו בלא הגעלה התבשיל מותר כיון שיש על כל פנים רוב נגד הפליטה ובישולי עכו"ם בטל ברוב[טז] כמו הפת שלהם לעיל. וכן החמאה שלהם בטל ברוב (פסיף ט"ו):

יב עכו"ם שבישל לחולה בשבת התבשיל אסור למוצאי שבת אפילו לחולה אם לא שאין לו מה לאכול יש להתיר והכלים יש להתיר אחר מעת לעת[יז] אפילו בלא הגעלה כן נראה לי (כיון שיש מתירין אפילו המבשל סוף פיתן קי"ג ושוד שהרי יש אומרים שאין צריך הכשר לנישולי עכו"ם בפסיף ט"ו):

יג פירות קודם שנתבשלו כאגוזים וכיוצא בהם שאינן נאכלים חיין אפילו על ידי דחק שמטגנין אותו האומנים בצוקר אסורין משום בישולי נכרים[יח] (ע"ז פ"ק י"ד) אבל אם נעשה על ידי כבישה בצוקער מותר. ואם הוא ספק מותר ככל ספק דרבנן אם לא שהרוב נעשה על ידי בשול:

יד שכר של עכו"ם כין של תבואה בין של תאנים או של דבש שקורין מעד אף על גב דאין בזה איסור משום בישולי נכרי ואפילו בשל תבואה שהרי אין כאן אלא המים ולא התבואה והא ראיה שמברכין עליו שהכל ולא בורא מיני מזונות אפילו הכי אסרו חכמים משום חתנות[יט]. ואמנם לא אסרו בזה אלא במקום מכירתו וכשקובע עצמו לשתות בבית הנכרי אבל אם הביא השכר לביתו[כ] או שנכנס לבית הנכרי לשתות משום צמא או שלן בבית הנכרי מותר לשתות בין לשלוח לקנות במקום אחר ובין ששותה משל האכסניא מותר ואף שבזמן הזה נוהגים להקל לשתות שכר של תבואה בבית הנכרי ואין למתות בידם כי יש מקילין אבל ראוי לכל בעל נפש להרחיק מזה (ע"ין פ"מ ולף שרפיותיו מרכ ספק יש לדשות בקל מכל מקום דגרי נטולים) וכל זה בשכר שמצוי אבל יין תפוחים ושאר פירות מותר דדבר שאינו מצוי לא גזרינן וכן קאווע ושאקלאדע מותר לשתות בבית הנכרי[כא] (פ"מ). אך בעתותינו הרבים בזמן

הזה כמה קילקולים בא מזה ובפרט לשתות קאווע עם חלב שהוא איסור גמור מלבד שעל ידי זה ח"ר באים לידי זנות כידוע על כן כל אשר בו ריח תורה ירחיק מזה מלכנוס לבתיהם לשתות איזה משקה שיהיה (סימן ק"ז):

טו כל אלו המשקים וכן חומץ של שכר אסור לקנות מהם אם דמיהם יקרים[כב] מדמי היין או שהוא משביח ביותר דחיישינן שמא יערב בהן יין עד שלא יהיה בו א' מששה חלקים[כג] (עיין פ"ז פ"ק ד' ומ"מ סימן ר"ד פ"ק י"ז). ודוקא כשמוכרים בחנות אבל אם רואה שמוציאין מן החביות מותר שאין מערב בחביות יין שמתקלקל המשקה (סעיף ד'):

טז במדינות שהיין מצוי צריך ליזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובשאר משקים שעושין אם נותנין בהם שמרים של יין[כד] דאם דרכן ליתן בו שמרים אסור לקנות מהם דהא עבידי לטעמא ולא בטל. וכן יש מיני אונרקעש בלייפציג ושאר מקומות שנכבשין ביין וכן חרדל שמתקנין אותו בחומץ יין וכל זה צריך ליזהר ולידע אם אין בו יין וכן יש מיני דגים קטנים שקורין סערדעלין ונכבשים בחומץ יין ואסורין (סעיף י'):

יז דין החמין של עכו"ם ושמן זית ודבש מבואר לעיל כלל נ"ד וכלל נ"ה:

יח דברים שדרך לערב בהם יין אבל אינו ידוע כודאי שערבו אלא מסתמא וידוע שעכו"ם אחד הוא בעיר שאינו מערב בו יין מותר ליקח מכולם אפילו מתוך בתיהם[כה] דכל אחד ואחד שאני לוקח ממנו אני אומר זהו שלא עירב ואפילו רוב דרכן לערב ביין שאין ידוע כודאי שערבו אמרינן שהאחד שאינו מערב מציל על כלם. אבל אם ידוע שמקצת עכו"ם ודאי מערבין ומקצתן ודאי אין מערבין רק שאינו ידוע מי הוא אזלינן בתר רוב ומכל מקום אסור לקנות בבתיהם או בחנות שלהם אף על גב שכבר הוליכו מבתיהם לחנות. עיין בדין קבוע דהרי כקבוע כמחצה על מחצה אבל מותר לקנות בשוק אם הרוב אין מערבין דאמרינן כל דפריש מרובא פריש (מה שכתב הט"ז כס"ק י"ב נמתפא דהרי איסור דאורייתא וכן כתב בס"מ בסימן מ"ט ונראה עיין דבהדיא מצא הר"ן שם בחידושיו דשטיה ליה מלא מדרבנן וגם מה שכתב שם בס"מ גם מה שהקשה שם מפ"ק דתרומה (בל"ל והוא בפ"ז דתרומות) דתרומה הוא מן התורה נראה עיין דעל כרחך מיירי בתרומה דרבנן דבהדיא איתא שם שאני לומר ונראה עיין) וכן הדין בכל איסור דרבנן (ס"ן פ"ק י"מ י"ט):

יט זה הכלל כל דבר שדרך אותו מקום לתת לתוכו יין אסור לקנות מהן ואם היה היין יקר מהדבר שנמכר מותר ובמקום שאין דרכם לתת לתוכו יין מותר לקנות מהם וכן להפקידו אצלם ולשלחם על ידם (סעיף י"מ):

כ הרשב"א היה נזהר מכרכום מפני שבכל הארץ ההיא היו מזלפים עליו יין הרבה וגם מערבים בו חוטי בשר יבש (סעיף י"ב ופ"ם בס"ן):

כלל סז דין חלב וחמאה וגבינה של עכו"ם (סימן קט"ו):

א החלב של[א] נכרי אף על פי שלא היה גזירה מוחלטת מן חז"ל כמו גבינה שגזרו עליה דאפילו ידוע כודאי שאין בו שום דבר איסור אף על פי כן גזרו עליה ולכן אין בה שום צד היתר. אבל החלב לא נגזרה במנין לחלוטין אלא היכא שיש לחוש שמא ערבו חלב טמא אף על פי שרחוק הדבר מאד לחוש שמא יערב בו חלב טמא מכל מקום אסור דכל מה שגזרו חכמים אם יש במציאות אפילו רחוקה מכל מקום אסור. ולכן חלב שחלבו נכרי ואין

ישראל רואה לא שנא חלבו לצרכו או לצורך ישראל אסרו חכמים שמא יערב בו חלב טמא ולכן לכתחלה צריך להיות ישראל בתחלת החליבה ויראה בכלי שחולבין בו שהוא נקי ואפילו אין דבר טמא בעדרו (ס"ן פק"ה) ואפילו בדיעבד אסור אם לא ראה תחלה בכלי והיה שם מתחלת החליבה לדעת כל האחרונים ואפילו אין בכל העיר דבר טמא לחלוב. והוא הדין נכרי שדר לבדו באכסניא ואין לו דבר טמא (ופיין נמשומת תשב"ן מלק ד' סימן נ"ב וכשמור ופרס דף כ' והוא כתב כשם ספר הבתים דלפם לין נכל לומה מדינה דבר טמא מותר ופיים רש ממתירין וכיון שכל גדולי הלשונים ומתרגמים לין לומר בחמיר היתר זה שתב מיתה דלפם קנלו עליהם כרים ממתירין ופם כן הוא מנלנו כלל לשורין שקבלנו עליו לפשוק כפשק מהר ואסור לשנות[ב]. וזה לשון לשורו והיתר כלל מ"מ דין ד' כל עיר ועיר חייבים לנהוג כדעת הגדול הרב המנהיג הרלשון שהיה בלומו מקום מתחלה מלל הקומטו מהר יהיה בימים ההם כמלין בית דין הלחרון גדולים מהם בחורה ובמנין מכ"ל ולכן לין כלן מקום לנכרי הפ"מ ושל שהרי גם הם לא התירו רק פם לין בכל העיר דבר טמא). צריך לראות קודם החליבה בכלי שלא יהיה בו חלב וגם צריך לראות החליבה מתחלה ועד סוף או ביוצא ונכנס או בעומד בצד העדר או בצד הרפת מבחוץ באופן שלא יחוש שמא הלך למקום אחר דכיון דאין דבר טמא בעדר או ברפת ואם כן אין כאן חשש אלא משום זיוף ולכן סגי בזה ואם לאו החלב אסור (ע"ז וכ"ן וס"מ ומנ"י) ואפשר דבאין דבר טמא בעדרו אף על פי שלא ראה מתחילה בכלי כיון שראה על כל פנים החליבה יש להתיר בשעת הדחק (ועיין מנ"י שהרי הפ"מ מתיר פם לין בכל העיר דבר טמא הרלוי נחלב וגם התשב"ן מלק ד' סימן נ"ב ומני מנלתי בכשמור ופרס דף כ' ומף דלא קיימא לן הכי כיון שכל כל פנים רלה בחליבה) ולכתחלה נהגו להחמיר שלא יחלוב בכלי שדרכו של עכו"ם לחלוב בו שמא נשארו בו צחצוחי חלב ובדיעבד או על הדרך אין לחוש לזה:

ב שפחות שחולבות הבהמה בבית ישראל או בדיר שלהם אם אין נכרי מפסיק בין בית ישראל להדיר ואין לחוש לדבר טמא מותר אפילו לכתחלה להניח אותן לחלוב אף על פי שאין שם ישראל כלל ואם בית עכו"ם מפסיק דינו כבבית עכו"ם. ואפילו קטן או קטנה בני ט' שנים מועילים דעכו"ם מרתת. ובדיעבד אפילו לא ראה כלל מותר כיון שהם בהמות ישראל ודיר של ישראל (ס"ן פ"ק י"ב ט"ז פ"ק ה' וס"ן פ"ק י"ג):

ג הכותח של עכו"ם דהיינו שקורין שמאנט אם היא עבה יש אוסרין ויש מתירין שהרי חלב טמא אינו עומד ודומה לחמאה וקיל ממנה דהתם יש לחוש לחלב דביני אטפאי מה שאין כן בסמעטני עבה אין חשש בזה דבטל ברוב כמו שכתב הט"ז סימן קי"ב ס"ק ט' בשם דרישה וב"ח וכן הסכים הש"ך בנקודות הכסף והפ"ח. מכל מקום בסמעטני רכה שיש בו חלב הרבה אסור כמו שכתב שם הש"ך. אבל אם הוא עדיין צלול ששותין בו קאווע אסור לכולי עלמא שהרי ידוע שיש בו חלב הרבה ואינו דומה לחמאה כלל (עיין בסימן קי"ב סעיף י"ד בט"ז שם ובנקודות הכסף ובפ"ח שם):

ד נראה לי דקטן חריף נאמן אפילו בן שש להעמידו אצל החליבה. לא מבעיא אם הנכרי יודע שאסור לישראל דאז מרתת אלא אפילו אם אינו יודע מנהג ישראל ולא שייך מרתת אפילו הכי נאמן (ולמין מו מפשם מלא מדרבנן שמא יחליף כמו שכתב הש"ך בסימן קי"ח ס"ק מ' ובדרבנן קטן מלמן ובסימן קכ"ז סעיף ג' ד'. ומאמרו לי שהגאון המפרש מוה' יחסקל מלכ"ד דק"ק פוזנא ז"ל לא נמן מל קטן ולרך עיון):

ה חלב של נכרי אוסרת כלים שנתבשלה בהם כשאר איסור אף על פי שאינו רק ספק שמא עירב בה דבר טמא ואוסר עד ס' (ס"ן פ"ק י"ז). והוא הדין גבינה של עכו"ם ובהפסד מרובה אפשר יש לסמוך על איסור והיתר דמחיר אפילו בגבינה שנתבשלה דבטל ברוב ואם כן על כל פנים בחלב דקיל מיניה יש לסמוך עליו אף על גב דגבינה אסור עד ס' (פ"ם בס"ן):

ו חלב של עכו"ם שנאסרה אינו מועיל אם יעשה אחר כך גבינות או חמאה ממנה אלא